

NBP

Narodowy Bank Polski

Listopad 2018 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r.

Listopad 2018 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r.

Materiał został opracowany przez Departament Systemu Płatniczego

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	13
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	14
2. Systemy płatności	17
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	17
2.1.1. System SORBNET2	17
2.1.2. System TARGET2-NBP	24
2.2. Systemy płatności detalicznych	31
2.2.1. System Elixir	31
2.2.2. System Euro Elixir	34
2.2.3. System Express Elixir	38
2.2.4. System BlueCash	42
2.2.5. System BLIK	46
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń	52
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	57
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	60
3.1. Grupa KDPW	60
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	60
3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych	62
3.2. System SKARBNET4	64
3.3. IRGiT SRF	66
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	67
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	67
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	68
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	69
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	71
4.2. Bankomaty	73
4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	79
4.4. Punkty <i>cash back</i>	85
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	88
5.1. Rachunki bankowe	88
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	90
5.2.1. Polecenie przelewu	90
5.2.2. Polecenie zapłaty	91
5.2.3. Karty płatnicze	92
5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze	101
5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych	104

5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych	104
5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	105
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	112
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	116
7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego	116
7.1.1. Wprowadzenie zmian w składzie i zakresie zadań Rady ds. Systemu Płatniczego	116
7.1.2. Wprowadzenie zmian do „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”	116
7.1.3. Powołanie zespołów zadaniowych przez Radę ds. Systemu Płatniczego	117
7.2. Zagadnienia prawne	119
7.2.1. Projekty ustaw o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (implementacja PSD2)	119
7.2.2. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	121
7.2.3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE	123
7.2.4. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji	124
7.2.5. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty	126
7.2.6. Projekt dyrektywy ustanawiającej zasady ułatwiający korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ściągania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW	127
7.2.7. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)	129
7.2.8. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. central counterparties, CCP)	130
7.2.9. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych	131
7.2.10. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw	133
7.2.11. Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw	134
7.2.12. Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych	135
7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	137
7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych mandatów	137
7.3.2. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	137

7.3.3. Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego	138
7.4. Działania na rzecz SEPA	139
7.4.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	139
7.4.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	140
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	141
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	141
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	141
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	142
8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych	142
8.4.1. Przygotowanie raportu z oceny systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonego przez NBP	142
8.4.2. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.	143
8.5. Bezpieczeństwo i odporność cybernetyczna infrastruktury rynku finansowego	143
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	145
9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim	145
9.2. Badanie pt. „#finanseprzyszłości”	145
9.3. Opracowanie pt. „Karty przedpłacone na rynku polskim”	146
9.4. Badanie pt. „Sklepy przyszłości”	148
9.5. Badanie pt. „Rola bodźców w zmianach preferencji płatniczych Polaków”	149
9.6. Badanie pt. „Mobilny Portret Polaka”	151
9.7. Raport pt. „Polska.Jest.Mobi 2018”	152
9.8. Raport Global Findex Database 2017	153
9.9. Raport pt. „How do you prefer to pay?”	154
Wykaz stosowanych skrótów	156
Spis schematów	158
Spis wykresów	159
Spis tabel	164

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r.”, zwanej dalej „Ocena”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I połowie 2018 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec czerwca 2018 r.

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w I połowie 2018 r. zdarzeń należy wymienić:

1. prace legislacyjne zakończone uchwaleniem, odpowiednio w dniu 10 maja 2018 r.² i 22 marca 2018 r.³, ustaw nowelizujących ustawę o usługach płatniczych oraz zmieniających niektóre inne ustawy (projekt rządowy i prezydencki), których celem była implementacja dyrektywy 2015/2366 (tzw. PSD2). Do najbardziej istotnych zmian, wynikających z implementacji dyrektywy PSD2 należy wymienić m.in.: wprowadzenie nowych rodzajów usług płatniczych, uwzględnienie w katalogu dostawców usług płatniczych tzw. małej instytucji płatniczej oraz modyfikacje w zakresie odpowiedzialności za nieautoryzowane transakcje płatnicze. Ustawy te weszły w życie odpowiednio w dniu 20 czerwca i 11 sierpnia 2018 r.
2. wejście w życie, z dniem 1 lutego 2018 r., zarządzenia nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych⁴. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, zmianie uległa podstawa prawna do wydania tego zarządzenia, która rozszerzyła przedmiotowy zakres zarządzenia o element rozliczeń międzybankowych. Potrzeba uwzględnienia w zarządzeniu tej kwestii związana była przede wszystkim z możliwym ryzykiem pojawienia się na rynku nowych, nienadzorowanych mechanizmów rozliczeń międzybankowych, które nie mają charakteru systemów płatności podlegających nadzorowi Prezesa NBP i które mogą tworzyć pewne ryzyka dla bezpieczeństwa i sprawności rozliczeń międzybankowych w Polsce.
3. wdrożenie z dniem 21 maja 2018 r. nowej wersji (6.0) systemu SORBNET2, obejmującej dwie istotne zmiany: dodanie w systemie nowego statusu uczestnika („uczestnik zawieszony”) oraz wprowadzenie mechanizmu nettowania płatności między bankami,
4. w zakresie działań dotyczących nadzoru systemowego nad systemem płatniczym podjęto następujące działania:
 - 1) w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi - wydanie przez Prezesa NBP czterech decyzji dotyczących schematów płatniczych, obejmujących m.in. zgodę na prowadzenie schematów płatniczych oraz dokonywanie zmian w ich funkcjonowaniu,

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373.

² Dz. U. poz. 1075.

³ Dz. U. poz. 864.

⁴ Dz. Urz. NBP poz. 21.

- 2) w zakresie nadzoru nad systemami płatności - wydanie przez Prezesa NBP siedmiu decyzji dotyczących zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych,
- 3) w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych - przyjęcie w dniu 1 marca 2018 r. przez Zarząd NBP raportu przedstawiającego wyniki oceny systemu SKARBNET4, zgodnie z wymogami rozporządzenia CSDR i wymogami rozporządzenia delegowanego 2017/392, oraz przeprowadzenie, we współpracy NBP z KNF, oceny operatorów funkcjonujących w Polsce systemów rozrachunku i systemów rozliczeń papierów wartościowych pod kątem odporności cybernetycznej,
5. rozpoczęcie Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, mającego na celu zwiększenie sieci akceptacji płatności kartowych i mobilnych w punktach handlowo-usługowych, poprzez roczne dofinansowanie kosztów instalacji i użytkowania terminali w miejscach, gdzie dotąd takie płatności nie były akceptowane,
6. wejście w życie, z dniem 10 maja 2018 r., uchwały nr 14/2018 Zarządu Narodowego Banku Polskiego zmieniającej uchwałę w sprawie powołania przy Zarządzie NBP organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego. Głównym celem uchwały było dostosowanie składu oraz zadań Rady do nowo zidentyfikowanych potrzeb.

Równocześnie w I połowie 2018 r. podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. zakończenie prac nad projektem rozporządzenia delegowanego Komisji Europejskiej uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych (RTS) dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji. W dniu 13 marca 2018 r. rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE⁵ i zaczęło obowiązywać od dnia 14 września 2019 r., za wyjątkiem przepisów obowiązujących od dnia 14 marca 2019 r., dotyczących gotowości banków do udostępniania dostawcom usług płatniczych dokumentacji technicznej i środowisk testowych.
2. rozpoczęcie prac nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009⁶ w zakresie niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Głównym celem projektowanych zmian jest zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro.
3. uchwalenie, w dniu 1 marca 2018 r., ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁷, której celem była implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁸ (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowanie do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF). Państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w

⁵ Dz. U. UE L 69 z 13.3.2018, s. 23.

⁶ Dz. U. UE L 266 z 9.10.2009, s. 11.

⁷ Dz. U. poz. 723.

⁸ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73.

ww. dyrektywie do dnia 26 czerwca 2017 r. Ustawa uwzględnia również wybrane zagadnienia z dyrektywy 2018/843 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁹. W ustawie tej po raz pierwszy w prawie polskim zawarto definicję „waluty wirtualnej” i objęto jej zakresem podmioty zajmujące się obrotem lub pośrednictwem w zakresie walut wirtualnych obowiązkami i wymogami wobec podmiotów zobowiązanych. Ustawa ta weszła w życie z dniem 13 lipca 2018 r.

4. uchwalenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML). V Dyrektywa AML ma na celu m.in. ograniczenie ryzyka związanego z kartami przedpłaconymi i walutami wirtualnymi. V Dyrektywa AML weszła w życie z dniem 9 lipca 2018 r.
5. rozpoczęcie prac nad projektem dyrektywy ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ściągania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW. Głównym celem projektu jest poprawa współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich, dedykowanymi zwalczaniu poważnej przestępczości. W opinii Komisji Europejskiej obecne mechanizmy dostępu i wymiany informacji finansowych są zbyt wolne w porównaniu do szybkiego tempa transferu środków w Europie i na świecie. Zbyt dużo czasu jest wymagane do uzyskania informacji finansowych, co znacznie zmniejsza skuteczność wykrywania i ścigania przestępstw.
6. kontynuowanie prac związanych z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR)¹⁰ w związku z przeglądem regulacyjnym, którego Komisja Europejska dokonała w oparciu o przepisy tego rozporządzenia,
7. kontynuowanie prac nad wdrożeniem w listopadzie 2018 r., usługi TIPS (TARGET Instant Payment Settlement), świadczonej w ramach usługi systemu TARGET2, służącej do rozrachunku płatności natychmiastowych. Zgodnie z założeniami, TIPS będzie modulem połączonym technicznie z systemem TARGET2, w którym przeprowadzany będzie rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych będzie oparty o wymianę komunikatów zgodnych ze schematem SCT Instant TIPS, będzie również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro.
8. kontynuowanie prac nad stworzeniem uniwersalnego standardu interfejsu dostępowego pod nazwą „Polish API”, co związane jest z wdrożeniem do polskiego systemu prawnego dyrektywy 2366/2015 oraz wydaniem przez Komisję Europejską wspomnianego w pkt 1 rozporządzenia delegowanego (RTS). Celem tego przedsięwzięcia jest dokonanie standaryzacji na polskim rynku usług płatniczych interfejsu dostępowego (API) do rachunku płatniczego, umożliwiającego komunikację pomiędzy dostawcami usług płatniczych prowadzącymi te rachunki oraz tzw. dostawcami usług płatniczych będącymi stronami trzecimi (tj. dostawców świadczących usługę inicjowania transakcji płatniczej, usługę dostępu do informacji o rachunku, a także usługę potwierdzania dostępności na rachunku płatniczym płatnika kwoty niezbędnej do wykonania transakcji płatniczej). Pierwsza wersja

⁹ Dz. U. UE L 156 z 19.6.2018, s. 43.

¹⁰ Dz. U. UE L 201 z 27.7.2012, s. 1-59.

standardu została opublikowana w dniu 24 kwietnia 2018 r., zaś ostatnia w dniu 18 września 2018 r. (wersja 2.1.). Ostatecznym terminem udostępnienia przez zobowiązane podmioty interfejsu dostępowego jest 14 września 2019 r.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r. w stosunku do poprzedniego półrocza i jego poziom na koniec czerwca 2018 r. są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 spadek liczby zrealizowanych zleceń o 4,5% przy jednoczesnym nieznacznym wzroście ich wartości o 3,7%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 7,5% i 2,7%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 1% i 2%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 4%, przy jednoczesnym wzroście o 2% ich wartości,
 - w systemie Express Elixir i systemie BlueCash, oferujących rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń odpowiednio o 67% i 92% przy jednoczesnym wzroście ich wartości odpowiednio o 33% i 36%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń, odpowiednio o 61% i 52%,
 - w systemie KSR spadek wartości zrealizowanych zleceń o 4% przy jednoczesnym wzroście ich liczby o 4%,
3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
 - w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. spadek liczby o 4,1% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 2,4%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. wzrost zarówno liczby, jak i wartości operacji odpowiednio o 11,9% i 82,5%,
 - w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, odpowiednio o 2,6% i 24,3%,
 - w I półroczu 2018 r. nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi,
4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
 - wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 6,1% oraz wzrost liczby ich placówek o 1,5%,
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 19%,
 - spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 6,5%,
 - spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 6,8%,

- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 10,1%,
 - wzrost liczby bankomatów o 0,3%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 19% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 19,7%,
5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
- wzrost liczby rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki o 1,9%,
 - kolejny wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 3,9, co oznacza wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek o 4,6%,
 - wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2,9% (do poziomu 40,2 mln), przy czym odnotowano wzrost liczby wydanych kart kredytowych o 0,7%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano ok. 62,2% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przy użyciu karty płatniczej wzrosła o 8,4%.
 - wzrost (odpowiednio o 6,7% i o 4,9%) liczby transakcji poleceniem przelewu i poleceniem zapłaty,
 - wzrost zarówno liczby, jak i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi, odpowiednio o 11,9% i 1,4% (według danych przekazanych przez banki),
 - spadek średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 9,3%,
6. w zakresie dotyczącym obrotu gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:
- wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 184,4 mld zł w grudniu 2017 r. do poziomu 194,6 mld zł w czerwcu 2018 r. (wzrost o 5,5%),
 - wzrost udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 20,4% w grudniu 2017 r. do 21,1% w czerwcu 2018 r.,
 - wzrost udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 50% w grudniu 2017 r. do poziomu 52,3% w czerwcu 2018 r.

Warto podkreślić, iż I półrocze 2018 r. to także dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym użyciu kart zbliżeniowych na świecie. Według szacunków NBP na koniec czerwca 2018 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 32,9 mln, tj. o 1,8 mln więcej niż w grudniu 2017 r. Karty zbliżeniowe stanowią blisko 81,7% wszystkich kart płatniczych w Polsce, jak również mają one coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W I półroczu 2018 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 73%. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków,
2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie, podobnie jak w poprzednim półroczu,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - dynamicznie rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową, pozwalające na szybkie płatności zwłaszcza przy kwotach do 50 zł,
 - rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój systemów płatności natychmiastowych (BlueCash, Express Elixir), umożliwiających klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund),
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
 - wzrosła sieć bankomatów, ale przy jednoczesnym spadku liczby i wartości wypłat gotówki,
 - rosły wypłaty gotówkowe w formach innowacyjnych wobec standardowych wypłat w kasach oddziałów banków lub kartą płatniczą w bankomatach, tj. poprzez wypłaty sklepowe (kartą płatniczą w punktach oferujących usługę *cash back*) i wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
5. nastąpił pierwszy od trzech półroczy wzrost udziału gotówki w obiegu w agregacie podaży pieniądza M1,
6. rósł stopień wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych:
 - w szczególności kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Świadczy to o coraz większej transakcyjności w ramach posiadanych kart płatniczych w grupie konsumentów aktywnych w zakresie obrotu bezgotówkowego,
 - systematycznie rosła liczba oraz wartość poleceń przelewu i poleceń zapłaty, choć ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje.
7. wzrost liczby rachunków bankowych oraz wzrost liczby transakcji bezgotówkowych, potwierdzający dużą aktywność posiadaczy rachunków bankowych korzystających w szczególności z transakcji kartowych i polecenia przelewu,
8. niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby oszustw dokonywanych kartami płatniczymi według danych uzyskanych od banków, ale biorąc pod uwagę równoległy dynamiczny wzrost wszystkich transakcji kartowych i stosunkowo niski, utrzymujący się od kilku lat, udział procentowy oszustw w liczbie i wartości transakcji kartowych, zwłaszcza na tle innych krajów UE, wzrost ten nie powinien być oceniany jako generujący ryzyko.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I połowie 2018 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału na szczególną uwagę zasługują:

- projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim,
- raport Global Findex Database 2017,
- badanie pt. „Rola bodźców w zmianach preferencji płatniczych Polaków”,
- badanie pt. „#finanseprzyszłości”,
- opracowanie pt. „Karty przedpłacone na rynku polskim”,
- badanie pt. „Sklepy przyszłości”,
- badanie pt. „Mobilny Portret Polaka”,
- raport pt. „Polska.Jest.Mobi 2018”,
- raport pt. „*How do you prefer to pay?*”.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2018 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹¹, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez First Data Polska S.A.,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

¹¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, schematy płatnicze jak również systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych, zwane niekiedy pośrednikami rozliczeniowymi. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A., Polski Standard Płatności Sp. z o.o. i Krajowy System Rozliczeń (KSR). Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych (przykładami ich w Polsce są odpowiednio m.in. KDPW_CCP S.A., KDPW S.A. oraz IRGiT S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

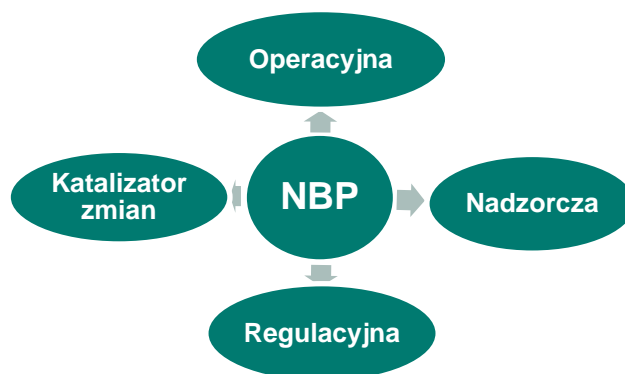

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych najczęściej do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne, DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, spółkami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to m.in. organizacje: VISA, MasterCard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Koalicja na rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności czy Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec I półrocza 2018 r. w Polsce funkcjonowało 8 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 6 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
- system KSR, prowadzony przez First Data Polska S.A.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

W I półroczu 2018 r. działania prowadzone w obszarze systemu SORBNET2 koncentrowały się na przygotowaniu do wdrożenia wersji 6.0 systemu w dniu 21 maja 2018 r. Obejmowała ona dwie znaczące modyfikacje: wprowadzenie nowego statusu uczestnika oraz opracowanie mechanizmu nettowania płatności między bankami. Dodatkowo prowadzone były prace analityczne dotyczące zmian zaproponowanych przez SWIFT w ramach SWIFT Standards Release 2018, corocznej edycji standardów SWIFT, której uruchomienie planowane jest na dzień 18 listopada 2018 r.

Zmiany w systemie SORBNET2

Wdrożenie wersji 6.0 systemu w dniu 21 maja 2018 r. obejmowało dwie istotne zmiany funkcjonalne: dodanie w systemie nowego statusu uczestnika („uczestnik zawieszony”) oraz wprowadzenie mechanizmu nettowania płatności między bankami. Nadanie bankowi statusu uczestnika „zawieszony” będzie miało charakter czasowy i polegać będzie na kierowaniu wszystkich transakcji dotyczących takiego uczestnika nie w sposób automatyczny, ale do autoryzacji przez upoważnionego pracownika NBP. Status ten będzie wykorzystywany m.in. w przypadku ogłoszenia upadłości uczestnika, złożenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości lub wystąpienia innych sytuacji skutkujących zawieszeniem lub ograniczeniem prowadzenia działalności przez uczestnika. Druga zmiana, tj. mechanizm nettowania płatności między bankami, polega na realizacji wszystkich zleceń znajdujących się w danej chwili w kolejce pod warunkiem posiadania wystarczających środków wynikających z możliwości ich wzajemnej wielostronnej kompensacji (rozliczenia

płatności na zasadzie netto). Mechanizm ten jest uruchamiany automatycznie trzy razy w ciągu dnia¹². Oznacza to, iż w przypadku, gdy uczestnik nie posiada wystarczających środków na swoim rachunku bieżącym w systemie SORBNET2, a potencjalne rozliczenie wzajemnych zleceń między uczestnikami nie spowoduje ujemnego salda na żadnym rachunku bieżącym, to wszystkie zlecenia oczekujące w kolejce w momencie uruchomienia mechanizmu zostaną rozliczone. Opracowany mechanizm nettowania płatności między bankami jest odpowiedzią na zgłaszane przez środowisko bankowe problemy z płynnością występujące w szczególności pod koniec dnia.

W I półroczu 2018 r. prowadzone były także prace analityczne dotyczące zmian zaproponowanych przez SWIFT w ramach SWIFT Standards Release 2018, obejmujące nową wersję standardów dla komunikatów SWIFT MT.

Zmiany w regulacjach systemu SORBNET2

W dniu 1 lutego 2018 r. weszło w życie *Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych* (Dz. Urz. NBP poz. 21), które zastąpiło *Zarządzenie nr 13/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych* (Dz. Urz. NBP poz. 9). Zmiany objęły m.in. katalog podmiotów mogących się ubiegać o uczestnictwo w systemie¹³ oraz doprecyzowano warunki uczestnictwa w systemie SORBNET2 w odniesieniu do podmiotów zarządzających systemem zewnętrznym i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz w stosunku do Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej¹⁴.

W dniu 21 maja 2018 r. weszła w życie zmiana w *Uchwale Nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski* (Uchwała nr 7/2018 Zarządu NBP z 15 marca 2018 r.), która wprowadziła do przepisów uchwały możliwość zawieszenia uczestnictwa banku w systemie SORBNET2.

Szczegółowy opis zmian w regulacjach systemu SORBNET2 znajduje się w pkt 7.2.12.

Zmiany w umowach w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 w I półroczu 2018 r.

W dniu 1 marca 2018 r. weszły w życie zmiany do umów uczestnictwa w systemie SORBNET2 zawartych między NBP a uczestnikami systemu SORBNET2: bankami, KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A. i KIR. Zmiany te polegały na dostosowaniu niektórych definicji do przepisów nowego *zarządzenia Nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń*

¹² Podobny mechanizm istniał również przed wdrożeniem wersji 6.0, jednak był on uruchamiany ręcznie przez pracownika NBP i był uzależniony od potrzeb w tym zakresie.

¹³ Z katalogu usunięto kategorię podmiotów, których siedziba znajduje się poza Europejskim Obszarem Gospodarczym, prowadzących działalność analogiczną do działalności instytucji kredytowej, o której mowa w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, podlegających nadzorowi właściwego organu oraz podmiotów zarządzających systemem analogicznym do systemu zewnętrznego, mających siedzibę poza Europejskim Obszarem Gospodarczym, podlegających nadzorowi właściwego organu.

¹⁴ W szczególności warunki dotyczące złożenia wniosku o otwarcie rachunku oraz wymagań technicznych określonych w umowie, a w przypadku Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej również dokonywania przez NBP oceny prawidłowości jej sytuacji finansowej (w sposób analogiczny do banków).

międzybankowych i rozrachunków międzybankowych. Dodatkowo, uproszczono sposób przekazywania wypowiedzenia warunków umowy poprzez zastąpienie formy telefaksu formą poczty elektronicznej. Ponadto, w wyniku zmian wprowadzonych w *uchwale Nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski*, w umowie w sprawie warunków otwarcia i prowadzenia rachunku powierniczego dla KIR zmodyfikowano przepis mówiący o możliwym rozwiązaniu umowy z KIR w wyniku upadłości. Dodatkowo zmieniono sposób wyrażania zgody na udział w rozliczeniach danego podmiotu, tj. obecnie zgodę taką wydaje Zarząd KIR.

Od dnia 21 maja 2018 r. obowiązują zmiany w umowach w sprawie otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 uwzględniające nową funkcjonalność, tj. zawieszenie przez NBP uczestnictwa banku w systemie.

Natomiast od dnia 25 maja 2018 r. weszły w życie zmiany do umów uczestnictwa w systemie SORBNET2 zawartych między NBP a uczestnikami systemu SORBNET2: bankami, KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A. i KIR wynikające z konieczności dostosowania ich zapisów do *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/679 (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (RODO)*. W szczególności dotyczy to zapisów dotyczących informowania pracowników podmiotów, których rachunki są prowadzone w DSP, o przetwarzaniu ich danych osobowych. Zmiany obejmują również klauzule dotyczące kwestii związanych z ochroną danych osobowych w kontekście dokumentacji związanej z prowadzeniem rachunku np. karty wzorów podpisów i listy osób kontaktowych.

Dodatkowo w I półroczu 2018 r. przygotowano zmiany w umowach uczestnictwa SORBNET2 związane z otwarciem w systemie z dniem 2 lipca 2018 r. rachunku bankowego dla Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej, polegające na uzupełnieniu i dostosowaniu istniejących zapisów¹⁵.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 49 podmiotów, w tym 45 banków, tj. tyle samo, co w II półroczu 2017 r., Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W I półroczu 2018 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.085.850 zleceń (średnio dziennie 16.687 zleceń) o łącznej wartości 38.263,5 mld zł. W porównaniu do II półroczu 2017 r., w którym zrealizowano 2.184.892 zleceń (średnio dziennie 17.340 zleceń) o łącznej wartości 36.914,0 mld zł, liczba zrealizowanych zleceń spadła o 4,5%. Uwzględniając mniejszą o 1 dzień liczbę dni operacyjnych w I półroczu 2018 r. (125 dni operacyjnych wobec 126 dni w II półroczu 2017 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę zleceń, należy odnotować, że miał miejsce spadek o 3,8% średniej dziennej liczby zleceń.

Spadek liczby zrealizowanych zleceń (o 4,5%) oraz nieznaczny wzrost ich wartości (o 3,7%) skutkowałam wzrostem średniej wartości jednego zlecenia do 18,3 mln zł, tj. o 8,6%. Dla średniej dziennej liczby zleceń zaobserwowano w analizowanym okresie spadek o 3,8%, natomiast dla średniej dziennej obrotów

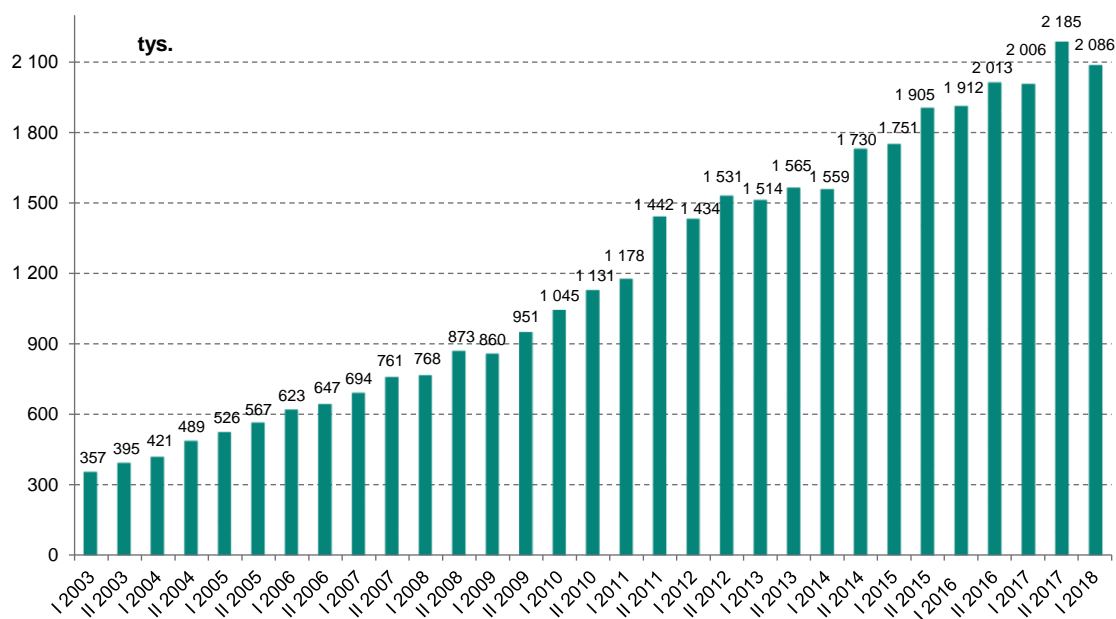
¹⁵ Zmiany wprowadzone w umowach weszły w życie z dniem 2 lipca 2018 r.

odnotowano wzrost o 4,5%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 23.829 zleceń i odnotowany został w dniu 29 czerwca 2018 r.

W I półroczu 2018 r. w systemie SORBNET2 wystąpił spadek liczby i wzrost wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych odpowiednio o 2,9% i 2,8% oraz spadek liczby i wzrost wartości zleceń klientowskich odpowiednio o 4,6% i 4,9%.

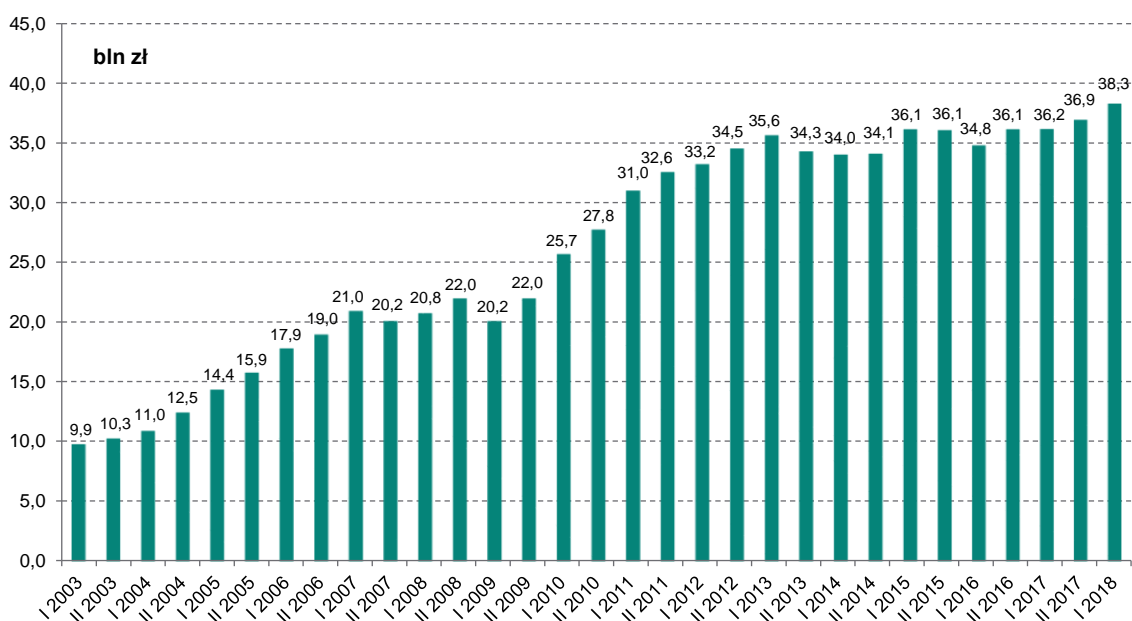
Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2003 – 2018 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2, w latach 2003 – 2018 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2003 – 2018 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2018 r. w porównaniu do II półrocza 2017 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w tys. sztuk)

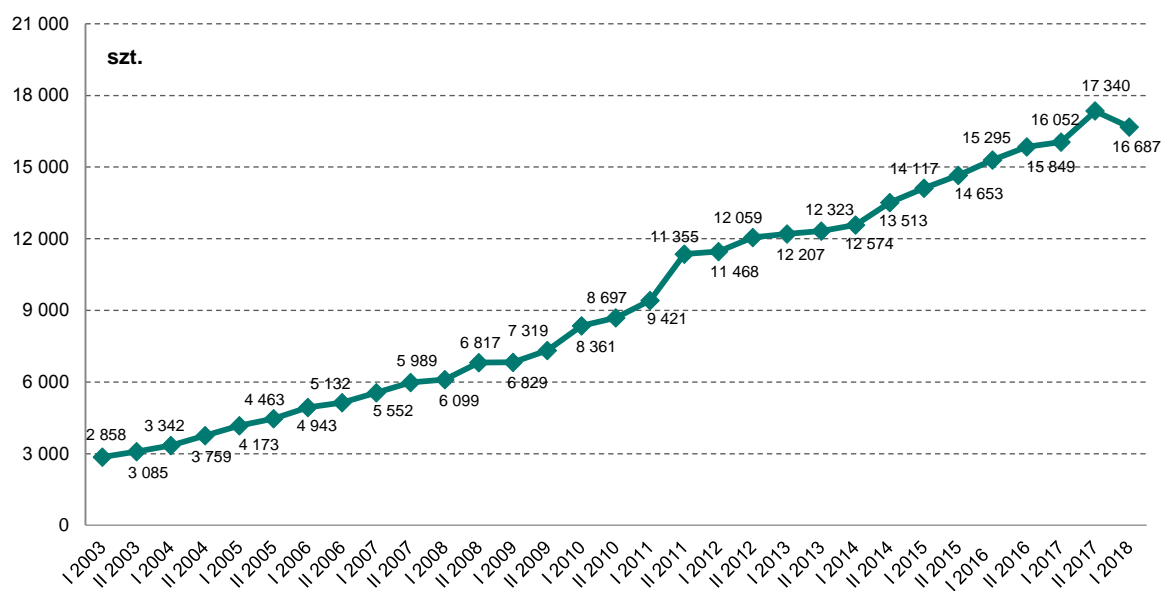
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w mln zł)

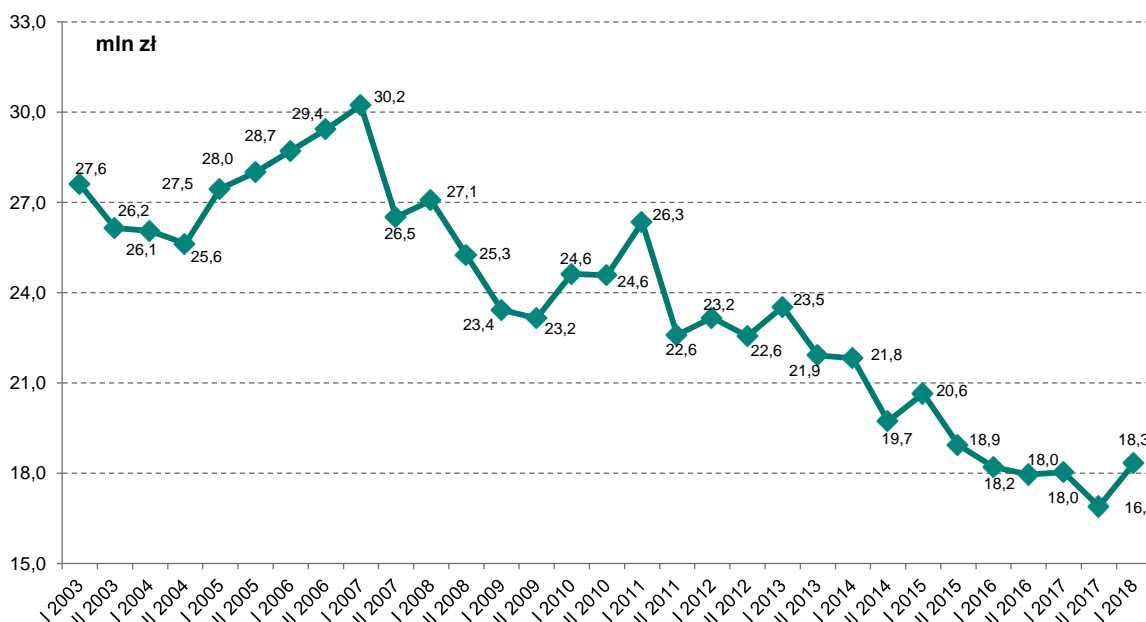
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2018 r. i II półroczu 2017 r.

	II połowa 2017 r.		I połowa 2018 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział	
OGÓŁEM	2.184.892	100%	2.085.850	100%	↓ -4,5%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	133.550	6,1%	129.688	6,2%	↓ -2,9%
▪ klientowskie	2.051.342	93,9%	1.956.162	93,8%	↓ -4,6%
2/ W tym:					
▪ zlecenia banków	2.058.610	94,2%	1.964.772	94,2%	↓ -4,6%
▪ zlecenia KIR	15.264	0,7%	14.995	0,7%	↓ -1,8%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	35.523	1,6%	33.104	1,6%	↓ -6,8%
▪ zlecenia NBP	75.495	3,5%	72.979	3,5%	↓ -3,3%
Średnia dzienna liczba zleceń	17.340	-	16.687	-	↓ -3,8%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2018 r. i II półroczu 2017 r.¹⁶

	II połowa 2017 r.		I połowa 2018 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	
OGÓŁEM	36.914,0	100%	38.263,5	100%	↑ 3,7%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	22.298,6	60,4%	22.928,1	59,9%	↑ 2,8%
▪ klientowskie	14.615,4	39,6%	15.335,4	40,1%	↑ 4,9%
2/ W tym:					
▪ zlecenia banków	14.664,2	39,7%	15.095,0	39,5%	↑ 2,9%
▪ zlecenia KIR	981,4	2,7%	1.025,9	2,7%	↑ 4,5%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	2.825,5	7,7%	2.684,3	7,0%	↓ -5,0%
▪ zlecenia NBP	18.442,9	50,0%	19.458,2	50,9%	↑ 5,5%
Średnie dzienne obroty	293,0	-	306,1	-	↑ 4,5%
Średnia wartość jednego zlecenia	16,9 mln zł	-	18,3 mln zł	-	↑ 8,6%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

¹⁶ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w I półroczu 2018 r.

W I półroczu 2018 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo z wyjątkiem dnia 19 lutego 2018 r., kiedy wskutek blisko 10-godzinnej awarii miał miejsce brak dostępu do pełnej funkcjonalności systemu odczuwalny przez ponad połowę uczestników. W tym dniu komunikaty płatnicze były jednak nieprzerwanie obsługiwane. Banki nie mogły kontrolować sald rachunków i przeglądać zrealizowanych operacji w sposób zautomatyzowany, tj. za pomocą modułu MMS2, ale mogły to wykonywać poprzez wymianę informacji z NBP w trybie awaryjnym.

Analizując rozwój systemu, należy wskazać na kontynuowaną w I półroczu 2018 r. tendencję wzrostową obrotów w segmencie zleceń zarówno międzybankowych (2,8%), jak i klientowskich (4,9%) przy spadku liczby zleceń zrealizowanych w systemie, zarówno międzybankowych (2,9%), jak i klientowskich (4,6%).

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w I półroczu 2018 r. należy ocenić pozytywnie.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadały 22 podmioty (18 banków oraz NBP, KIR, KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.)¹⁷.

Działania dotyczące platformy T2S

Po wielu miesiącach przygotowań, w dniu 18 września 2017 r. NBP zmigrował na platformę T2S oraz otworzył na tej platformie pierwszy Dedykowany Rachunek Pieniężny dla uczestnika systemu TARGET2-NBP. Działalność operacyjna związana z uczestnictwem NBP na platformie T2S przebiegała w I półroczu 2018 r. bez problemów.

Istotnym elementem w kontekście ewentualnego szerszego zaangażowania polskiego środowiska bankowego w rozrachunek na platformie T2S były dwa spotkania Krajowej Grupy Użytkowników T2S, które miały miejsce w maju i czerwcu 2018 r. Spotkania te były zorganizowane przez KDPW przy współpracy z NBP i miały na celu weryfikację decyzji KDPW z czerwca 2012 r., zgodnie z którą przystąpienie do platformy T2S powinno nastąpić nie później niż na 2 lata przed wejściem Polski do strefy euro. Zgodnie z komunikatem KDPW¹⁸ z dnia 9 lipca 2018 r. podsumowującym przeprowadzoną analizę, istnieje na obecną chwilę wśród uczestników KDPW obawa, że koszty przystąpienia do platformy T2S będą dla rynku polskiego niewspółmiernie wysokie w stosunku do potencjalnych korzyści. W związku z powyższym podjęto decyzję, iż ponowna ocena zasadności wejścia na platformę TARGET2-Securities z rozrachunkiem w walucie PLN i EUR będzie przeprowadzona w 2020 r. i będzie ona uwzględniać doświadczenia rynku duńskiego, który w październiku 2018 r. planuje migrację duńskiej korony na platformę T2S. Szczegółowe wyniki analizy KDPW dotyczącej zasadności przystąpienia KDPW do rozrachunku na platformie T2S zostały przedstawione przez KDPW w dniu 29 października 2018 r. na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego.

¹⁷ Liczba uczestników systemu TARGET2-NBP nie zmieniła się w I półroczu 2018 r.

¹⁸ <http://www.kdpw.pl/pl/kdpw/aktualnosci/Strony/NewsDetails.aspx?idn=1046>

Planowane zmiany w systemie TARGET2

Znaczącym kierunkiem rozwoju, w obszarze którego toczyły się w I półroczu 2018 r. intensywne prace, to tzw. Vision 2020 - strategiczna wizja dotycząca kierunku rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie, której ważnym elementem jest rozwój systemu TARGET2. Celem tej strategii jest stworzenie nowoczesnej i efektywnej infrastruktury rynków finansowych, w możliwie największym stopniu odpowiadającej potrzebom uczestników rynku. W ramach Vision 2020 wyróżnia się następujące trzy główne elementy:

- wsparcie paneuropejskich rozwiązań w zakresie rozrachunku płatności natychmiastowych, poprzez uruchomienie usługi TIPS (*TARGET Instant Payment Settlement*),
- konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S,
- harmonizacja w obszarze zarządzania zabezpieczeniami oraz zwiększenie efektywności ich wykorzystywania w operacjach kredytowych Eurosystemu poprzez wdrożenie systemu ECMS (*Eurosystem Collateral Management System*).

Pierwsze dwa elementy zostały opisane w kolejnych punktach.

TARGET Instant Payment Settlement

W dniu 21 czerwca 2017 r. Rada Prezesów EBC zatwierdziła wdrożenie usługi TIPS, świadczonej w ramach systemu TARGET2, służącej do rozrachunku płatności natychmiastowych, która zostanie uruchomiona w listopadzie 2018 r. Zgodnie z założeniami, TIPS będzie działał w oparciu o platformę połączoną technicznie z systemem TARGET2, na której przeprowadzany będzie rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych będzie oparty o wymianę komunikatów w standardzie ISO20022, zgodnych ze schematem SCT Inst. TIPS będzie również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro.

Planowane uruchomienie usługi TIPS wiązało się z koniecznością przeprowadzenia w II półroczu 2017 r. wstępnej analizy projektu w kontekście zadań NBP, w konsekwencji których w dniu 1 lutego 2018 r. uruchomiono Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP, mające na celu wywiązanie się NBP ze zobowiązań prawnych dotyczących świadczenia tej usługi w ramach systemu TARGET2-NBP. Realizacja przedmiotowego zadania: *Przygotowanie do świadczenia usługi rozrachunku płatności natychmiastowych w euro* została ujęta w Planie działalności NBP na lata 2018-2020, który został zatwierdzony przez Zarząd NBP w dniu 26 października 2017 r. W pierwszym półroczu 2018 r. w ramach Przedsięwzięcia Projektowego TIPS-NBP zakończono etap analityczny oraz rozpoczęto etap prac wykonawczych. Zakończenie Przedsięwzięcia jest przewidywane pod koniec 2018 r.

Równoległe z pracami prowadzonymi w ramach Przedsięwzięcia Projektowego TIPS-NBP NBP podjął wraz z KIR prace analityczne dotyczące różnych modeli udostępnienia płatności natychmiastowych w euro polskiemu środowisku bankowemu. Wyniki przeprowadzonych analiz zostaną przedstawione Radzie ds. Systemu Płatniczego w grudniu 2018 r.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

W I półroczu 2018 r. NBP kontynuował prace analityczne dotyczące planowanej w przyszłości (listopad 2021 r.) konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Ze względu na wagę tematyki związanej z konsolidacją systemu TARGET2 i platformy T2S, reprezentant NBP brał czynny udział w pracach utworzonej w styczniu 2018 r. grupy TARGET Consolidation Contact Group (TCCG), w ramach których m.in. konsultowane są zapisy dokumentacji opisującej przyszłe rozwiązania.

Podstawową ideą konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S jest scentralizowanie i harmonizacja tych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym elementem konsolidacji jest wdrożenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro, oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Warto także zaznaczyć, że rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach w standardzie ISO20022.

Po ogłoszeniu decyzji Rady Prezesów EBC z dnia 6 grudnia 2017 r. zatwierdzającej wdrożenie projektu konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S rozpoczęły się wewnętrzne analizy NBP dotyczące zakresu i sposobu przygotowania się polskiego środowiska bankowego do nowych rozwiązań. Na początku 2019 r. planowane jest uruchomienie w NBP Projektu, którego celem będzie przygotowanie się do nadchodzących zmian w systemie TARGET2.

Warto zaznaczyć, że NBP na bieżąco konsultuje z rynkiem opracowywane w ramach grupy TCCG dokumenty. Dodatkowo oba ww. elementy Vision 2020, tzn. usługa TIPS i konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S, były przedmiotem dyskusji Krajowej Grupy Interesariuszy AMI-Pay (KGI AMI-Pay)¹⁹ na spotkaniu w dniu 20 marca 2018 r.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W I półroczu 2018 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano²⁰:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 7,5% (liczba zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 wzrosła o 0,2%²¹),
- wzrost ich wartości o 24% (wartość zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 wzrosła o 2,7%).

¹⁹ KGI AMI-Pay funkcjonuje pod auspicjami Związku Banków Polskich i zastąpiła ona w marcu 2018 r. Krajową Grupę Użytkowników TARGET2. KGI AMI-Pay została powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay (Advisory Group on Market Infrastructures for Payments), działającej na podstawie mandatu udzielonego przez Europejski Bank Centralny w wypełnianiu jej roli oraz przekazywaniu wkładu do pracy Grupy AMI-Pay. Materiały ze spotkań Grupy są zamieszczane na stronie internetowej NBP na ścieżce: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/target2/AMI-Pay.html>.

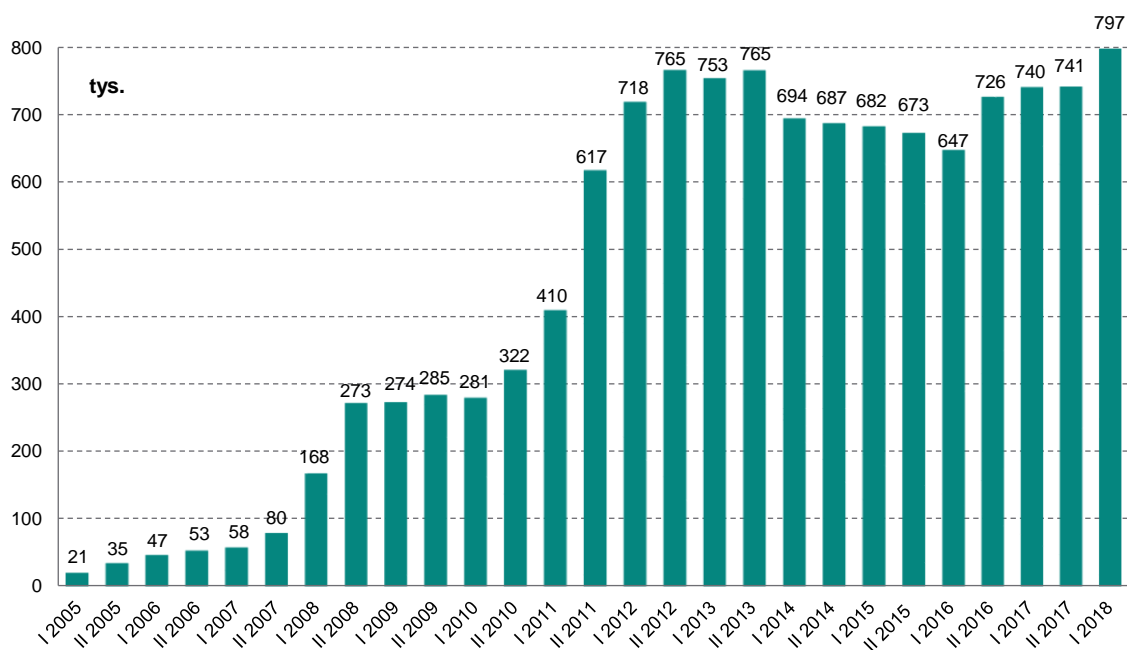
²⁰ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

²¹ W danych obejmujących cały system TARGET2 płatności transgraniczne przyporządkowywane są do krajowego komponentu systemu TARGET2, w którym nastąpiło obciążenie rachunku.

W I półroczu 2018 r. w systemie TARGET2 było 126 dni operacyjnych, tj. o 2 dni mniej niż w II półroczu 2017 r. W analizowanym okresie zaobserwowano wzrost średniej dziennej liczby zleceń (o 9,3%), przy czym średnie dzienne obroty wzrosły o 26%. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił również wzrost średniej wartości jednego zlecenia zrealizowanego w systemie TARGET2-NBP o 15,3%, tj. do poziomu 852,3 tys. euro.

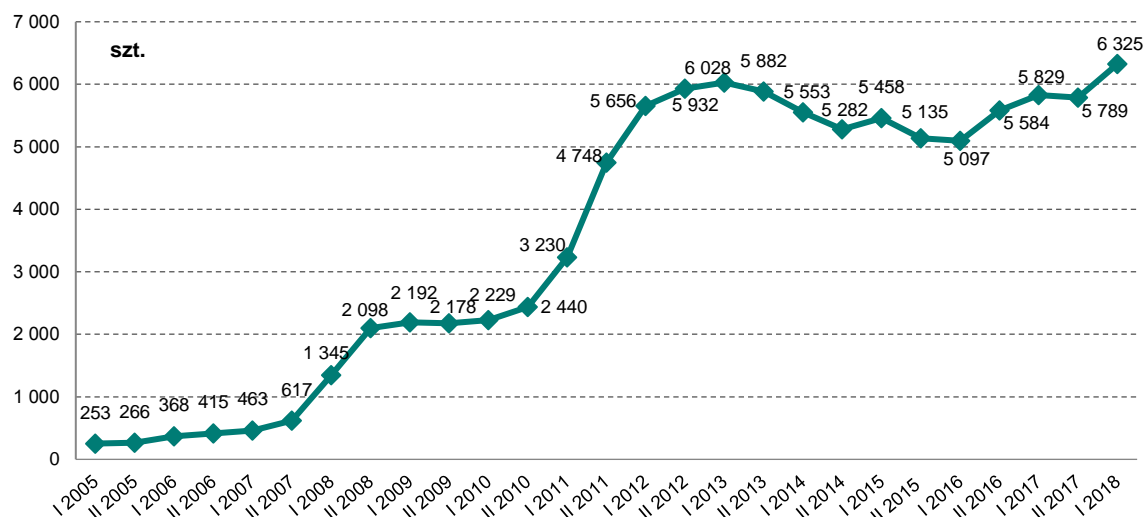
Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2018 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2018 r. w porównaniu do II półrocza 2017 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

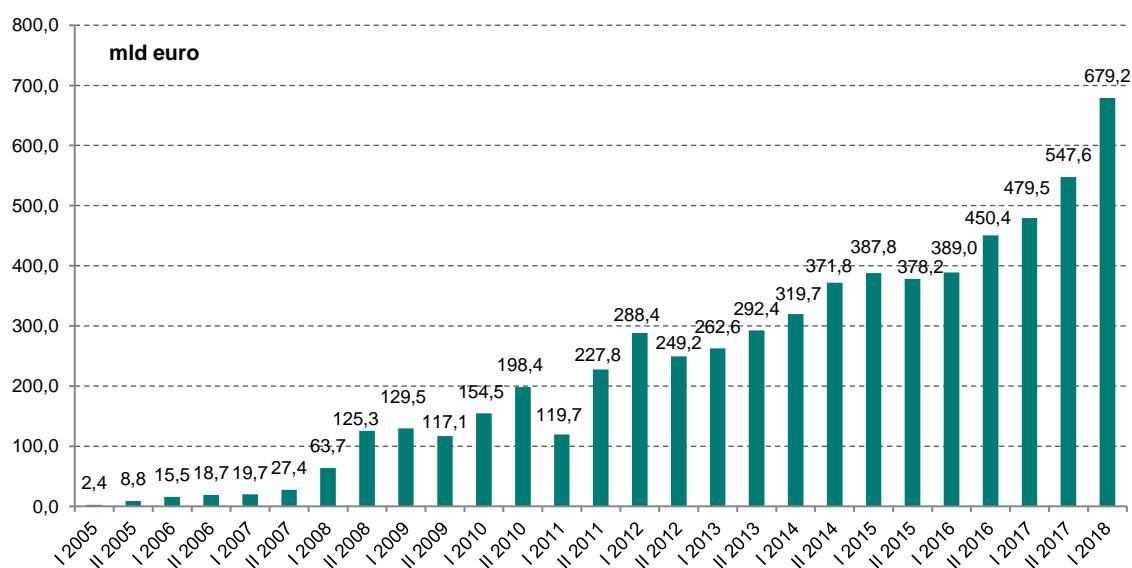
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

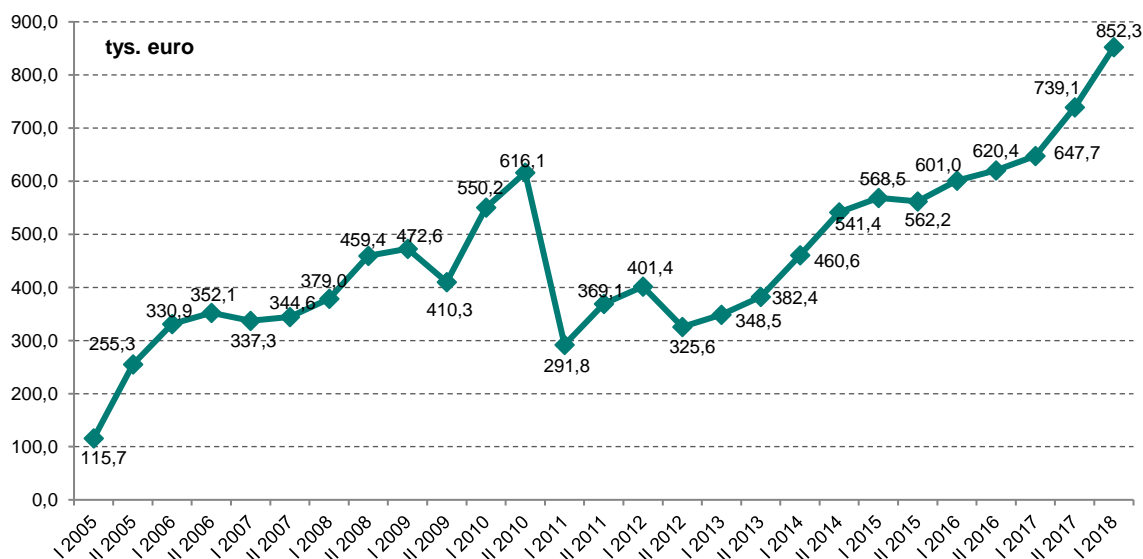
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.²²

	II połowa 2017 r.		I połowa 2018 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	740.982	100%	796.887	100%	↑	7,5%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	140.139	18,9%	157.786	19,8%	↑	12,6%
▪ klientowskie	600.843	81,1%	639.101	80,2%	↑	6,4%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	94.831	12,8%	107.167	13,4%	↑	13,0%
▪ zlecenia transgraniczne	646.151	87,2%	689.720	86,6%	↑	6,7%
▪ wysłane	335.749	45,3%	367.145	46,1%	↑	9,4%
▪ otrzymane	310.402	41,9%	322.575	40,5%	↑	3,9%
Średnia dzienna liczba zleceń	5.789	–	6.325	–	↑	9,3%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

²² Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.²³

	II połowa 2017 r.		I połowa 2018 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział		
OGÓLEM	547.644,1	100%	679.171,9	100%	↑	24,0%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	513.349,2	93,7%	638.853,5	94,1%	↑	24,4%
▪ klientowskie	34.294,9	6,3%	40.318,4	5,9%	↑	17,6%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	79.920,4	14,6%	89.084,5	13,1%	↑	11,5%
▪ zlecenia transgraniczne	467.723,7	85,4%	590.087,4	86,9%	↑	26,2%
▪ wysłane	237.098,2	43,3%	299.078,5	44,0%	↑	26,1%
▪ otrzymane	230.625,5	42,1%	291.008,9	42,8%	↑	26,2%
Średnie dzienne obroty	4.278,5	-	5.390,3	-	↑	26,0%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,74	-	0,85	-	↑	15,3%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 796.887 zleceń, co oznaczało znaczny wzrost o 7,5% w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 740.982 zleceń. W analizowanym okresie liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 12,6%, zaś liczba zleceń klientowskich wzrosła o 6,4%.

Najwyższy dzienny wolumen zleceń w I półroczu 2018 r. odnotowano w dniu 3 kwietnia 2018 r. Wyniósł on 10.673 zleceń i był wyższy o 29,1% w stosunku do 8.266 zleceń zrealizowanych w dniu 19 października 2017 r., stanowiących najwyższy dzienny wolumen zleceń w II półroczu 2017 r.

W I półroczu 2018 r. w porównaniu do II półrocza 2017 r. odnotowany został wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 13,0%) jak i zleceń transgranicznych (o 6,7%), na który składało się zwiększenie liczby zleceń transgranicznych wysłanych (o 9,4%) oraz otrzymanych (o 3,9%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2018 r. wyniosła 679.171,9 mln euro i wzrosła o 24% w porównaniu do II półrocza 2017 r., w którym wynosiła 547.644,1 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 17,6%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych wzrosła o 24,4%. Ponadto w systemie zwiększyła się wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 11,5%) oraz transgranicznych, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 26,2%.

²³ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w I półroczu 2018 r.

W I półroczu 2018 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP dotyczyły w szczególności przygotowania NBP do świadczenia usługi TIPS, która zostanie uruchomiona w listopadzie 2018 r. a ponadto analiz związanych z koncepcją Vision 2020.

Pozytywnie należy ocenić wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP, który miał miejsce dla każdej omawianej kategorii płatności. Warto zwrócić szczególną uwagę na wysokie tempo wzrostu liczby zleceń międzybankowych (12,6%) oraz krajowych (13%). Pozytywnym elementem jest również bardzo silny wzrost wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP (o 24%), na który składało się szczególnie dynamiczne zwiększenie wartości zrealizowanych transakcji transgranicznych (o 26,2%).

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec czerwca 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 40 banków (w tym NBP). Liczba uczestników nie uległa zmianie od grudnia 2017 r.

W I półroczu 2018 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń o 1%, jak i ich wartości o 2%.

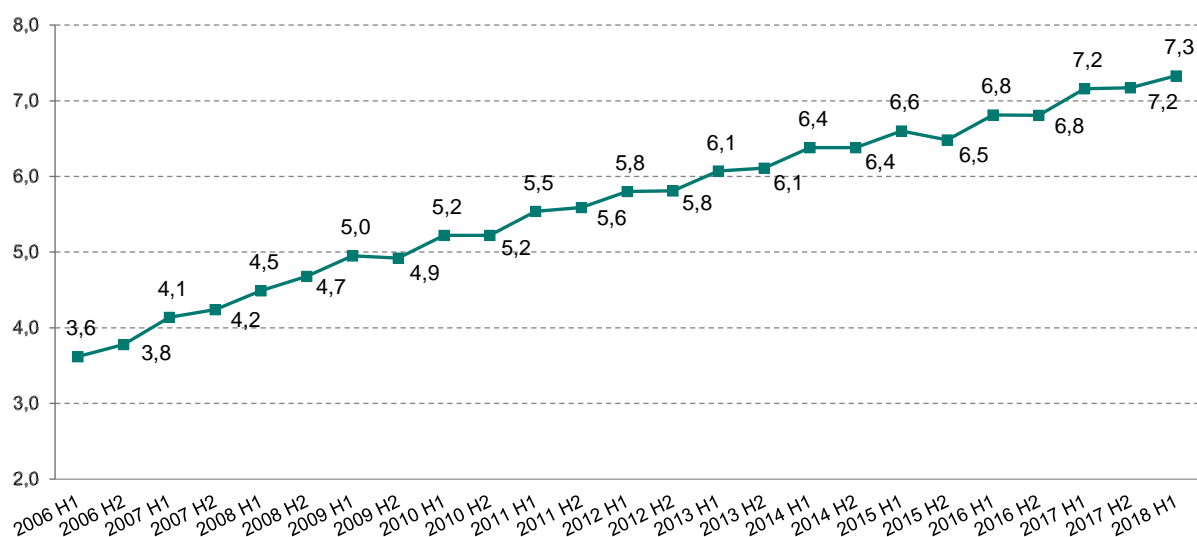
Dane statystyczne – system Elixir

W I półroczu 2018 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 2.517 mld zł (w poprzednim półroczu 2.468 mld zł), co oznacza wzrost o 2%. Liczba zleceń wyniosła 915,7 mln szt. (w poprzednim półroczu 903,3 mln), co oznacza wzrost o 1%.

Odnotowano wzrost średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 7,3 mln zleceń (wzrost o 2%). Liczba zleceń zrealizowanych dziennie w systemie Elixir na przestrzeni ostatnich dwunastu lat uległa podwojeniu z poziomu 3,6 mln zleceń dziennie (2006 r.) do poziomu 7,3 mln zleceń dziennie (2018 r.). Zmianę wartości omawianego wskaźnika w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 9.

Miesiącem, w którym rozliczono najwięcej transakcji w systemie Elixir, był marzec 2018 r. i rozliczono w nim 160,1 mln transakcji, co stanowi wzrost o 1,9 mln zł w porównaniu do okresu poprzedzającego, kiedy w październiku 2017 r. (miesiącu o najwyższych obrotach w skali półrocza) wielkość ta wyniosła 158,2 mln transakcji.

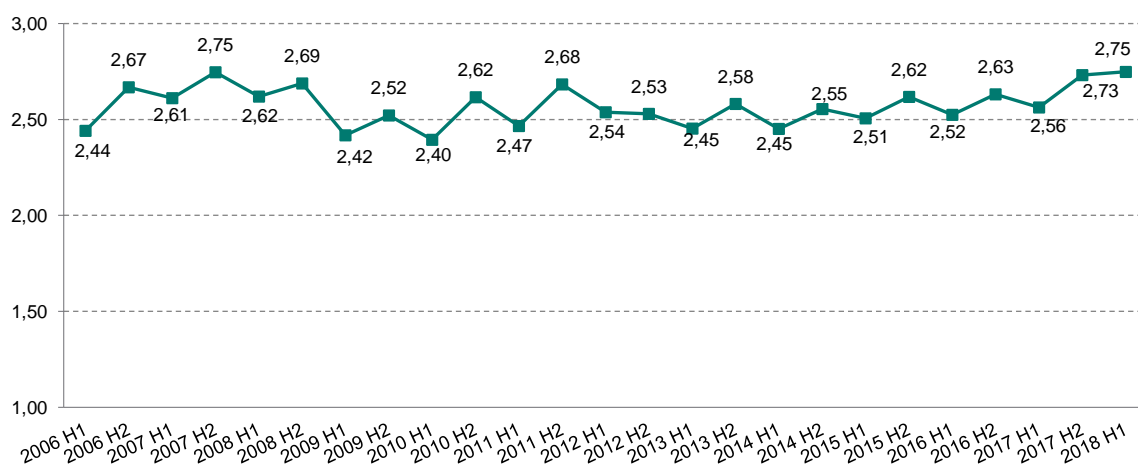
Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)

Źródło: Dane KIR

W I półroczu 2018 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 2.749 zł (w poprzednim półroczu 2.732 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 0,6%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat średnia wartość realizowanych zleceń zawiera się w przedziale o stosunkowo niewielkiej rozpiętości, tj. pomiędzy wartością 2,4 tys. zł - 2,75 tys. zł, co przedstawia wykres nr 10.

Wykres nr 10. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

System Elixir	II półrocze 2017 r.	ZMIANA	I półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	126 dni		125 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2.467,98 mld	↗+ 2%	2.516,98 mld
Średnia miesięczna	411,3 mld	↗+ 2%	419,5 mld
Średnia dzienna	19,59 mld	↗+ 3%	20,1 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	903,3 mln	↗+ 1%	915,7 mln
Średnia miesięczna	150,6 mln	↗+ 1%	152,6 mln
Średnia dzienna	7,17 mln	↗+ 2%	7,33 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 732	↗+ 0,6%	2 749
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	2.458,7 mld	↗+ 2%	2.507,7 mld
Udział w obrotach KIR	99,6%	→	99,6%
Liczba transakcji	892,5 mln	↗+ 1%	904,9 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,8%	→	98,8%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	9,3 mld	→	9,3 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,4%	→	0,4%
Liczba transakcji	10,8 mln	→	10,8 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,2%	→	1,2%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w I półroczu 2018 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Zatem sprawność jego działania ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W I półroczu 2018 r. system Elixir funkcjonował bez zakłóceń.

System Elixir przetwarza dziennie średnio około 7,3 mln transakcji o łącznej wartości 20,1 mld zł. W analizowanym okresie odnotowano, w porównaniu do poprzedniego okresu, wzrost liczby rozliczanych transakcji (o 1%) przy równoczesnym wzroście wartości obrotów o 2%. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 2.749 zł, czyli większą o 0,6% niż w poprzednim półroczu.

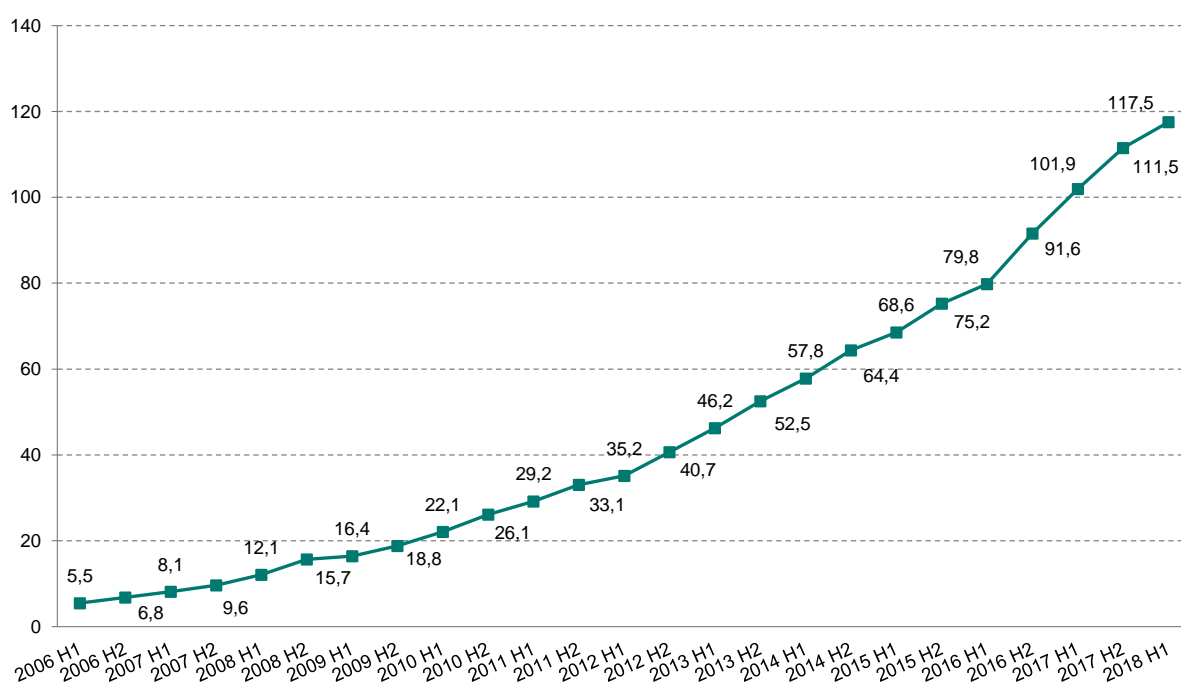
2.2.2. System Euro Elixir

Według stanu na koniec czerwca 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 20 banków (w tym NBP). Liczba uczestników nie uległa zmianie od grudnia 2017 r.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W I półroczu 2018 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 84,9 mld euro (w poprzednim półroczu 83,4 mld euro), co stanowiło wzrost o 2%. Łączna liczba dokonanych transakcji wyniosła 14,8 mln szt. (w poprzednim półroczu 14,3 mln), co stanowi wzrost o 4%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 117,5 tys., czyli w stosunku do II półroczu 2017 r. nastąpił wzrost o 5%. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)

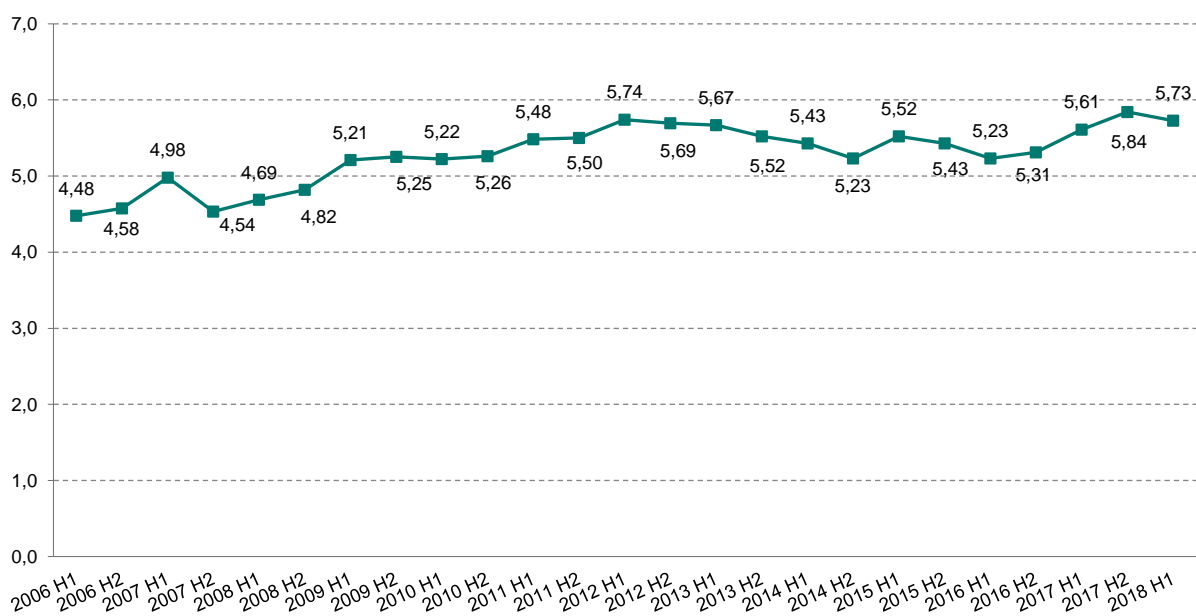
Źródło: Dane KIR

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był maj 2018 r. Rozliczono w nim 2,597 mln zleceń, czyli więcej niż w dominującym miesiącu w poprzednim półroczu, tj. w październiku 2017 r. (2,493 mln zleceń).

W I półroczu 2018 r. pojedyncza transakcja w systemie Euro Elixir wynosiła średnio 5.730 euro (w poprzednim półroczu 5.843 euro). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do

poprzedzającego półrocza była mniejsza o 2%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat średnia wartość realizowanych zleceń zawiera się w przedziale pomiędzy wartością 4,48 tys. – 5,84 tys. euro. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 12.

Wykres nr 12. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2018 r. w porównaniu do II półrocza 2017 r., przedstawia tabela nr 6.

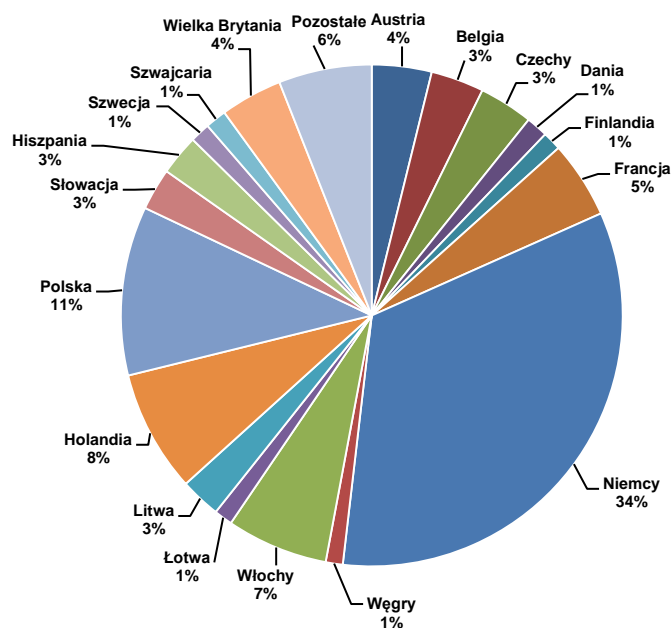
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

System Euro Elixir	II półrocze 2017 r.	ZMIANA	I półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	128 dni		126 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	83,4 mld	↗+2%	84,9 mld
Średnia miesięczna	13,89 mld	↗+2%	14,14 mld
Średnia dzienna	651,3 mln	↗+3%	673,4 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	14 267 849	↗+4%	14 806 922
Średnia miesięczna	2 377 975	↗+4%	2 467 820
Średnia dzienna	111 468	↗+5%	117 515
Średnia kwota zlecenia (euro)	5 843	↘-2%	5 730
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	74,9 mld	↗+2%	76,4 mld
Udział w Euro Elixir	89,8%	↗	90,1%
Liczba transakcji	12 780 694	↗+4%	13 259 861
Udział w Euro Elixir	89,6%	→	89,6%
Średnia dzienna liczba transakcji	99 849	↗+5%	105 237
Średnia wartość transakcji (euro)	5 858	↘-2%	5 763
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	8,489 mld	↘-1%	8,431 mld
Udział w Euro Elixir	10,2%	↘	9,9%
Liczba transakcji	1 487 155	↗+4%	1 547 061
Udział w Euro Elixir	10,4%	→	10,4%
Średnia dzienna liczba transakcji	11 618	↗+6%	12 278
Średnia wartość transakcji (euro)	5 709	↘-5%	5 450

Źródło: Dane KIR

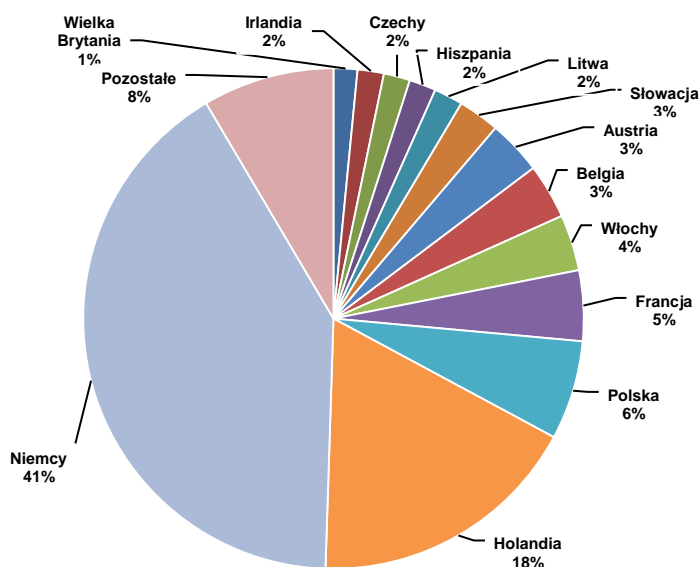
Udział liczby i wartości transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje prezentują wykresy nr 13 i 14.

Wykres nr 13. Procentowy udział wartość obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Wykres nr 14. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w I półroczu 2018 r.

W I półroczu 2018 r. system Euro Elixir funkcjonował bez zakłóceń. W I półroczu 2018 r. system przetworzył w ciągu 126 dni roboczych 14,8 mln transakcji o wartości 84,9 mln euro. Odnotowany w analizowanym okresie wzrost liczby transakcji na poziomie 4% oraz wzrost wartości rozliczanych transakcji na poziomie 2% potwierdził utrzymującą się na zbliżonym poziomie dynamikę wzrostu odnotowaną w poprzednim półroczu.

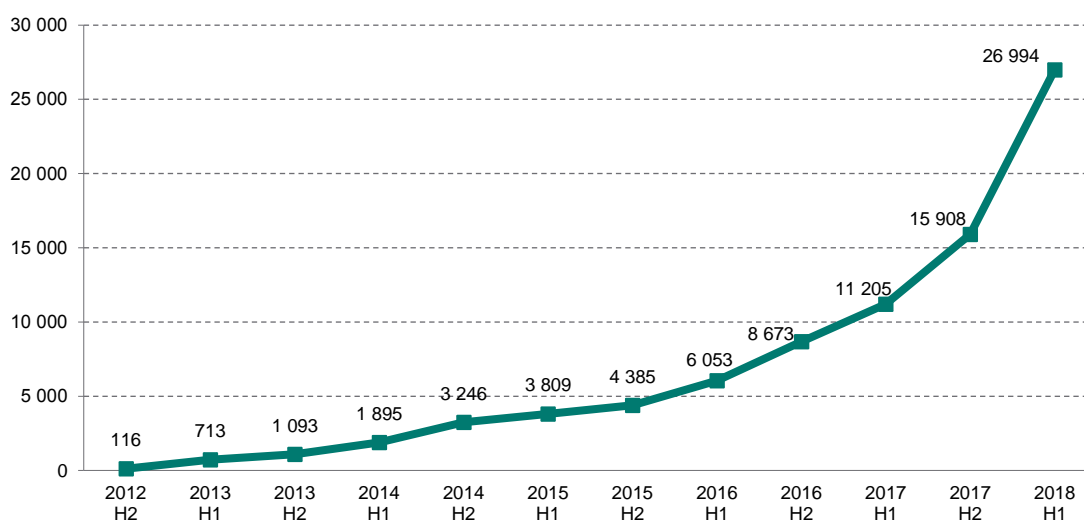
Warto zauważyć, iż trend wzrostu średniej dziennej liczby transakcji jest stale obserwowany. Na przestrzeni ostatnich 10 lat, liczba rozliczanych zleceń w ciągu dnia wzrosła z poziomu 12,1 tys. do 117,7 tys. czyli prawie 10-krotnie.

2.2.3. System Express Elixir

System płatności Express Elixir został uruchomiony w czerwcu 2012 r. Jest to system rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiający bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

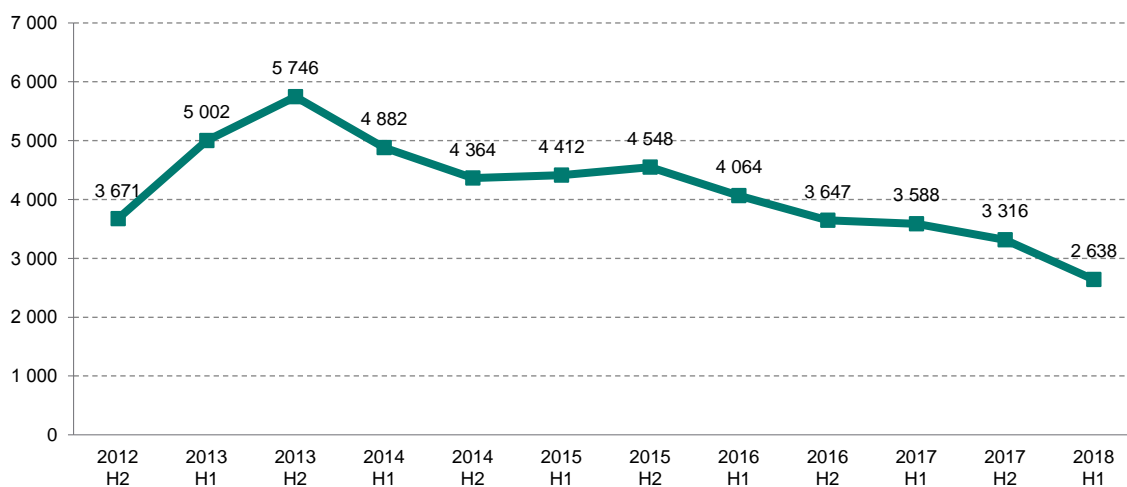
Według stanu na koniec czerwca 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir było 14 banków, w tym NBP. W marcu 2018 r. lista banków uczestników uległa zwiększeniu o jeden podmiot, po przystąpieniu do systemu Credit Agricole Bank Polska S.A.

W I półroczu 2018 r. w systemie Express Elixir obroty wyniosły 12,9 mld zł, czyli odnotowano znaczący wzrost o 33% w porównaniu do II półrocza 2017 r. (9,7 mld zł). Warto zauważyć, że wzrost na poziomie 33% został odnotowany kolejny raz z rzędu, co wskazuje, iż obroty w I półroczu 2018 r. w porównaniu do analogicznego półrocza w 2017 r. wzrosły o 77%. W I półroczu 2018 r. liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 4,9 mln szt., co stanowiło wzrost o 67% w porównaniu do poprzedniego półrocza (2,9 mln). Znacząco zwiększyła się średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń, która wyniosła 26.994, co stanowi wzrost aż o 70% (w poprzedzającym okresie odnotowano średnio dziennie 15.908 zleceń). Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 15.

Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.

Źródło: Dane KIR

Równocześnie, przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W I półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 2.638 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (3.316 zł) odnotowano spadek o 20%. Był to kolejny odnotowany spadek, który wpisuje się w stałą tendencję rozliczania przez system Express Elixir coraz niższych pod względem kwoty płatności, utrzymującą się od 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 16.

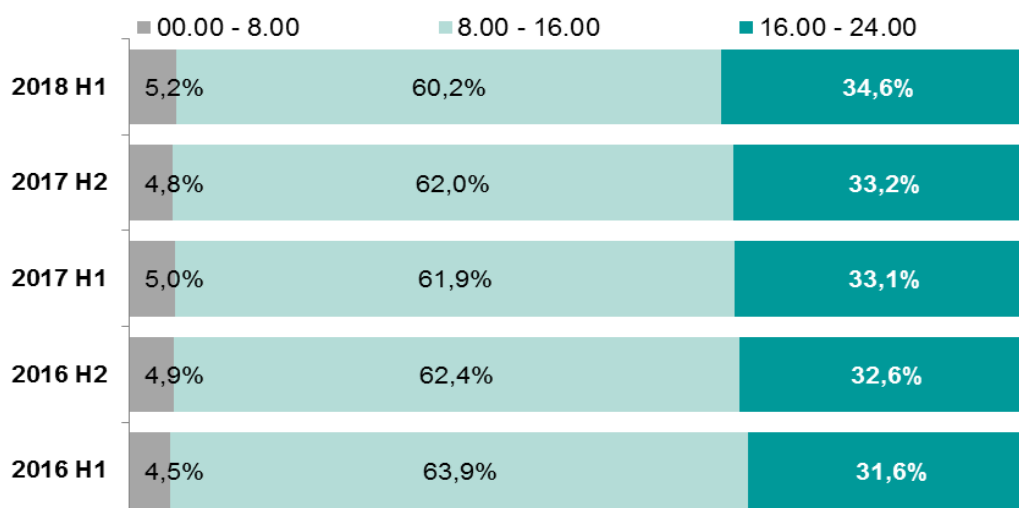
Wykres nr 16. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od stycznia do czerwca 2018 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 60,2% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 62%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w godzinach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 34,6% (w poprzednim półroczu 33,2%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 5,2% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 4,8%). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 39,8% - realizują transakcje w godzinach postrzeganych dotychczas jako „nietypowych”, tj. poza przedziałem 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 h na dobę okazało się potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, a klienci coraz powszechniej z niego korzystają.

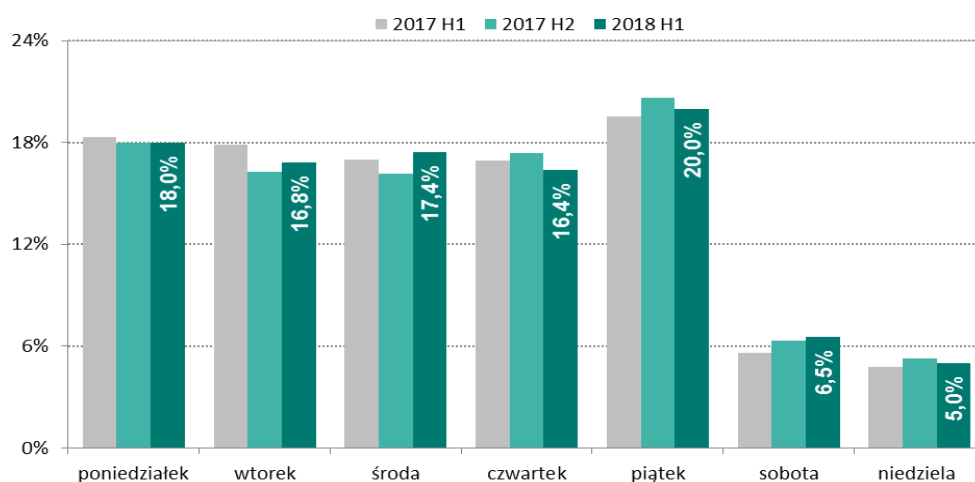
Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od 2015 r. przedstawiono na wykresie nr 17.

Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach

Źródło: Dane KIR

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2018 r. najwięcej zleceń, tj. 1/5 wszystkich zleceń, zostało rozliczonych w piątki (20%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,4% do 18%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (6,5%) oraz w niedziele (5%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 18.

Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach

Źródło: Dane KIR

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

System Express Elixir	II półrocze 2017 r.	ZMIANA	I półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	9,71 mld	↗+ 33%	12,89 mld
Średnia miesięczna	1,62 mld	↗+ 33%	2,15 mld
Średnia dzienna	52,75 mln	↗+ 35%	71,22 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	2 927 080	↗+ 67%	4 885 882
Średnia miesięczna	487 847	↗+ 67%	814 314
Średnia dzienna	15 908	↗+ 70%	26 994
Średnia kwota zlecenia (zł)	3 316	↘ -20%	2 638
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	4,8%	↗	5,2%
w godz. 8.00 – 16.00	62,0%	↘	60,2%
w godz. 16.00 – 24.00	33,2%	↗	34,6%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	18,0%	→	18,0%
wtorek	16,3%	↗	16,8%
środa	16%	↗	17%
czwartek	17,4%	↘	16,4%
piątek	20,7%	↘	20,0%
sobota	6,3%	↗	6,5%
niedziela	5,3%	↘	5,0%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir

System Express Elixir oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. Liczba bezpośrednich uczestników systemu powoli zwiększa się (w omawianym okresie o kolejny podmiot). Na koniec czerwca 2018 r. uczestnikami systemu Express Elixir było 13 banków oraz NBP. W I półroczu 2018 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 4,9 mln (wzrosła o 67%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 12,9 mld zł (wzrosła o 33%). W systemie realizowano średnio dziennie 26.994 transakcji, czyli aż o 11 tys. więcej niż w okresie poprzednim (wzrost o 70%). Warto zauważyć, iż dni weekendowe umożliwiły realizację 11,5% całości obrotów systemu.

2.2.4. System BlueCash

System płatności BlueCash został uruchomiony w listopadzie 2012 r. jako drugi w Polsce system płatności natychmiastowych, obok systemu Express Elixir. Operatorem systemu jest firma Blue Media S.A. z siedzibą w Sopocie. System płatności natychmiastowych BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu płatniczego.

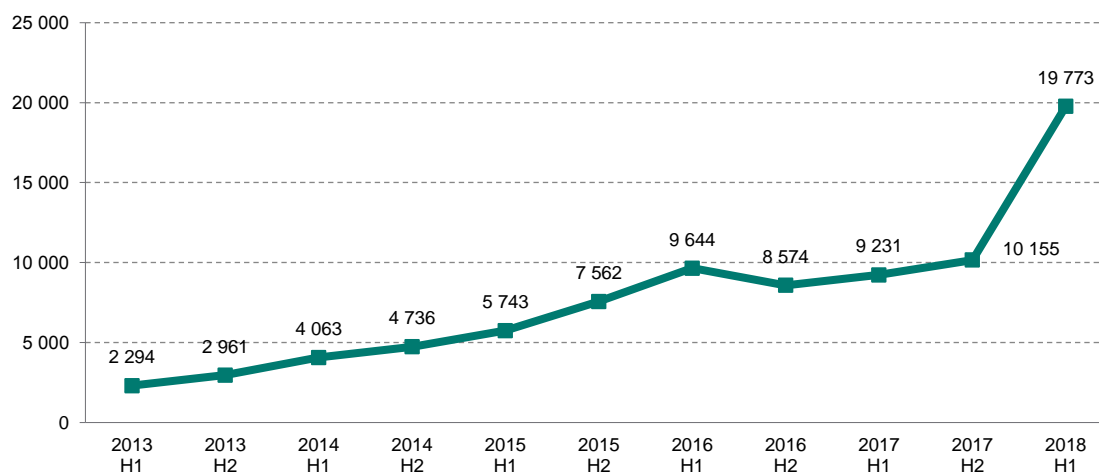
Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec czerwca 2018 r. aktywnymi uczestnikami systemu BlueCash było 112 banków (na koniec 2017 r. było ich 105). W gronie uczestników systemu BlueCash znajdowało się wtedy 8 banków komercyjnych, tj. o dwa więcej niż na koniec 2017 r. Pozostałymi uczestnikami systemu są 104 banki spółdzielcze, które stanowią 93% wszystkich uczestników.

Należy zauważyć, iż w I półroczu 2018 r. pomiędzy bezpośrednimi uczestnikami systemu było wymienianych 62% wszystkich transakcji (transakcje zarówno wysyłane, jak i otrzymywane przez 112 aktywnych bezpośrednich uczestników). Pozostała część, a więc 38% wszystkich transakcji, jest otrzymywana przez banki, które mają status banków współpracujących, ale same nie są uczestnikami systemu (tzn. mogą otrzymywać transakcje wysyłane przez banki bezpośrednio uczestniczące w systemie BlueCash).

W systemie płatności natychmiastowych BlueCash w I półroczu 2018 r. łączne obroty wyniosły 4,2 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza nastąpił wzrost o 36%. W tym okresie łączna liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 3,6 mln szt., co stanowiło wzrost o 92% w porównaniu do II półrocza 2017 r. (1,9 mln szt.). Należy zaznaczyć, że w I półroczu 2018 r. (w porównaniu do poprzedniego półrocza) nastąpił znaczny wzrost wartości i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash. Zmiana ta wynika z uwzględnienia wśród zleceń realizowanych przez uczestników bezpośrednich systemu BlueCash zleceń realizowanych za pośrednictwem serwisu zewnętrznego.

Zwiększeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 19.773 zleceń dziennie, czyli aż o 9,6 tys. więcej niż w poprzednim okresie (wzrost o 95%), co prezentuje wykres nr 19.

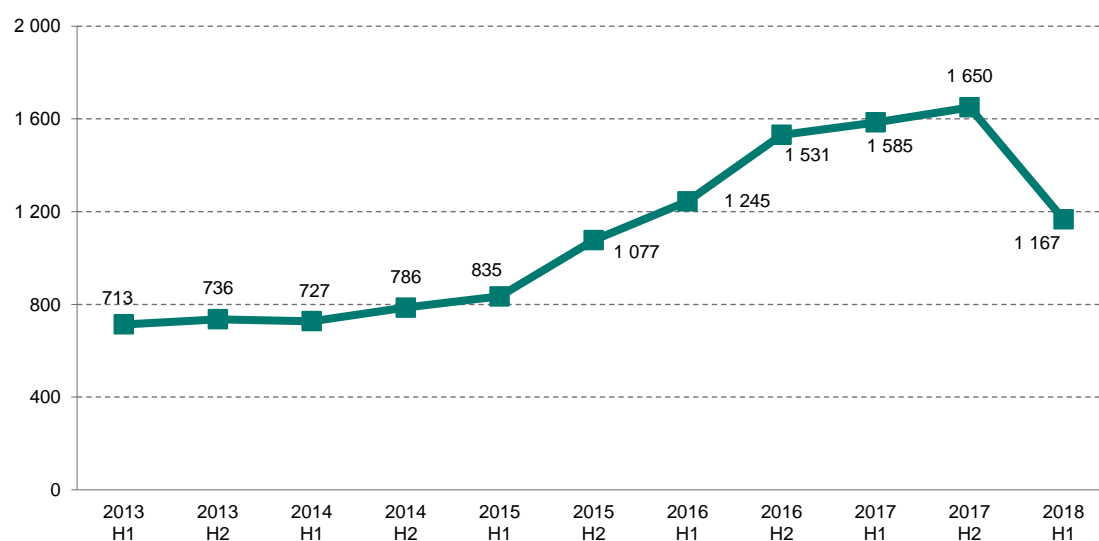
Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w I półroczu 2018 r. wyniosła 1.167 zł i w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.650 zł) odnotowano spadek o 29%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 20.

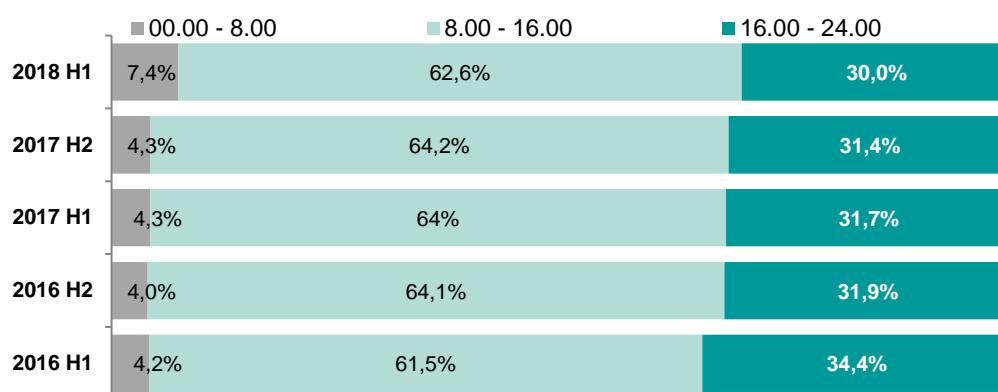
Wykres nr 20. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł)

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni I półrocza 2018 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 62,6% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu 64,2%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 30%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 7,4% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu odpowiednio 31,4% i 4,3%). Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 21.

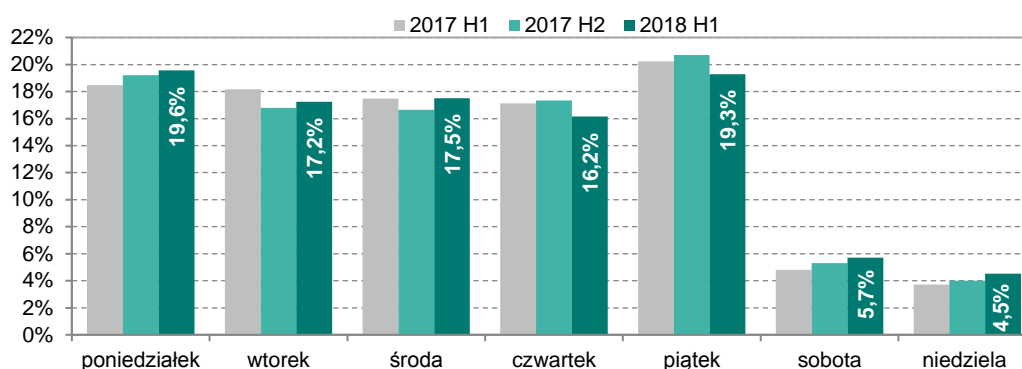
Wykres nr 21. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2018 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałki (19,6%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,2% do 19,3%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne od pracy, tj. w soboty 5,7% (w poprzednim okresie było to 5,3%), w niedziele 4,5% (w poprzedzającym półroczu 4%). Łączna liczba zleceń realizowanych przez klientów w dni weekendowe wynosi ponad 10,2% całości zleceń w systemie. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 22.

Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

System BlueCash	II półrocze 2017 r.	ZMIANA	I półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	3,082 mld	↗+36%	4,177 mld
Średnia miesięczna	513,7 mln	↗+ 36%	696,2 mln
Średnia dzienna	16,8 mln	↗+38%	23,1 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	1 868 431	↗+92%	3 578 823
Średnia miesięczna	311 405	↗+ 92%	596 471
Średnia dzienna	10 155	↗+95%	19 773
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 650	↘ -29%	1 167
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	4,3%	↗	7,4%
w godz. 8.00 – 16.00	64,2%	↘	62,6%
w godz. 16.00 – 24.00	31,4%	↘	30%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,2%	↗	19,6%
wtorek	16,8%	↗	17,2%
środa	16,7%	↗	17,5%

czwartek	17,3%	↘	16,2%
piątek	20,7%	↘	19,3%
sobota	5,3%	↗	5,7%
niedziela	4%	↗	4,5%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash

System BlueCash jest systemem płatności natychmiastowych, obecnym – podobnie jak system Express Elixir - na rynku usług płatniczych relatywnie krótko, tj. od listopada 2012 r. Obydwa wymienione systemy oferują jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W I półroczu 2018 r. w systemie BlueCash w porównaniu do półrocza poprzedniego odnotowano wzrost obrotów o 36% (w poprzednim półroczu odnotowano wzrost na poziomie 16%). Równocześnie odnotowano wzrost liczby transakcji o 92% (dla porównania w półroczu poprzedzającym wzrost ten wyniósł 12%). Dzienna liczba transakcji zwiększyła się o 95% i osiągnęła poziom 19.773 zleceń. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.167 zł. Obroty realizowane łącznie w soboty i niedziele stanowią 1/10 część wszystkich obrotów odnotowanych w systemie BlueCash.

2.2.5. System BLIK

System BLIK²⁴ jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. W poniższym rozdziale przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Polski Standard Płatności pod koniec 2015 r. wprowadził w ramach systemu BLIK usługę P2P, tj. mobilnych płatności pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Usługa pozwala na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez wpisanie jej numeru telefonu. W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest od dnia 9 lutego 2015 r. Korzystanie z usług możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec grudnia 2017 r. w gronie tym były Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Zachodni WBK S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Getin Noble

²⁴ Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

Bank S.A. oraz nowo przybyłe w grudniu 2017 r., tj.: Bank BGŻ BNP Paribas S.A. i Raiffeisen Bank Polska S.A.

Na koniec czerwca 2018 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

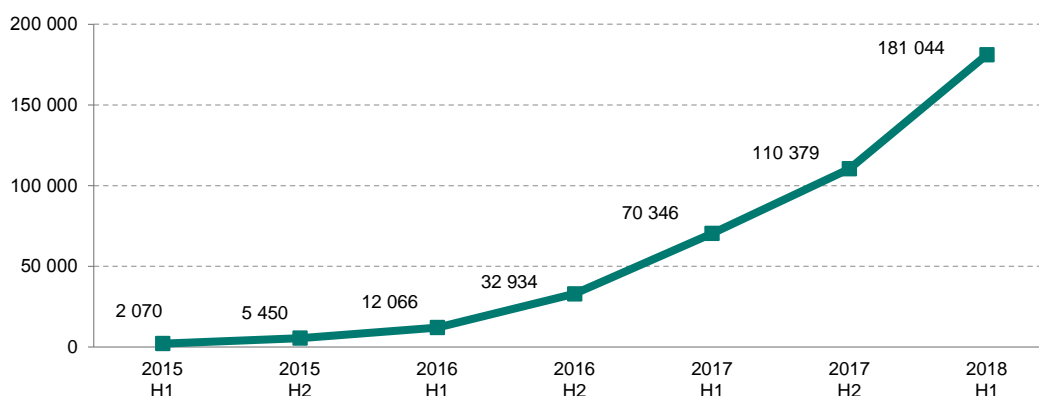
- 11 banków (na przestrzeni półrocza przybyło dwóch nowych uczestników),
- 6,6 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK na przestrzeni I półrocza 2018 r. wzrosła o 0,5 mln),
- 288 tys. punktów handlowo-usługowych (na przestrzeni półrocza przybyło 33 tys. nowych punktów),
- 278 tys. terminali płatniczych (na przestrzeni półrocza przybyło 46 tys. nowych terminali),
- 86,5 tys. sklepów internetowych (na przestrzeni półrocza przybyło 6,6 tys. nowych sklepów),
- 17,7 tys. bankomatów (na przestrzeni półrocza przybyło 0,5 tys. nowych bankomatów).

W okresie I półrocza 2018 r. w systemie BLIK:

- wykonano łącznie 32,8 mln zleceń o łącznej wartości 4,4 mld złotych,
- średnio dziennie wykonano 181 tys. zleceń o łącznej wartości 24,2 mln złotych,
- średnia wartość zlecenia wyniosła 134 zł.

W I półroczu 2018 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 4,4 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (2,9 mld zł) nastąpił znaczący wzrost o 52%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 32,8 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza wzrosła o 61% (z poziomu 20,3 mln). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system, odnotowano znaczący wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni I półrocza 2018 r. wyniosła 181 tys. (w poprzednim okresie wynosiła 110 tys.), co prezentuje wykres nr 23.

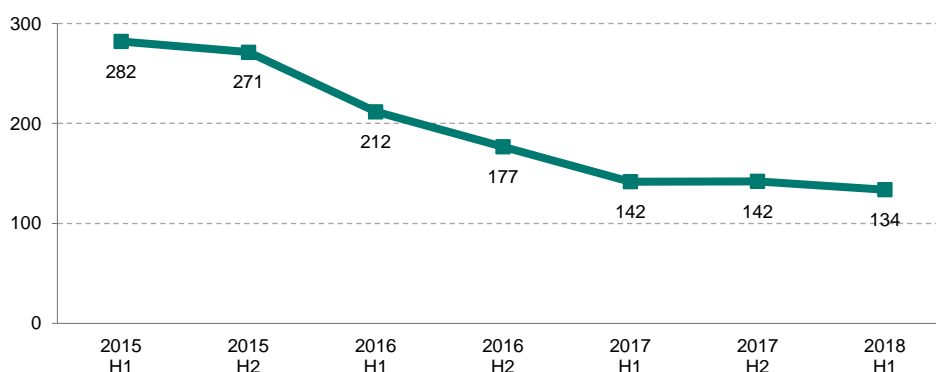
Wykres 23. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w I półroczu 2018 r. wyniosła 134 zł, czyli zmniejszyła się o 6% w porównaniu do poprzedzającego półrocza (142 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK na przestrzeni kolejnych lat systematycznie się zmniejsza, co prezentuje wykres nr 24.

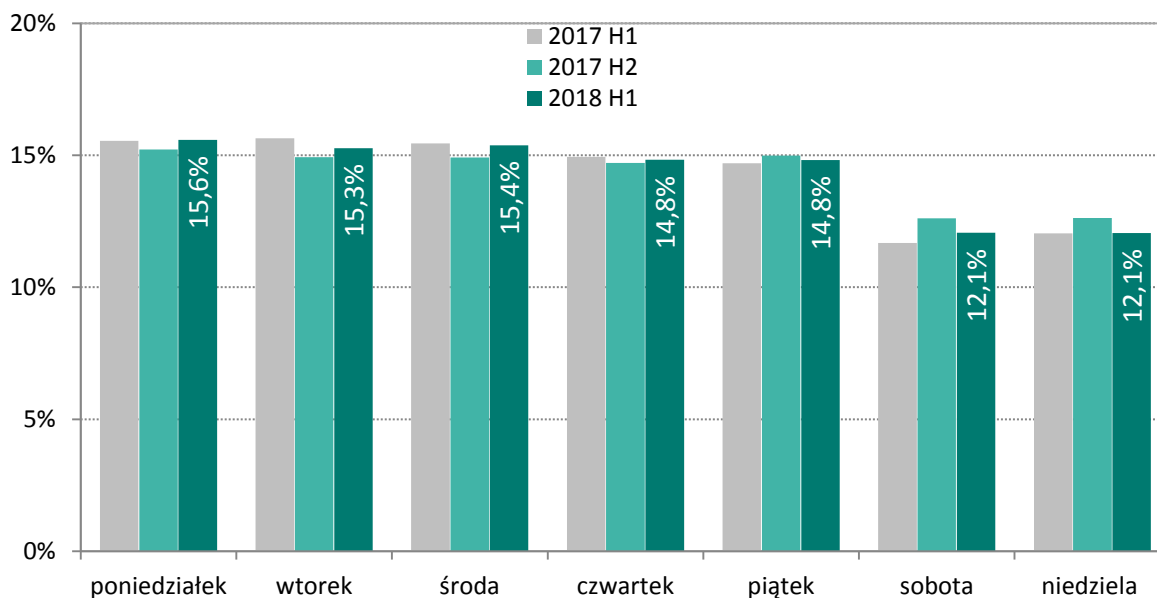
Wykres 24. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.) (w zł)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W I półroczu 2018 r. najwięcej transakcji rozliczono w poniedziałki (15,6%). Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14,8% do 15,4%. Na uwagę zasługuje fakt, iż liczba zleceń realizowanych w soboty, jak i w niedziele wyniosła 12,1% czyli była nieznacznie niższa od liczby zleceń realizowanych w dni robocze. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 25.

Wykres nr 25. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

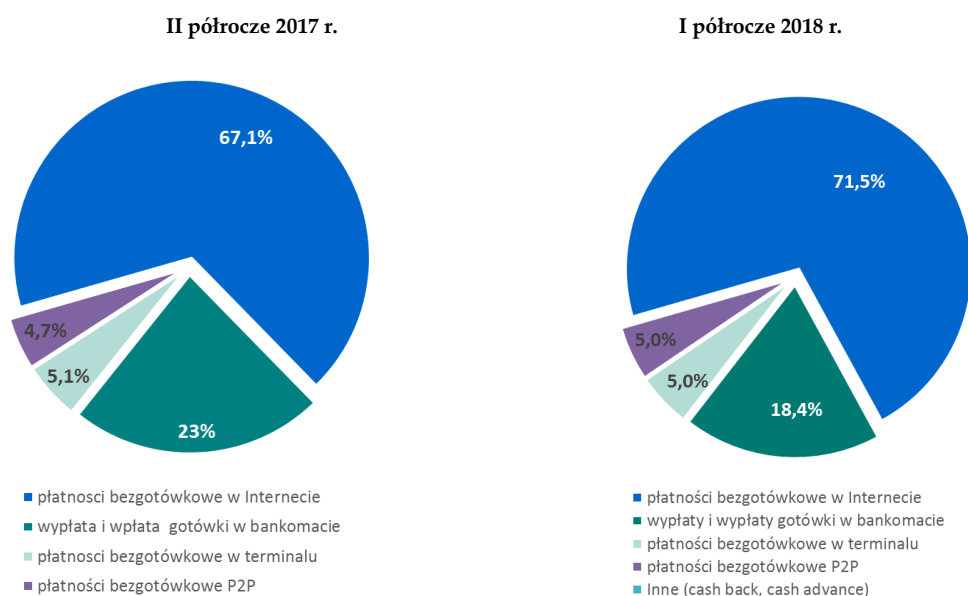
W I półroczu 2018 r. klienci korzystający z systemu BLIK dokonali następujących typów transakcji:

- płatności bezgotówkowe w Internecie (71,5% wszystkich transakcji mobilnych) - przeprowadzono 23,4 mln płatności, tj. o 9,8 mln więcej niż w poprzednim półroczu,

- wypłaty i wpłaty gotówki w bankomacie (18,4% wszystkich transakcji mobilnych) – przeprowadzono 4,7 mln wypłat, tj. 1,5 mln więcej niż w poprzednim półroczu,
- płatności bezgotówkowe w terminalu (5% wszystkich transakcji mobilnych) – przeprowadzono 1,6 mln płatności, tj. o 599 tys. więcej niż w poprzednim półroczu,
- płatności typu P2P (5% wszystkich transakcji mobilnych) - przeprowadzono 1,6 mln płatności, tj. o 694 tys. więcej niż w poprzednim półroczu,
- operacje gotówkowe w terminalu typu cash back, cash advance (0,02% całości transakcji systemu)- zarejestrowano ich 8 tys.

Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 26.

Wykres nr 26. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Na koniec czerwca 2018 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 6,6 mln, czyli była ona o 0,5 mln więcej niż w grudniu 2017 r., co stanowiło wzrost o 8%. Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS, w sklepach internetowych, jak również transakcji typu P2P.

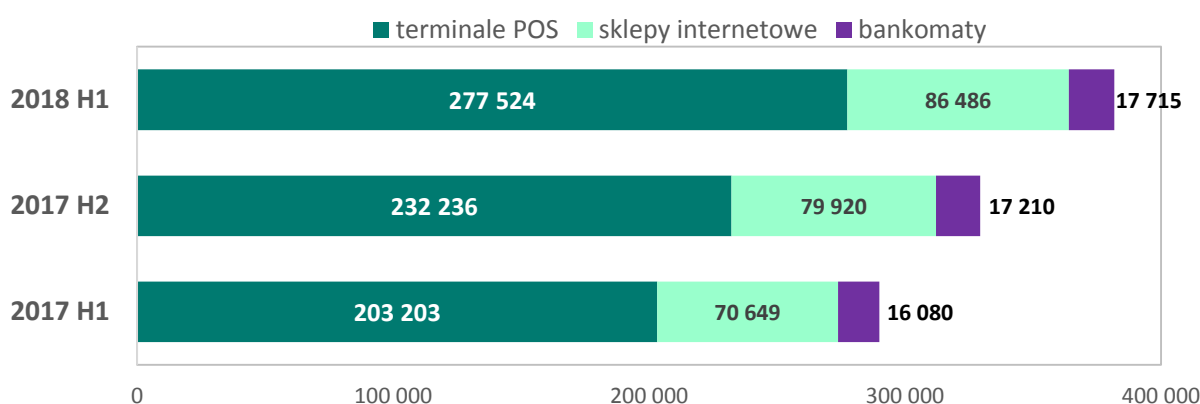
Na koniec czerwca 2018 r. było 381,7 tys. urządzeń akceptujących płatności mobilne i na przestrzeni I półroczu 2018 r. ich liczba wzrosła o 52 tys., co stanowiło wzrost o 15,9%.

Na koniec czerwca 2018 r. urządzenia obsługujące płatności stanowiły:

- terminale POS – 277,5 tys. urządzeń akceptujących, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 45,2 tys. terminali (wzrost o 19,5%),
- sklepy internetowe – 86,5 tys. podmiotów, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 4,6 tys. terminali (wzrost o 8,3%),
- bankomaty – 17,7 tys. urządzeń, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 505 bankomatów (wzrost o 2,9%).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r.

System BLIK	II półrocze 2017	ZMIANA	I półrocze 2018
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	2,886 mld	↗+52%	4,385 mld
Średnia miesięczna	481 mln	↗+52%	731 mln
Średnia dzienna	15,7 mln	↗+54%	24,2 mln
Liczba płatności			
Ogółem	20 309 731	↗+61%	32 768 896
Średnia miesięczna	3 384 955	↗+61%	5 461 483
Średnia dzienna	110 379	↗+64%	181 044
Średnia kwota transakcji (zł)	142	↘-6%	134
Poszczególne typy płatności:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERNECIE			
Wartość (w mln zł)	1,157 mld	↗+71%	1,98 mld

Udział % w systemie BLIK	40,1%	↗	45,2%
Liczba	13 634 970	↗+72%	23 427 705
Udział % w systemie BLIK	67,1%	↗	71,5%
Średnia dzienna liczba płatności	74 103	↗+71%	129 435
Średnia wartość płatności (zł)	85	→	85
2) Wyплаты i wypłaty gotówkowe w bankomacie			
Wartość (w mln zł)	1,557 mld	↗+38%	2,148 mld
Udział % w systemie BLIK	53,9%	↘	49,0%
Liczba	4 679 546	↗+29%	6 044 183
Udział % w systemie BLIK	23,0%	↘	18,4%
Średnia dzienna liczba wypłat	25 432	↗+31%	33 393
Średnia wartość wypłaty w bankomacie (zł)	333	↗+7%	355
3) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (w mln zł)	52,4 mln	↗+63%	85,5 mln
Udział % w systemie BLIK	1,8%	↗	2,0%
Liczba	1 043 490	↗+57%	1 642 193
Udział % w systemie BLIK	5,1%	↘	5,0%
Średnia dzienna liczba płatności	5 671	↗+60%	9 073
Średnia wartość płatności (zł)	50	↗+4%	52
4) Płatności bezgotówkowe typu P2P			
Wartość (w mln zł)	119,6 mln	↗+43%	171,5 mln
Udział % w systemie BLIK	4,1%	↘	3,9%
Liczba	951 725	↗+73%	1 645 618
Udział % w systemie BLIK	4,7%	↗	5,0%
Średnia dzienna liczba płatności	5 172	↗+76%	9 092
Średnia wartość płatności (zł)	126	↘-17%	104
5) Inne operacje gotówkowe w terminalu (cash back, cash advance)			
Wartość (w zł)			0,7 mln
Udział % w systemie BLIK			0,02%
Liczba			8 009
Udział % w systemie BLIK			0,02%
Średnia dzienna liczba płatności			44
Średnia wartość płatności (zł)			84

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK

W systemie BLIK odnotowano bardzo dynamiczny wzrost zarówno liczby przeprowadzanych transakcji (wzrost o 61%), jak i wartości (wzrost o 52%). W I półroczu 2018 r. średnio dziennie wykonywanych było 181 tys. zleceń, czyli o 64% więcej niż w półroczu poprzedzającym, co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie klientów nową formą płatności.

Ważnym wskaźnikiem jest wzrost sieci akceptacji na poziomie 15,9%. Na koniec czerwca 2018 r. sieć akceptacji płatności mobilnych obejmowała 381,7 tys. urządzeń i na przestrzeni I półrocza 2018 r. została powiększona o 52 tys. urządzeń, co stanowiło wzrost o 15,9%. Kolejnym sygnałem świadczącym o rozwoju systemu jest pozyskanie do współpracy kolejnych dwóch banków, które stały się uczestnikami bezpośrednimi systemu.

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (71,5%). Zarejestrowano 23,4 mln takich transakcji (czyli aż o 9,8 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie nie uległa zmianie i wyniosła 85 zł. Transakcje wypłaty oraz wpłat w bankomatach znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (18,4%). Zarejestrowano ich 6 mln na łączną kwotę 2,1 mld zł. Wzrosła także liczba transakcji w terminalach, których odnotowano 1,6 mln (o 599 tys. więcej niż w poprzednim okresie.). Rośnie liczba i wartość transakcji typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Na przestrzeni I półrocza 2018 r. przeprowadzono ich 1,6 mln, czyli więcej aż o 73% niż w poprzednim półroczu. Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła średnio 104 zł.

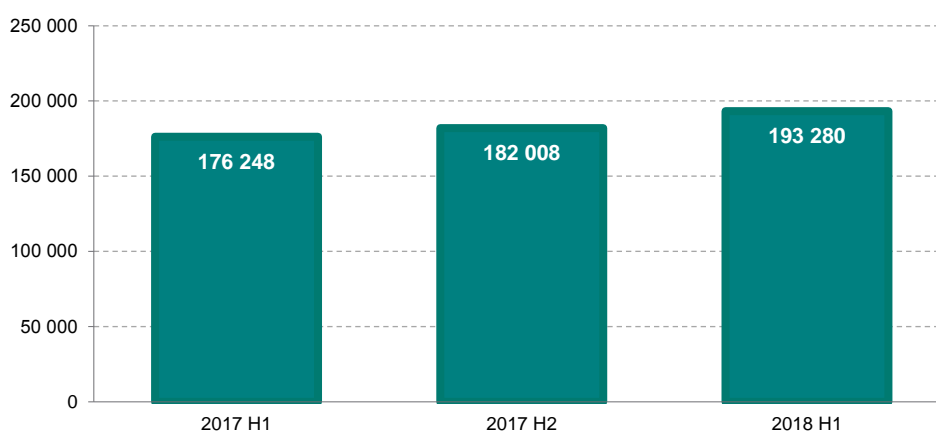
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR) jest prowadzony przez spółkę First Data Polska S.A. System umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Dostawcy usług płatniczych nieposiadający statusu banku mogą dokonywać rozliczenia transakcji w systemie jedynie za pośrednictwem banku uczestniczącego w systemie.

Na koniec czerwca 2018 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 12 banków (w I półroczu 2018 r. liczba banków zwiększyła się o kolejne dwa podmioty).

W I półroczu 2018 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie KRS wyniosła 9 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (9,4 mln zł) nastąpił spadek o 4%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie KSR wyniosła 35 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza 1,5 mln zleceń więcej (co stanowi wzrost o 4%). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system, odnotowano wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni I półrocza 2018 r. wyniosła 193 tys. czyli o 11 tys. zleceń więcej niż w poprzednim okresie (182 tys.). Liczba zleceń rozliczanych dziennie w ostatnich trzech półroczach prezentuje wykres nr 28.

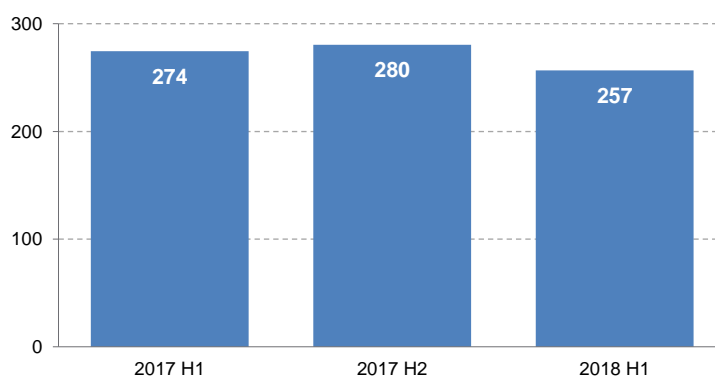
Wykres 28. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w I półroczu 2018 r. wyniosła 257 zł, czyli zmniejszyła się o 8% w porównaniu do poprzedzającego półrocza (280 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich trzech półroczy prezentuje wykres nr 29.

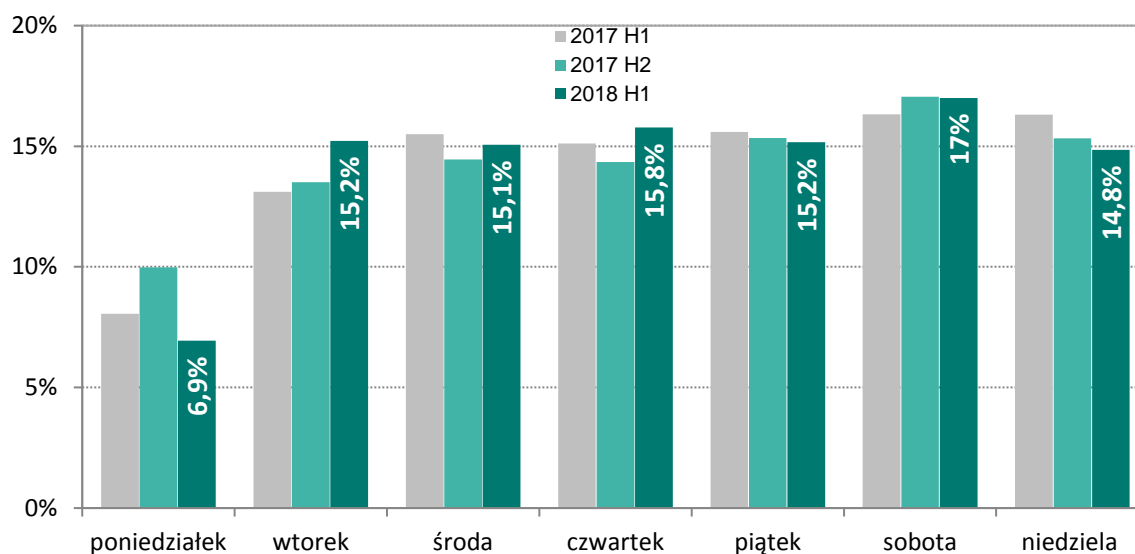
Wykres 29. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W I półroczu 2018 r. w systemie KSR najwięcej transakcji zostało rozliczonych w soboty (17%) i nieznacznie mniej w niedziele (14,8%). Warto zauważyć, iż poniedziałek jest dniem, w którym liczba transakcji jest 2,5-krotnie mniejsza niż w dni pozostałe, a udział transakcji poniedziałkowych wynosił 6,9%. Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 15,1% do 15,8%. Rozkład liczby zleceń w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 30.

Wykres 30. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r.

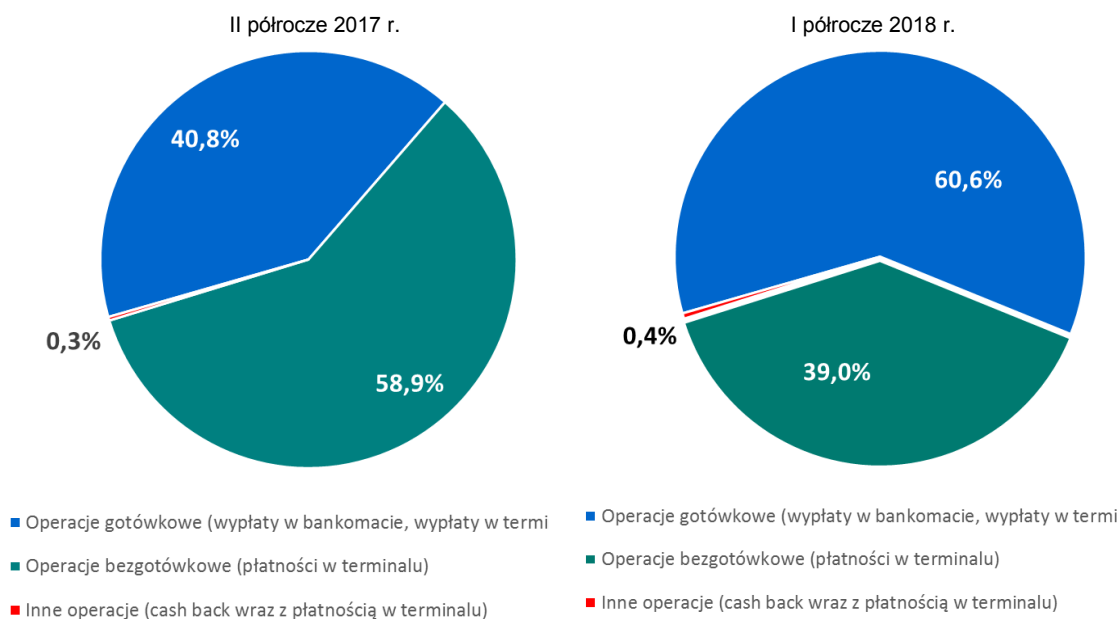
Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W I półroczu 2018 r. w systemie KSR przeprowadzano operacje w trzech podstawowych kategoriach:

- operacje bezgotówkowe, obejmujące płatności w terminalach POS – było ich 21,2 mln, co stanowiło 60,6% wszystkich transakcji w systemie,
- operacje gotówkowe, obejmujące wypłaty gotówki w bankomatach – było ich 13,6 mln, co stanowiło 39% wszystkich transakcji w systemie,
- inne operacje mające charakter gotówkowo-bezgotówkowy, tj. wypłata gotówkowa cash back wraz z poprzedzającą ją transakcją bezgotówkową – było ich 150,2 tys., co stanowiło 0,4% wszystkich transakcji w systemie.

Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 31.

Wykres 31. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby transakcji w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie KSR, jakie miały miejsce w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

System KSR	II półrocze 2017	ZMIANA	I półrocze 2018
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	9,4 mld	↘ - 4%	8,98 mld
Średnia miesięczna	1,6 mld	↘ - 4%	1,5 mld
Średnia dzienna	51,04 mln	↘ - 3%	49,6 mln
Liczba płatności			
Ogółem	33 489 410	↗ +4%	34 983 746
Średnia miesięczna	5 581 568	↗ + 4%	5 830 624
Średnia dzienna	182 008	↗ +6%	193 280
Średnia kwota transakcji (zł)	280	↘ - 8%	257
Poszczególne typy płatności:			
1) Operacje gotówkowe (wypłaty w bankomacie, wypłaty w terminalu)			
Wartość (w mln zł)	7,9 mld	↘ - 5%	7,5 mld
Udział % w systemie BLIK	84,5%	↘	83,9%

Liczba	13 675 334	→	13 641 057
Udział % w systemie BLIK	40,8%	↘	39,0%
Średnia dzienna liczba płatności	74 322	↗+1%	75 365
Średnia wartość płatności (zł)	580	↘	552
2) Operacje bezgotówkowe (płatności w terminalu)			
Wartość (w mln zł)	1,46 mld	↘-1%	1,44 mld
Udział % w systemie BLIK	15,5%	↗	16,1%
Liczba	19 720 630	↗+7%	21 192 482
Udział % w systemie BLIK	58,9%	↗	60,6%
Średnia dzienna liczba płatności	107 177	↗+9%	117 086
Średnia wartość płatności (zł)	74	↘	68
3) Inne operacje (cash back wraz z płatnością w terminalu)			
Wartość (w mln zł)	2,42 mln	↗+74%	4,2 mln
Udział % w systemie BLIK	0,03%	↗	0,05%
Liczba	93 446	↗+61%	150 207
Udział % w systemie BLIK	0,28%	↗	0,43%
Średnia dzienna liczba płatności	508	↗+63%	830
Średnia wartość płatności (zł)	26	↗+8%	28
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	10,0%	↘	6,9%
wtorek	13,5%	↗	15,2%
środa	14,4%	↗	15,1%
czwartek	14,3%	↗	15,8%
piątek	15,3%	↘	15,2%
sobota	17,1%	→	17,0%
niedziela	15,3%	↘	14,8%

Źródło: Dane First Data Polska S.A. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu KSR

W systemie KSR odnotowano spadek liczby przeprowadzanych transakcji (wzrost o 4%), przy równoczesnym wzroście wartości (wzrost o 4%). W I półroczu 2018 r. średnio dziennie wykonywanych było 193 tys. zleceń, czyli o 11 tys. więcej niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 6%).

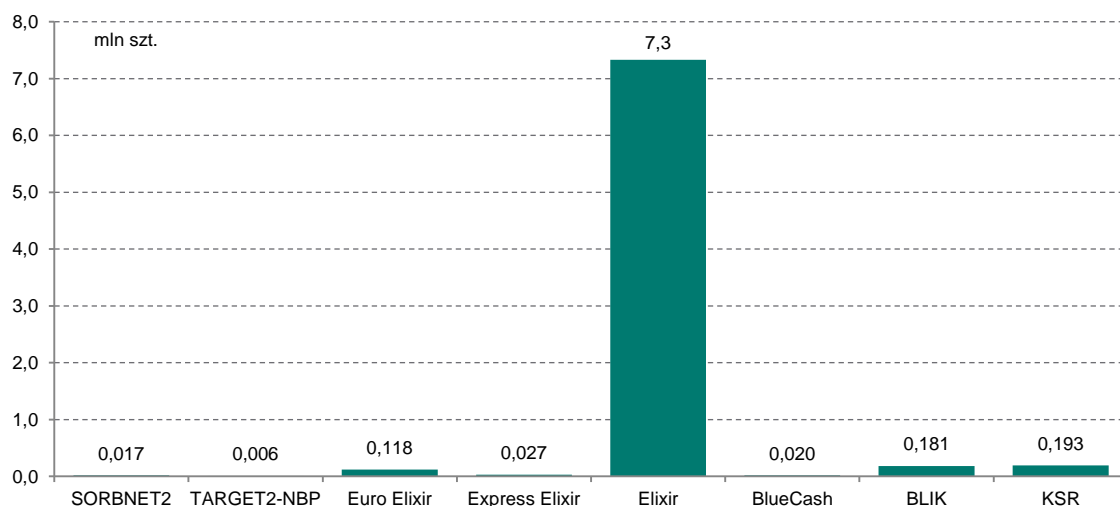
Sygnalem świadczącym o rozwoju systemu jest pozyskanie do współpracy kolejnych dwóch banków, które stały się uczestnikami systemu.

Użytkownicy systemu KSR najczęściej dokonują transakcji bezgotówkowych w terminalach POS (60,6%). Zarejestrowano ich 21,2 mln takich transakcji (czyli o 1,5 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej zarejestrowanej w systemie wyniosła 68 zł. Transakcje wypłaty oraz wpłaty w bankomatach znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (39%). Zarejestrowano ich 13,6 mln (czyli o 34 tys. mniej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej wypłaty wynosiła 552 zł. Trzecią kategorią operacji jest płatność kartą, której towarzyszy wypłata sklepowa (cash back). Takich operacji jest najmniej (stanowią zaledwie 0,5% całości zleceń) i rozliczono ich w systemie KSR 150 tys., czyli zarejestrowano ich o 56 tys. więcej niż w poprzednim okresie (wzrost o 63%).

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 32 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w I półroczu 2018 r.

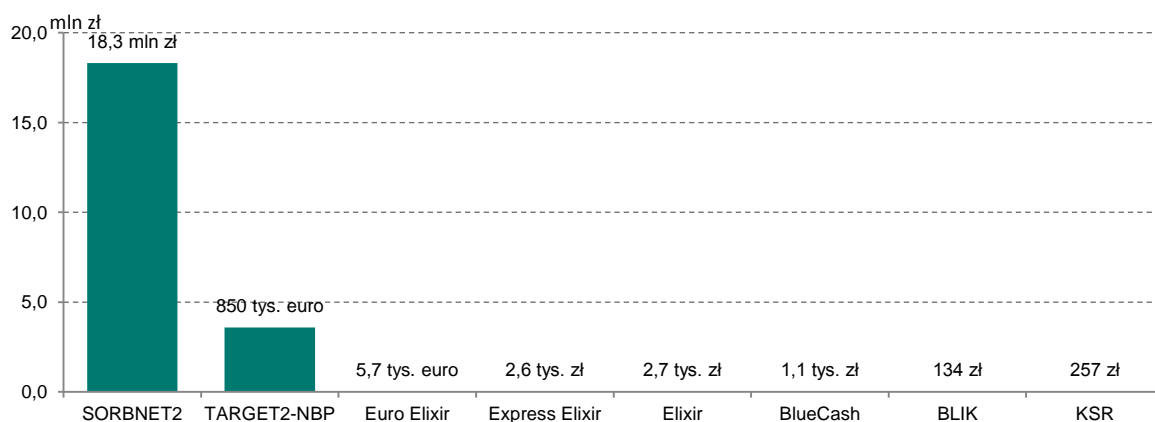
Wykres nr 32. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w I półroczu 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach w I półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 33.

Wykres nr 33. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I półroczu 2018 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Podsumowanie

W I półroczu 2018 r. na rynku polskim funkcjonowało osiem głównych systemów płatności. Największe wzrosty średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w systemie BlueCash, w systemie Express Elixir oraz w systemie BLIK. W I półroczu 2018 r., w stosunku do II półrocza 2017 r., średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych w tych systemach wzrosła odpowiednio o 95%, 70% i 64%.

W I półroczu 2018 r. w systemie Euro Elixir (prowadzącym rozliczenia w euro) oraz w systemie Elixir (prowadzącym rozliczenia w złotych) odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odpowiednio o 5% i 2%.

Natomiast w systemie KSR umożliwiającym kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych, odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 6%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, zanotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 3,8%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP, przeprowadzającym rozrachunek w euro, wystąpił wzrost średniej dziennej liczby o 9,3%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r.

Systemy płatności	II połowa 2017 r.	ZMIANA	I połowa 2018 r.
Elixir	7,2 mln	↑ 2%	7,3 mln
KSR	182.008	↑ 6%	193.280
BLIK	110.379	↑ 64%	181.044
Euro Elixir	111.468	↑ 5%	117.515
Express Elixir	15.908	↑ 70%	26.994
BlueCash	10.155	↑ 95%	19.773
SORBNET2	17.340	↓ - 3,8%	16.687
TARGET2-NBP	5.789	↑ 9,3%	6.325

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, największe spadki średniej wartości realizowanego zlecenia, odnotowano w systemach BlueCash, Express Elixir, KSR, BLIK i Euro Elixir. W I półroczu 2018 r., w stosunku do II półrocza 2017 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w systemach tych zmalała odpowiednio o 29%, 20%, 8%, 6% i 2%.

Natomiast w systemie Elixir w I półroczu 2018 r. średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 0,6%.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 i w systemie TARGET2-NBP średnia wartość realizowanego zlecenia wzrosła odpowiednio o 8,6% i 15,3%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r. przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r.

Systemy płatności	II połowa 2017 r.	ZMIANA	I połowa 2018 r.
SORBNET2 (zł)	16,9 mln	↑ 8,6%	18,3 mln
TARGET2-NBP (euro)	740 tys.	↑ 15,3%	850 tys.
Euro Elixir (euro)	5.843	↓ -2%	5.730
Elixir (zł)	2.732	↑ 0,6%	2.749
Express Elixir (zł)	3.316	↓ -20%	2.638
BlueCash (zł)	1.650	↓ -29%	1.167
KSR (zł)	280	↓ -8%	257
BLIK (zł)	142	↓ -6%	134

Źródło: Opracowanie własne, DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec I półrocza 2018 r. w Polsce istniało 5 systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

1. systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:

- system rozliczeń prowadzony na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany),
- system rozliczeń prowadzony na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany),

2. system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,

3. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,

4. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.), który w ocenianym okresie nie rozpoczął jeszcze działalności operacyjnej.

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

W I półroczu 2018 roku najistotniejsza zmiana w funkcjonowaniu systemów rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. dotyczyła uruchomienia z dniem 3 kwietnia 2018 r. w obrocie niezorganizowanym usługi rozliczania nominowanych w euro kontraktów pochodnych odnoszących się do stóp procentowych, których instrumentem bazowym jest EURIBOR i EONIA. W związku z tym dokonano odpowiednich zmian w regulacjach dotyczących systemu, w tym wprowadzono przepisy określające sposób wykorzystania stóp procentowych EURIBOR oraz EONIA oraz wyliczania depozytów zabezpieczających i wyceny dla tych transakcji.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyło 41 podmiotów (o 7 podmiotów mniej niż miało to miejsce według stanu na dzień 29 grudnia 2017 r.).

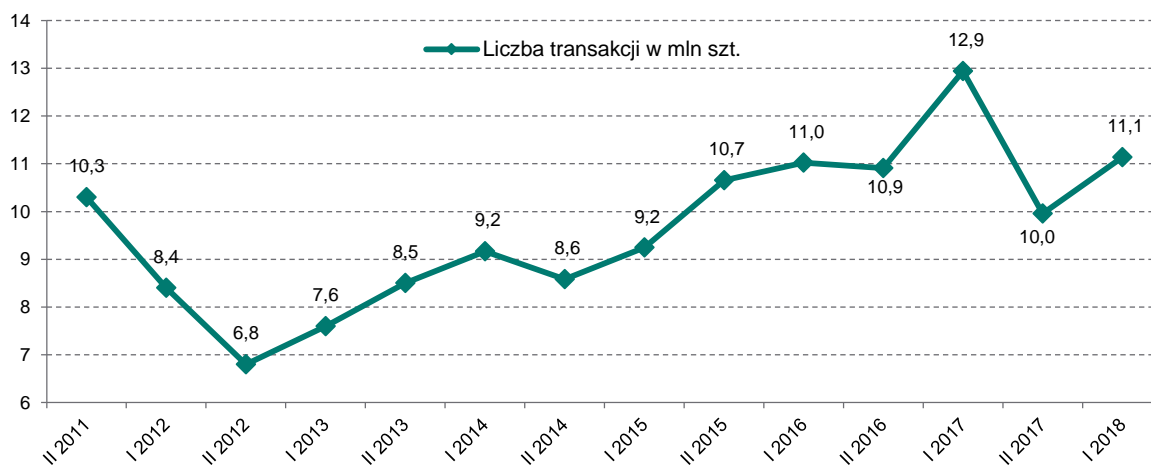
W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 11.135 tys. transakcji o wartości 288,5 mld zł (w II półroczu 2017 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 9.954 tys. transakcji oraz 158,1 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza oznacza to wzrost liczby transakcji o 11,9% przy jednoczesnym znaczącym wzroście wartości transakcji o 82,5%²⁵.

Analizując powyższe dane, należy zauważyć, że po utrzymującym się przez kilka okresów (od II półrocza 2012 r. do I półrocza 2017 r.) trendzie systematycznego wzrostu liczby i wartości rozliczonych transakcji w II półroczu 2017 r. nastąpił spadek obu tych wielkości, a następnie, w I półroczu 2018 r. nastąpił ponowny wzrost, tj. powrót do trendu

²⁵ Dane w zakresie liczby i wartości transakcji rozliczonych w II półroczu 2017 r. zostały zaktualizowane przez KDPW_CCP S.A.

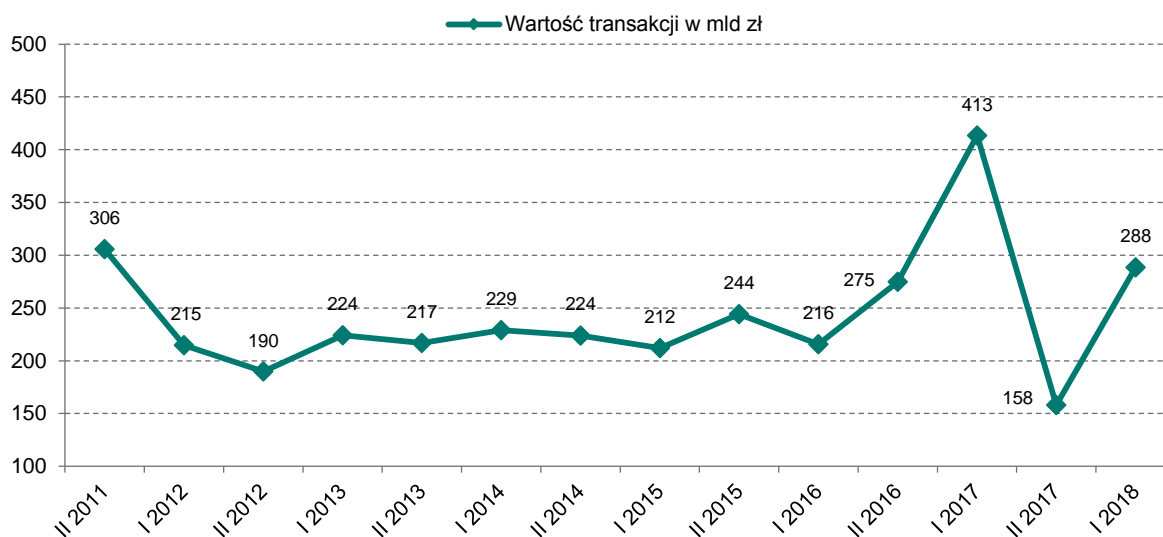
Na wykresie nr 34 i 35 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 34. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2018

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 35. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2018

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych

W I półroczu 2018 r. najistotniejsza zmiana w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW S.A. miała charakter techniczny i dotyczyła zmiany z dniem 23 kwietnia 2018 r. częstotliwości udostępniania uczestnikom bezpośrednim wyciągu zbiorczego z konta ewidencyjnego. Do czasu wdrożenia zmiany wyciągi i były udostępniane uczestnikom jedynie w dniach, w których następowało zaewidencjonowanie operacji na koncie prowadzonym dla uczestnika. W związku z dostosowaniem funkcjonowania systemu do rozporządzenia CSDR²⁶ rozszerzono zawartości ww. wyciągów zbiorczych udostępnianych przez Krajowy Depozyt na koniec każdego dnia ewidencyjnego dodatkowo o wartość oznaczającą brak aktywności na koncie.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 29 czerwca 2018 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyło 66 podmiotów (w tym 38 banków), tj. o 1 podmiot więcej niż miało to miejsce na dzień 29 grudnia 2017 r.

W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 5.647 tys. operacji o łącznej wartości 5.479,3 mld zł (w II półroczu 2017 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 5.887 tys. operacji oraz 5.350,5 mld zł). Oznacza to, iż w stosunku do poprzedniego półrocza nastąpił spadek liczby operacji o 4,07% przy jednoczesnym nieznacznym wzroście wartości o 2,41%²⁷.

Na wykresach 36 i 37 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

²⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012

²⁷ Na początku II półrocza 2014 r. zostały wprowadzone nowe funkcjonalności zmieniające strukturę operacji co powoduje złożoność porównania danych, a wynika to z faktu, że poszczególne funkcjonalności mają inny wpływ na strukturę operacji, mianowicie: nowacja w KDPW_CCP S.A. spowodowała wzrost liczby instrukcji rozrachunkowych przekazywanych do KDPW S.A., netting w papierach wartościowych wpłynął na spadek tych instrukcji, podczas gdy rozrachunek w częściach doprowadził do wzrostu liczby operacji w KDPW S.A.

W przypadku operacji zawartych do dnia 3 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

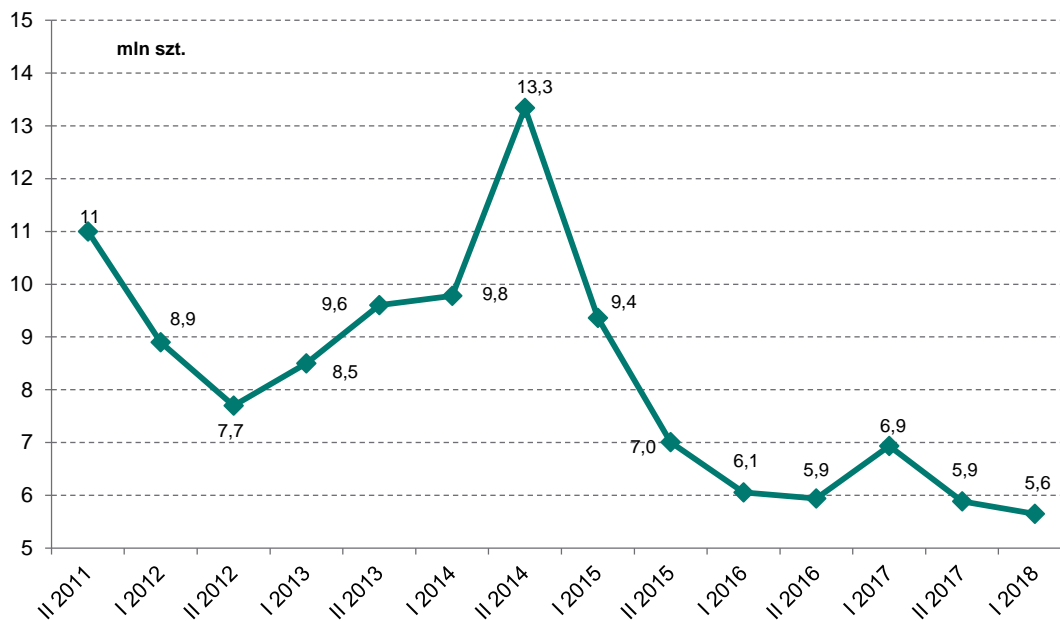
- transakcjom, przelewom potransakcyjnym i innym operacjom liczoną jednokrotnie, niezależnie od rodzaju rynku;
- odpowiadają zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku transakcji nierozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A.;
- odpowiadają one połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku transakcji i operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym i terminowym.

W przypadku operacji zawartych od dnia 4 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

- zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym, jak i operacji nierozliczanych w drodze nowacji;
- połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku terminowym.

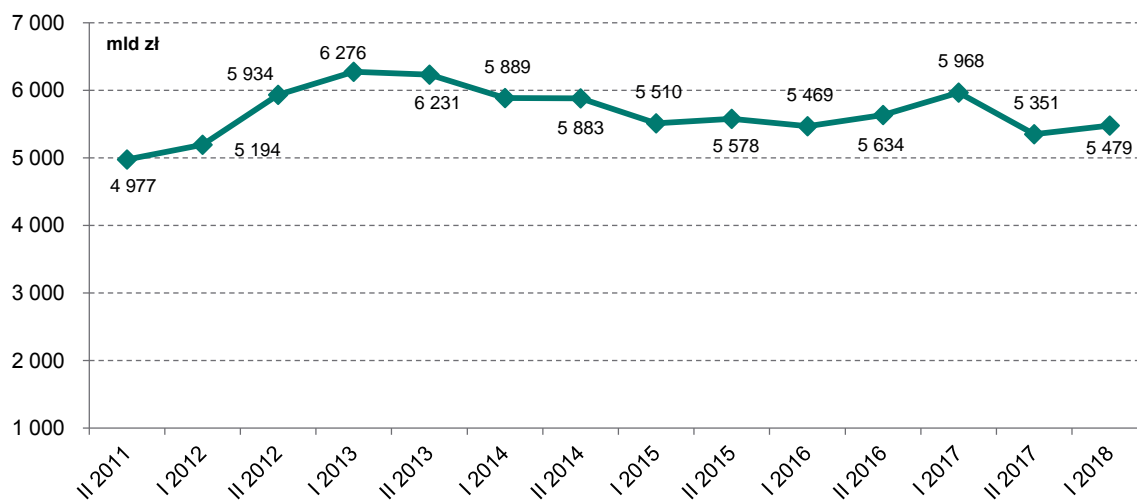
Oznacza to, iż przy zliczaniu operacji na rynku kasowym uwzględniana jest KDPW_CCP S.A. jako strona transakcji, czyli prezentowane są wszystkie zapisy ewidencyjne, gdzie stroną operacji na rynku kasowym (po stronie kupna lub po stronie sprzedaży) jest KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 36. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2018

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 37. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2018

Źródło: Dane KDPW S.A.

3.2. System SKARBNET4

W I półroczu 2018 roku najistotniejsze zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez NBP dotyczyły:

- wprowadzenia nowej funkcjonalności zawieszenia możliwości wprowadzania przez uczestnika zleceń zarejestrowania operacji, w przypadku otrzymania przez NBP powiadomienia o ogłoszeniu upadłości uczestnika tego systemu albo informacji o podjęciu innych środków prawnych względem uczestnika skutkujących takim zawieszeniem. Zmiana ta wynika z konieczności dostosowania funkcjonowania systemu do rozporządzenia CSDR²⁸, które zobowiązuje centralne depozyty do posiadania skutecznych i jasno określonych zasad dotyczących zarządzania przypadkami niewywiązania się ze zobowiązania przez uczestników (art. 41 rozporządzenia),
- uzupełnienia procedury ubiegania się o uczestnictwo w systemie o obowiązek prawny dokonania przez NBP oceny ryzyka na podstawie art. 89 rozporządzenia delegowanego uzupełniającego przepisy rozporządzenia CSDR (dalej rozporządzenie delegowane)²⁹.

W pierwszym półroczu 2018 r. zakończona została ocena SKARBNET4 pod kątem zgodności zasad funkcjonowania systemu z wymogami zawartymi w rozporządzeniu CSDR i rozporządzeniu delegowanym, przeprowadzona przez NBP na podstawie przyjętej przez Zarząd NBP w czerwcu 2017 r. „Polityki sprawowania przez Narodowy Bank Polski nadzoru systemowego w zakresie systemu płatniczego”. Ocena wykazała wysoki poziom zgodności zasad funkcjonowania systemu z wymogami ww. regulacji. Po wprowadzeniu kilku zmian, w tym wyżej wymienionych, rekomendowanych na podstawie oceny, zapewniona została pełna zgodność we wszystkich obszarach działalności systemu z wymogami prawa unijnego.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 29 czerwca 2018 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyły 43 podmioty rozliczające bony skarbowe i 42 podmioty rozliczające bony pieniężne. W porównaniu z poprzednim półroczem w tym zakresie nie zaszły żadne zmiany.

W omawianym okresie w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 2.055 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 5.353,2 mld zł (w II półroczu 2017 r. przetworzono 2.003 szt. transakcji o wartości 4.306,2 mld zł). Oznacza to, iż nastąpił wzrost zarówno liczby (o 2,6%), jak i wartości (o 24,3%) przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP.

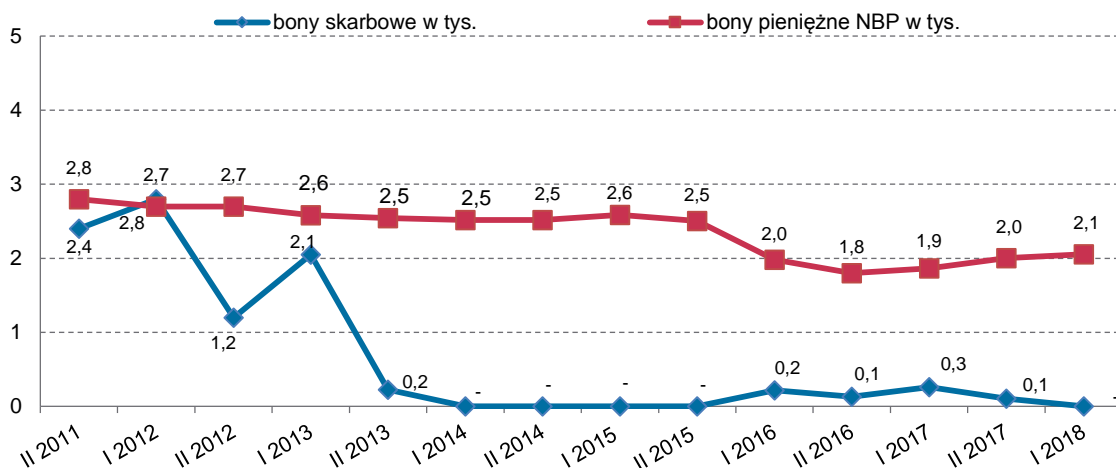
W I półroczu 2018 r. nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi (w II półroczu 2017 r. przetworzono 104 szt. transakcji o wartości 17,01 mld zł).

²⁸ Rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniającego dyrektywę 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L 257/2 z dnia 28.9.2014, z późn. zm.).

²⁹ Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2017/392 z dnia 11 listopada 2016 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących wymogów w zakresie udzielania zezwoleń oraz wymogów nadzorczych i operacyjnych dla centralnych depozytów papierów wartościowych (Dz. Urz. UE L 65 z 10.03.2017, str. 48).

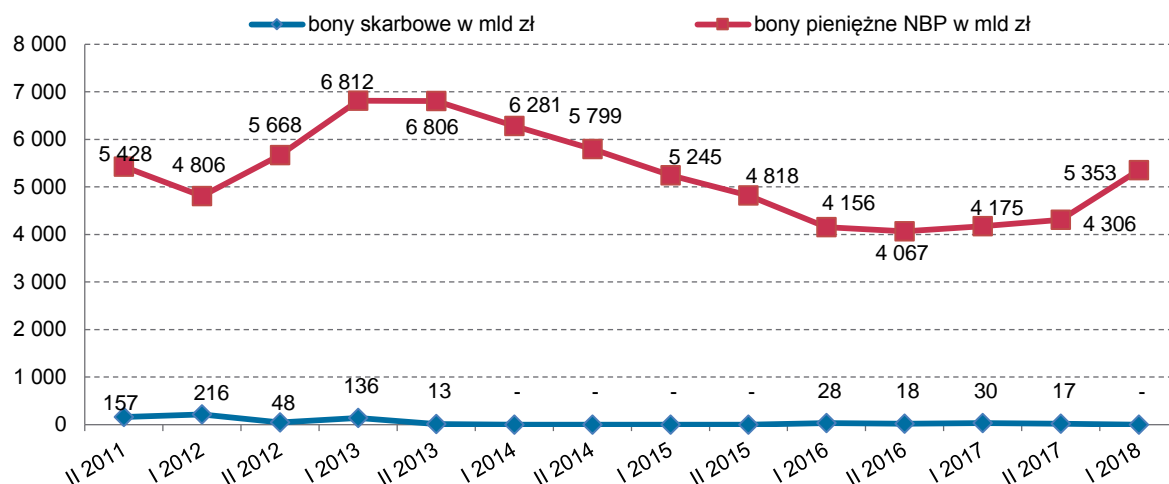
Na wykresach 38 i 39 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w systemie SKARBNET4 w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 38. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane DOK NBP

Wykres nr 39. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane DOK NBP

Analizując powyższe dane w zakresie wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, można zauważyć, że po utrzymującym się przez trzy i pół roku trendzie spadkowym (od II półrocza 2013 r. do II półrocza 2016 r.), a następnie stabilizacji zaobserwowanej w całym 2017 r., w I połowie 2018 r. wystąpił wzrost do poziomu minimalnie wyższego od wartości z I półrocza 2015 r.

3.3. IRGiT SRF

Według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r. w systemie IRGiT SRF, prowadzonym przez spółkę IRGiT S.A., uczestniczyły 3 podmioty, podobnie jak to miało miejsce na koniec grudnia 2017 r.

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji. Wynika to z faktu, iż na Rynku Instrumentów Finansowych rozliczanym przez IRGiT S.A. nie zostały zawarte żadne transakcje, które Izba mogłaby rozliczyć³⁰.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w I półroczu 2018 r.

W I półroczu 2018 r. na rynku polskim funkcjonowało w sumie 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym jeden, IRGiT SRF, nie rozliczył żadnej transakcji). Należy zwrócić uwagę, iż w ramach aktywnych systemów w minionym półroczu nastąpił powrót wartości transakcji rozliczonych w krajowych systemach rozliczeń papierów wartościowych do poziomu porównywalnego do II półrocza 2016 r.

³⁰ W związku z wykluczeniem przez Towarową Giełdę Energii (TGE) z obrotu na Rynku Instrumentów Finansowych instrumentów terminowych o terminach zapadalności wykraczających poza listopad 2017 r. oraz zawieszeniem na czas nieokreślony wprowadzania kolejnych serii instrumentów zgodnie z programem kontraktów terminowych na indeks TGe24 cen energii elektrycznej określany na Rynku Dnia Następnego TGE, od dnia 1 grudnia 2017 r. IRGiT S.A. zawiesiła procesy rozliczeniowe w zakresie działalności izby rozliczeniowej i rozrachunkowej na rynku finansowym.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.³¹, które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- krajowe instytucje płatnicze, oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowych instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”³² oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

³¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.,

³² Dz. U. UE L 2164.

- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu (np. na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych).

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, dostępny jest na stronie internetowej www.ewib.nbp.pl.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w I półroczu 2018 r. liczba banków komercyjnych utrzymała się na tym samym poziomie, tj. 35, natomiast liczba banków spółdzielczych działających na terenie kraju spadła o 3 banki, tj. do poziomu 550. Liczba oddziałów instytucji kredytowych wzrosła o 1, tj. do poziomu 29 oddziałów.

Zanotowano spadek oddziałów banków z 6.636 na koniec grudnia 2017 r. do 6.529 na koniec czerwca 2018 r., tj. o 1,6%. W tym samym okresie wzrosła liczba placówek i filii bankowych z 3.782 do 3.835, czyli o 1,4%.

Pozostałe dane za I półrocze 2018 r. wykazują w porównaniu do II półrocza 2017 r.:

- spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 6,5% (z 1.006 do 941),
- wzrost placówek Poczty Polskiej o 5,6% (z 7.181 do 7.580),
- spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 6,8% (z 44 do 41),
- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Finansowych) o 10,1% (z 1.211 do 1.333).

W omawianym półroczu wystąpiły wzrosty liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 2.005 do 2.127 (wzrost o 6,1%) oraz liczby placówek z 18.605 do 18.885 (wzrost o 1,5%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec grudnia 2017 r. i czerwca 2018 r. przedstawia tabela nr 13.

Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2017 r. i czerwca 2018 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	XII 2017	VI 2018
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	35	35
Liczba banków spółdzielczych	553	550
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	28	29
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	6 636	6 529
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	3 782	3 835
SKOK-i		
Liczba instytucji	34	32
Liczba placówek	1 006	941

Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	7 181	7 580
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji	44	41
w tym:		
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	13	13
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiring)	18	16
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	13	12
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji	1 211	1 333
RAZEM		
Liczba instytucji	1 906	2 021
Liczba placówek*	18 605	18 885

*Suma liczby placówek nie obejmuje placówek KIP i BUP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, Poczty Polskiej, SKOK

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane do NBP przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za I półrocze 2018 r. pokazują, że na koniec czerwca 2018 r. funkcjonowały 903 podmioty, które dysponowały siecią 32.843 punktów. W I półroczu 2018 r. wystąpił spadek liczby pośredników o 6, jak również wystąpił spadek liczby placówek o 226. W I półroczu 2018 r. pośrednicy przyjęli 40,6 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 7,2 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2017 r. o 2,5%, przy jednoczesnym wzroście wartości transakcji o 5,5%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2013 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 40, 41 i 42.

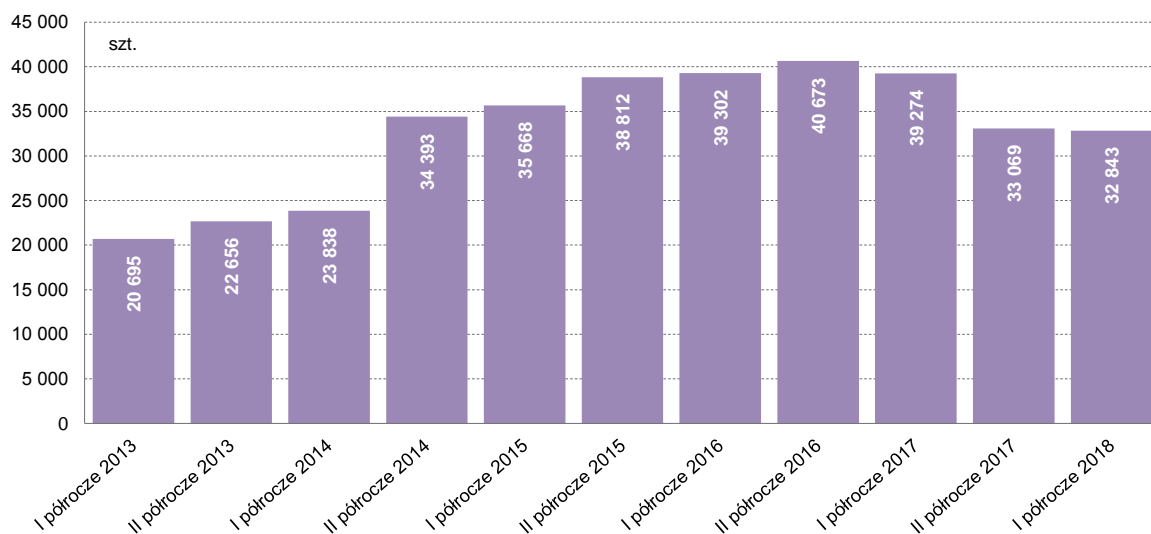
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2018

Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	23 838	42 009 189	7 491 430 573	178,3
	II półrocze	1008	34 393	40 019 410	5 918 239 562	147,9
	Razem 2014	x	x	82 028 599	13 409 670 135	163,5
2015	I półrocze	958	35 668	41 877 970	6 406 435 039	152,9
	II półrocze	933	38 812	40 804 797	6 457 251 506	158,3
	Razem 2015	x	x	82 682 767	12 863 686 545	155,2
2016	I półrocze	950	39 302	42 419 938	6 817 761 087	160,7
	II półrocze	918	40 673	40 703 131	6 523 235 671	160,3
	Razem 2016	x	x	83 123 069	13 340 996 758	155,2
2017	I półrocze	877	39 274	42 145 434	6 852 490 075	162,6
	II półrocze	909	33 069	41 644 514	6 804 259 952	163,4
	Razem 2017	x	x	83 789 948	13 656 750 027	163,0
2018	I półrocze	903	32 843	40 586 709	7 176 842 162	176,8

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

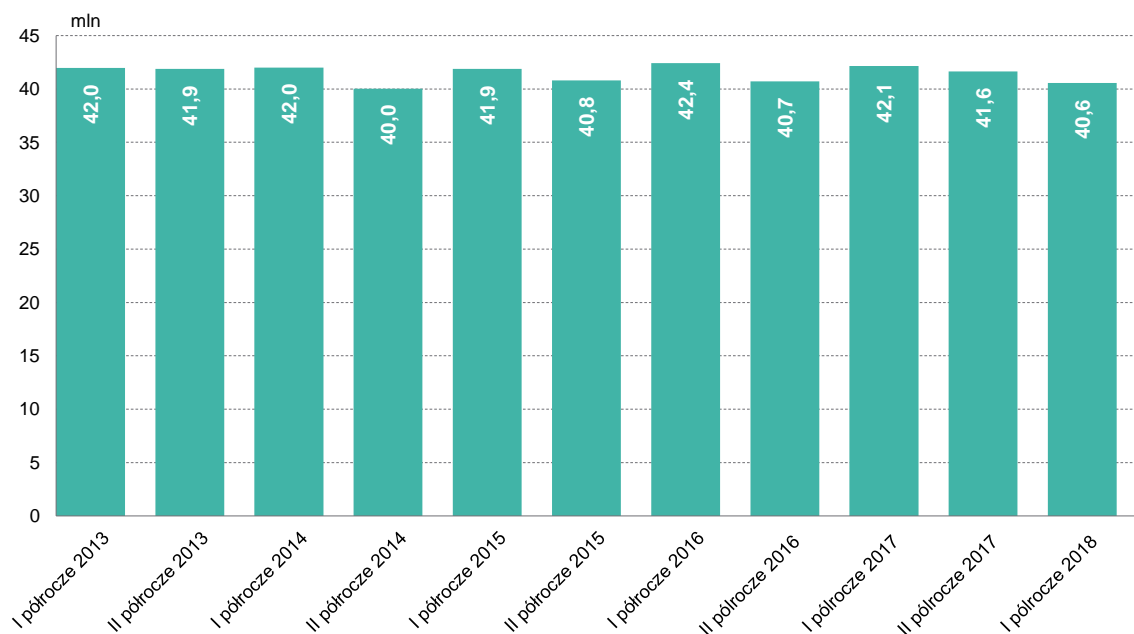
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 40. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018

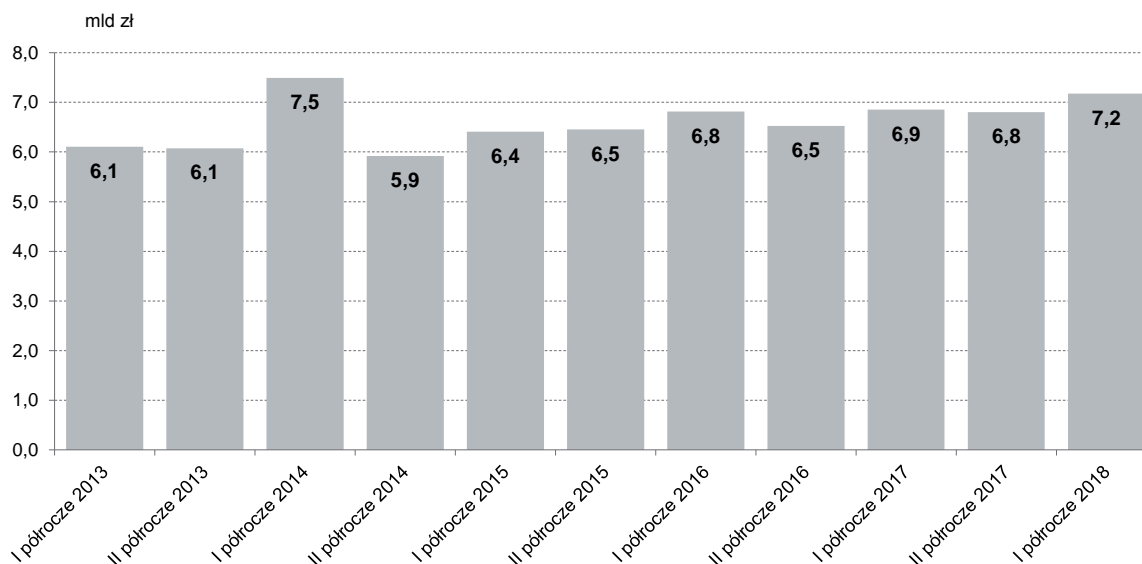

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 41. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 42. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

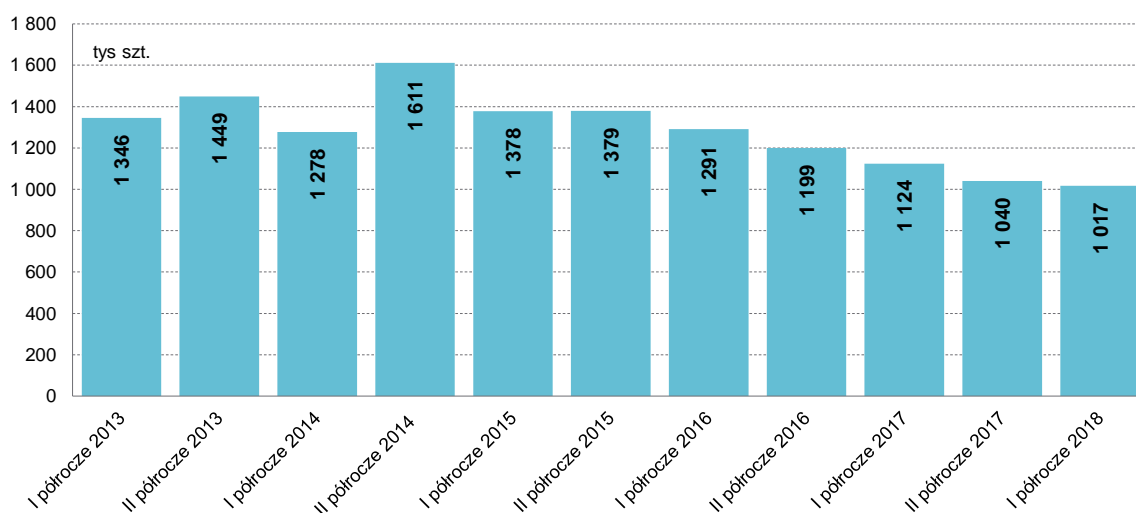
Dane za I półrocze 2018 r. przekazało do NBP 50 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W I półroczu 2018 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 666.800 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2017 r. o 2,4%. W wartości transakcji wysłanych nastąpił spadek z 816,6 mld zł do 789,1 mld zł, tj. o 3,4%. Zanotowano spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 22.687 szt. do poziomu 1.017 tys. oraz wzrost wartości transakcji otrzymanych o 21,7 mln zł do poziomu 1,4 mld zł, co oznacza odpowiednio spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 2,2% i spadek w wartości o 1,6% w porównaniu do II półrocza 2017 r.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2013 roku prezentuje tabela nr 15 oraz wykresy nr 43 i 44.

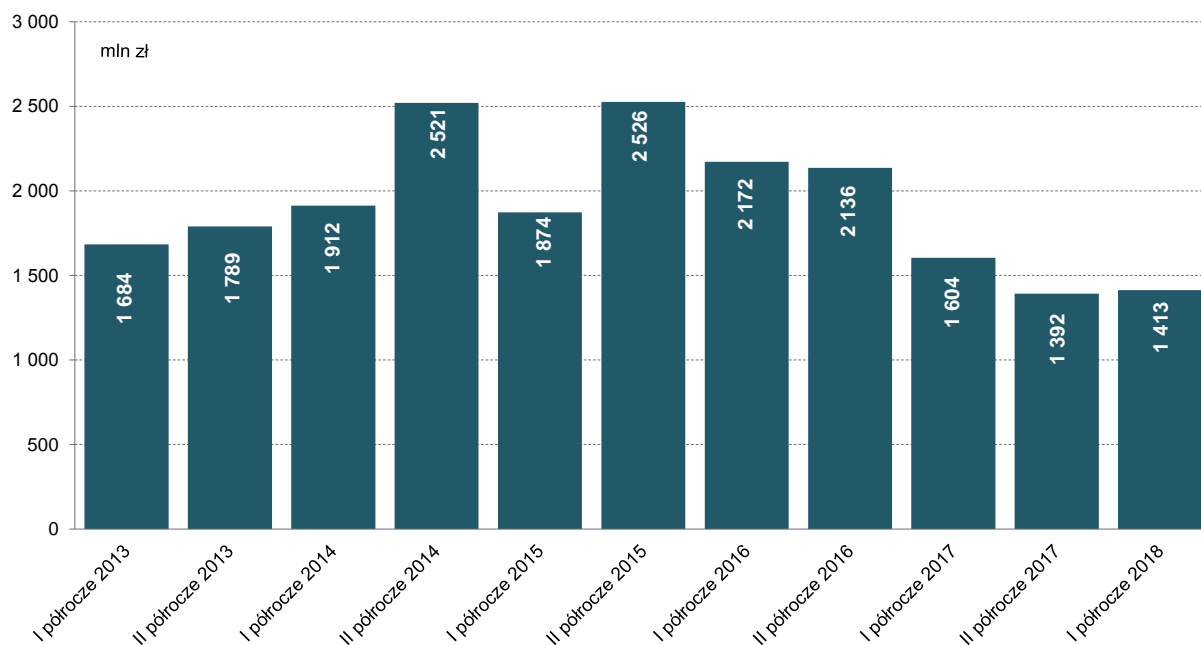
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2018

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002
I półrocze 2018	666 800	789 050 700	1 017 492	1 413 405 571

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 43. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 44. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w I półroczu 2018 r.

W omawianym półroczu, zmniejszyła się liczba placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Jeden z czołowych pośredników finansowych zaprzestał oferowania usług płatniczych za pośrednictwem firmy zewnętrznej, rozwiązując umowę współpracy. Jednak w dalszym ciągu nowe podmioty rozpoczynają tego typu działalność. Powyższe oznaczają, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na usługi opłacania rachunków przy użyciu gotówki. Odnotowano także, tak jak w poprzednich latach, że podmioty posiadające jeden punkt często zamykają swoją działalność, uznając ją za nierentowną, m.in. z powodu obowiązków wskazanych w ustawie o usługach płatniczych, jak również z przyczyn losowych.

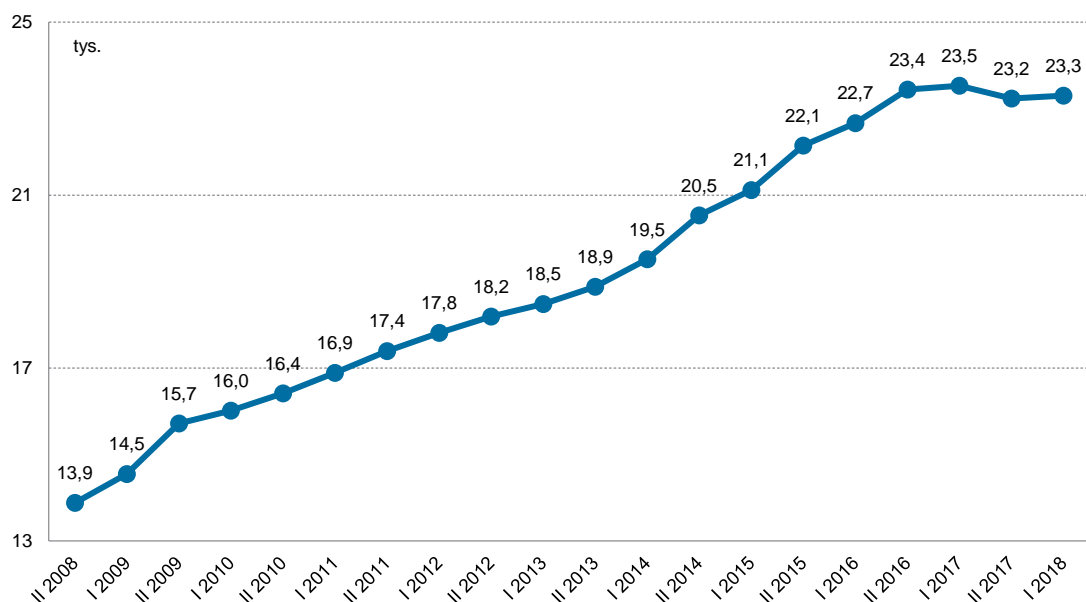
Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym wystąpił niewielki spadek liczby transakcji otrzymanych, przy niewielkim wzroście wartości takich transakcji.

4.2. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec czerwca 2018 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 23.303, czyli było ich o 73 więcej niż w grudniu 2017 r., co oznacza wzrost o 0,3%. Wzrost ten oznacza zahamowanie tendencji spadkowej w liczbie funkcjonujących

bankomatów w Polsce, którą zanotowano w II półroczu 2017 r. Liczbę bankomatów przedstawia wykres nr 45.

Wykres nr 45. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2008 r.

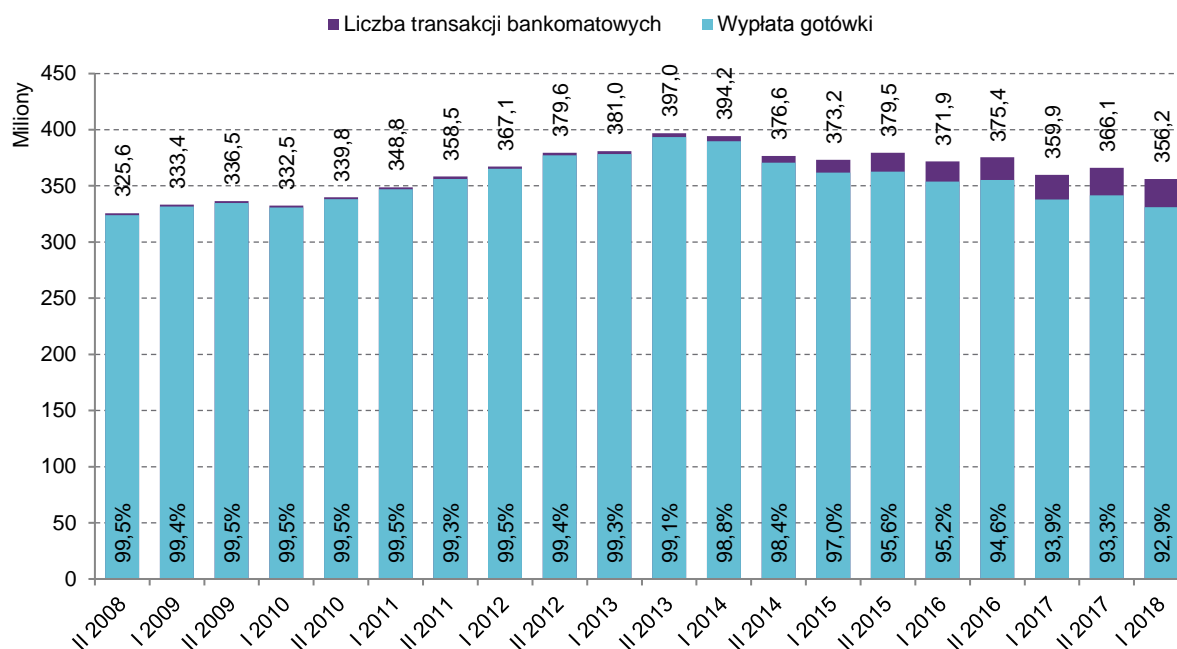

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2018 r. transakcje w bankomatach³³ zostały zrealizowane w liczbie ponad 356,2 mln sztuk i było ich o 9,9 mln mniej w porównaniu do II półroczu 2017 r., co oznacza spadek o 2,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano odpowiednio spadek o 1,1% oraz o 4,2%. Natomiast sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w I półroczu 2018 r. 331 mln sztuk i była mniejsza o 10,6 mln w porównaniu do II półroczu 2017 r. (spadek o 3,1%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejsza się systematycznie, począwszy od II półroczu 2012 r. W I półroczu 2018 roku udział ten wynosił 92,9%. Spadek tego udziału spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 46.

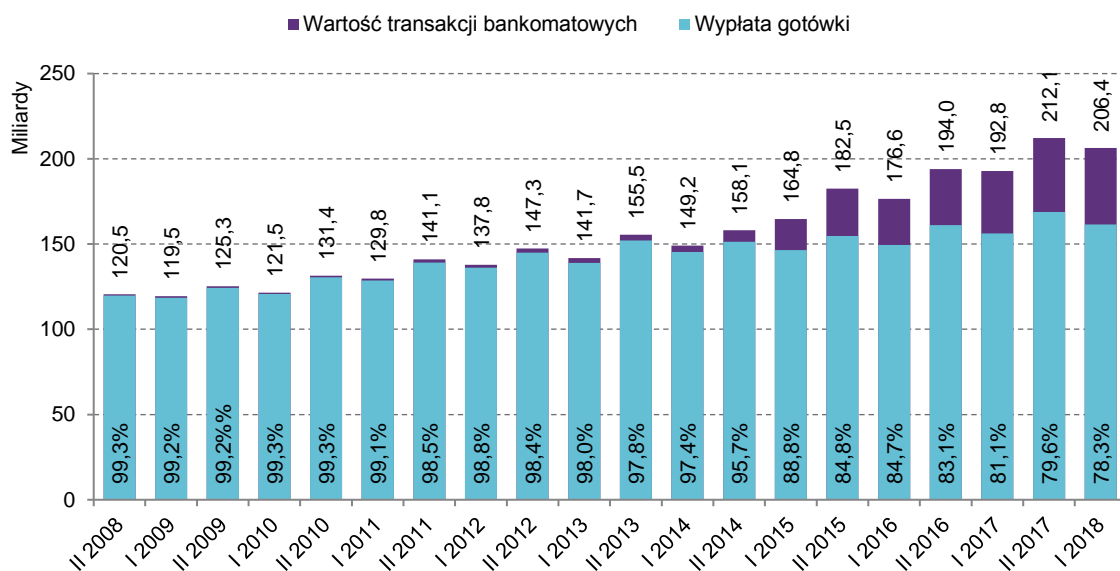
³³ Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

Wykres nr 46. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w mln)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2018 r. odnotowano spadek wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 206,4 mld zł, co oznacza spadek o 2,8% w stosunku do poprzedniego półrocza (212,1 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w I półroczu 2018 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2017 i 2016, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 7% i 16,8%. Z kolei sama wartość wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w I półroczu 2018 r. 161,4 mld zł i była mniejsza o 7,5 mld zł w porównaniu do II półrocza 2017 r. (spadek o 4,4%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spada, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku jest zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W I półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,8%, natomiast w I półroczu 2018 r. wynosił tylko 78,3%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność depozytów gotówkowych w bankomatach.

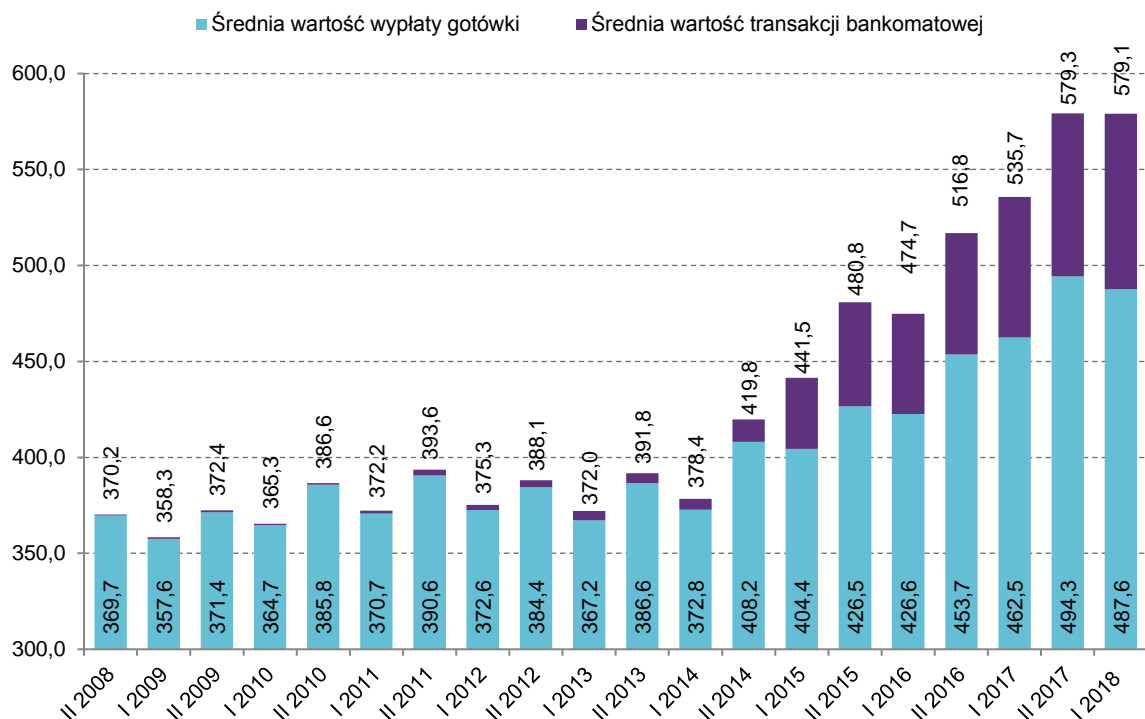
Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawiono na wykresie nr 47.

Wykres nr 47. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2018 r. wartość średnia takiej transakcji wynosiła 579,1 zł, co jest zbliżone do wartości pojedynczej transakcji odnotowanej w poprzednim kwartale. Warto dodać, że po raz czwarty w kolejnym półroczu wartość pojedynczej transakcji bankomatowej przekroczyła kwotę 500 zł (wykres nr 48). Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w I półroczu 2018 r. 487,6 zł, co w porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą niższą o 6,7 zł (spadek o 1,4%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej (579,1 zł) a średnią wartością wypłaty gotówki (487,6 zł) w I półroczu 2018 r. wynosiła 91,5 zł i spowodowana była dużą liczbą transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 1.798 zł w I półroczu 2018 r. (w poprzednim półroczu wynosiła ona 1.780 zł).

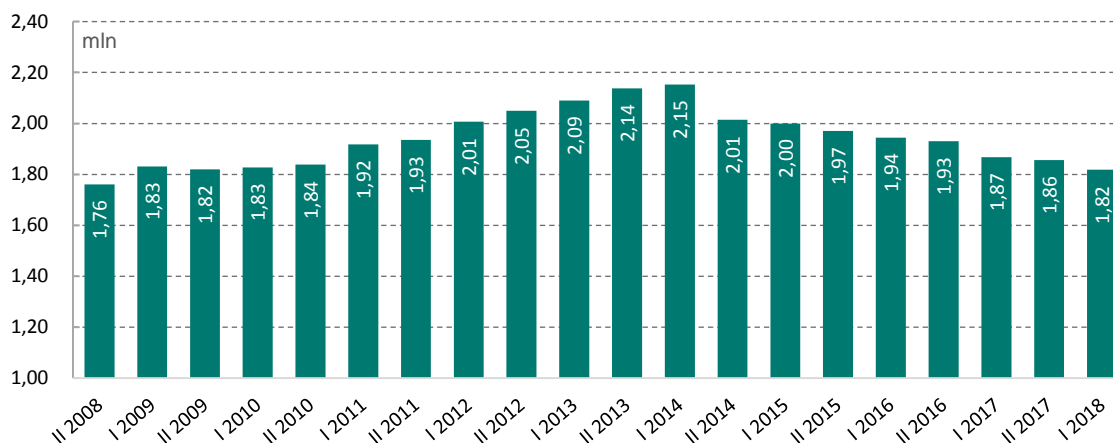
Wykres nr 48. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w I półroczu 2018 r. wyniosła 1,82 mln i była niższa w stosunku do poprzedniego półrocza o 2%. Trend spadkowy utrzymuje się od II półrocza 2014 r. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie 49.

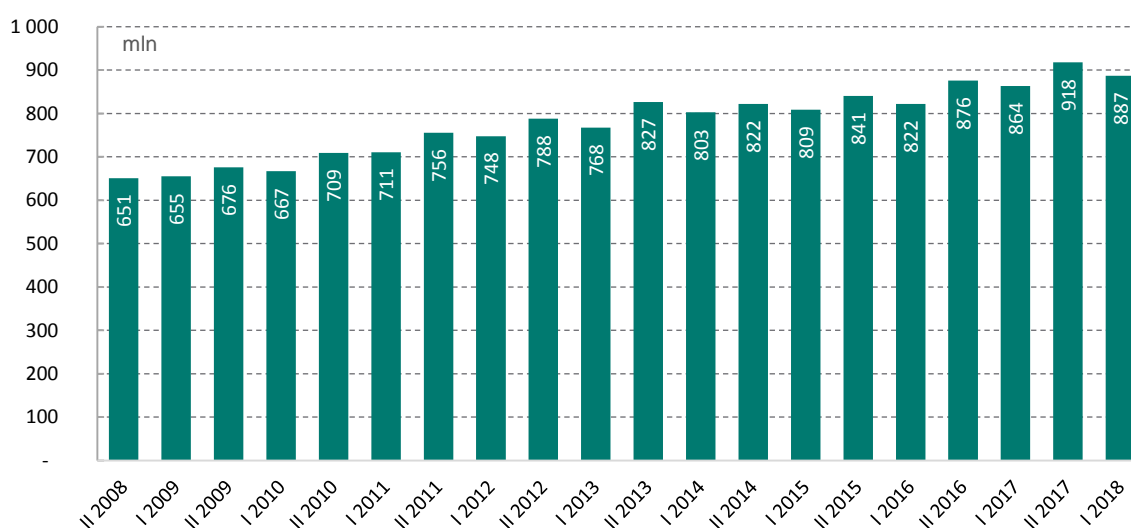
Wykres nr 49. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w I półroczu 2018 r. wynosiła 887 mln zł i spadła w stosunku do II półrocza 2017 r. o 3,4%. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie 50.

Wykres nr 50. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017 (w zł)

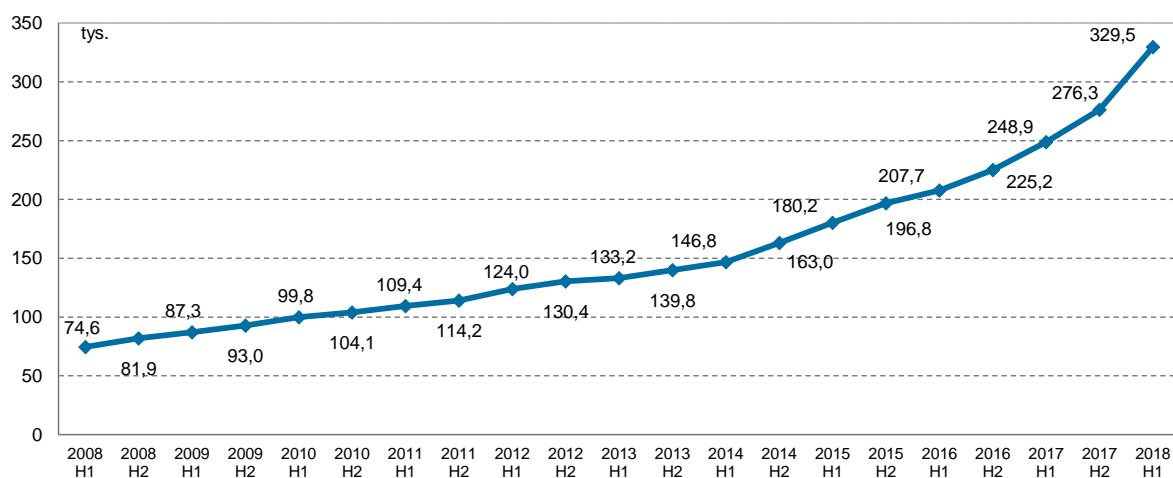
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Ocena funkcjonowania bankomatów w I półroczu 2018 r.

Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie. Poza okresem II półrocza 2017 r., kiedy to nastąpił spadek liczby bankomatów, wzrost liczby funkcjonujących w Polsce bankomatów był kontynuowany w I półroczu 2018 r. (wzrost o 73 szt.). W I półroczu 2018 r. liczba i wartość transakcji bankomatowych spadły w porównaniu do poprzedniego półrocza, odpowiednio o 2,7% i 2,8%. Warto jednak zauważyć, że od 2014 r. liczba transakcji bankomatowych systematycznie obniża się, podczas gdy wartość transakcji bankomatowych rośnie, notując niewielkie wahania. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W I półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 487,6 zł (nieznaczny spadek o 1,4% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej liczby i wartości depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich kilku półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Powyższe dane wskazują ponadto, że mamy do czynienia z zahamowaniem rozwoju liczby transakcji gotówkowych dokonywanych w bankomatach, co może być spowodowane ciągle rosnącą popularnością płatności bezgotówkowych, w szczególności niskokwotowych płatności zbliżeniowych oraz coraz bardziej popularnych płatności mobilnych.

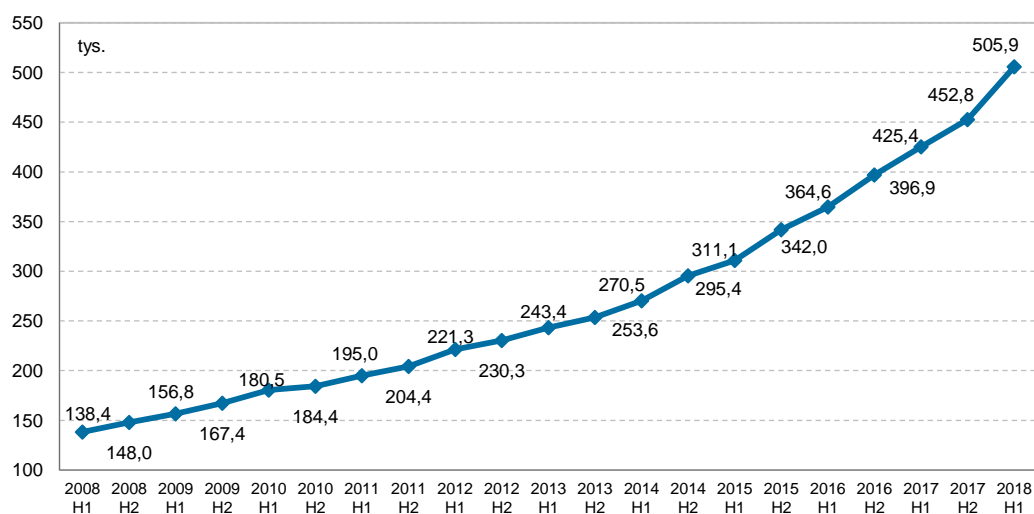
4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec czerwca 2018 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 329,5 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu terminala POS bądź internetu. W I półroczu 2018 r. w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba akceptantów zwiększyła się o 53 tys., tj. wzrosła o 19%. Liczba akceptantów systematycznie rośnie w kolejnych półroczach. Porównując liczbę akceptantów w I półroczu 2018 r. z analogicznymi okresami w roku 2017 oraz 2016, odnotowano przyrosty odpowiednio o 81 tys. nowych akceptantów (wzrost o 32%) oraz 122 tys. nowych akceptantów (wzrost o 59%). Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 51.

Wykres nr 51. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

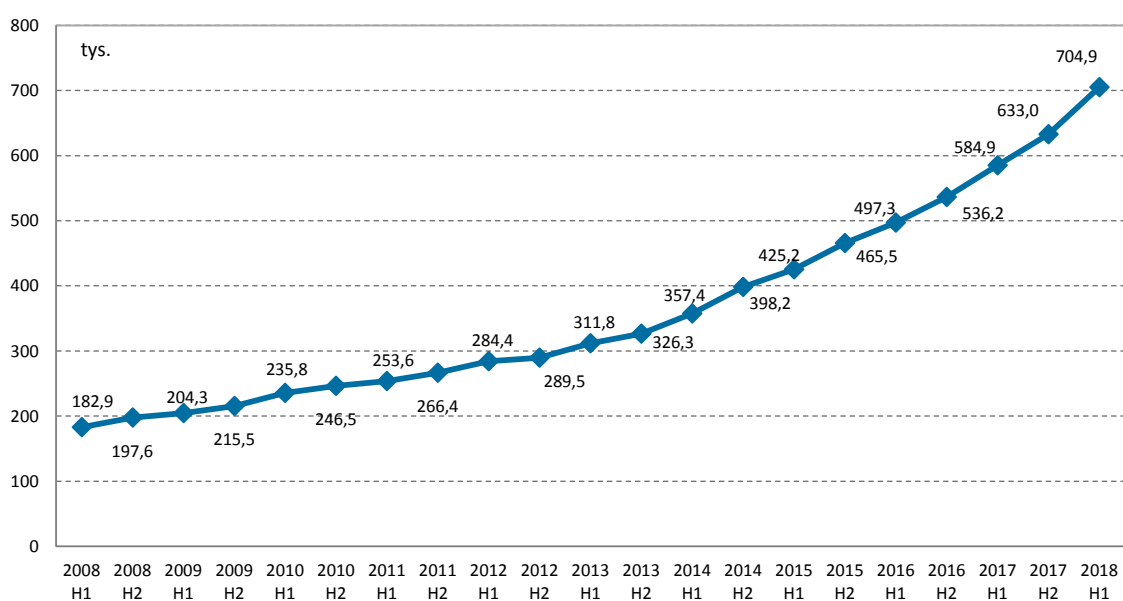
Na koniec czerwca 2018 r. na rynku funkcjonowało 505,9 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS w stosunku do grudnia 2017 r. zwiększyła się o 53 tys. placówek, co stanowi wzrost o 12%. Wzrost infrastruktury, czyli sieci sklepów przyjmujących płatności bezgotówkowe, jest obserwowany na przestrzeni ostatnich lat. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 80,6 tys. placówek (wzrost o 19%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 141,3 tys. placówek (wzrost o 39%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 52.

Wykres nr 52. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec czerwca 2018 r. funkcjonowało na polskim rynku 704,9 tys. terminali POS i w porównaniu do grudnia 2017 r. było ich więcej o 71,9 tys. szt., co stanowiło wzrost o 11%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu miesięcy nowych terminali przybyło 120 tys. (wzrost o 21%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 207,6 tys. nowych terminali (wzrost o 42%). Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 53. Przekroczenie progu 700 tys. sztuk terminali funkcjonujących na rynku polskim jest oznaką dynamicznego rozwoju infrastruktury dla płatności bezgotówkowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych.

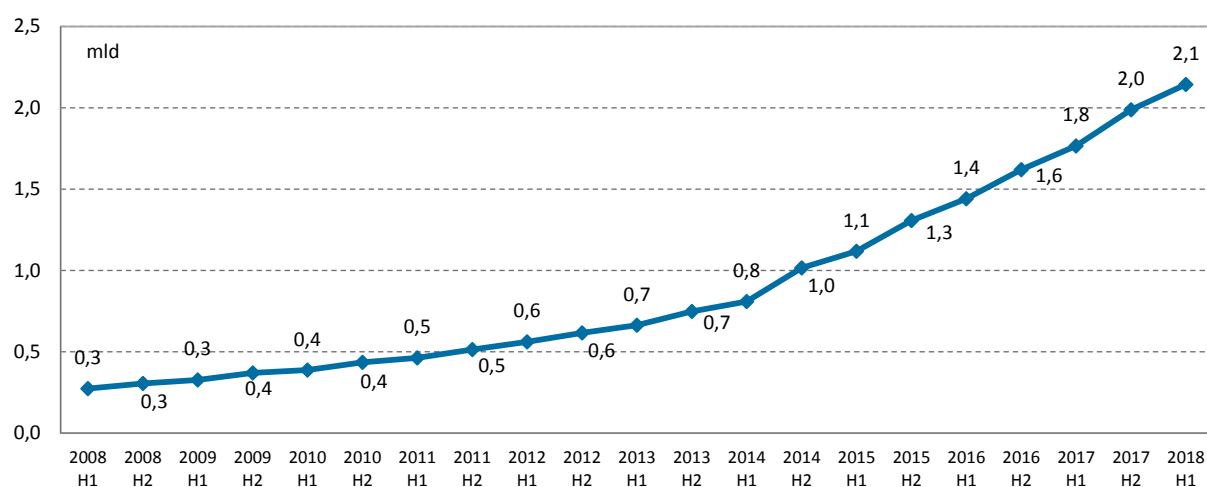
Wykres nr 53. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

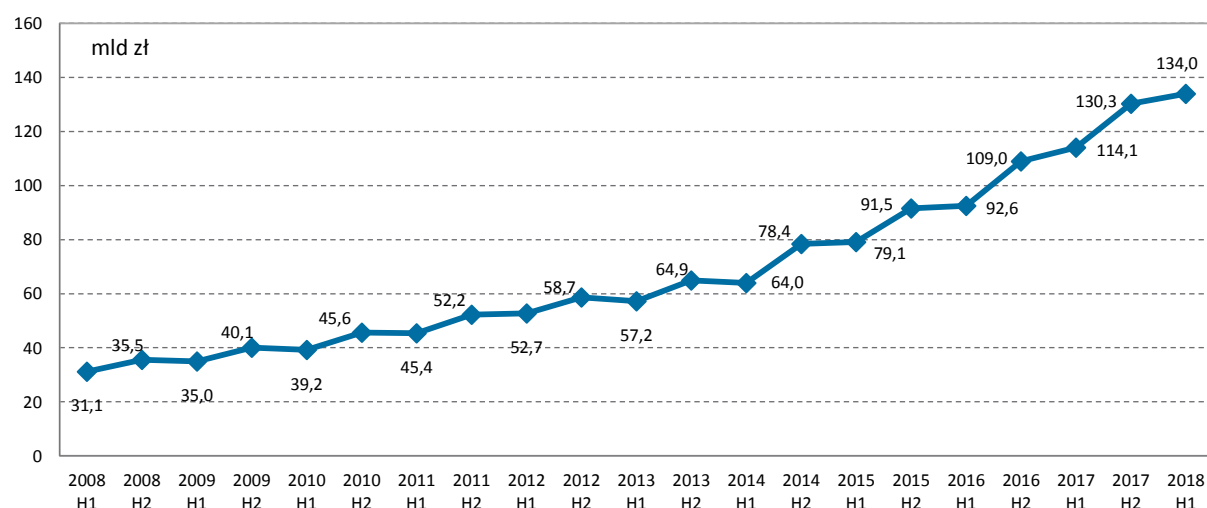
Należy dodać, iż na koniec czerwca 2018 r. funkcjonowało 697,7 tys. terminali przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Oznacza to, że na rynku polskim 99% wszystkich terminali jest przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Wskaźnik ten jednoznacznie potwierdza pełne przystosowanie polskiego rynku do powszechnego użycia kart zbliżeniowych.

Wzrostowi liczby dostępnych na rynku terminali POS towarzyszy zwiększająca się liczba transakcji dokonywanych kartami. W I półroczu 2018 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 2,1 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 155 mln transakcji niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 7,8%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano wzrost odpowiednio o 21% oraz 49%. Wzrost liczby transakcji jest stale obserwowany na przestrzeni ostatnich lat (vide wykres nr 54).

Wykres nr 54. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

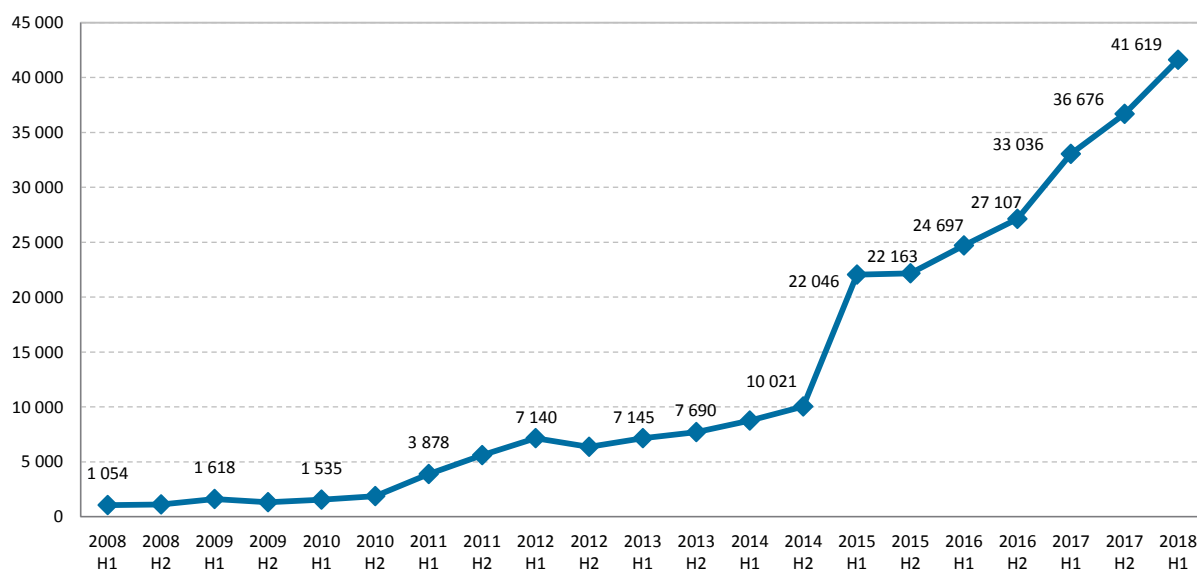
W I półroczu 2018 r. wartość transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do okresu ubiegłego uległa zwiększeniu. Dokonano transakcji na łączną kwotę 134 mld zł, czyli więcej o 4,3 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 2,8%. Dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2017 oraz 2016, zaobserwowano bardzo znaczące wzrosty odpowiednio o 18% oraz 45%. Specyfikę funkcjonowania rozliczeń kartami płatniczymi przybliża wykres nr 55. Dostrzec można prawidłowość, iż tempo wzrostu wartości transakcji kartowych jest z zasady niższe w pierwszych półroczach.

Wykres nr 55. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Na koniec czerwca 2018 r. tego typu placówek było 41.619. W porównaniu do grudnia 2017 r. liczba sklepów internetowych zwiększyła się o 4,9 tys., co stanowiło znaczący wzrost na poziomie 13,5%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 56.

Wykres nr 56. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

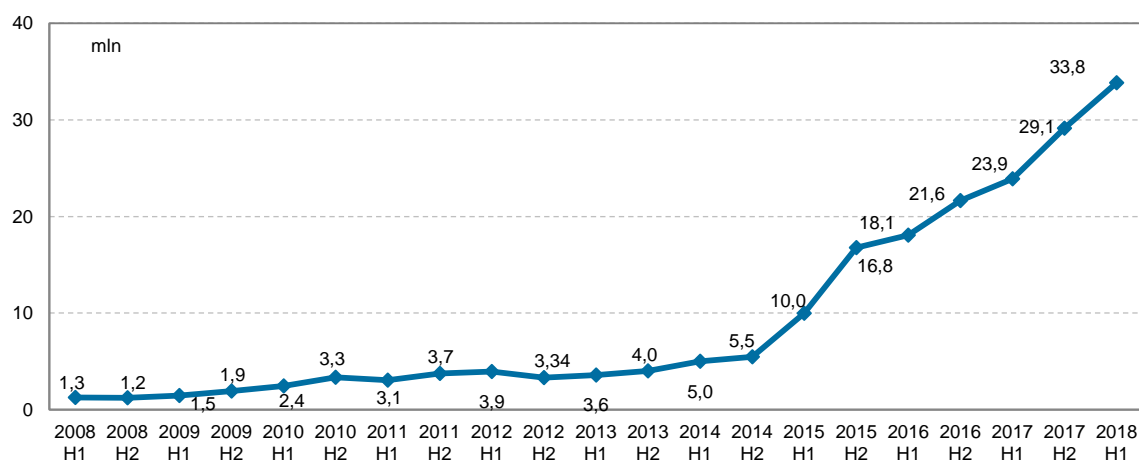

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w internecie. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni I półrocza 2018 r. rozliczono ich 33,8 mln. Odnotowano znaczący wzrost o 16% w liczbie transakcji w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Oznacza to, że klienci przeprowadzili o 4,7 mln transakcji więcej niż w II półroczu 2017 r.

Liczba transakcji kartami w internecie stale rośnie. I tak, w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej zwiększyła się o 9,9 mln transakcji (wzrost o 42%). W ciągu dwóch ostatnich lat uległa podwojeniu (wzrosła o ponad 15,8 mln transakcji). Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 57, zaś wartość wykres nr 58.

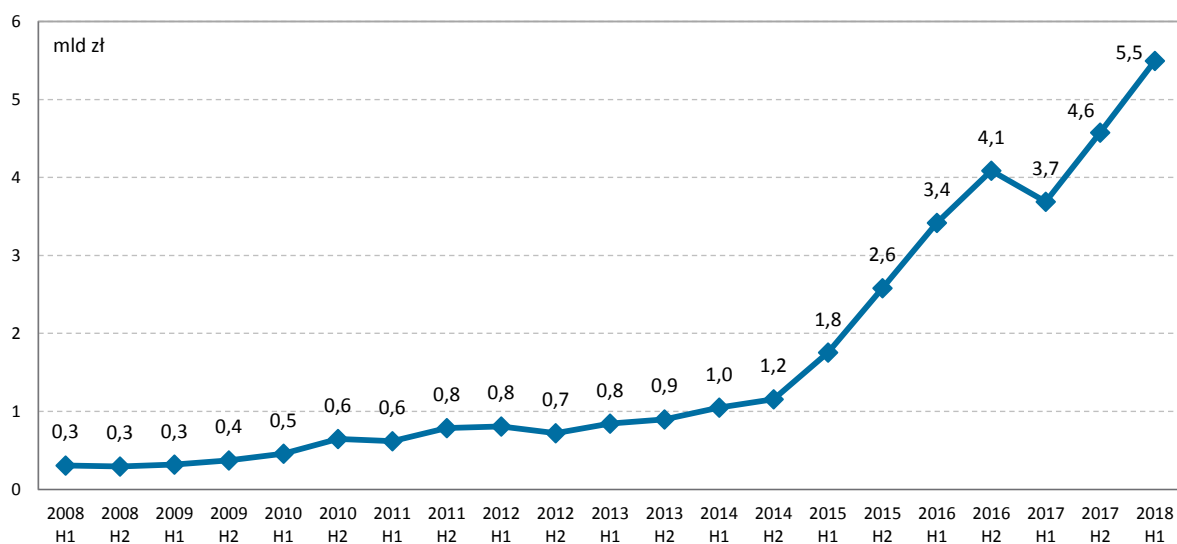
Wykres nr 57. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni I półrocza 2018 r. rozliczono transakcje na kwotę 5,5 mld zł. Transakcje internetowe z wykorzystaniem karty płatniczej zwiększyły się o 0,9 mld zł w porównaniu do poprzedniego półrocza, czyli łączna wartość transakcji w internecie wzrosła o 20%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat obserwujemy wzrost odpowiednio o 49% i 61%.

Wykres nr 58. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w I półroczu 2018 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą pozytywną tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS, jak również w liczbie i wartości transakcji dokonywanych w tych punktach. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o 120 tys. nowych terminali a łączna liczba terminali w Polsce przekroczyła próg 700 tysięcy urządzeń. Tak znaczący wzrost sieci akceptacji kart płatniczych wynika niewątpliwie z rozpoczęcia w pierwszym półroczu 2018 r. działalności Fundacji Polska Bezgotówkowa.

Klienci dokonują coraz częściej zakupów w internecie. Okres I półroczu 2018 r. był wyjątkowy pod względem popularności korzystania z płatności w internecie. Liczba płatności przeprowadzonych kartami w internecie przekroczyła 33 mln. Ich wartość opiewała łącznie na kwotę 5,5 mld zł, czyli o 0,9 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu.

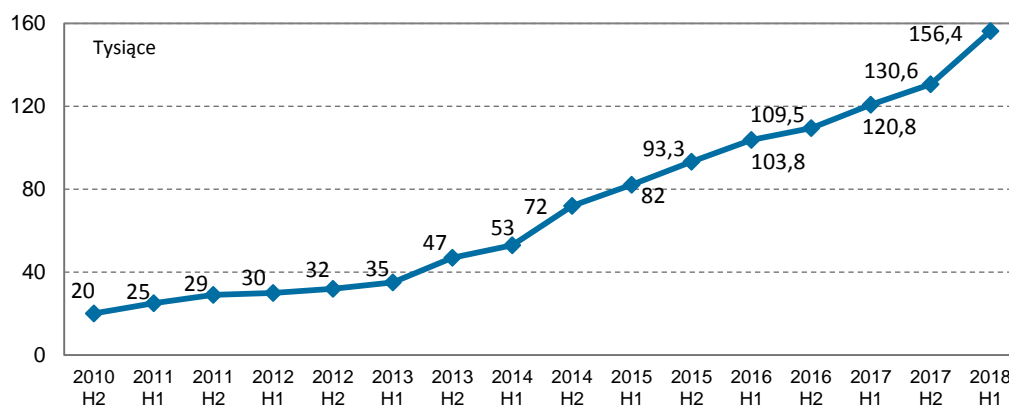
Klienci mogą korzystać z większej sieci sklepów internetowych, których na koniec I półroczu 2018 r. było 41,6 tys., czyli w porównaniu do poprzedniego półroczu nastąpił przyrost o 4,9 tys. nowych placówek. Odnotowany wzrost świadczy pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie.

4.4. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Usługę tę oferowało na koniec czerwca 2018 r. około 156,4 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe). Na przestrzeni sześciu miesięcy usługę tę udostępniło klientom aż 25,8 tys. kolejnych placówek. Odnotowany w I półroczu 2018 r. wzrost sieci o 19,7% sprzyja łatwiejszemu dostępowi i większej popularności tej usługi.

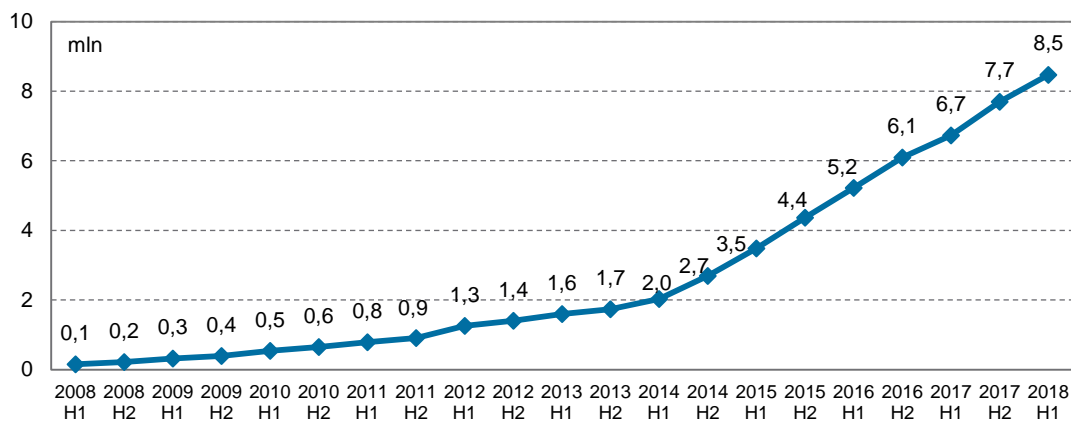
Wykres nr 59. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W I półroczu 2018 r. dokonano 8,5 mln wypłat sklepowych. Odnotowano zatem wzrost o 10% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 i 2016, odnotowano wzrosty odpowiednio o 26% i 62%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 60.

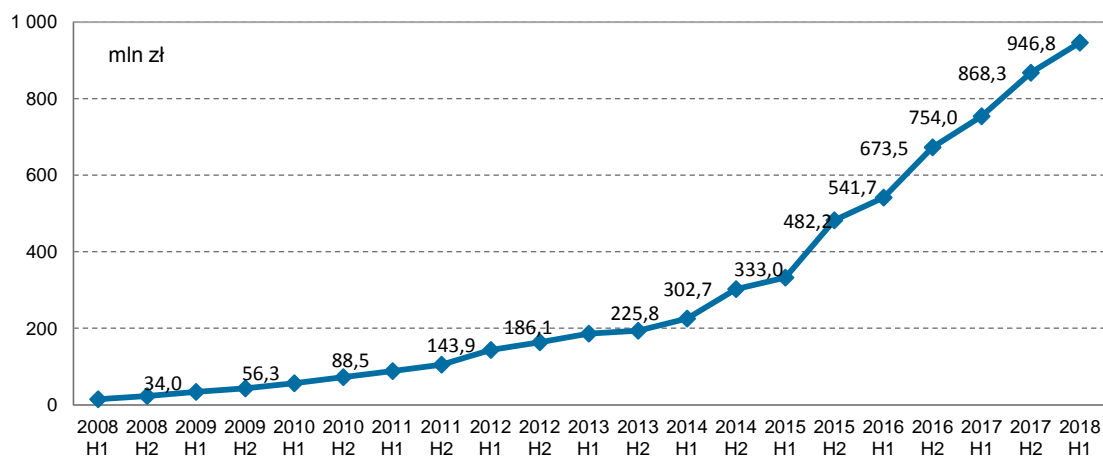
Wykres nr 60. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2018 r. dokonano wypłat sklepowych o łącznej wartości 946,8 mln zł. Oznacza to, że wartość wypłat sklepowych w porównaniu do półrocza poprzedniego była o 78,5 mln zł większa (wzrost o 9%). Porównując wartość transakcji dokonanych w I półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano wzrost odpowiednio o 26% oraz 75%. Wartości przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 61.

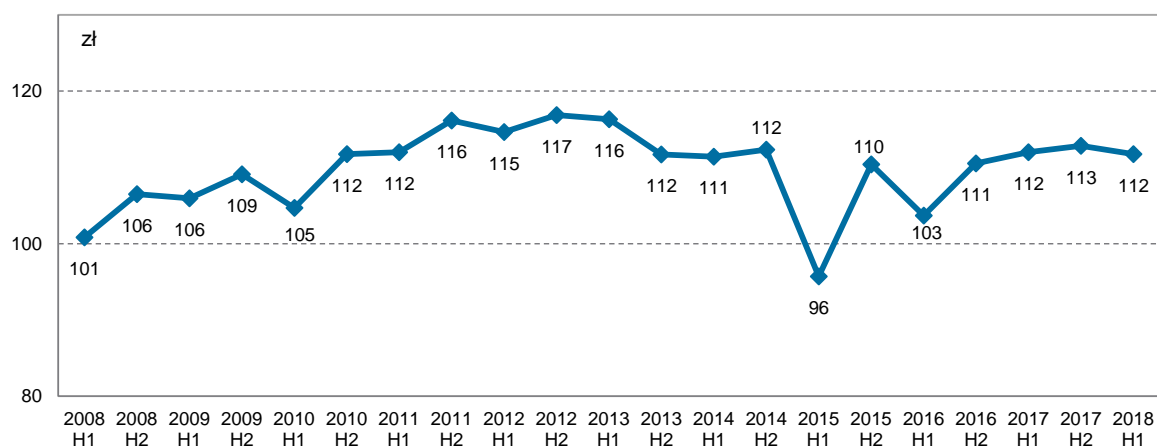
Wykres nr 61. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2018 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 112 zł, czyli była nieznacznie mniejsza niż w półroczu poprzednim (113 zł). Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat oscylowała w granicach od 96 zł do 117 zł. Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 62. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w I półroczu 2018 r.

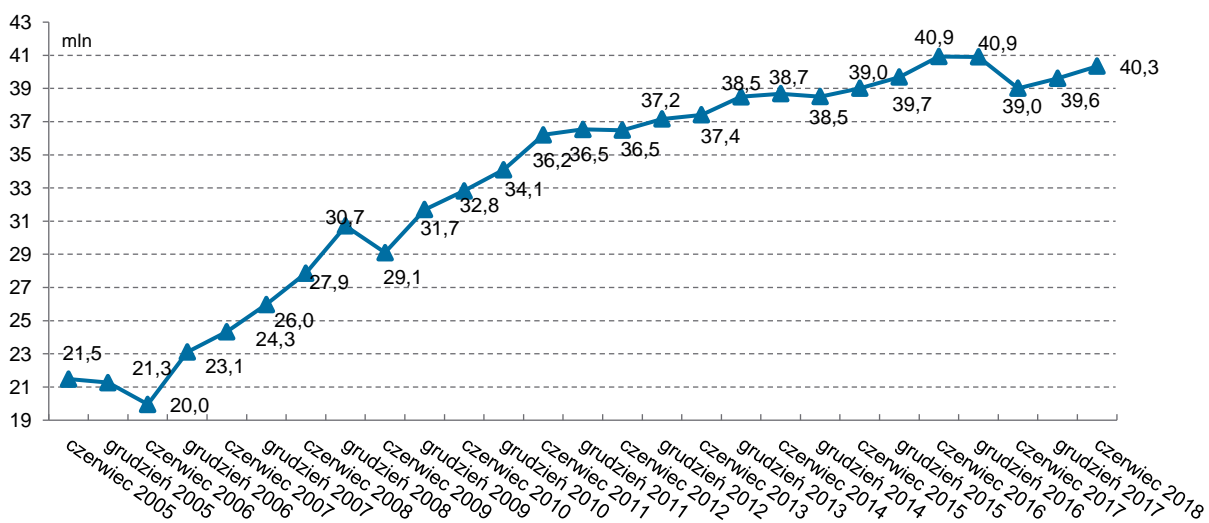
Podsumowując zmiany, jakie zaszły w I półroczu 2018 r., można stwierdzić, że w półroczu tym miał miejsce dalszy wzrost punktów, w których klienci mogą dokonać wypłat gotówkowych. Na koniec czerwca 2018 r. około 156 tys. placówek handlowych w skali całego kraju oferowało tę usługę, co oznacza, że na przestrzeni sześciu miesięcy ponad 25,8 tys. nowych punktów handlowych udostępniło klientom usługę wypłaty sklepowej. Pozytywną zmianą jest coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych. W I półroczu 2018 r. dokonano rekordowej liczby wypłat na poziomie 8,5 mln transakcji. W porównaniu do analogicznego okresu 2017 r. klienci przeprowadzili o 1,7 mln więcej transakcji (wzrost o 26%). W I półroczu 2018 r. odnotowano również rekordową wartość przeprowadzonych wypłat sklepowych o łącznej wartości 946,8 mln zł. W I półroczu 2018 r. średnia wartość pobieranych środków wyniosła 112 zł, co oznacza, że podobnie jak w okresach poprzednich wartość pojedynczej wypłaty sklepowej oscylowała w granicach progu 110 zł.

5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Liczba rachunków bankowych, którą przedstawiono poniżej, jest wskaźnikiem służącym m.in. do oceny stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego. Wynika to z tego, że transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych, zatem liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych³⁴, prowadzonych przez banki, a także średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek (świadcząca o aktywności posiadaczy tych rachunków) dostarczają podstawowych informacji pomagających w określeniu ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od grudnia 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres nr 63. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – czerwiec 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec czerwca 2018 r. wyniosła 40,3 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec grudnia (39,6 mln) wzrosła o 0,7 mln, czyli o 1,9%. Wzrost liczby rachunków płatniczych należy ocenić jako pozytywne zjawisko w kontekście zmniejszenia wykluczenia finansowego i rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce.

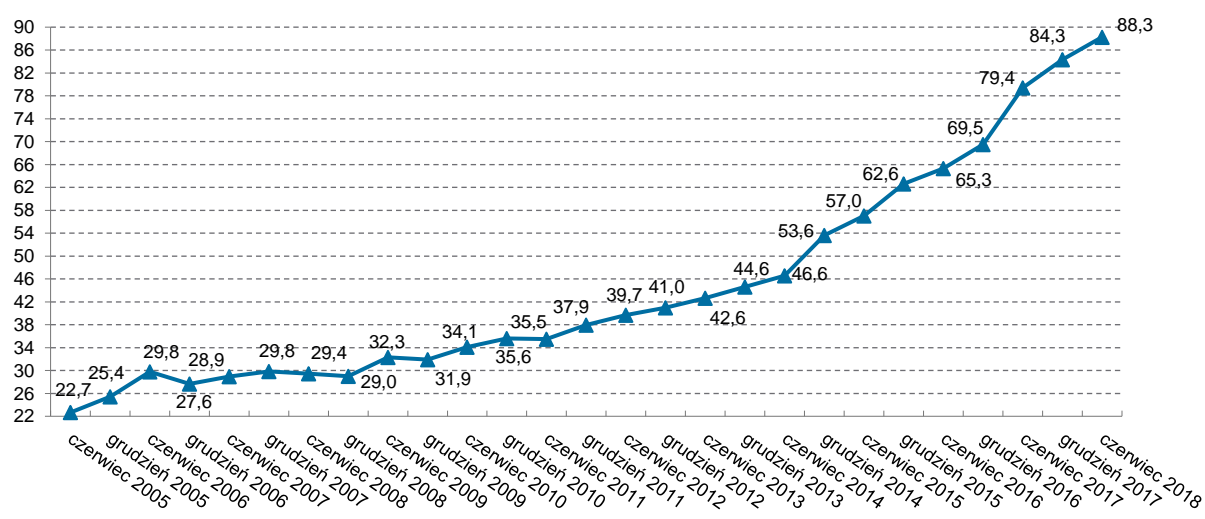
Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 84,3 transakcji w II półroczu 2017 r. do poziomu 88,3 transakcji w I półroczu 2018 r. Zatem wzrósł też poziom liczby rachunków

³⁴ Za osoby fizyczne rozumie się osoby prywatne, rolników indywidualnych i przedsiębiorców indywidualnych.

bankowych o 0,7 mln, czyli o 1,9% (vide wykres nr 63), towarzyszył równocześnie wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 3,9 transakcji, czyli o 4,6%. Na wzrost liczby transakcji główny wpływ miał dalszy, znaczący wzrost liczby transakcji kartowych. Wzrost aktywności posiadaczy rachunków należy ocenić jako bardzo pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do czerwca 2018 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 64.

Wykres nr 64. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – czerwiec 2018

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2010-2018 przedstawia tabela nr 16.

Tabela nr 16. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2018

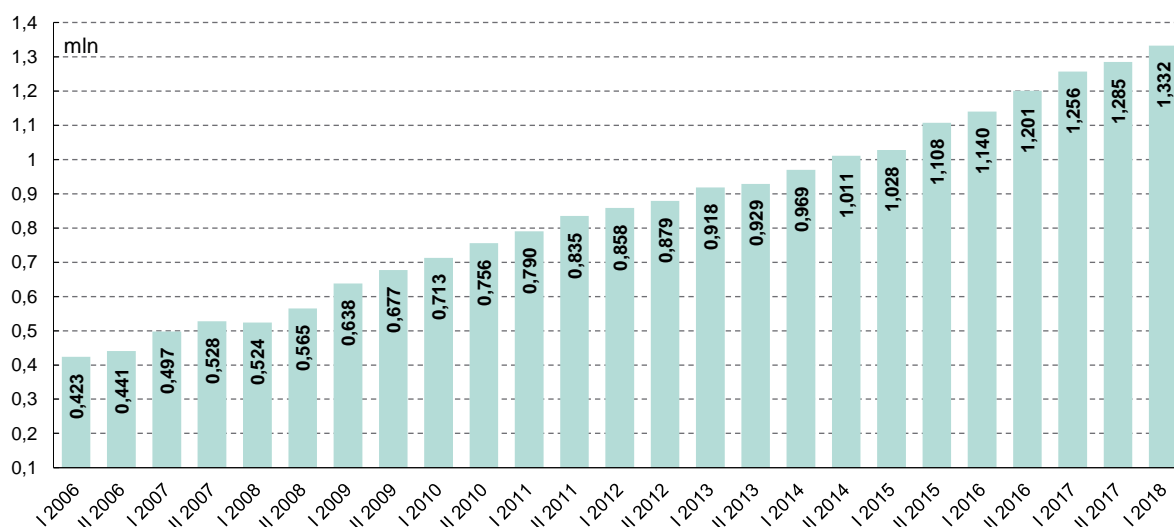
Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
I 2010	712 999	63,64	100	0,009	395 995	35,35	11 203	1,00	1 120 297
II 2010	755 522	62,17	91	0,007	448 239	36,88	11 390	0,94	1 215 242
2010	1 468 521	62,88	191	0,008	844 234	36,15	22 593	0,97	2 335 539
I 2011	789 874	61,41	53	0,004	484 669	37,68	11 547	0,90	1 286 143
II 2011	834 980	60,15	55	0,004	541 330	39,00	11 736	0,85	1 388 100
2011	1 624 854	60,76	108	0,004	1 025 999	38,37	23 283	0,87	2 674 244
I 2012	858 238	59,20	51	0,004	579 851	40,00	11 633	0,80	1 449 773
II 2012	879 050	57,59	54	0,004	635 736	41,65	11 619	0,76	1 526 460
2012	1 737 288	58,37	105	0,004	1 215 587	40,84	23 252	0,78	2 976 232
I 2013	918 335	57,07	41	0,003	679 313	42,22	11 450	0,71	1 609 139
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 577	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 674 283
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 568 866
I 2017	1 256 368	40,60	43	0,001	1 823 909	58,95	13 916	0,45	3 094 237
II 2017	1 284 930	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 865
2017	2 541 298	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 102
I 2018	1 332 268	37,41	41	0,001	2 213 989	62,17	14 979	0,42	3 561 277

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków, KIR i Blue Media S.A., PSP Sp z o. o.

* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu nie jest już (od II półrocza 2014 r.) najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. W I półroczu 2018 r. ilościowo stanowiło ono 37,4% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje. W I półroczu 2018 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 1,332 mln, co stanowi wzrost o 6,7% w stosunku do II półrocza 2017 r. (wykres nr 65).

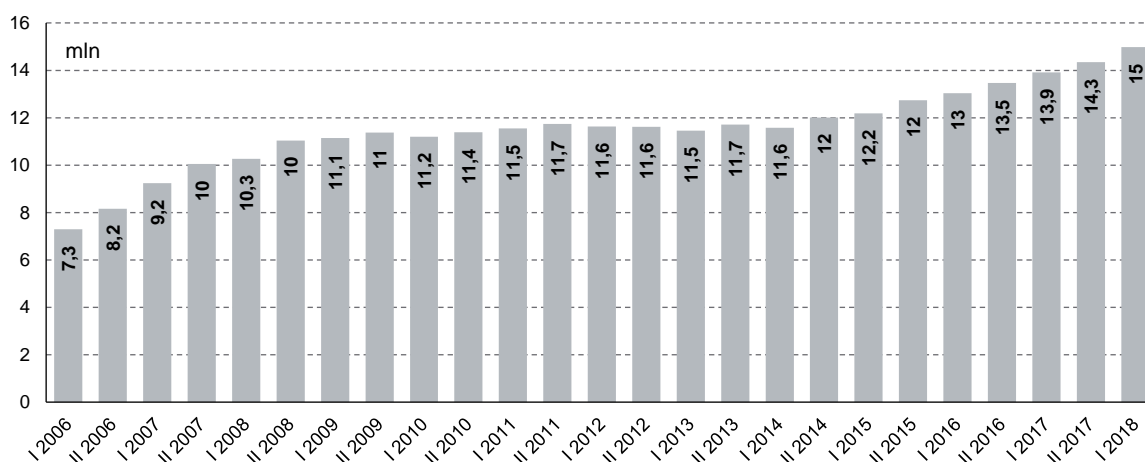
Wykres nr 65. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.2. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny. Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W I półroczu 2018 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 15 mln szt. i była wyższa o 4,9% w stosunku do II półrocza 2017 r. (wykres nr 66). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,4% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych, należy jednak zauważyć, że jego wykorzystanie w ostatnich trzech latach bardzo powoli, ale systematycznie rośnie. Jedną z głównych przyczyn mniejszej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków jeszcze w stosunkowo dużym stopniu nadal gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

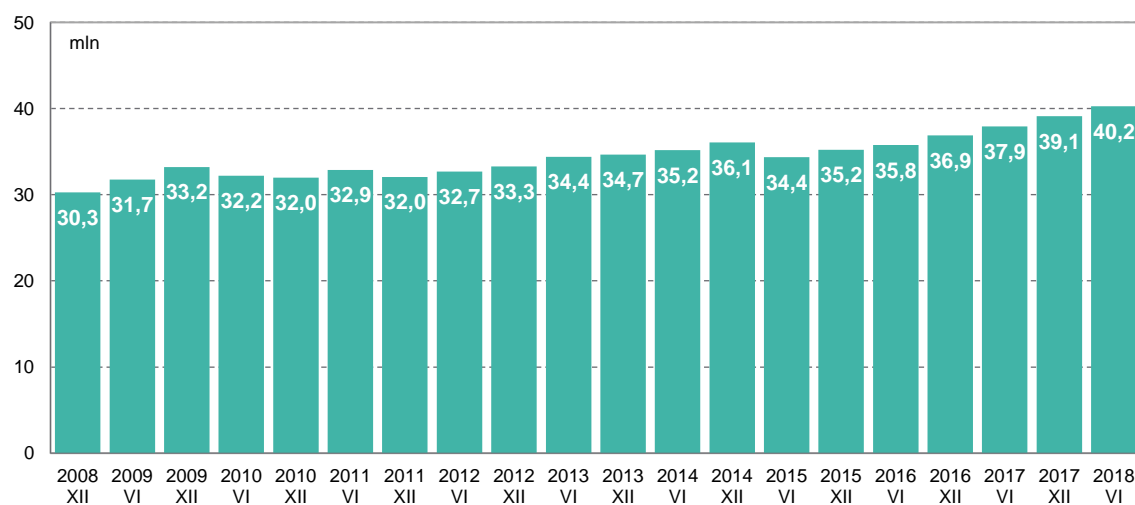
Wykres nr 66. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.3. Karty płatnicze

W I półroczu 2018 r. na rynku kart płatniczych, zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi od wydawców kart płatniczych, odnotowano następujące zmiany:

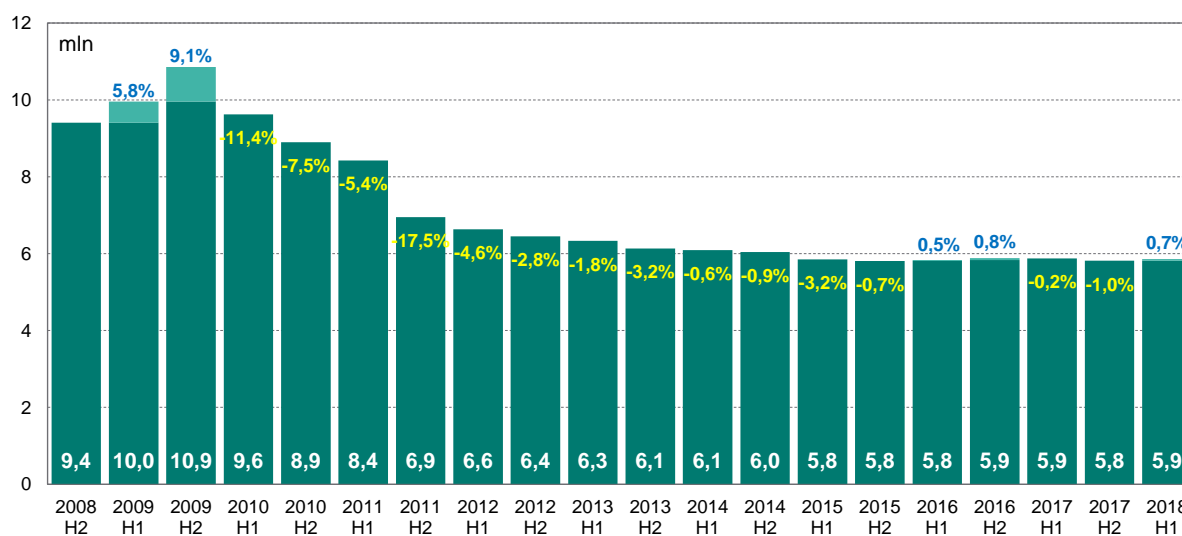
1. Nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych do poziomu 40,2 mln szt., czyli w okresie sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o 1,2 mln szt. Oznacza to wzrost o 2,9% - przedstawia to wykres nr 67.

Wykres nr 67. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. Na koniec I półrocza 2018 r. odnotowano wzrost liczby kart kredytowych. Było ich łącznie 5,9 mln szt., czyli więcej o 41 tys. sztuk, co stanowi wzrost o 0,7% w porównaniu do grudnia 2017 r. Tendencja spadkowa, która została zapoczątkowana na początku 2010 r., zakończyła się w 2014 r., a od 2015 liczba kart utrzymuje się na stałym poziomie w przedziale 5,8 – 6 mln kart. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres 68.

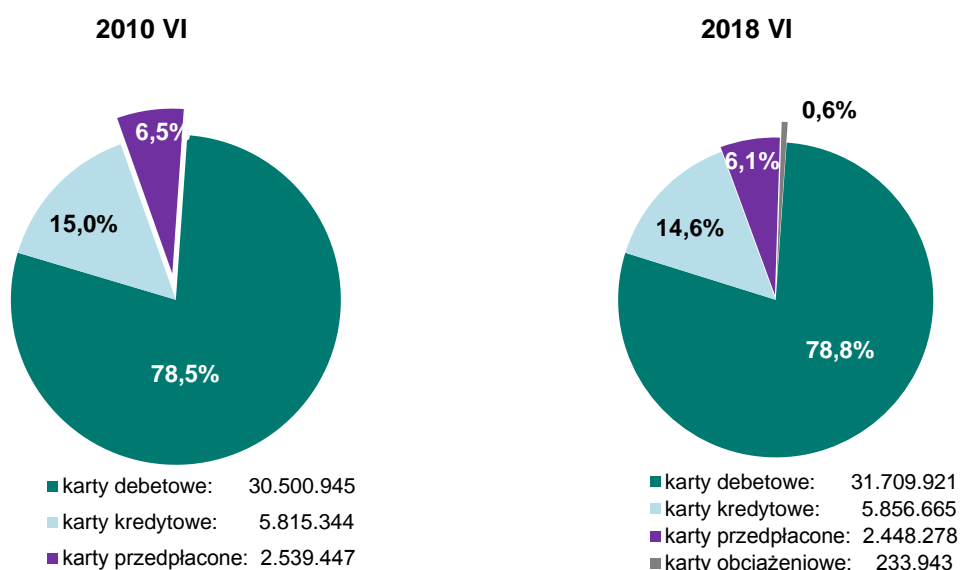
Wykres nr 68. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Na koniec czerwca 2018 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wynosił 78,8% i w ciągu ostatnich sześciu miesięcy uległ nieznacznej zmianie (z poziomu 78%). Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 14,6%, co oznacza, że na przestrzeni I półrocza 2018 r. zmniejszył się o 0,3 p.p. (z poziomu 14,9%). Zmianę struktury rynku kart płatniczych, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich ośmiu lat, prezentuje wykres nr 69.

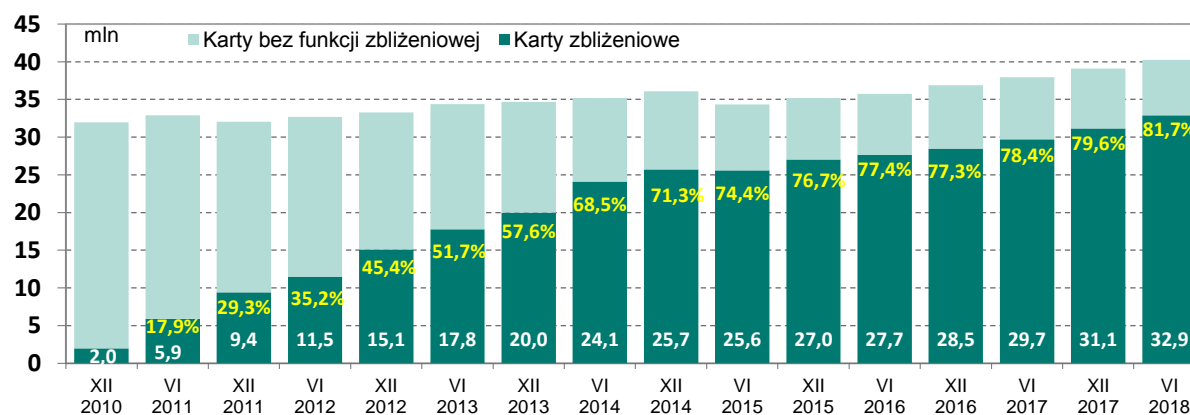
Wykres nr 69. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec pierwszego półrocza 2010 r. oraz 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

3. Od kilku lat na rynku funkcjonują karty płatnicze z funkcją zbliżeniową. Transakcje zbliżeniowe odbywają się bezstykowo, a przy płatnościach poniżej 50 zł nie jest wymagane podanie kodu PIN. Na rynku polskim na koniec czerwca 2018 r. było w obiegu ok. 32,9 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 81,7% wszystkich kart płatniczych. Oznacza to, że obecnie jedynie co piąta karta nie jest wyposażona w funkcję płatności zbliżeniowych. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza, wzrosła o 1,8 mln szt. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart prezentuje wykres nr 70.

Wykres nr 70. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2010 r.

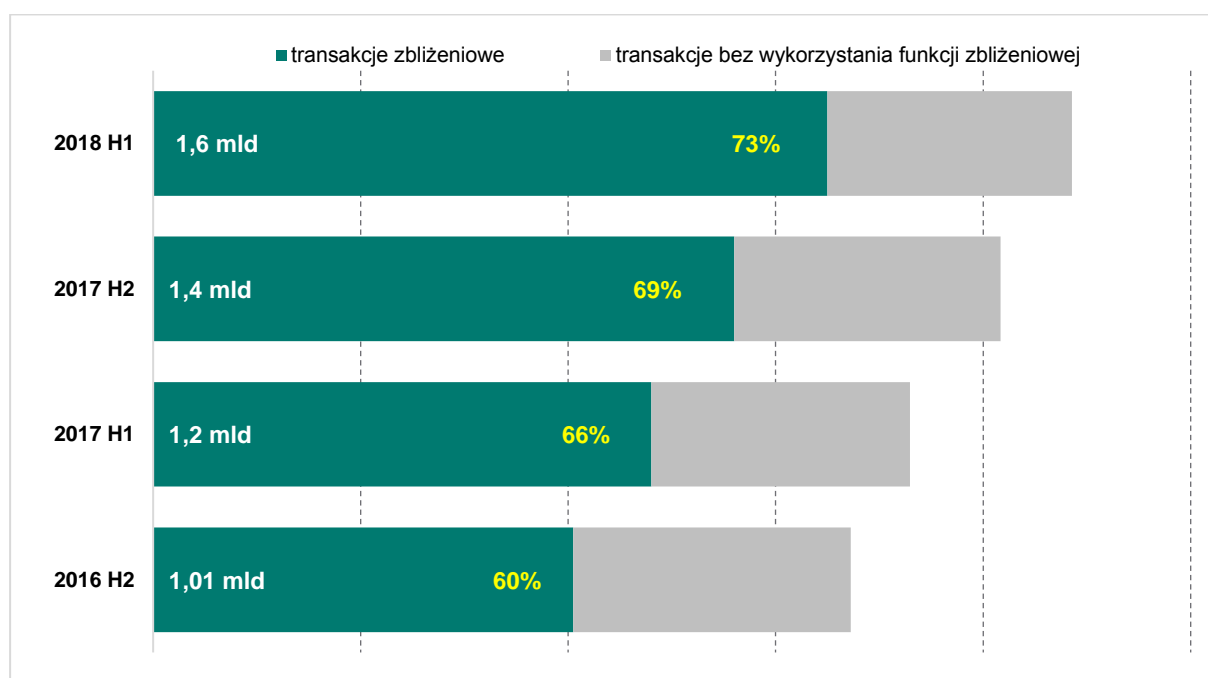

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

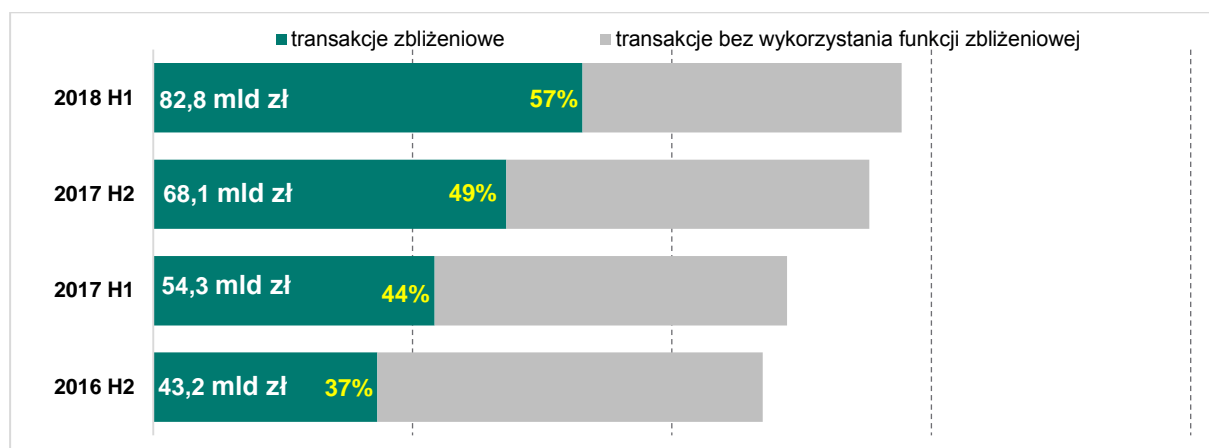
Systematycznie wzrasta również liczba i wartość transakcji zbliżeniowych. W I półroczu 2018 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 1,6 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 82,8 mld zł. Liczba płatności zbliżeniowych wzrosła w stosunku do II półroczu 2017 r. o 226 mln transakcji, co stanowiło wzrost o 16,2%. Natomiast udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych wyniósł 73% w I półroczu 2018 r. (w poprzednim półroczu wynosił 69%). Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych w kolejnych okresach półrocznych prezentuje wykres nr 71.

Łączna wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart w I półroczu 2018 r. wyniosła 82,8 mld zł i była o 15,5 mld zł większa niż w poprzednim półroczu, co stanowi istotny wzrost o 23%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł aż 57%. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji prezentuje wykres nr 72.

Wykres nr 71. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

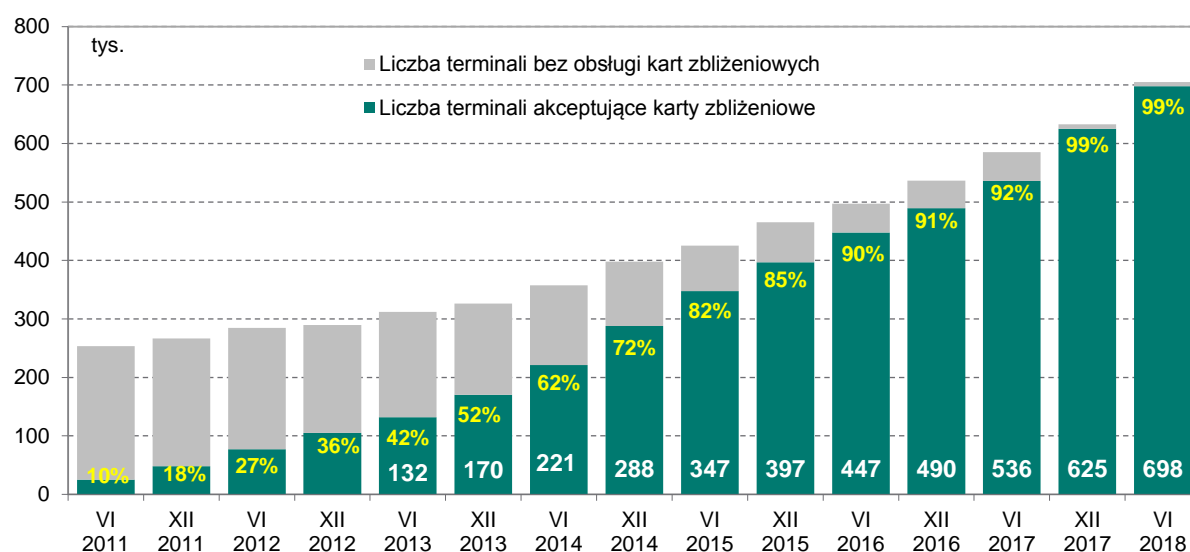

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 72. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

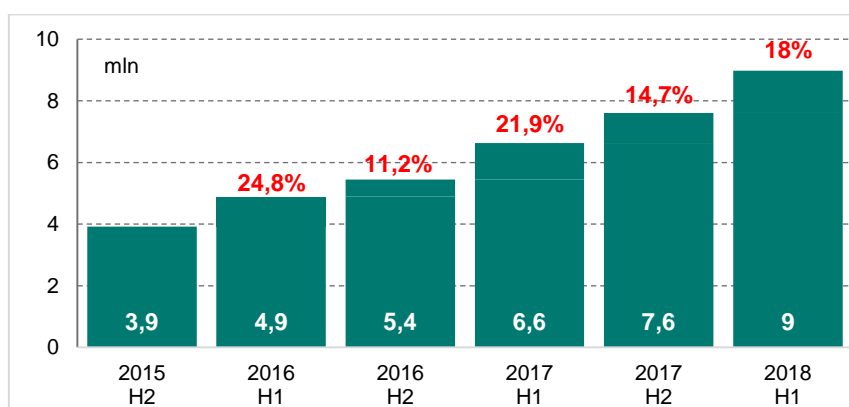
Stale rosnąca liczba i wartość transakcji zbliżeniowych jest konsekwencją stworzenia i udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Liczba terminali POS przystosowanych do realizacji transakcji dokonywanych w trybie zbliżeniowym systematycznie rośnie. Na koniec I półrocza 2018 r. na rynku funkcjonowało 697,7 tys. takich terminali (w grudniu 2017 r. było dostępnych 625,3 tys. terminali zbliżeniowych), a zatem przybyło 72,4 tys. nowych urządzeń (wzrost o 11,6%). Na koniec czerwca 2018 r. aż 99% terminali płatniczych dostępnych na rynku było przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie nr 73.

Wykres nr 73. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od I półrocza 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Użytkownicy kart korzystają z funkcji płatności zbliżeniowych bardzo powszechnie. Świadczy o tym fakt stale rosnącej liczby transakcji zbliżeniowych. I tak, średnią dzienną liczbę transakcji zbliżeniowych w I półroczu 2018 r. odnotowano na rekordowo wysokim poziomie 9 mln transakcji dziennie. Wskaźnik ten był wyższy w stosunku do poprzedniego półrocza o 18% (wówczas wyniósł 7,6 mln transakcji). Trend wzrostowy utrzymuje się od II półrocza 2015 r. Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 74.

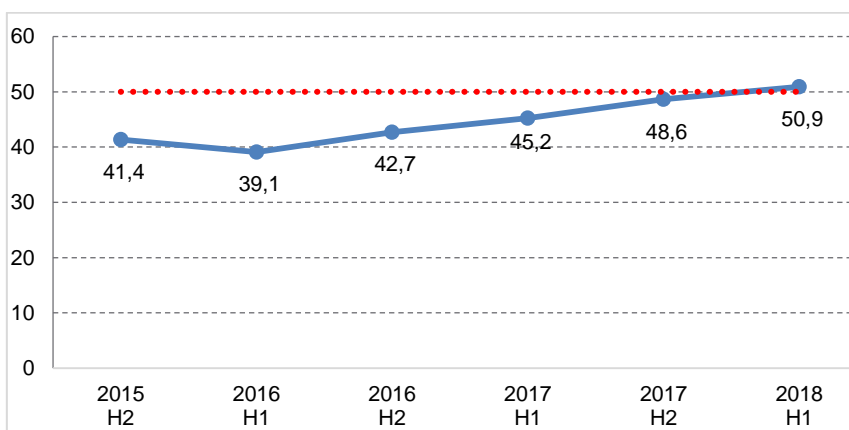
Wykres nr 74. Średnia dzienna liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w I półroczu 2018 r. wyniosła 50,9 zł, czyli wzrosła o 2,8 zł w stosunku do II półrocza 2017 r. Od kilku ostatnich lat średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej systematycznie wzrasta. W I połowie 2018 r. przekroczyła ona próg 50 zł – wyznaczony jako kwota transakcji zbliżeniowej, po przekroczeniu której konieczne jest użycie kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji. Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 75.

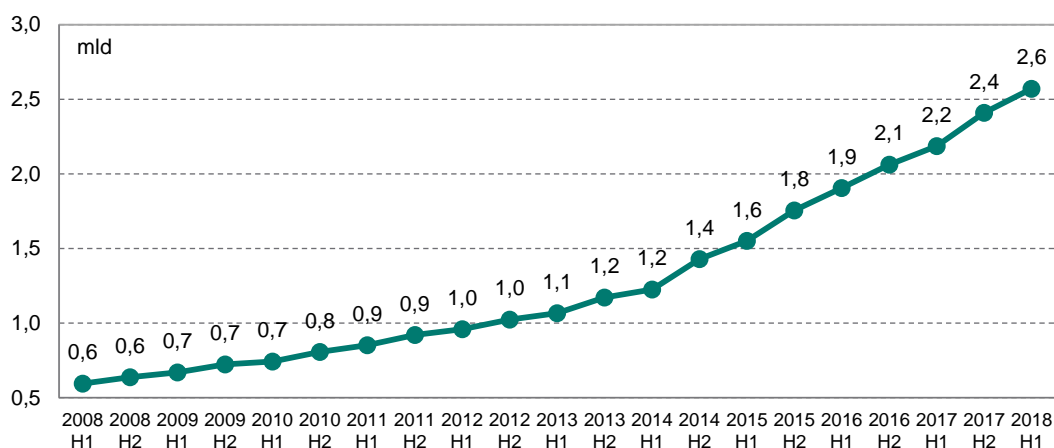
Wykres nr 75. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

4. Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W I półroczu 2018 r. kartami zrealizowano 2,6 mld transakcji, co, w stosunku do ubiegłego półrocza, oznacza wzrost o 6,7%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 76.

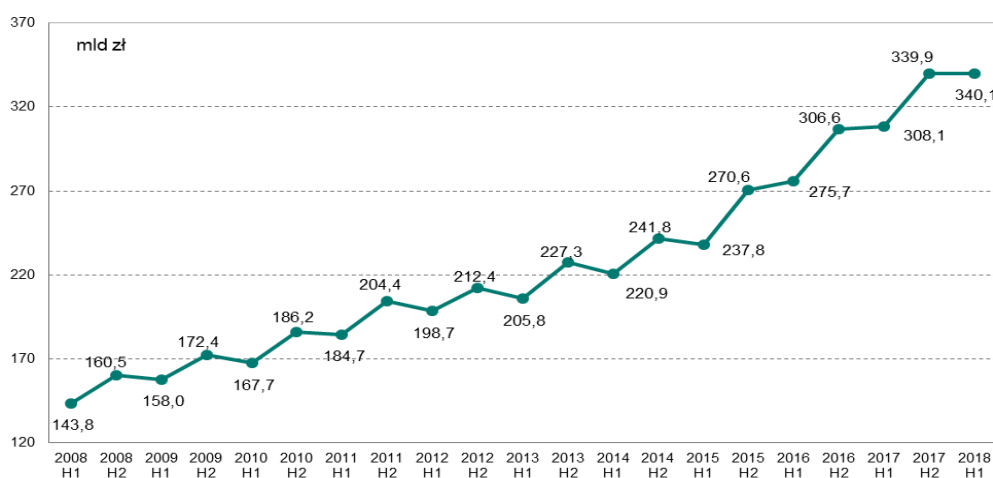
Wykres nr 76. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w I półroczu 2018 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 340,1 mld zł, co oznacza wzrost o 0,04% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Natomiast, porównując wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2017 i 2016, odnotowano wzrost odpowiednio o 10,4% i 23,4%. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 77.

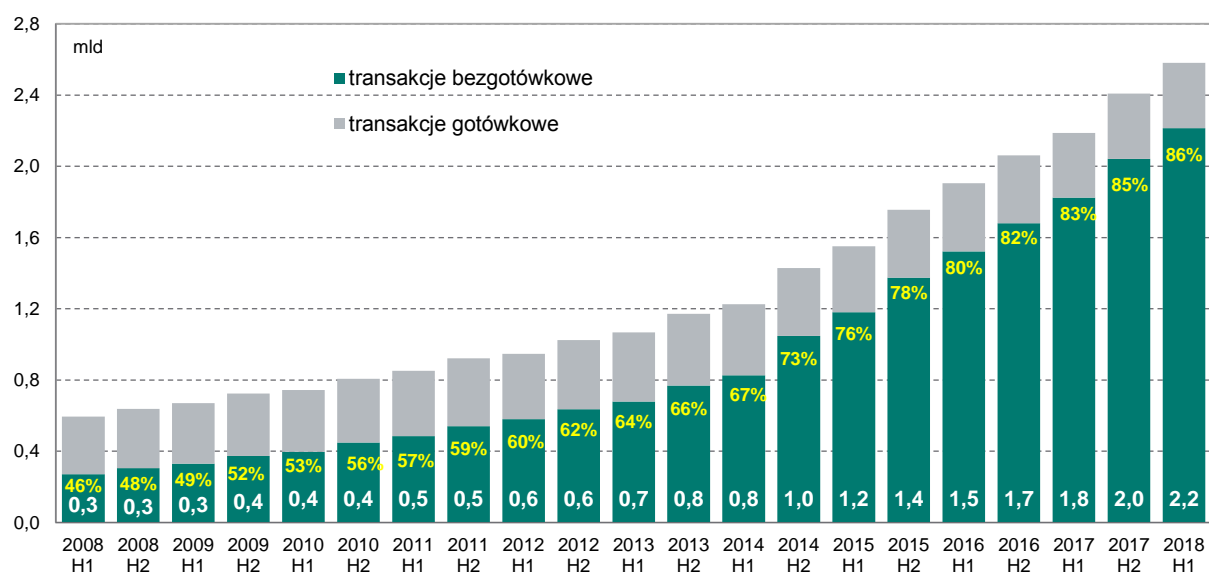
Wykres nr 77. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. W I półroczu 2018 r. wzrosła liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł 86%. Udział ten systematycznie zwiększał się od wielu lat, co przedstawia wykres nr 78. Liczba transakcji bezgotówkowych na przestrzeni I półrocza 2018 r. przekroczyła po raz drugi z rzędu 2 mld (wynosząc 2,2 mld) i była o 172,4 mln transakcji większa niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 8,4%). Porównując liczbę transakcji bezgotówkowych z okresem analogicznym w 2017 r. oraz 2016 r., odnotowano odpowiednio wzrost o 21,4% oraz wzrost o 45,5%. Oznacza to, że posiadacze kart płatniczych w przeważającej części preferują formę płatności bezgotówkowych realizowanych przy użyciu kart niż transakcje gotówkowe tymi kartami, np. w formie wypłat z bankomatu. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

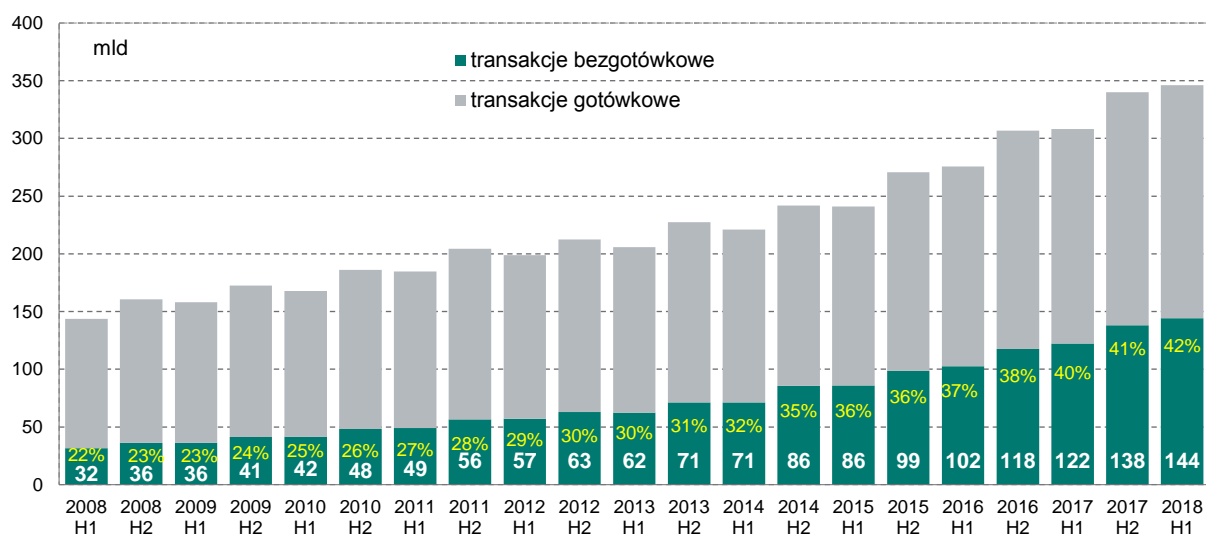
Wykres nr 78. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2018 r. przy użyciu kart wyniosła 144 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 4,5%. Porównując łączną wartość transakcji bezgotówkowych w poszczególnych półroczach, na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost o 18,1%, natomiast na przestrzeni 2 lat wzrost o 40,8%. Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zwiększał się i w I półroczu 2018 r. osiągnął najwyższy poziom 42%, co przedstawia wykres nr 79.

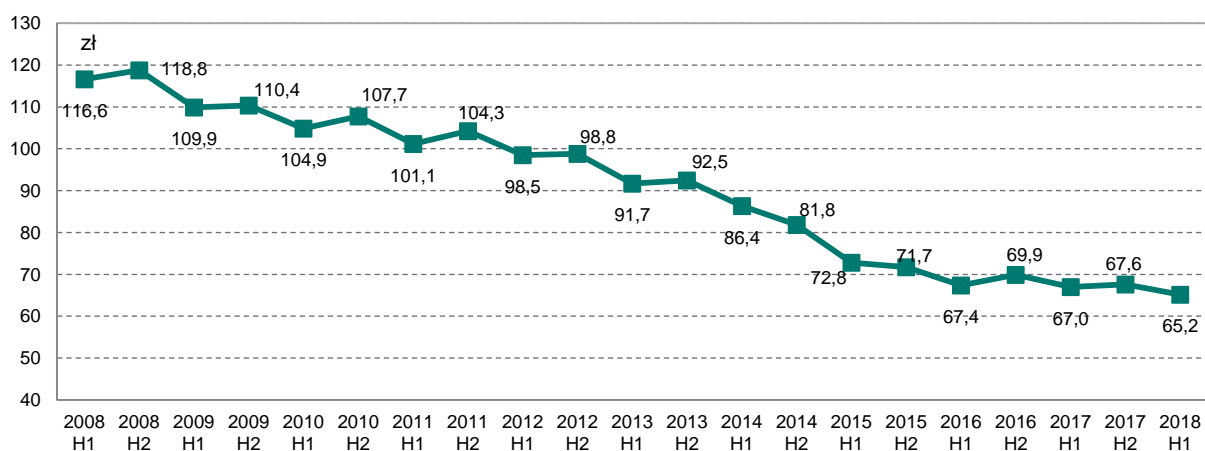
Wykres nr 79. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 65,2 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego wartość średnia uległa niewielkiemu zmniejszeniu z poziomu 67,6 zł. Zarejestrowana na rynku polskim rosnąca popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania płatności zbliżeniowych za drobne wydatki (do 50 zł), co w dłuższej perspektywie prowadzi do zmniejszenia wartości średniej pojedynczej transakcji bezgotówkowej. Spadek wartości tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku prezentuje wykres nr 80.

Wykres nr 80. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

- **Android Pay - Google Pay**

W listopadzie 2016 r. w Polsce uruchomiono usługę płatności mobilnych Android Pay oferowaną przez Google. Polska była drugim krajem w Europie (po Wielkiej Brytanii) oraz szóstym krajem na świecie, w którym został wdrożony Android Pay. Od dnia 8 stycznia 2018 r., nazwa usługi Android Pay została zmieniona na Google Pay. Wraz ze zmianą nazwy zostały połączone wszystkie sposoby płatności oferowane przez firmę Google, tj. Android Pay i Google Wallet. W Polsce za pomocą Google Pay można płacić w sklepach stacjonarnych oraz w aplikacjach i na wybranych stronach internetowych. Ponadto, do aplikacji Google Pay, oprócz kart debetowych i kredytowych, można dodawać karty podarunkowe oraz karty lojalnościowe. Działanie aplikacji Google Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych do realizacji transakcji płatniczej. Dane karty dodanej do Google Pay są szyfrowane, a każda skonfigurowana karta jest tokenizowana i otrzymuje numer VAN (Virtual Account Number) przechowywany na urządzeniu. Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane akceptantom. Dzięki takiemu rozwiązaniu żaden podmiot trzeci, m.in. sklep, w którym dokonana jest płatność, nie pozna numeru karty, czyli nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto również wspomnieć, że firma Google nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co również podnosi poziom bezpieczeństwa. Aplikacja Google Pay pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Google Pay do kwoty 50 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest intuicyjny i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Szacuje się, że w kwietniu 2018 r. liczba kart płatniczych działających w ramach Google Pay wynosiła około 300 tys.³⁵

- **Apple Pay**

Usługa płatności mobilnych Apple Pay miała swój debiut w październiku 2014 r. w USA, a w Europie pojawiła się po raz pierwszy w Wielkiej Brytanii w lipcu 2015 r. W Polsce usługa Apple Pay została uruchomiona dopiero w dniu 19 czerwca 2018 r. Wcześniej firma Apple wstrzymywała się z wejściem do Polski z uwagi na niski udział urzędzeń firmy Apple na rynku polskim. Usługa Apple Pay pozwala na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych poprzez przyłożenie do terminala smartfona marki iPhone oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Proces uruchamiania usługi na telefonie, w tym dodawanie karty płatniczej do wirtualnego portfela w smartfonie jest podobny jak w przypadku usługi Google Pay. Zmianą w stosunku do istniejących na rynku rozwiązań jest brak wymogu potwierdzenia transakcji (niezależnie od jej kwoty) kodem PIN. Apple Pay wykorzystuje do tego rozwiązania biometryczne typu: TouchID (czytnik linii papilarnych) oraz FaceID (system rozpoznawania twarzy) lub też

³⁵ Jacek Uryniuk, *Google Pay coraz popularniejsze w Polsce. Z rozwiązania może korzystać już 300 tys. klientów*, cashless.pl, 2018, <https://www.cashless.pl/4134-google-pay-coraz-popularniejsze-w-polsce-z-rozwiazania-moze-korzystac-juz-300-tys-klientow>

tzw. passcode (kod odblokowujący iPhone'a), co znacznie podnosi poziom bezpieczeństwa transakcji³⁶. Innym elementem podnoszącym poziom bezpieczeństwa usługi Apple Pay jest to, że w systemie Apple na podstawie numeru karty generowany jest token DAN (Device Account Number), który służy do identyfikacji karty po stronie banku wydawcy i który jest przechowywany wyłącznie na urządzeniu w tzw. bezpiecznym elemencie (specjalny certyfikowany chip zaprojektowany do bezpiecznego przechowywania informacji o płatnościach). Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane sprzedawcom, dzięki czemu żaden podmiot trzeci nie pozna numeru karty i nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto dodać, że firma Apple nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co zwiększa poziom bezpieczeństwa rozwiązania. Należy także podkreślić, że zarówno Apple Pay, jak i Google Pay są rozwiązaniami opartymi na kartach płatniczych, w związku z tym w przypadku wystąpienia oszustwa poszkodowani klienci mogą ubiegać się o zwrot utraconych środków w ramach procedury chargeback. Szacuje się że już w lipcu 2018 r., tj. kilka tygodni po uruchomieniu usługi, liczba użytkowników Apple Pay wynosiła około 150 tys.³⁷

▪ Płatności internetowe

W I półroczu 2018 r. następował dalszy rozwój płatności opartych na portfelach cyfrowych Masterpass oraz Visa Checkout, które umożliwiają dokonywanie płatności online zarówno przy użyciu urządzeń mobilnych, jak i stacjonarnych, bez konieczności każdorazowego podawania danych karty. Użytkownicy tych rozwiązań zapisują dane karty płatniczej oraz adres dostawy w portfelu tylko podczas rejestracji. Ponadto, w I półroczu 2018 r. w sklepach internetowych obsługiwanych m.in. przez PayU oraz Tpay została udostępniona usługa Google Pay, opisana powyżej.

▪ Revolut

Od lipca 2015 r. brytyjska spółka Revolut Ltd prowadzi działalność na rynku usług płatniczych, która polega na prowadzeniu rachunku płatniczego (w 24 dostępnych walutach, w tym w złotych) oraz dokonywaniu transakcji płatniczych w różnych formach i różnych walutach. Funkcjonowanie Revolut opiera się na aplikacji mobilnej (pn. „Revolut”).

Revolut stanowi alternatywę dla tradycyjnej bankowości. Rachunek płatniczy w Revolucie umożliwia zarówno otrzymywanie przelewów z innych banków (tradycyjnym przelewem lub kartą płatniczą), jak i wykonywanie przelewów na rachunki w innych bankach, dokonywanie płatności pomiędzy użytkownikami aplikacji, a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych, e-maili lub smsów.

Najistotniejszą funkcjonalnością Revoluta jest wydawana do rachunku płatniczego multiwalutowa karta płatnicza jednej z dwóch globalnych organizacji kartowych (tj. VISA lub MasterCard), zapewniająca możliwość dokonywania płatności albo wypłaty środków z bankomatu praktycznie na całym świecie. Płatność kartą (wypłata) jest realizowana w ramach środków pieniężnych w walucie wcześniej wymienionej w aplikacji płatniczej (jednej z 24 w ramach prowadzonego rachunku) albo w ramach konwersji środków w

³⁶ W przypadku kart zbliżeniowych i usługi płatności mobilnych Google Pay transakcje powyżej 50 zł wymagają podania kodu PIN.

³⁷ Wirtualnedia.pl, *Apple Pay ma w Polsce 150 tysięcy użytkowników. „Na początku 2019 roku może być pół miliona”*, <https://www.wirtualnedia.pl/arttykul/liczba-uzytkownikow-apple-pay-w-polsce>

czasie rzeczywistym w trakcie płatności (wówczas możliwe jest dokonanie płatności w jednej z ok. 190 walut), bez dodatkowych prowizji.

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Revolut Ltd funkcjonuje w ramach tzw. działalności transgranicznej, na podstawie art. 132y ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.)³⁸.

W Polsce z aplikacji Revolut korzysta obecnie ok. 200 tys. użytkowników³⁹. Pod względem liczby użytkowników Polska jest aktualnie trzecim największym rynkiem, na którym Revolut oferuje usługi (za Francją i Wielką Brytanią).

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w I półroczu 2018 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami płatniczymi (gotówkowych i bezgotówkowych). W I półroczu 2018 r. kartami zrealizowano 2,6 mld transakcji, co w stosunku do poprzedniego półrocza oznacza wzrost o 6,7%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w I półroczu 2018 r. wyniósł 86%. Ponadto udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w I połowie 2018 r. wyniósł 62,2%, co oznacza, że podobnie jak w poprzednich półroczach (począwszy od II połowy 2014 r.) karty przewyższają udział przelewów w ogólnej liczbie płatności bezgotówkowych. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 6,7%, choć należy zauważyć, że udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych konsekwentnie maleje. W I półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą płatniczą wyniosła 65,2 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (67,6 zł) wartość ta spadła o 4%. W I półroczu 2018 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2,9%, do poziomu 40,2 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 1,8 mln i stanowiła 81,7% wszystkich kart płatniczych wydanych w Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

³⁸ Zgodnie z tym przepisem, unijna instytucja pieniądza elektronicznego może wykonywać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność w zakresie wydawania pieniądza elektronicznego przez oddział lub w ramach działalności transgranicznej, lub świadczyć usługi płatnicze przez oddział, w ramach działalności transgranicznej lub za pośrednictwem agenta, w zakresie wynikającym z zezwolenia wydanego przez właściwe organy nadzorcze.

³⁹ Dane z września 2018 r. <https://fintek.pl/revolut-rosnie-ale-wciaz-na-stracie/>

5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych

5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych

Od 2005 roku Narodowy Bank Polski przygotowuje analizę opłat i prowizji wybranych usług płatniczych skierowanych do klientów indywidualnych, oferowanych przez banki komercyjne. Do analizy za pierwsze półrocze 2018 roku zostały wybrane standardowe rachunki płatnicze prowadzone w walucie krajowej wraz z debetowymi kartami płatniczymi wydawanymi do analizowanych rachunków. Dodatkowo analiza objęła także opłaty za usługi płatnicze powiązane ze standardowym rachunkiem płatniczym i opłaty za transakcje realizowane z korzystaniem z debetowych kart płatniczych wydawanych do tych rachunków. Analizie poddano dane opublikowane na stronach internetowych 17 banków komercyjnych. Z analizy porównawczej wynika, że:

- średnia miesięczna opłata za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego dla klientów detalicznych w polskich bankach w analizowanym okresie wyniosła 5,16 zł i wzrosła w stosunku do grudnia 2017 roku o 2,58% (wówczas wynosiła 5,03 zł). Opłata ta, przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w pierwszym półroczu 2018 r. 1,75 zł.
- średnia miesięczna opłata za użytkowanie karty debetowej wydawanej do analizowanych rachunków wyniosła 4,78 zł i wzrosła o 5,29% w stosunku do poprzedniego okresu (wówczas wynosiła 4,54 zł). Opłata ta, przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w pierwszym półroczu 2018 r. 0,96 zł.

O wzroście średniej miesięcznej opłaty, zarówno za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego, jak i średniej miesięcznej za użytkowanie karty debetowej, zdecydowało podwyższenie cen w ofertach dwóch z analizowanych banków.

Zmiany cenowe dotyczyły także poszczególnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym i kartą debetową. W zakresie usług powiązanych z rachunkiem płatniczym należy odnotować wzrost opłat za realizację transakcji z wykorzystaniem tradycyjnych kanałów dystrybucji i z zaangażowaniem konsultantów w porównaniu do opłat za realizację zleceń w kanałach zdalnych. Natomiast w zakresie usług powiązanych z kartą debetową tendencję spadkową miały opłaty za wypłatę gotówki w obcych bankomatach w kraju i za granicą. Nie uległa zmianie opłata za wypłaty realizowane w wytypowanych bankomatach własnych lub utrzymywanych przez niezależne firmy.

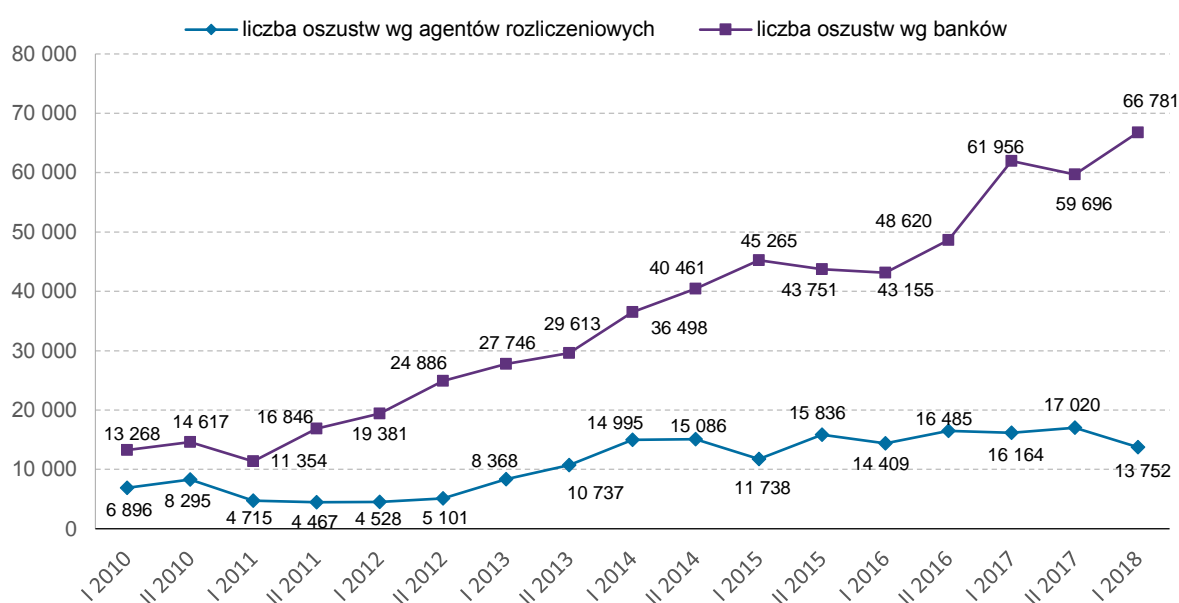
W pierwszym półroczu 2018 roku polityka banków ukierunkowana była nadal na uproszczenie ofert w zakresie liczby wariantów oferowanych rachunków płatniczych oraz na warunkowe odstępowanie od pobieranych opłat. Ponadto polityka cenowa banków była nadal preferencyjna dla korzystania z innowacyjnych, zdalnych kanałów dystrybucji usług płatniczych przez klientów, co m.in. było związane z ograniczeniami do bezpro wizyjnego wypłacania gotówki z bankomatów.

5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w I półroczu 2018 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 66,8 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 13,8 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 81.

Wykres nr 81. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2018

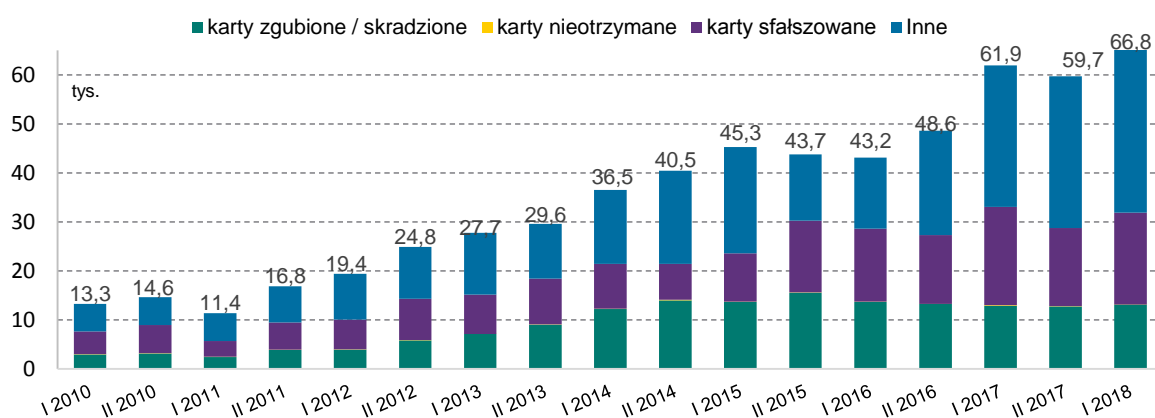

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, w sposób naturalny od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2018 r. (66,8 tys.) zwiększyła się o 11,9% w porównaniu do II półrocza 2017 r. (59,7 tys.). Na wykresie nr 82 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

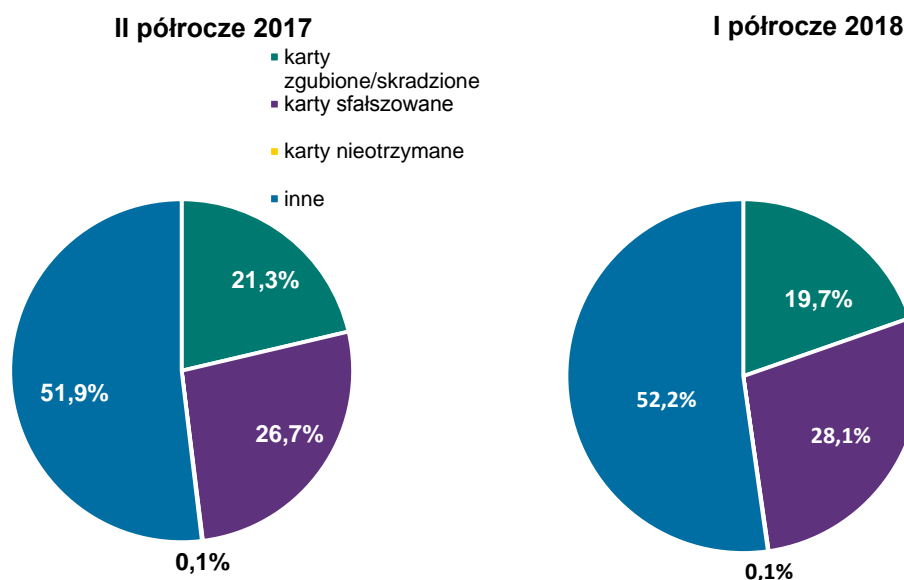
Wykres nr 82. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 83 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.

Wykres nr 83. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r. – dane od banków

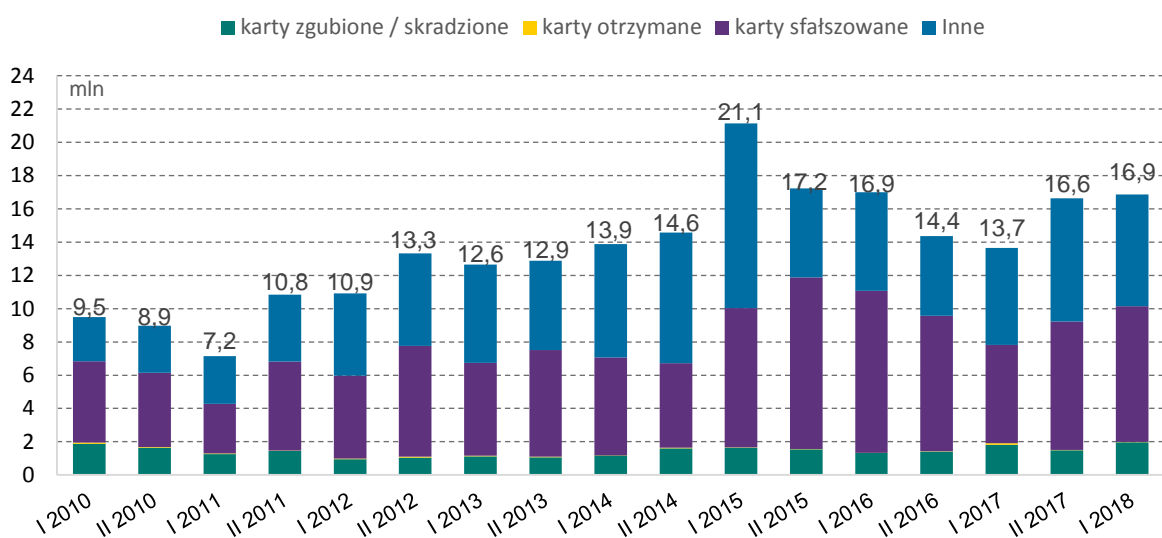
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2018 r. najczęściej transakcje oszukańczych pod względem liczby (wykres nr 82 i 83) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 52,2%, czyli w

stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 51,9%) wzrósł o ponad 0,3 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (28,1%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (19,7%). W I półroczu 2018 r., największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, w ramach której dokonano 34.880 oszustw, co oznacza wzrost liczby tych operacji o 3.905, czyli o 13% w porównaniu do poprzedniego półrocza.

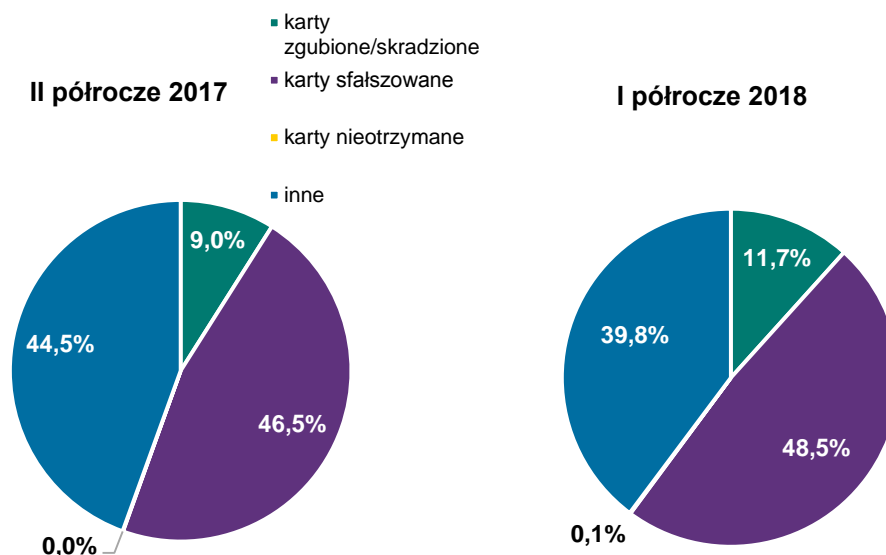
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 84, a na wykresie nr 85 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w II półroczu 2017 r. oraz I półroczu 2018 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 84. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 85. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r. – dane od banków

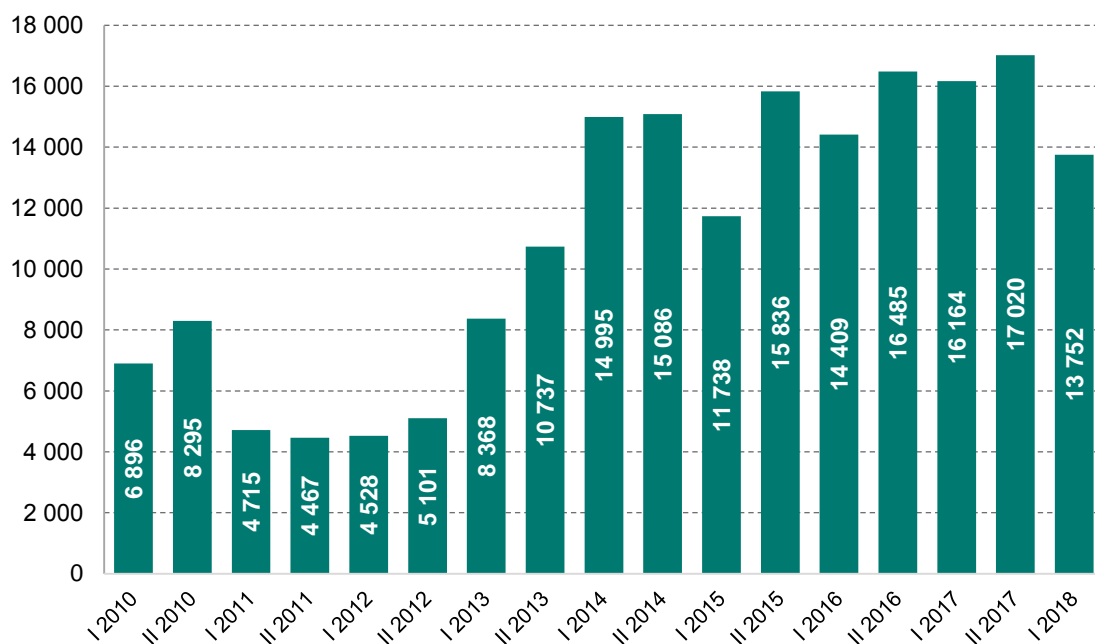
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2018 r. wyniosła 16,9 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 1,4% (16,6 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach kartami sfalszowanymi (48,5%).

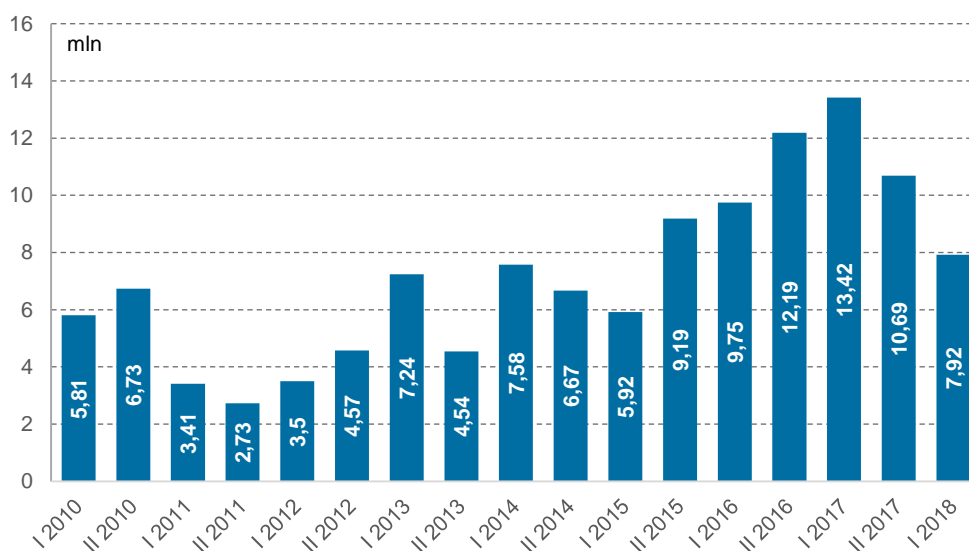
W I półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 252,5 zł i była niższa o 9,3% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła ona 278,4 zł).

W I półroczu 2018 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,003% liczby i 0,005% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,002% i 0,005%), co sprawia, że pod tym kątem Polska może się pochwalić jednym z najniższych w UE poziomem fraudów w stosunku do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w I półroczu 2018 r. dokonano 13,8 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 86) na kwotę 7,92 mln zł (wykres nr 87), co oznacza spadek liczby operacji oszukańczych o 19,2% i spadek ich wartości 25,9% w stosunku do II półrocza 2017 r.

Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wykres nr 87. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2018 r. wyniosła 7,9 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 25,9% (10,7 mln zł).

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w I półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 575,9 zł i była niższa o 8,3% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła 628,0 zł).

Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,001% ogólnej liczby i 0,006% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,001% ogólnej liczby i 0,008% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 2 252 takich przypadków w porównaniu do 1 259 w poprzednim półroczu. Wzrost ten mógł wynikać z wykorzystania przez oszustów metody wyłudzenia danych do logowania w serwisie bankowości internetowej polegającej na zamieszczeniu atrakcyjnych ogłoszeń na popularnym internetowym serwisie ogłoszeniowym i przekierowywaniu klienta za pośrednictwem linka do fałszywej strony internetowej banku⁴⁰. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 11.774 zł do 11.386 zł. W I półroczu 2018 r. nie odnotowano operacji oszukańczych z użyciem czeków. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w I półroczu 2018 r.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2018 r. wyniosła 66,8 tys., czyli zwiększyła się o 11,9% w porównaniu do II półrocza 2017 r. Największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, tj. dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci, oraz karty sfalszowane. W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi pod względem liczby transakcji, wg danych przekazanych przez banki, wystąpił w transakcjach w kategorii Inne. Udział tych oszustw wyniósł 52,2%. Natomiast wartości transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, wzrosła nieznacznie w I półroczu 2018 r., tj. o 1,4%.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w I półroczu 2018 r., wyniosła 13,8 tys. i była niższa niż w poprzednim półroczu o 19,2% (17 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2018 r. wynosiła 7,92 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 25,9% (10,7 mln zł).

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi wg danych z banków zaledwie 0,003% liczby i 0,005% wartości tego

⁴⁰ Forbes, „Oddam w dobre ręce” to może być oszustwo. Łatwo stracić wszystkie oszczędności. <https://www.forbes.pl/finanse/oszustwa-na-olx-oddam-w-dobre-rece/l8ldgj4>, 10 maja 2018 r.

obrotu. Warto podkreślić, iż wg ostatnich porównywalnych danych za 2016 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,005% dla wartości i 0,002% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 8,2 razy mniej i 11,5 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 1 miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów.⁴¹

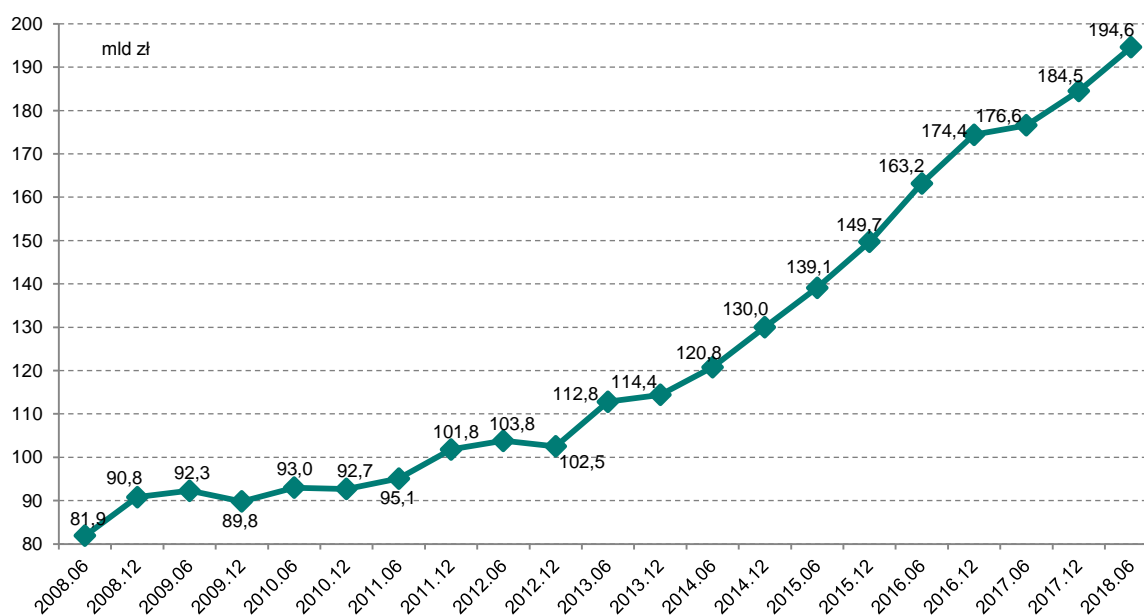
⁴¹Fifth public report on card fraud, ECB, 2018. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/cardfraud/ecb.cardfraudreport201809.en.pdf?ccaeb3ab2376924764d5f6f345c8e0c1>

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od czerwca 2008 r. do czerwca 2018 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 88.

Wykres nr 88. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2008-2018 (w mld zł)

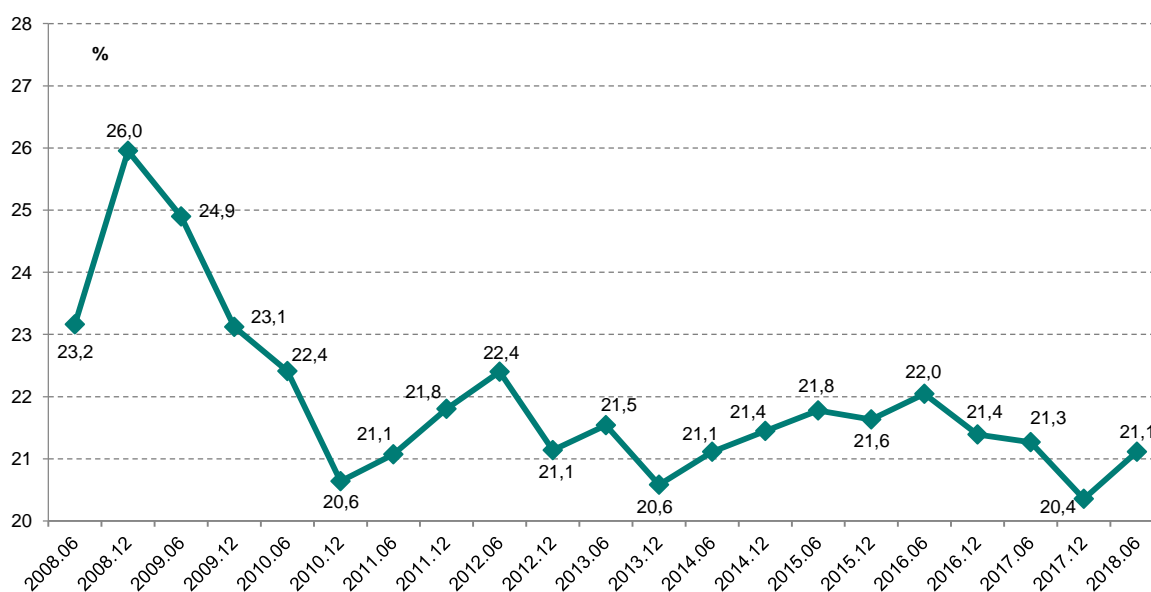
Źródło: Opracowanie własne, DSP

W I połowie 2018 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 10,1 mld zł. Oznacza to, że pieniądz gotówkowy zwiększył się w analizowanym okresie o 5,5%, tj. wzrósł do poziomu 194,6 mld zł, w porównaniu z 184,5 mld zł w grudniu 2017 r. Największy przyrost gotówki w analizowanym półroczu odnotowany został w marcu 2018 r., co częściowo można tłumaczyć wzmożonym dokonywaniem zakupów przedsięwzięczych, oraz w czerwcu, w związku z rozpoczynającym się okresem wyjazdów wakacyjnych.

Od grudnia 2012 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Przyczyn stałego wzrostu pieniądza gotówkowego należy upatrywać m.in. w niskim oprocentowaniu depozytów bankowych. Tempo zmian pieniądza gotówkowego w obiegu w tym okresie było jednak różne. W czerwcu 2018 r. wzrost gotówki w obiegu w porównaniu z czerwcem 2017 r. wyniósł 10,2% i osiągnął poziom wyższy niż w ubiegłym roku, ale niższy niż w poprzednich latach. 12-miesięczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wynosiło 8,2% w czerwcu 2017 r., 17,3% w czerwcu 2016 r. i 15,1% w czerwcu 2015 r.

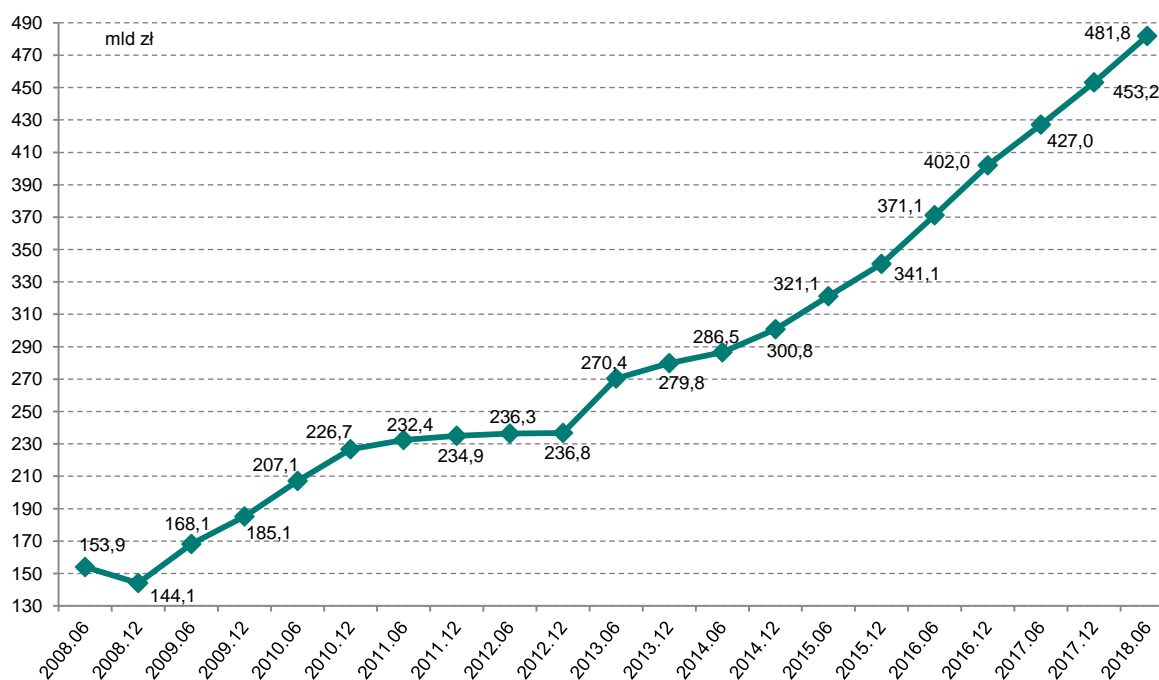
Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 89, wzrósł w ostatnim półroczu, osiągając poziom 21,1% w czerwcu 2018 r. w stosunku do 20,4% w grudniu 2017 r. Z poziomu najniższego w ciągu ostatnich 10 lat powrócił on tym samym do poziomu odnotowywanego w poprzednich okresach. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż od ponad 7 lat (od czerwca 2010 r.) udział ten waha się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 21,4% (min. 20,4% - max. 22,4%).

Wykres nr 89. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2008-2018 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 90.

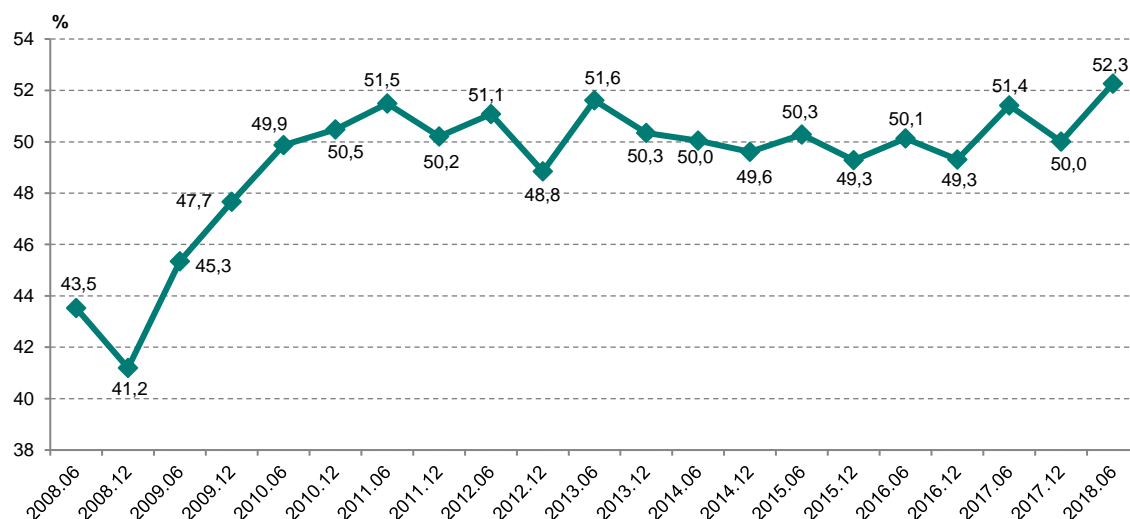
Wykres nr 90. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2008 - 2018 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

W I połowie 2018 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wzrosła o 28,6 mld zł, do poziomu 481,8 mld zł na koniec czerwca 2018 r., tj. o 6,3% w stosunku do 453 mld zł w grudniu 2017 r.

Od grudnia 2012 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych. Należy przy tym zaznaczyć, że tempo wzrostu 12-miesięcznego wzrostu wielkości tych depozytów różni się w poszczególnych latach. W czerwcu 2018 r. osiągnęło ono poziom 12,8%. Dla przykładu, w czerwcu 2017 r. 12-miesięczny wzrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych osiągnął 15,1%, w czerwcu 2016 r. 15,6%, a w czerwcu 2015 r. 12,1%. Warto odnotować, że w ostatnim okresie napływ środków na rachunki na żądanie gospodarstw domowych następuje pomimo utrzymującego się niskiego oprocentowania depozytów bankowych lub w ogóle braku takiego oprocentowania.

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie prezentuje wykres nr 91.

Wykres nr 91. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2008 - 2018 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

Wskaźnik wielkości udziału depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, począwszy od grudnia 2010 r., podlega niewielkim zmianom. Od grudnia 2013 r. zmiany te nie przekraczały +/-1,5 p.p. i utrzymywały się w przedziale od 49,3% do 52,3%. Po spadku zaobserwowanym w grudniu 2017 r. do poziomu 50,0%, w czerwcu 2018 r. odnotowany został wzrost udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1 o 2,3 p.p., do poziomu najwyższego w całym analizowanym okresie, tj. 52,3%.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w I półroczu 2018 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla I półroczu 2018 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, można ocenić jako analogiczne do I półroczu 2017 r. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa, a udział gotówki w M1 w analizowanym okresie – po jedynie okresowych wahaniciach – utrzymuje się na niemal niezmiennym poziomie. Na koniec czerwca 2018 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 194,6 mld zł, a jego udział w agregacie M1 wyniósł 21,1%.

Powyzsza sytuacja, przy stałym dynamicznym wzroście liczby i wartości płatności bezgotówkowych oraz zmniejszającej się liczbie (stale od 2014 r.) i wartości (w I półroczu 2018 r.) wypłat gotówki z bankomatów, wskazywać może, że przy wynikającym z powyższego trendu zmniejszaniu się zasobu gotówki przeznaczonego na cele płatnicze, rośnie zasób gotówki wykorzystywany na inne cele, np. tezauryzacyjne.

Obserwowany jest praktycznie stały wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który przekłada się jedynie w niewielkim stopniu i wyłącznie okresowo na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacie M1. Na koniec czerwca 2018 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wyniosła ponad 481,8 mld zł, a ich udział w agregacie M1 wyniósł 52,3%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego

7.1.1. Wprowadzenie zmian w składzie i zakresie zadań Rady ds. Systemu Płatniczego

W dniu 10 maja 2018 r. weszła w życie uchwała nr 14/2018 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 10 maja 2018 r. zmieniająca uchwałę w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego, która miała na celu dostosowanie składu oraz zadań Rady ds. Systemu Płatniczego do nowo zidentyfikowanych potrzeb⁴².

Najważniejszymi zmianami dotyczącymi składu Rady ds. Systemu Płatniczego są:

- włączenie, jako stałego Członka Rady, Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który w dyskusjach prowadzonych przez Radę będzie reprezentował stronę konsumentką,
- zastąpienie, w roli stałego Członka Rady, Prezesa Zarządu First Data Polska S.A. przez Przewodniczącego Komitetu Agentów Rozliczeniowych, tj. ciała działającego przy Związku Banków Polskich i zrzeszającego agentów rozliczeniowych działających na rynku polskim. Rozwiązanie to zagwarantuje pełniejszą reprezentację całego środowiska agentów rozliczeniowych w Radzie.

Na mocy uchwały, wprowadzono ponadto możliwość zapraszania przez Przewodniczącego Rady na posiedzenia Rady przedstawicieli innych podmiotów, którzy mogą wzbogacić wiedzę i kompetencjami dyskusję dotyczącą konkretnych zagadnień z zakresu funkcjonowania systemu płatniczego.

Dokonano również zmian w odniesieniu do zadań Rady, tak aby odzwierciedlić problematykę, która zarówno aktualnie pozostaje, jak i w najbliższej przyszłości będzie przedmiotem dyskusji na posiedzeniach Rady. W szczególności odnosi się to do kwestii strategicznych związanych z funkcjonowaniem systemu płatniczego oraz zagadnień dotyczących bezpieczeństwa wprowadzanych rozwiązań płatniczych i przeciwdziałania wykluczeniu finansowemu.

7.1.2. Wprowadzenie zmian do „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”

W dniu 17 kwietnia 2018 r. Rada ds. Systemu Płatniczego podjęła uchwałę nr 1/2018 w sprawie wprowadzenia "Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego". Nowy Regulamin wszedł w życie na mocy uchwały nr 15/2018 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 10 maja 2018 r. w sprawie zatwierdzenia „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”⁴³.

⁴² Tekst jednolity uchwały nr 14/98 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie powołania przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego organu opiniodawczo-doradczego o nazwie Rada ds. Systemu Płatniczego – według stanu prawnego na dzień 10 maja 2018 r. – znajduje się pod adresem: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/rada/RSP_tekst_ujednolicony_10_05_2018.pdf

⁴³ Teksty uchwał są dostępne pod adresem: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/rada/Regulamin-dzialania-RSP_10_05_2018.pdf

Do najważniejszych zmian w Regulaminie Rady, które zostały przyjęte w celu usprawnienia jej działania jako organu opiniodawczo-doradczego powołanego przy Zarządzie NBP, zaliczyć należy:

- usunięcie wymogu uczestnictwa w posiedzeniach Rady przynajmniej połowy liczby jej członków,
- zmianę sposobu podejmowania uchwał, opinii i postanowień przez Radę,
- wprowadzenie możliwości podejmowania przez Radę uchwał w trybie obiegowym.

W Regulaminie wprowadzono ponadto możliwość powoływania stałych grup roboczych o charakterze doradczym i opiniodawczym oraz czasowych zespołów zadaniowych w celu realizacji określonych przez Radę zadań.

7.1.3. Powołanie zespołów zadaniowych przez Radę ds. Systemu Płatniczego

Na posiedzeniu w dniu 11 czerwca 2018 r. Rada ds. Systemu Płatniczego zdecydowała o powołaniu dwóch zespołów zadaniowych. Stosowne uchwały, na podstawie których gremia te zostały utworzone, Rada podjęła w trybie obiegowym w dniu 9 lipca 2018 r.⁴⁴ Na ich mocy rozpoczęły funkcjonowanie:

- Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych (powołany na okres od dnia 10 lipca 2018 r. do dnia 30 czerwca 2019 r.), którego celem jest:
 - wypracowanie propozycji jednolitego podejścia do kwestii pieniądza elektronicznego na rynku polskim,
 - wypracowanie w okresie do dnia 31 maja 2019 r. propozycji działań o charakterze legislacyjnym, samoregulacyjnym oraz edukacyjno-promocyjnym koniecznych do rozwoju na rynku polskim kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego, zapewniających odpowiedni poziom ich bezpieczeństwa,
 - przedstawienie ww. propozycji w raporcie z prac Zespołu na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w czerwcu 2019 r.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele: Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Finansów, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., Związku Banków Polskich, Banku PKO BP S.A., Banku Pekao S.A., mBanku S.A., Banku BPS S.A., VISA Europe, MasterCard Europe, Poczty Polskiej S.A., Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, Polskiej Organizacji Niebankowych Instytucji Płatności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Fundacji Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej.

- Zespół zadaniowy ds. oceny standardu Polish API w świetle wymagań wynikających z regulacji prawnych (powołany na okres od dnia 10 lipca 2018 r. do dnia 31 grudnia 2018 r.), którego celem jest:
 - dokonanie do dnia 30 listopada 2018 r. oceny standardu interfejsu Polish API pod kątem realizacji wymagań wynikających z krajowych i unijnych regulacji prawnych,
 - przygotowanie i przedstawienie Radzie ds. Systemu Płatniczego na posiedzeniu w grudniu 2018 r. raportu z prac Zespołu wraz z ww. oceną.

⁴⁴ Na podstawie § 4 ust. 2 załącznika do uchwały nr 1/2018 Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele: Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Najpóźniej od daty stosowania przepisów rozporządzenia RTS⁴⁵, czyli odpowiednio od dnia 14 marca i 14 września 2019 r.⁴⁶, dostawcy prowadzący rachunki płatnicze (banki, skok-i etc.), będą musieli udostępniać interfejsy do komunikacji z TPPs (*Third Party Providers*), czyli dostawcami usług płatniczych świadczącymi usługi inicjowania transakcji płatniczych oraz usługi dostępu do informacji o rachunku⁴⁷. Interfejsy te będą musiały spełniać szereg wymogów wynikających z przepisów ww. rozporządzenia oraz przepisów dyrektywy PSD2. Z tego powodu w UE powstało kilka inicjatyw stworzenia odpowiednich standardów, celem usprawnienia i ułatwienia dostosowania się uczestników rynku usług płatniczych do nowych regulacji⁴⁸. Jedną z tych inicjatyw jest polska inicjatywa standardu „Polish API”. Standard „Polish API” ma pozwolić na stworzenie odpowiedniego API⁴⁹, który mógłby następnie być wykorzystany do budowy interfejsów dostawców prowadzących rachunki płatnicze przeznaczone do komunikacji z dostawcami uzyskującymi dostęp do tych rachunków (TPPs). Standardy takie mają w pierwszym rzędzie zapewnić zgodność takich interfejsów z wymaganiami prawnymi nałożonymi na dostawców usług płatniczych.

Polska inicjatywa dotycząca standardu API skupiła przedstawicieli całego sektora płatniczego, w tym banki, niebankowych dostawców usług płatniczych, skok-i oraz przedstawicieli TPPs. Prace nad tym standardem rozpoczęły się w lutym 2017 r. Pierwsza wersja została opublikowana w dniu 24 kwietnia 2018 r., zaś druga wersja została opatrzona datą 9 lipca 2018 r. Standard stale się rozwija i dodawane są niezbędne zmiany. Ostatnia wersja Standardu została opublikowana w dniu 18 września 2018 r. (wersja 2.1.).

Standard przewiduje dwie metody uwierzytelniania, tj. opartą o tzw. przekierowanie (*redirecton*) oraz uwierzytelnienie oparte o zewnętrzne narzędzie autoryzacyjne. Standard w wersji 2.1 nie przewiduje natomiast obsługi uwierzytelnienia opartego o przekazywanie TPPs danych uwierzytelniających użytkownika (*credential sharing*).

Wydanie wersji 3.0 przewidywane jest w październiku 2018 r. Wersja ta ma być rozszerzona o nowe funkcjonalności wykraczające już poza zakres ścisłego *compliance* (np. wprowadzenie dla dostawców usług dodatkowych).

⁴⁵ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji.

⁴⁶ Co do zasady rozporządzenie stosowane ma być od dnia 14 września 2019 r., jednak częściowo – w zakresie publikacji dokumentacji dotyczącej dostępu do interfejsów dostawców prowadzących rachunki płatnicze oraz testowania połączeń - od dnia 14 marca 2019 r.

⁴⁷ Należy również wspomnieć o trzecim rodzaju usług opierających się o dostęp do rachunku płatniczego, czyli o tzw. Confirmation of availability of funds (potwierdzenie dostępności środków pieniężnych na rachunku), o którym mowa w art. 65 PSD2.

⁴⁸ Można tu wymienić następujące inicjatywy: Berlin Group, Open Banking UK, STET, a także inicjatywę czeskiego oraz słowackiego związku banków.

⁴⁹ API - Application Programming Interface - służy umożliwieniu komunikacji pomiędzy aplikacjami.

Ostatecznej oceny interfejsów bankowych służących do komunikacji z TPPs dokonywać będzie UKNF, jednakże możliwość oparcia się o odpowiedni, wypracowany z udziałem wszystkich stron rynkowych i oceniony przez ww. zespół roboczy przy Radzie ds. Systemu Płatniczego standard pozwoli dostawcom prowadzącym rachunki płatnicze (zwłaszcza tym mniejszym) na pewniejsze i łatwiejsze implementowanie zmian mających służyć spełnieniu wymagań nowych regulacji.

7.2. Zagadnienia prawne

7.2.1. Projekty ustaw o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (implementacja PSD2)

W pierwszej połowie 2018 r. zakończono prace nad dwoma projektami nowelizacji ustawy o usługach płatniczych (projektem rządowym i uzupełniającym go projektem prezydenckim), których celem była implementacja dyrektywy 2015/2366 (dalej „dyrektywa PSD2”)⁵⁰.

Projekt prezydencki skupił się głównie na implementacji art. 88 dyrektywy PSD2, czyli określeniu obowiązków dostawcy usług płatniczych, w przypadku gdy płatność zostanie zlecona i przekazana na nieprawidłowy unikalny identyfikator (nieprawidłowy numer rachunku płatniczego). Należy wskazać, że przepisy art. 88 stanowią jedynie niewielki fragment uregulowań dyrektywy PSD2, dlatego podstawowe znaczenie dla implementacji tej dyrektywy miał projekt rządowy, który w dniu 23 stycznia 2018 r. został przesłany do Sejmu⁵¹. Ostatecznie obie ustawy zostały przyjęte przez Parlament, podpisane przez Prezydenta RP oraz opublikowane. Właściwa implementacja dyrektywy PSD2 na podstawie projektu rządowego, tj. ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz.1075), weszła w życie w dniu 20 czerwca 2018 r., natomiast ustawa, która rozpatrywana była jako projekt prezydencki, czyli ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 864), weszła w życie w dniu 11 sierpnia 2018 r.

Wśród najbardziej istotnych zmian, wynikających z implementacji przepisów PSD2, można wymienić:

- 1) wprowadzenie nowych rodzajów usług płatniczych, tj.:
 - usługi inicjowania transakcji płatniczej, która polega na zainicjowaniu przez danego dostawcę zlecenia płatniczego na wniosek użytkownika w odniesieniu do rachunku płatniczego posiadanego u innego dostawcy usług płatniczych,

⁵⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz. U. L 337 z 23.12.2015, s. 35–127).

⁵¹ W dniu 6 lutego 2018 r. odbyło się pierwsze czytanie projektu rządowego, na którym zdecydowano o skierowaniu tego projektu do Komisji Finansów Publicznych (nr druku 2225). W dniu 1 marca 2018 r. odbyło się posiedzenie sejmowej Podkomisji stałej do spraw instytucji finansowych, na którym omówiono ten projekt, który był rozpatrywany łącznie z ww. projektem prezydenckim, czyli przedstawionym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektem ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (nr druku 1606). Natomiast w dniu 20 marca 2018 r. oba projekty, po dyskusji i wprowadzeniu poprawek, przyjęła Komisja Finansów Publicznych. W dniu 22 marca 2018 r. Sejm uchwalił oba projekty w formie ustaw, które następnie zostały przekazane do Senatu w dniu 23 marca 2018 r. Senat, w dniu 16 kwietnia 2018 r., przyjął ustawę z dnia 22 marca 2018 r., wniesioną do Sejmu jako projekt prezydencki bez poprawek (druk senacki nr 763). Natomiast do ustawy procedowanej w Sejmie, jako projekt rządowy, czyli właściwej implementacji dyrektywy (druk senacki nr 762), Senat wniósł jeszcze dodatkowe poprawki, które zostały następnie przyjęte przez Sejm.

- usługi dostępu do informacji o rachunku, czyli dostarczania zagregowanej informacji o rachunkach płatniczych użytkownika (o ile dostępne są one on-line), niezależnie od liczby dostawców prowadzących te rachunki.
- 2) skorzystanie z opcji narodowej przewidzianej w art. 32 PSD2 poprzez wprowadzenie nowego rodzaju dostawcy, czyli tzw. małej instytucji płatniczej, której zakres działania obejmuje świadczenie wszystkich usług płatniczych z wyjątkiem usługi dostępu do rachunku płatniczego oraz usługi inicjowania transakcji płatniczych. Usługi małych instytucji płatniczych mogą być świadczone wyłącznie na terenie Polski, po uzyskaniu wpisu do odpowiedniego rejestru prowadzonego przez KNF, co oznacza brak konieczności uzyskiwania pozwolenia na działalność w charakterze instytucji płatniczej. Ustawa stanowi, że dopuszczalna wielkość obrotu osiągniętego przez małą instytucję płatniczą nie będzie mogła przekroczyć równowartości w złotych kwoty 1,5 mln euro miesięcznie⁵². Organem sprawującym nadzór nad działalnością tych podmiotów będzie Komisja Nadzoru Finansowego.
 - 3) zmiana zakresu stosowania dotychczasowych przepisów, w tym np. odnośnie do możliwości stosowania opcji kosztowej OUR do tzw. transakcji „two legs” (tj. gdy obaj dostawcy lub jedyny dostawca znajdują się na terenie UE) również w przypadku konwersji waluty. W odniesieniu do tych transakcji przepisy ustawy stosować się będzie niezależnie od waluty.
 - 4) modyfikacja wyłączeń spod obowiązków ustawy, w tym dodano nowe obowiązki niezależnych operatorów sieci bankomatowych (obowiązek podania informacji o opłatach za wypłatę gotówki, o których mowa w art. 23-25 ustawy o usługach płatniczych, zarówno przed, jak i po dokonaniu transakcji), ograniczono wyłączenie transakcji płatniczych przeprowadzonych za pośrednictwem agenta do przypadków, w których agent działa jedynie w imieniu odbiorcy, a jeśli działa zarówno w imieniu odbiorcy, jak i płatnika, to agent nie może wchodzić w posiadanie środków transakcji lub ich kontrolować, zawężono również wyłączenia dotyczące tzw. ograniczonej sieci akceptacji, jak też wyłączenia dotyczące transakcji przeprowadzanych przez dostawcę sieci lub usług łączności elektronicznej.
 - 5) ustawa zawiera przepisy w zakresie modyfikacji odpowiedzialności za nieautoryzowaną transakcję płatniczą, które polegają m.in. na uściśleniu, że dostawca ma obowiązek niezwłocznego zwrotu nieautoryzowanej transakcji, jak również na wyłączeniu odpowiedzialności użytkownika, jeśli nie mógł zdawać sobie sprawy z utraty, kradzieży lub sprzeniewierzenia instrumentu płatniczego. Zmniejszono także próg odpowiedzialności użytkownika za straty spowodowane nieautoryzowanymi transakcjami płatniczymi ze 150 euro do 50 euro. Warto dodać, że w razie niezastosowania przez dostawcę silnego uwierzytelnienia transakcji płatnik nie poniesie odpowiedzialności z tytułu nieautoryzowanej transakcji⁵³.
 - 6) w przypadku usługi inicjowania płatności, w których dostawca świadczący taką usługę nie prowadzi rachunku płatniczego swojego klienta, płatnik, w razie nieautoryzowanej lub

⁵² Chodzi o miesięczną średnią z całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy wykonanych przez małą instytucję płatniczą, w tym przez jej agentów.

⁵³ Jakkolwiek rozszerzona odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych z tytułu niestosowania silnego uwierzytelnienia klienta będzie mogła się zaktualizować dopiero od dnia, w którym będzie konieczność stosowania rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji.

nieprawidłowo wykonanej transakcji, będzie miał prawo zwrócić się z roszczeniem do dostawcy prowadzącego jego rachunek, niezależnie od tego, czy wady transakcji powstały z przyczyn leżących po jego stronie. W dalszej dopiero kolejności dostawca prowadzący rachunek może zwrócić się z roszczeniem do dostawcy inicjującego płatność.

Natomiast ww. ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy oraz innych ustaw (rozpatrywana przez Parlament jako projekt prezydencki) tworzy ramy prawne służące ułatwieniu odzyskania środków w razie zlecenia płatności na nieprawidłowy numer rachunku (np. w wyniku pomyłki płatnika). Trzeba bowiem wziąć pod uwagę, że przepis art. 143 ust. 1 ustawy o usługach płatniczych stanowi, iż zlecenie płatnicze uważa się za wykonane przez dostawcę prawidłowo, jeżeli zlecenie to zostało wykonane zgodnie z podanym przez użytkownika unikatowym identyfikatorem, bez względu na dostarczone przez użytkownika inne informacje dodatkowe. Natomiast przepis art. 143 ust. 2 ustawy o usługach płatniczych stanowi, że jeżeli unikatowy identyfikator (np. nr rachunku bankowego) podany przez użytkownika jest nieprawidłowy, dostawca nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie lub nieprawidłowe wykonanie transakcji płatniczej. Nowelizacja wprowadziła nowe zasady działania dostawców płatnika i odbiorcy w celu odzyskania kwoty transakcji płatniczej wykonanej z użyciem nieprawidłowego unikatowego identyfikatora. Działanie to polega na poinformowaniu odbiorcy o pomyłce i wezwaniu go do zwrotu kwoty transakcji, zaś w sytuacji, gdyby odbiorca nie zwrócił środków w odpowiednim terminie⁵⁴, dostawca udostępnia płatnikowi imię, nazwisko oraz adres odbiorcy. Celem udostępnienia tych danych jest umożliwienie dochodzenia przez płatnika od odbiorcy zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia na drodze sądowej. Bez takich danych płatnik nie wiedziałby, przeciwko komu wystąpić z roszczeniem (przed wejściem w życie ww. ustawy dostawca odbiorcy nie przekazywał takich informacji ze względu na ochronę tajemnicy bankowej).

7.2.2. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Na początku 2018 r. były kontynuowane prace nad projektem ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, której głównym celem jest implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁵⁵ (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowanie do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF).

Na podstawie art. 67 ust. 1 ww. dyrektywy, państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie do dnia 26 czerwca 2017 r. przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w przedmiotowej dyrektywie.

W pracach nad ww. ustawą uwzględniono również wybrane zagadnienia z projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁵⁶. Uwzględniając duże prawdopodobieństwo przyjęcia rozwiązań przewidzianych w ww. projekcie oraz zaplanowany krótki

⁵⁴ Ten termin to miesiąc od dnia dokonania zgłoszenia przez płatnika informacji o transakcji płatniczej wykonanej z użyciem nieprawidłowego unikatowego identyfikatora

⁵⁵ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117.

⁵⁶ Obecnie jest to dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE.

termin przewidziany na implementację dyrektywy (18 miesięcy od wejścia w życie), polski projektodawca uwzględnił w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu także zmiany przewidywane do wprowadzenia przez tę dyrektywę.

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu została uchwalona przez Sejm RP w dniu 1 marca 2018 r. Senat przyjął ustawę bez poprawek w dniu 8 marca 2018 r., a w dniu 12 marca 2018 r. ustawa została przekazana do podpisu Prezydenta RP. Ustawa została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 28 marca 2018 r. i ogłoszona w dniu 12 kwietnia 2018 r. w Dz. U. poz. 723.

Wejście w życie ustawy nastąpiło po upływie 3 miesięcy od daty ogłoszenia, tj. w dniu 13 lipca 2018 r., z wyjątkiem niektórych artykułów, które wejdą w życie po 18 miesiącach od dnia ogłoszenia.

Celem ww. ustawy jest zwiększenie efektywności krajowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. W stosunku do obecnie obowiązujących przepisów dotyczących przedmiotowej materii dokonano, między innymi, następujących zmian:

- zmodyfikowano katalog instytucji obowiązanych (między innymi dodano do listy podmioty prowadzące działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług w zakresie wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi i środkami płatniczymi lub wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi lub świadczące usługi pośrednictwa w ww. wymianie lub świadczące usługi prowadzenia rachunków zapewniających osobom uprawnionym możliwość korzystania z jednostek walut wirtualnych, w tym przeprowadzania transakcji ich wymiany);
- wykreślono z listy instytucji obowiązanych Narodowy Bank Polski, który otrzymał status jednostki współpracującej;
- wprowadzono definicję „waluty wirtualnej”. Zgodnie z tą definicją, przez „walutę wirtualną” rozumie się cyfrowe odwzorowanie wartości, które nie jest:
 - a) prawnym środkiem płatniczym emitowanym przez NBP, zagraniczne banki centralne lub inne organy administracji publicznej,
 - b) międzynarodową jednostką rozrachunkową ustanawianą przez organizację międzynarodową i akceptowaną przez poszczególne kraje należące do tej organizacji lub z nią współpracujące,
 - c) pieniądzem elektronicznym w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych,
 - d) instrumentem finansowym w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
 - e) wekslem lub czekiem– oraz jest wymienne w obrocie gospodarczym na prawne środki płatnicze i akceptowane jako środek wymiany, a także może być elektronicznie przechowywane lub przeniesione albo może być przedmiotem handlu elektronicznego;
- wprowadzono możliwość odstąpienia przez instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu rozpoznanego ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, od stosowania środków bezpieczeństwa finansowego w odniesieniu do pieniądza elektronicznego, jeżeli spełnione są, między innymi, warunki uwzględniające następujące elementy:

- instrument płatniczy nie może być zasilony lub instrument ten ma maksymalny miesięczny limit transakcji płatniczych w wysokości równowartości 50 euro, która to kwota może być wykorzystana wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- maksymalna kwota przechowywana elektronicznie nie przekracza równowartości 50 euro,
- wprowadzono przepisy dotyczące podejmowania działań opartych o analizę ryzyka oraz nałożono na GIIF obowiązek przygotowania krajowej oceny ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

7.2.3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE

W I połowie 2018 r. odbywały się końcowe prace nad projektem Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML).

Główne zmiany do IV Dyrektywy AML mają na celu m.in. ograniczenie ryzyka związanego z kartami przedpłaconymi i walutami wirtualnymi.

W celu walki z nowymi zagrożeniami, które pojawiły się w związku z finansowaniem operacji przez grupy terrorystyczne, zwłaszcza przy użyciu nowych narzędzi finansowych i sposobów dokonywania płatności, konieczne stało się zastosowanie nowych środków i ograniczeń. W szczególności, uregulowania wymagały kwestie dotyczące podmiotów zajmujących się świadczeniem usług wymiany walut pomiędzy walutami wirtualnymi a walutami fiducjarnymi, jak również dostawców kont walut wirtualnych (te podmioty nie były dotąd zobowiązane na mocy prawa unijnego do identyfikacji podejrzanych działań). W związku z powyższym, przepisy V Dyrektywy AML objęły również ww. podmioty. W tym też względzie należy podkreślić, iż, zgodnie z zapisem motywu 10 ww. dyrektywy, jej celem jest objęcie wszystkich możliwych sposobów wykorzystania walut wirtualnych. Dodatkowo w V Dyrektywie AML zdefiniowano pojęcia „waluty wirtualne” oraz „dostawca kont waluty wirtualnej”⁵⁷.

V Dyrektywa AML reguluje również kwestie związane z anonimowymi kartami przedpłaconymi. Na gruncie tej dyrektywy nastąpiło dalsze zmniejszenie limitów i kwot maksymalnych, poniżej których podmioty zobowiązane mogą nie stosować określonych środków należytej staranności wobec klienta, przewidzianych w IV Dyrektywie AML. Za konieczne uznano obniżenie istniejących limitów dla anonimowych kart przedpłaconych (z 250 euro do 150 euro w odniesieniu do maksymalnego miesięcznego limitu transakcji płatniczych i maksymalnej kwoty przechowywanej elektronicznie oraz ze 100 euro na 50

⁵⁷ Art. 1. W dyrektywie (UE) 2015/849 wprowadza się następujące zmiany:

2) w art. 3 wprowadza się następujące zmiany:

d) dodaje się punkty w brzmieniu:

„18) »waluty wirtualne« oznaczają cyfrowe wyznaczniki wartości, które nie są emitowane ani gwarantowane przez bank centralny lub organ publiczny, nie muszą być powiązane z walutą prawnie obowiązującą i nie posiadają prawnego statusu waluty lub pieniądza, lecz które są akceptowane przez osoby fizyczne lub prawne jako środek wymiany i mogą być przekazywane, przechowywane lub sprzedawane drogą elektroniczną;

19) »dostawca kont waluty wirtualnej« oznacza podmiot świadczący usługi polegające na przechowywaniu prywatnych danych uwierzytelniających w imieniu swoich klientów na potrzeby posiadania, przechowywania i przekazywania walut wirtualnych.”.

euro w przypadku wykupu gotówkowego lub podjęcia w gotówce wartości pieniężnej pieniądza elektronicznego lub w przypadku niektórych zdalnych transakcji płatniczych⁵⁸). Dodatkowo umożliwiono państwom członkowskim wprowadzenie postanowienia, że nie będą akceptowały na swoim terytorium płatności dokonywanych z wykorzystaniem anonimowych kart przedpłaconych.

V Dyrektywa AML została opublikowana w dniu 19 czerwca 2018 r. w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Jej wejście w życie nastąpiło dwudziestego dnia po opublikowaniu, tj. w dniu 9 lipca 2018 r. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ww. Dyrektywy, państwa członkowskie są zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do jej wykonania do dnia 10 stycznia 2020 r.

7.2.4. Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji

W dniu 13 marca 2018 r. rozporządzenie delegowane Komisji Europejskiej uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (dalej: rozporządzenie RTS) zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE i zacznie obowiązywać od dnia 14 września 2019 r., za wyjątkiem przepisów obowiązujących od dnia 14 marca 2019 r., dotyczących gotowości banków do udostępniania dostawcom usług płatniczych dokumentacji technicznej i środowisk testowych.

Rozporządzenie RTS zawiera następujące uregulowania:

1) wymogi dotyczące silnego uwierzytelniania klienta (*Strong Customer Authentication*), które należy stosować, w przypadku gdy płatnik: (i) uzyskuje dostęp do swojego rachunku w trybie on-line, (ii) inicjuje elektroniczną transakcję płatniczą, albo (iii) przeprowadza czynność za pomocą kanału zdalnego, która może wiązać się z ryzykiem oszustwa związanego z wykonywanymi usługami płatniczymi lub innych nadużyć.

⁵⁸ Art. 1. W dyrektywie (UE) 2015/849 wprowadza się następujące zmiany:

7) w art. 12 wprowadza się następujące zmiany:

a) w ust. 1 wprowadza się następujące zmiany:

(i) akapit pierwszy lit. a) i b) otrzymują brzmienie:

„a) danego instrumentu płatniczego nie można doładować lub instrument ten ma maksymalny miesięczny limit transakcji płatniczych w wysokości 150 EUR, którą to kwotę można wykorzystać wyłącznie w tym państwie członkowskim;

b) maksymalna kwota przechowywana elektronicznie nie przekracza 150 EUR;”;

(ii) uchyla się akapit drugi;

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Państwa członkowskie zapewniają, aby odstępstwo przewidziane w ust. 1 niniejszego artykułu nie miało zastosowania w przypadku wykupu gotówkowego lub podjęcia w gotówce wartości pieniężnej pieniądza elektronicznego, jeżeli kwota podlegająca wykupowi przekracza 50 EUR, lub w przypadku zdalnych transakcji płatniczych zdefiniowanych w art. 4 pkt 6 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 (*), jeżeli wysokość pojedynczej transakcji przekracza 50 EUR.

(*) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz.U. L 337 z 23.12.2015, s. 35).”;

Silne uwierzytelnianie użytkownika oznacza uwierzytelnianie, które zapewnia ochronę poufności danych i jest oparte o zastosowanie co najmniej dwóch elementów należących do trzech kategorii, tj.:

- wiedza – czyli wiedza o czymś, co wie wyłącznie użytkownik (np. kod PIN),
- posiadanie – czyli posiadanie czegoś, co posiada wyłącznie użytkownik (np. urządzenie mobilne, token, smartcard itp.),
- cechy charakterystyczne użytkownika, np. układ linii papilarnych, wzór siatkówki oka itd.

Elementy te stanowią integralną część procesu uwierzytelnienia oraz muszą być od siebie niezależne w ten sposób, że naruszenie jednego z tych elementów nie osłabi wiarygodności pozostałych.

2) wyłączenia z obowiązku stosowania silnego uwierzytelniania klienta, które zostały opisane w rozdziale III rozporządzenia RTS i które, pod pewnymi dodatkowymi warunkami i ograniczeniami umieszczonymi w tych przepisach, dotyczą:

- płatności zbliżeniowych w punktach sprzedaży - gdy pojedyncza wartość płatności nie przekracza 50 euro oraz suma wcześniejszych transakcji nie przekracza 150 euro lub łączna wcześniejsza liczba transakcji bez SCA nie przekracza 5,
- płatności w terminalach samoobsługowych służących do opłat za przejazd i postój,
- płatności na rzecz odbiorcy znajdującego się na liście zaufanych odbiorców płatnika,
- płatności w ramach cyklicznych serii do tego samego odbiorcy na stałą kwotę,
- transakcji między rachunkami tego samego podmiotu,
- tzw. bezpiecznych płatności korporacyjnych,
- transakcji niskiego ryzyka, określonych zgodnie z metodologią wskazaną w rozporządzeniu RTS,
- transakcji niskokwotowych, o ile wartość jednej transakcji nie przekracza 30 euro, suma wartości wcześniejszych transakcji bez SCA nie przekracza 100 euro, zaś liczba wcześniejszych transakcji dokonanych bez silnego uwierzytelnienia nie przekracza 5,
- uzyskiwania niektórych informacji o rachunku, tj. dostęp do salda rachunku, lub transakcji przeprowadzanych w ciągu ostatnich 90 dni – bez ujawniania szczególnie chronionych danych dotyczących płatności (np. nr karty płatniczej).

3) wymogi, jakie muszą spełniać środki bezpieczeństwa w celu ochrony poufności i integralności indywidualnych danych uwierzytelniających użytkowników usług płatniczych.

4) wymogi w zakresie wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji między dostawcami usług płatniczych prowadzącymi rachunek, dostawcami świadczącymi usługę inicjowania płatności, dostawcami świadczącymi usługę dostępu do informacji o rachunku, płatnikami oraz odbiorcami. Z wymogów tych wynika m.in., że dostawcy prowadzący rachunki płatnicze (np. banki) muszą posiadać co najmniej jeden interfejs służący do komunikacji z TPP⁵⁹, spełniający każdy z następujących wymogów:

- TPP są w stanie zidentyfikować się wobec dostawcy usług płatniczych prowadzącego rachunek,

⁵⁹ TPP - Third Party Providers, czyli dostawcy usług płatniczych świadczący usługi inicjowania płatności, usługi dostępu do rachunku płatniczego, a także dostawcy, o których mowa w art. 65 PSD2, tj. wydawcy instrumentów płatniczych opartych na karcie (wydający karty płatnicze do rachunków płatniczych prowadzonych przez innych dostawców).

- dostawcy świadczący usługę dostępu do informacji o rachunku są w stanie bezpiecznie komunikować się w celu wystąpienia o informacje i uzyskania informacji na temat rachunku płatniczego lub większej ich liczby i powiązanych transakcji płatniczych,
- dostawcy świadczący usługę inicjowania płatności są w stanie bezpiecznie komunikować się w celu zainicjowania zlecenia płatniczego z rachunku i uzyskania wszystkich informacji dotyczących zainicjowania transakcji płatniczej oraz wszystkich informacji dotyczących realizacji transakcji płatniczej, do których dostęp mają dostawcy prowadzący rachunek płatniczy.

Z pomocą ww. interfejsu dostawca inicjujący płatność lub dostawca świadczący usługę dostępu do informacji o rachunku zleca dostawcy prowadzącemu rachunek rozpoczęcie uwierzytelnienia na podstawie zgody wyrażonej przez użytkownika. Jednym z wymogów, jakie powinien spełniać interfejs, jest również to, że sesje komunikacyjne, w których uczestniczą dostawca usług płatniczych prowadzący rachunek, dostawca świadczący usługę dostępu do informacji o rachunku, dostawca świadczący usługę inicjowania płatności i jakkolwiek zainteresowany użytkownik usług płatniczych, ustanawia się i utrzymuje przez cały czas trwania procesu uwierzytelniania. Interfejs ma zapewniać integralność i poufność indywidualnych danych uwierzytelniających oraz kodów uwierzytelniających przekazywanych za jego pośrednictwem.

Przepisy ww. rozporządzenia mają być stosowane (z małymi wyjątkami) po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie tego rozporządzenia, tj. od dnia 14 września 2019 r. W okresie od dnia 13 stycznia 2018 r. do dnia, od którego przepisy rozporządzenia mają być stosowane, standardy techniczne dotyczące silnego uwierzytelniania klienta oraz komunikacji między dostawcami mogą być stosowane na zasadzie dobrowolności.

W związku z tym, że najpóźniej od daty stosowania przepisów rozporządzenia RTS dostawcy prowadzący rachunki płatnicze będą musieli udostępniać interfejsy do komunikacji z TPP (interfejsy te będą musiały spełniać szereg wymogów wynikających z przepisów rozporządzenia RTS oraz przepisów dyrektywy PSD2), w UE powstało kilka inicjatyw stworzenia odpowiednich standardów, celem usprawnienia i ułatwienia dostosowania się uczestników rynku usług płatniczych do nowych regulacji⁶⁰. Jedną z tych inicjatyw jest polska inicjatywa standardu „Polish API”.

7.2.5. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty

W I półroczu 2018 r. rozpoczęto unijny proces legislacyjny związany z projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Projekt ten ma na celu zapewnienie osobom fizycznym i przedsiębiorcom z państw członkowskich spoza strefy euro możliwości korzystania ze wszystkich rozwiązań przewidzianych w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 924/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie (dalej – rozporządzenie 924/2009). Głównym celem projektowanych zmian, zgodnie z deklaracjami wnioskodawcy

⁶⁰ Można tu wymienić następujące inicjatywy: Berlin Group, Open Banking UK, STET, inicjatywę czeskiego, a także słowackiego związku banków.

– Komisji Europejskiej, jest zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro.

W ocenie Komisji, wspomniane wysokie koszty stanowią barierę dla bardziej efektywnej wymiany handlowej między państwami członkowskimi należącymi do strefy euro a państwami członkowskimi spoza niej. Osoby fizyczne i przedsiębiorcy spoza tej strefy, jak wskazuje wnioskodawca, ponoszą wyższe koszty uzyskania dostępu do znaczącej części rynków Unii Europejskiej, a także trudniej im nawiązywać relacje z osobami fizycznymi w strefie euro. Oznacza to, że podmioty te nie mogą prowadzić wymiany handlowej ani konkurować z kontrahentami w strefie euro na takich samych warunkach.

W przepisach obowiązującego rozporządzenia nr 924/2009 wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych wykonywanych w walucie euro realizowanych wewnątrz Unii jest zrównana z poziomem opłat za płatności krajowe w tej walucie (tj. płatności w euro w tym samym państwie członkowskim). Mimo że zakres podmiotowy tego aktu obejmuje również państwa członkowskie spoza strefy euro, to możliwość implementacji tego rozwiązania jednak jest opcjonalna, w efekcie czego osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy z tych państw nie odnieśli w praktyce korzyści z wprowadzenia omawianej regulacji na poziomie unijnym. Ze wspomnianej możliwości skorzystała wyłącznie Szwecja, która zdecydowała się dostosować wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro do poziomu opłat za płatności krajowe w koronach szwedzkich.

W projekcie zmieniającym rozporządzenie 924/2009 zaproponowano dwie zasadnicze modyfikacje:

- 1) ujednoczenie poziomu opłat z tytułu dokonywania wewnątrzunijnych płatności transgranicznych w euro z wysokością opłat za transakcje krajowe w walucie krajowej państwa członkowskiego. Dostawcy usług płatniczych w państwach członkowskich spoza strefy euro będą zobowiązani do zrównania opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro z kosztami płatności krajowych w walucie tych państw członkowskich.
- 2) ustanowienie dodatkowych obowiązków w zakresie przejrzystości w odniesieniu do praktyk dotyczących przeliczania walut uwzględniając postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2). Wprowadzono także wymagania w zakresie przejrzystości, związane z praktykami dotyczącymi przeliczania walut, szczególnie w przypadku transakcji z użyciem usługi DCC (*dynamic currency conversion*). W odniesieniu do tego rodzaju usługi konsument będzie musiał być powiadomiony o kosztach przeliczania walut.

7.2.6. Projekt dyrektywy ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ściągania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW

W I półroczu 2018 r. rozpoczęto unijny proces legislacyjny w związku z projektem dyrektywy ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ściągania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW.

Głównym celem projektu jest poprawa współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami państw członkowskich, dedykowanymi zwalczaniu poważnej przestępczości. W ocenie Komisji Europejskiej obecne mechanizmy dostępu i wymiany informacji finansowych są zbyt wolne w porównaniu do szybkiego tempa transferu środków w Europie i na świecie. Zbyt dużo czasu jest wymagane do uzyskania informacji finansowych, co znacznie zmniejsza skuteczność wykrywania i ścigania omawianych przestępstw.

Obecne regulacje UE nie określają dokładnych warunków, zgodnie z którymi władze i organy państw członkowskich właściwe do zapobiegania, wykrywania, dochodzenia lub ścigania mogą wykorzystywać informacje finansowe. Skupiają się głównie na prewencyjnych działaniach mających na celu przeciwdziałanie praniu pieniędzy, powiązanych przestępstwom czy finansowaniu terroryzmu. Nowa dyrektywa ma za zadanie zapewnić efektywne mechanizmy wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami na poziomie UE.

IV Dyrektywa AML i V Dyrektywa AML, ze względu na ich podstawę prawną w art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), nie mogły ustanawiać warunków, na zasadzie których władze i organy państw członkowskich właściwe do celów zapobiegania przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania (zwane dalej „właściwymi organami”) mogą wykorzystywać informacje finansowe i inne informacje na ww. potrzeby. Z tej przyczyny konieczne było zaproponowanie poniższych propozycji w osobnym akcie legislacyjnym. Projekt dyrektywy zawiera nowe mechanizmy współpracy pomiędzy właściwymi organami dedykowanymi w zwalczaniu poważnej przestępczości.

Większość właściwych organów obecnie nie dysponuje bezpośrednim dostępem do informacji na temat posiadaczy rachunków bankowych i płatniczych, przechowywanych w scentralizowanych automatycznie mechanizmach, takich jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych. Takie rejestry i systemy działają obecnie w 15 państwach członkowskich UE, podczas gdy tylko w 6 państwach członkowskich UE właściwe organy egzekwowania prawa (nie wszystkie) mają bezpośredni dostęp. W związku z tym żądają tych informacji od wszystkich instytucji finansowych lub za pośrednictwem wniosku skierowanego do pośrednika (jeżeli przyznano im pośredni dostęp). Ogólny wniosek (skierowany do dużej liczby instytucji) oznacza, że właściwy organ musi czekać na odpowiedź od każdej instytucji finansowej. Niesie to ze sobą ryzyko znacznych opóźnień, które mogą stanowić zagrożenie dla dochodzeń w sprawach karnych. Ma to również wpływ na współpracę transgraniczną. Czas potrzebny na uzyskanie informacji finansowych od banków w różnych państwach członkowskich często jest różny i może dodatkowo opóźnić współpracę.

Projekt przedstawiony przez Komisję ma za zadanie zapewnić właściwym organom bezpośredni dostęp do krajowych scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych lub systemów wyszukiwania danych. W definicji „scentralizowanego rejestru rachunków bankowych” projekt dyrektywy odwołuje się do rejestru, o którym mowa w art. 32a dyrektywy 2015/849⁶¹. Do właściwych organów, wyznaczonych przez państwa

⁶¹ Art. 32a ust. 1 dyrektywy 2015/849 stanowi: „1. Państwa członkowskie ustanawiają scentralizowane automatyczne mechanizmy, takie jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych, które umożliwiają terminową identyfikację dowolnej osoby fizycznej lub prawnej posiadającej lub kontrolującej rachunki płatnicze oraz rachunki

członkowskie, zalicza się w tym kontekście także organy podatkowe i organy antykorupcyjne, które są uprawnione do prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych na mocy prawa krajowego. Proponowany zakres dostępu do rejestrów obejmuje również biura ds. odzyskiwania mienia (ang. *ARO – Asset Recovery Office*), które są odpowiedzialne za wykrywanie i identyfikację mienia pochodzącego z przestępstwa w związku z możliwym zamrożeniem i konfiskatą mienia, aby zapewnić, że przestępcy zostaną pozbawieni zysków.

7.2.7. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 zostało przyjęte w dniu 23 lipca 2014 r. i opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE z dnia 28 sierpnia 2014 r. (Dz. U. UE L 257, s. 1). Weszło ono w życie w dniu 17 września 2014 r. Rozporządzenie to określane jest jako „CSDR” (*Central Securities Depositories Regulation*).

Rozporządzenie CSDR określa jednolite wymogi prawne dotyczące rozrachunku instrumentów finansowych w Unii oraz zasady dotyczące organizacji i prowadzenia centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW). Główne cele rozporządzenia CSDR to:

- 1) wprowadzenie obowiązku autoryzacji CDPW przez właściwe organy krajowe,
- 2) ustanowienie zasad prowadzenia działalności i świadczenia usług przez CDPW (w tym m.in. wymogów organizacyjnych i ostrożnościowych),
- 3) ustanowienie zasad sprawowania przez właściwe organy krajowe nadzoru nad CDPW,
- 4) ustanowienie wymogów w zakresie dyscypliny rozrachunku,
- 5) określenie zasad dostępu do usług świadczonych przez CDPW,
- 6) ustanowienie swobody emisji w ramach CDPW posiadającego zezwolenie na świadczenie usług na terenie Unii Europejskiej,
- 7) ustanowienie obowiązku rejestracji papierów wartościowych w formie zapisu księgowego,
- 8) harmonizacja cyklu rozrachunkowego oraz ustalenie maksymalnego czasu dokonywania rozrachunku na poziomie dwóch dni po dniu sesyjnym w przypadku papierów wartościowych znajdujących się w obrocie giełdowym lub odbywającym się na innych rynkach regulowanych.

Prace nad stworzeniem delegowanych aktów prawnych zawierających regulacyjne standardy techniczne (RTS) oraz wykonawcze standardy techniczne (ITS) uszczegóławiających zasady działalności CDPW w zakresie wskazanym w rozporządzeniu CSDR, rozpoczęły się w 2013 r. i zostały ukończone oraz opublikowane w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej.

W I połowie 2018 r. trwały na poziomie UE prace legislacyjne nad przygotowaniem aktu wykonawczego określającego wymogi w zakresie dyscypliny rozrachunku. W dniu 25 maja 2018 r. Komisja Europejska

bankowe identyfikowane za pomocą IBAN, zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012, a także skrytki depozytowe w instytucji kredytowej na ich terytorium. Państwa członkowskie powiadamiają Komisję o specyfice tych mechanizmów krajowych.”.

przyjęła odnośne regulacyjne standardy techniczne, zgodnie z procedurą przewidzianą w rozporządzeniu (UE) nr 1095/2010. Oznacza to, że Parlament Europejski i Rada UE dysponują co najmniej trzymiesięcznym terminem (od momentu uzyskania notyfikacji Komisji Europejskiej o przyjętych standardach) na zgłoszenie ewentualnego sprzeciwu. W przypadku braku sprzeciwu regulacyjne standardy techniczne zostaną opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE w formie rozporządzenia delegowanego Komisji Europejskiej. Zgodnie z treścią ww. regulacyjnych standardów technicznych, wymogi w zakresie dyscypliny rozrachunku wejdą w życie po upływie 24 miesięcy od daty ich publikacji w Dzienniku Urzędowym UE.

7.2.8. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. central counterparties, CCP)

W pierwszym półroczu 2018 r. na poziomie unijnym toczyły się prace związane z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR – *European Market Infrastructure Regulation*). Prace nad koncepcją zmian w rozporządzeniu EMIR zostały zapoczątkowane w 2015 r. w związku z przeglądem regulacyjnym, którego Komisja Europejska dokonała w oparciu o art. 85 ust. 1 tego rozporządzenia. Raport z przeglądu został opublikowany w listopadzie 2016 r. Na podstawie wniosków z tego raportu, w pierwszej połowie 2017 r. Komisja Europejska przygotowała dwa projekty zmian legislacyjnych dotyczące przepisów rozporządzenia EMIR.

Wyżej wymienione prace dotyczyły:

- opublikowanego w dniu 4 maja 2017 r. przez Komisję Europejską projektu⁶² rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie EMIR w zakresie m.in. przepisów regulujących obowiązek centralnego rozliczania transakcji w izbach rozliczeniowych CCP, technik ograniczania ryzyka dla kontraktów instrumentami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza obrotem zorganizowanym, które nie są rozliczane w CCP, a także przepisów odnoszących się do repozytoriów transakcji (tzw. projekt EMIR REFIT);
- opublikowanego w dniu 13 czerwca 2017 r. przez Komisję Europejską projektu⁶³ rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady przewidującego zmiany w rozporządzeniu (UE) nr 1095/2010 (tj. rozporządzeniu ustanawiającym ESMA) oraz w rozporządzeniu EMIR. Projekt zakłada zmiany w zakresie architektury nadzoru nad izbami CCP, w tym w odniesieniu do izb CCP z państw trzecich, świadczących usługi rozliczeniowe na terytorium Unii Europejskiej (zmiany obejmują m.in. rozszerzenie uprawnień ESMA przy jednoczesnym ograniczeniu kompetencji decyzyjnych krajowych organów nadzoru finansowego, stworzenie nowego gremium wykonawczego ds. nadzoru nad CCP, działającego pod auspicjami ESMA, którego członkowie byłiby również z urzędu członkami kolegiów nadzorczych powoływanych dla CCP, a także wzmocnienie

⁶² Wniosek – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do obowiązku rozliczania, zawieszania obowiązku rozliczania, wymogów dotyczących zgłaszania, technik ograniczania ryzyka związanego z kontraktami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, które nie są rozliczane przez kontrahenta centralnego, rejestracji repozytoriów transakcji i nadzoru nad nimi, a także wymogów dotyczących repozytoriów transakcji, COM(2017) 208 final, 2017/0090 (COD).

⁶³ Wniosek – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1095/2010 w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych) oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do procedur i organów związanych z udzielaniem zezwolenia CCP oraz wymogów dotyczących uznawania CCP z państw trzecich, COM(2017) 331 final, 2017/0136 (COD).

uprawnień nadzorczych banku centralnego emitującego walutę o istotnym znaczeniu dla rozliczeń dokonywanych w danym CCP).

W sprawie pierwszego z ww. projektów podczas głosowania w zwykłej procedurze ustawodawczej w pierwszym czytaniu w Parlamencie Europejskim na posiedzeniu plenarnym w dniu 12 czerwca 2018 r. przyjęto poprawki, a po zakończeniu głosowania wniosek został odesłany do komisji parlamentarnej, tym samym pierwsze czytanie w Parlamencie nie zostało zakończone i rozpoczęły się negocjacje z Radą.

Odnosnie do drugiego z ww. projektów Prezydencja Bułgarska w dniu 26 czerwca 2018 r. przedstawiła Radzie UE kolejny projekt kompromisu w tej sprawie.

Ponadto, w pierwszej połowie 2018 r. na etapie dyskusji w Radzie UE znajdował się projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP. Mając na uwadze istotne znaczenie izb CCP dla bezpieczeństwa systemu finansowego, przyjęcie regulacji dotyczących funkcjonowania tych podmiotów w sytuacjach nadzwyczajnych, wymagających podjęcia względem nich działań naprawczych, restrukturyzacyjnych lub likwidacyjnych, należy dążyć do sprawnej finalizacji procesu legislacyjnego w tym zakresie.

7.2.9. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych

W I półroczu 2018 r. kontynuowano prace związane z przygotowaniem przepisów prawnych mających na celu dynamizację obrotu bezgotówkowego na terytorium RP, których istotnym elementem było opublikowanie *projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności elektronicznych* z dnia 22 listopada 2017 r.⁶⁴.

Głównymi założeniami projektodawcy (ówczesnego Ministra Rozwoju i Finansów) w związku z treścią przedmiotowego projektu ustawy było upowszechnienie stosowania płatności bezgotówkowych i zastąpienie części transakcji gotówkowych transakcjami elektronicznymi (kartowymi, przelewami elektronicznymi itp.), a także zagwarantowanie konsumentom prawa do płatności bezgotówkowych w punktach handlowo-usługowych.

W zmodyfikowanym w wyniku konsultacji społecznych i uzgodnień projekcie ustawy z dnia 22 lutego 2018 r. zdecydowano się na nowelizację kilku ustaw sektorowych, w tym:

- ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w której zaproponowano modyfikację polegającą na zobligowaniu organu podatkowego do zapewnienia możliwości dokonywania zapłaty określonych należności za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, gdzie postuluje się przyznanie możliwości dokonania zapłaty opłaty skarbowej także za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, w przypadku której, w ocenie projektodawcy, zakładane cele powinny zapewnić dodanie artykułów normujących m.in. kwestię terminu zapłaty egzekwowanej należności pieniężnej wraz z odsetkami (w obrocie

⁶⁴ W kolejnej wersji projektu ustawy jej tytuł został zmieniony na *ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych*.

bezugotówkowym ustalonego jako dzień obciążenia rachunku bankowego zobowiązanego, rachunku zobowiązanego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej lub rachunku płatniczego zobowiązanego w instytucji płatniczej lub instytucji pieniądza elektronicznego na podstawie polecenia przelewu, albo w przypadku zapłaty za pomocą innego niż polecenie przelewu instrumentu płatniczego - dzień uzyskania potwierdzenia autoryzacji transakcji płatniczej w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych). W odniesieniu do przedmiotowej ustawy zaproponowano także dodanie rozdziału 1a – „Egzekucja z pieniędzy”, w którym uregulowano m.in. przyznanie egzekutorowi lub poborcy skarbowemu możliwości egzekwowania określonej należności pieniężnej w formie bezgotówkowej przy użyciu terminala płatniczego.

- ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, w której zdecydowano się na dodanie przepisu zakładającego, że przedsiębiorca zapewnia możliwość dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego. Podkreślono przy tym, że przedmiotowe zobowiązanie nie będzie dotyczyło przedsiębiorców nieobjętych obowiązkiem albo zwolnionych z obowiązku, o którym mowa w art. 111 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, czyli prowadzenia ewidencji obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących. Dodatkowo minister właściwy do spraw gospodarki będzie mógł, w drodze rozporządzenia, zwolnić, na czas określony, niektórych przedsiębiorców z obowiązku przyjmowania zapłaty przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego, przy uwzględnieniu interesu publicznego, sytuacji budżetu państwa oraz kosztów akceptacji instrumentów płatniczych. Ponadto przy wydawaniu rozporządzenia powinny być uwzględnione:
 - 1) możliwości techniczno-organizacyjne zapewnienia konsumentowi prawa do zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego,
 - 2) skala i wielkość nadużyć związanych z niewidencjonowaniem obrotu przez przedsiębiorców.

W projekcie ustawy zaproponowano *vacatio legis* wynoszące 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy, z wyjątkiem zmian w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, mającej wejść w życie po upływie 90 dni od dnia ogłoszenia przedmiotowego aktu prawnego. W dniu 18 grudnia 2017 r. w Ministerstwie Rozwoju, w wyniku uwag zgłoszonych przez poszczególne podmioty w ramach etapu uzgodnień i konsultacji publicznych, odbyła się konferencja uzgodnieniowa, w trakcie której m.in. zadeklarowano chęć możliwie szybkiego przejścia do kolejnych etapów procesu legislacyjnego oraz ostatecznego uchwalenia ustawy w I lub II kwartale 2018 r. Zarówno w trakcie konferencji, jak i w drodze pisemnych konsultacji, NBP przekazywał szereg uwag do brzmienia proponowanych rozwiązań prawnych w ramach poszczególnych wersji projektu. Jedną z podstawowych kwestii w tym kontekście było, poza zastrzeżeniami o charakterze legislacyjnym i redakcyjnym do prezentowanych zmian w modyfikowanych aktach prawnych, rozważenie przez projektodawcę uzupełniającego uregulowania statusu prawnego akceptacji gotówki na terytorium RP. Celem propozycji NBP było zagwarantowanie konsumentom prawa wyboru dogodnej metody płatności (wobec planowanej w drodze opiniowanej ustawy dynamizacji obrotu bezgotówkowego). W dniu 22 lutego 2018 r. projekt został przesłany przez Ministra Przedsiębiorczości i Technologii do Sekretarza Stałego Komitetu Rady Ministrów, jednak w kolejnych miesiącach I półrocza 2018 r. nie rozpatrzono tego aktu w ramach ww. gremium.

7.2.10. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw

Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 62, dalej „ustawa o VAT”) nałożyła na banki oraz krajowe spółdzielcze kasy oszczędnościowo-rozliczeniowe (dalej „skok-i”) obowiązek otwierania rachunku VAT. Ustawa o VAT zasadniczo weszła w życie z dniem 1 lipca 2018 r., a termin na otwarcie rachunków VAT do rachunków otwartych przed dniem wejścia w życie tej ustawy został wyznaczony najpóźniej na dzień 30 czerwca 2018 r.

Zgodnie z ww. ustawą, otwarcie rachunków VAT powinno nastąpić bez zawierania odrębnych umów, być wolne od prowizji i opłat. Banki i skok-i mają ponadto obowiązek powiadomienia posiadaczy rachunków o numerach rachunków VAT oraz zasadach i terminach informowania o znajdującym się na nim saldzie.

Rachunek VAT, o którym mowa wyżej, został określony:

- a) w art. 62a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1876, z późn. zm.) jako rachunek prowadzony przez bank dla rachunku rozliczeniowego (rachunek VAT może być prowadzony także do innego rachunku, jeżeli bank prowadzi go w ramach gospodarki własnej, co wynika z ust. 11 tego artykułu),

oraz

- b) w art. 3b ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2065, z późn. zm.) – jako rachunek otwarty przez skok dla członka kasy posiadającego imienny rachunek otwarty w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Przy czym ustawa zakłada automatyzm – otwierając imienny rachunek dla członka kasy, kasa jednocześnie otwiera rachunek VAT.

Co istotne, przepisy ustawy o VAT dotyczą rachunków prowadzonych w walucie polskiej.

Ustawa o VAT wprowadza ponadto nowy rozdział do ustawy – Prawo bankowe (rozdział 3a), dotyczący ww. rachunku VAT, w którym określa, na jakich zasadach ma być on prowadzony.

Ustawa o VAT wyłącza spod działania przepisów rozdziału 3a ustawy – Prawo bankowe szereg rachunków. Wyłączeniu podlegają między innymi rachunki w systemach płatności prowadzonych przez Narodowy Bank Polski oraz wskazane rachunki Banku Gospodarstwa Krajowego. Wyłączone są też inne rachunki prowadzone przez NBP, a także rachunki banków prowadzone przez inne banki, rachunki banków spółdzielczych prowadzone przez bank zrzeszający, a także rachunki skok-ów prowadzone przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową, które służą wyłącznie rozliczeniom z tytułu wykonania czynności, do których nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług.⁶⁵

Ustawa o VAT wprowadziła jednocześnie⁶⁶ pojęcie tzw. „mechanizmu podzielonej płatności” (*split payment*), który polega na wyodrębnieniu z kwoty płatności (brutto) za dostarczone towary lub świadczone usługi,

⁶⁵ Art. 62f ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1876, z późn. zm.).

⁶⁶ W ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2017 r. poz. 1221 z późn. zm.)

wpłaconej przez nabywcę na rachunek dostawcy lub usługodawcy kwoty podatku VAT, która będzie przekięgowana za pośrednictwem rachunku rozliczeniowego na wyodrębniony rachunek VAT.

Mechanizm ten będzie miał zastosowanie do transakcji dokonywanych na rzecz innych podatników podatku od towarów i usług, czyli do transakcji B2B.

Przyjęte w ustawie rozwiązanie zakłada dobrowolność w stosowaniu mechanizmu podzielonej płatności. O zastosowaniu tej metody będzie decydował podatek otrzymujący fakturę (nabywca towaru/usługi).

Jak wynika z uzasadnienia do ustawy, przyjęte rozwiązania mają na celu przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom podatkowym.

7.2.11. Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw⁶⁷

Z dniem 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw.

Głównym celem tej nowelizacji było uproszczenie płatności przekazywanych przez płatników na rzecz ZUS poprzez wprowadzenie jednolitego standardu identyfikacji płatnika składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, a także Fundusz Emerytur Pomostowych. Nowelizacja przewidywała wprowadzenie indywidualnych rachunków składkowych dla płatników składek, na które dokonywana będzie jedna wpłata z tytułu wszystkich należności, do których poboru zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zamiast dotychczasowych czterech odrębnych wpłat składek z tytułu poszczególnych należności.

Nowelizacja ma znaczenie dla NBP, który prowadzi obsługę ZUS w tym zakresie. Umożliwiono m.in. Zakładowi uzyskanie numeru rozliczeniowego w standardzie Numeru Rachunku Bankowego (NRB). Rozwiązanie takie ma na celu pozwolenie w przyszłości zapewnienie niezmienności indywidualnego numeru rachunku składkowego (przydzielanego płatnikom), również na wypadek zmiany banku obsługującego rachunek Zakładu i wygenerowanych do niego indywidualnych rachunków składkowych. W tym zakresie zmianie uległ także przepis dotyczący możliwości przekazywania transakcji na rzecz ZUS poprzez system elektronicznych rozrachunków międzyoddziałowych Narodowego Banku Polskiego. Przepis przeredagowano w ten sposób, że będzie zawierał bardziej ogólną normę, wskazując iż zlecenie na rzecz Zakładu może zostać przekazane za pośrednictwem systemu elektronicznych rozrachunków wewnątrzbankowych banku obsługującego rachunek bankowy ZUS, w ramach którego są prowadzone rachunki składkowe.

W ślad za powyższymi zmianami prawnymi, stosowne dostosowania miały miejsce w systemach płatności, w tym w szczególności w systemie Elixir, w którym do grudnia 2017 r. funkcjonowały odrębne komunikaty dla zapłaty składek na rzecz ZUS oraz obowiązywał odrębny tryb ich przetwarzania.

⁶⁷ Dz. U. poz. 1027,

7.2.12. Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁶⁸, modyfikacji uległa znajdująca się w art. 68 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe⁶⁹ podstawa prawna do wydania zarządzenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych, tj. upoważnienie dla Prezesa NBP do wydania zarządzenia objęło również sposób przeprowadzania rozliczeń międzybankowych⁷⁰. Równocześnie został wprowadzony maksymalny termin, w którym nowe zarządzenie Prezesa NBP w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych powinno wejść w życie, tj. powyższy termin nie mógł przekroczyć 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw⁷¹.

Projekt przedmiotowego zarządzenia został przygotowany w NBP i uzgodniony wewnętrznie w ramach NBP oraz został przekazany do konsultacji z podmiotami zewnętrznymi. Wymagał on również przeprowadzenia konsultacji z Europejskim Bankiem Centralnym w trybie decyzji Rady 98/415/WE z dnia 10 czerwca 1998 r. w sprawie konsultacji Europejskiego Banku Centralnego udzielanych władzom krajowym w sprawie projektów przepisów prawnych (Dz. U. L 189 z 3.7.1998, str. 42). EBC przedstawił swoją opinię w dniu 20 września 2017 r.⁷²

Zarządzenie nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 21) weszło w życie w dniu 1 lutego 2018 r. i zastąpiło zarządzenie nr 13/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP poz. 9).

Zarządzenie nr 30/2017, w przeciwieństwie do zarządzeń dotyczących sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych, wydawanych kolejno od 2000 r., uwzględnia element „rozliczenia międzybankowego”. Zgodnie z zarządzeniem nr 30/2017, rozliczenie międzybankowe to czynności realizowane w celu:

a) przekazania między bankami zleceń płatniczych dotyczących płatności pomiędzy:

- bankami,
- klientem banku a innym bankiem,

⁶⁸ Dz. U. poz. 1997,

⁶⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1876 z późn. zm.,

⁷⁰ Art. 3. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 68:

a) pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) sposób przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych, mając na względzie zapewnienie sprawnego i bezpiecznego dokonywania rozliczeń pieniężnych oraz funkcjonowania systemów płatności;”.

⁷¹ Art. 9. Dotychczasowe przepisy wydane na podstawie art. 68 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 3 zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wydanych na podstawie art. 68 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 3 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

⁷² https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/pl_con_2017_37_pl_f_sign.pdf

- bankiem a posiadaczem rachunku w innym banku,
- klientem banku a posiadaczem rachunku w innym banku.

b) ustalenia wzajemnych zobowiązań i należności pomiędzy bankami, wynikających z tytułu przekazania jednego lub więcej zleceń płatniczych, o których mowa w lit. a.

Z kolei rozrachunek międzybankowy to przemieszczenie środków pieniężnych pomiędzy prowadzonymi przez banki rachunkami banków lub pomiędzy rachunkami banków a rachunkami własnymi banków prowadzących rachunki banków w celu wykonania zobowiązania powstałego w wyniku przeprowadzenia rozliczenia międzybankowego.

Potrzeba uwzględnienia w zarządzeniu nr 30/2017 elementu „rozliczenia międzybankowego” związana była przede wszystkim z potencjalnym ryzykiem pojawienia się na rynku nowych, nienadzorowanych mechanizmów rozliczeń międzybankowych, które nie mają charakteru systemów płatności podlegających nadzorowi Prezesa NBP, a które tworzą pewne ryzyka dla bezpieczeństwa i sprawności rozliczeń międzybankowych w Polsce.

Inne istotne zmiany wprowadzone w zarządzeniu nr 30/2017 wobec poprzednio obowiązującego ww. zarządzenia nr 13/2013 dotyczą:

- wykreślenia z przepisu ustanawiającego katalog uczestników SORBNET2 podmiotów, których siedziba znajduje się poza Europejskim Obszarem Gospodarczym, prowadzących działalność analogiczną do działalności instytucji kredytowej, o której mowa w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, podlegających nadzorowi właściwego organu, oraz podmiotów zarządzających systemem analogicznym do systemu zewnętrznego, mających siedzibę poza Europejskim Obszarem Gospodarczym, podlegających nadzorowi właściwego organu,
- dodania przepisów dotyczących odpowiedniego stosowania § 7 i § 11 ust. 1 pkt 2 uchwały nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski (Dz. Urz. NBP z 2018 r. poz. 13) w zakresie warunków uczestnictwa w systemie SORBNET2 odnośnie do: podmiotów zarządzających systemem zewnętrznym i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Z kolei odnośnie do uczestnictwa w systemie Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej zarządzenie nr 30/2017 przewiduje konieczność odpowiedniego stosowania § 7 i § 11 ww. uchwały. Analogicznie w zakresie warunków uczestnictwa w systemie TARGET2-NBP konieczne jest spełnienie odpowiednio warunków określonych w § 7 i § 11 ust. 1 pkt 2 ww. uchwały odnośnie do podmiotów zarządzających systemem zewnętrznym oraz § 7 i § 11 ww. uchwały do Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej. Zmiany zostały wprowadzone z uwagi na potrzebę zagwarantowania spełnienia przez ww. podmioty odpowiednich wymagań dotyczących uczestnictwa w systemie SORBNET2 i TARGET2-NBP w kontekście: złożenia wniosku o otwarcie rachunku oraz wymagań technicznych określonych w umowie, a w przypadku Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej również dokonywania przez NBP oceny prawidłowości jej sytuacji finansowej, tj. w sposób analogiczny do banków, dla których ww. wymagania zostały uwzględnione w ww. uchwale nr 9/2013.

7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych mandatów

W lutym 2018 r. został zakończony proces instalowania w Policji terminali POS, które umożliwią zapłatę grzywny nałożonej mandatem karnym w formie bezgotówkowej. Proces ten został przeprowadzony w ramach Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w administracji publicznej, realizowanego przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT) oraz Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. Policja drogowa korzysta obecnie z 2 tys. terminali POS (każdy patrol drogowy jest wyposażony w terminal POS). Według danych KIR za okres luty - czerwiec 2018 r., liczba transakcji zrealizowanych za pośrednictwem terminali zainstalowanych w Policji wyniosła 102,5 tys., a ich wartość opiewała na kwotę 13,3 mln zł.

7.3.2. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

W I połowie 2018 r. kontynuowana była przez MPiT oraz KIR realizacja Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej⁷³. Od kwietnia 2017 r., tj. od momentu uruchomienia Programu, zostało zgłoszonych 1600 urzędów (około 60% wszystkich urzędów), z czego niemal 580 urzędów zgłosiło się w II połowie 2017 r., a 420 – w I połowie 2018 r. Z danych KIR wynika, że do końca czerwca 2018 r. w ramach Programu klienci zrealizowali łącznie ponad 713,5 tys. transakcji o wartości ponad 93,4 mln zł. Dla porównania, na koniec grudnia 2017 r. łączna liczba transakcji wynosiła 203 tys., a ich wartość – 25,5 mln zł.⁷⁴ Oznacza to, że w stosunku do danych za okres kwiecień - grudzień 2017 r., w I połowie 2018 r. odnotowany został 2,5-krotny wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w urzędach.

KIR oraz Fundacja KIR na rzecz Rozwoju Cyfryzacji Cyberium przeprowadziły w okresie styczeń – marzec 2018 r. konkurs dla urzędów uczestniczących w Programie upowszechniania płatności bezgotówkowych w administracji publicznej pod hasłem „Warto bezgotówkowo”. Celem konkursu było wspieranie wizerunku urzędu jako miejsca udostępniającego nowoczesne formy płatności. Pięć urzędów o najwyższym udziale płatności bezgotówkowych (kartą i mobilnych) w całkowitej wielkości płatności (gotówkowych oraz bezgotówkowych) wygrało jeden z oferowanych cyfrowych pakietów (informatycznych, edukacyjnych lub sportowych – każdy o wartości 20 tys. zł)⁷⁵. Wygrane pakiety zostały przekazane wybranym jednostkom edukacyjnym na terenie obsługiwanych przez zwycięskie urzędy.

Od dnia 1 września 2018 r. urzędy objęte Programem upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej będą mogły skorzystać z finansowania obsługi płatności bezgotówkowych przez Fundację Polska Bezgotówkowa, w ramach prowadzonego przez nią Programu

⁷³ Program ten obejmuje jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, tj. urzędy wojewódzkie, urzędy marszałkowskie, urzędy miast i gmin, starostwa powiatowe oraz Policję. W ramach Programu jest wdrażany model akceptacji w jednostkach administracji publicznej płatności bezgotówkowych z wykorzystaniem terminali POS (dla płatności kartami płatniczymi, w technologii tradycyjnej zbliżeniowej oraz smartfonami), jak również płatności mobilnych (z użyciem smartfona) realizowanych przez WebPOS Paybynet. Udział w Programie jest dla urzędu w pełni dobrowolny. Jest także bezpłatny. Urzędy nie płacą za instalację i używanie terminali POS, ani za aktywowanie usługi WebPOS Paybynet. Żadnych opłat z tytułu realizowanych płatności nie ponoszą także klienci.

⁷⁴ Na podstawie materiałów na temat Programu upowszechnienia płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, dostępnych na stronie Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. pod adresem: <https://www.kir.pl/o-nas/aktualnosci/kir-i-fundacja-polska-bezgotowkowa-lacza-sily-w-upowszechnianiu-platnosci-bezgotowkowych,236.html>

⁷⁵ Nagrodzeni zostali: Urząd Gminy Ełk, Śląski Urząd Wojewódzki, Urząd Wojewódzki w Katowicach, Starostwo Powiatowe w Łodzi, Urząd Gminy Konarzyny oraz Urząd Gminy Miejskiej Kościan.

Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego. Docelowo, po dniu 31 marca 2019 r. finansowanie płatności bezgotówkowych w urzędach przejmie Fundacja Polska Bezgotówkowa, zaś Program upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, z dniem 31 marca 2019 r., zostanie zakończony (więcej na ten temat w pkt 7.3.3).

7.3.3. Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego

W świetle porozumienia zawartego przez Związek Banków Polskich, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Visa oraz MasterCard, Fundacja Polska Bezgotówkowa, utworzona w 2017 r., rozpoczęła w lutym 2018 r. realizację Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, podejmując działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych, upowszechniania i promocji obrotu bezgotówkowego, a także promocji innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce.

Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego zakłada zwiększenie w ciągu 3 lat liczby terminali płatniczych POS o ok. 500 tys. sztuk. Cel, jaki został przyjęty w tym zakresie na 2018 r., to ok. 100 tys. sztuk terminali. Po czterech miesiącach od uruchomienia Programu do Platformy obsługującej Program podłączyło się 14 agentów rozliczeniowych. Według danych na 25 czerwca 2018 r.⁷⁶, w ramach Programu zostało zawartych blisko 34 tys. umów, na podstawie których zainstalowano 41,5 tys. terminali. Z danych gromadzonych przez Fundację wynika, że ponad 75% terminali realizuje transakcje, przy czym średnia wartość transakcji przekracza 50 zł. Na terminalach, które zostały zgłoszone do Programu, wykonano ponad 1,4 mln transakcji na łączną kwotę ponad 74.163 mln zł. Z dofinansowania terminali korzysta blisko 400 branż w ponad 5 tys. miast i miasteczek we wszystkich województwach. Wśród wszystkich reprezentowanych branż, największy udział mają sklepy spożywcze (ponad 13%), salony piękności (ponad 11%) oraz punkty gastronomiczne (blisko 10% wszystkich zainstalowanych terminali).

Fundacja Polska Bezgotówkowa dokonała modyfikacji pierwotnie ustalonej listy podmiotów, które mogą zostać objęte Programem. Nowym celem, który postawiła sobie Fundacja, jest dofinansowanie terminali w każdej działalności oferującej możliwość dokonania zakupu i przeprowadzenia płatności. Temu służą m.in. zmiany, które zostały wprowadzone do Zasad Operacyjnych (w wersji 4.0). Na ich podstawie, od września 2018 r. agenci będą mogli zgłaszać do Programu dowolne podmioty posiadające NIP, niezależnie od branży i konstrukcji prawnej (w tym fundacje, stowarzyszenia czy parafie). Oznacza to, że Programem zostaną objęte podmioty z sektora publicznego i sklepy internetowe, które dotychczas nie korzystały z terminali płatniczych. Kryteriami przystąpienia do Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego będzie brak akceptacji płatności bezgotówkowych w ostatnich 12 miesiącach i wielkość podmiotu (w zakresie liczby prowadzonych punktów sprzedaży) oraz nieuczestniczenie w sieci franczyzowej. Wprowadzana zmiana pozwoli do końca sierpnia 2021 r. finansować koszt instalacji terminali i koszt obsługi płatności bezgotówkowych podmiotom z grup: urzędy organów i inne instytucje administracji rządowej, urzędy organów samorządu terytorialnego każdego stopnia (urzędy wojewódzkie, marszałkowskie, gminne i miejskie oraz starostwa powiatowe), urzędy skarbowe, Policja (policja drogowa), sądy, jednostki organizacyjne publicznej służby zdrowia. Agenci rozliczeniowi uzyskają możliwość oferowania akceptantom do trzech terminali płatniczych, przy czym w jednej lokalizacji akceptanta będzie można zainstalować tylko jeden terminal dowolnego typu.

⁷⁶ Źródło: „Fundacja Polska Bezgotówkowa. Biuletyn Informacyjny”, nr 2, czerwiec 2018 r.

Począwszy od dnia 1 września 2018 r., Program Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego obejmie urzędy uczestniczące w Programie upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej. Proces migracji urzędów do Programu rozpocznie się od dnia 1 września 2018 r. i potrwa do dnia 31 marca 2019 r.⁷⁷. Dla urzędów nie będzie on generował żadnych dodatkowych kosztów. Istotną korzyścią dla urzędów wynikającą z tej zmiany będzie wydłużenie o 17 miesięcy, tj. do dnia 31 sierpnia 2021 r., okresu, w którym urzędy będą mogły akceptować płatności bezgotówkowe bez ponoszenia kosztów dzierżawy terminali POS i obsługi transakcji, a także miały możliwość zainstalowania terminali płatniczych w każdym punkcie kasowym urzędu (z wyłączeniem punktów kasowych prowadzonych przez podmioty trzecie), o ile wcześniej nie miały w nim terminala uzyskanego na warunkach komercyjnych od jednego z agentów rozliczeniowych. Żadnych opłat z tytułu realizowanych płatności nie będą ponosić również klienci urzędów. Urzędy i ich klienci, poza Programem Polska Bezgotówkowa, nadal będą mogli korzystać z oferowanej przez KIR usługi WebPOS Paybynet, umożliwiającej akceptację płatności bezgotówkowych z użyciem bankowych aplikacji mobilnych, która będzie świadczona bezpłatnie.

7.4. Działania na rzecz SEPA⁷⁸

7.4.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Polskimi uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec czerwca 2018 r. było 26 banków na 66 działających (bez banków spółdzielczych).

Na koniec czerwca 2018 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 19 banków, tj. dla takiej samej liczby banków jak na koniec II półrocza 2017 r., które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek STEP2 SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec czerwca 2018 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za I półrocze 2018 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 18,7 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (3,7 mln zleceń krajowych, 3,8 mln transgranicznych wysyłanych i 11,1 mln otrzymanych) o wartości 172,8 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to niewielki wzrost liczby i wartości transakcji polecenia przelewu SEPA odpowiednio o 0,26% i 0,23% (w II półroczu 2017 r. zrealizowano 18,6 mln poleceń przelewu o wartości 172,4 mld euro).

⁷⁷ Informacje dostępne pod adresem: <http://www.polskabezgotowkowa.pl/#questions>.

⁷⁸ Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro.

7.4.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

W ślad za wyrażoną przez Prezesa NBP w dniu 22 czerwca 2017 r. zgodą na wprowadzenie przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A. zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir w zakresie wprowadzenia możliwości rozliczania zleceń polecenia zapłaty SEPA oraz zmiany definicji zewnętrznego systemu rozliczeniowego, w NBP w I połowie 2018 r. kontynuowano prace nad przygotowaniem odpowiedniej dokumentacji prawnej umożliwiającej świadczenie przez NBP usługi pośrednictwa w dostępie do systemu STEP2 w zakresie rozliczania zleceń polecenia zapłaty SEPA dla banków, uczestników systemu Euro Elixir. Z uwagi na fakt, iż znany NBP potencjalny klient KIR w zakresie rozliczania zleceń SDD w systemie Euro Elixir, zainteresowany skorzystaniem z pośrednictwa NBP w dostępie do systemu STEP2 w zakresie usługi rozliczeniowej SDD, przesunął w czasie swoje plany związane z rozliczaniem zleceń SDD, a pozostałe banki, które rozważają skorzystanie z pośrednictwa KIR w zakresie obsługi zleceń SDD w ramach systemu Euro Elixir, nie zadeklarowały konkretnego terminu przystąpienia do nowej usługi rozliczeniowej w tym systemie, działania NBP zmierzające do umożliwienia świadczenia usługi pośrednictwa w dostępie do systemu STEP2 w celu rozliczania transgranicznych zleceń SDD zostały przesunięte w czasie do momentu zgłoszenia NBP takiej potrzeby przez zainteresowane banki. Dalsze działania NBP w tej sprawie uzależnione zatem będą od zadeklarowania przez banki, zainteresowane rozliczaniem zleceń SDD w systemie Euro Elixir, potrzeby rozliczania transgranicznych zleceń SDD w systemie STEP2 za pośrednictwem NBP.

Na koniec czerwca 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, były 4 polskie banki, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) były trzy polskie banki, podobnie jak miało to miejsce w II półroczu 2017 r.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za I półrocze 2018 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 2,8 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1,6 tys. zleceń krajowych oraz 1 transgraniczne wysyłane i 1,2 tys. otrzymanych) o wartości 31,7 mln euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby transakcji polecenia zapłaty SEPA o 1,7% i spadek wartości transakcji o 15,5% (w II półroczu 2017 r. zrealizowano 2,7 tys. poleceń zapłaty o wartości 37,5 mln euro).

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na podstawie art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2018 r., poz. 145, z późn. zm.), Prezes NBP wydaje zezwolenie na prowadzenie systemu płatności oraz na dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania. Ponadto, na podstawie tej samej ustawy, Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania systemów płatności.

W I półroczu 2018 r. Prezes NBP wydał siedem decyzji dotyczących zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych.

Ponadto w tym okresie zainicjowano prace związane z przeprowadzaniem oceny systemu płatności Elixir, prowadzonego przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., pod kątem zgodności z zasadami zawartymi w dokumencie „*Principles for financial market infrastructures*”.

Pozostałe działania nadzorcze w I półroczu 2018 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów płatności. W dużej części skupiały się one na analizowaniu informacji dotyczących incydentów zaistniałych w systemach płatności. Podejmowane działania miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia przez operatorów systemów płatności zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych. Na podstawie art. 132 zm. ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.) Prezes NBP wydaje zgodę na prowadzenie schematu płatniczego oraz na wprowadzenie zmian w zasadach jego funkcjonowania.

W I półroczu 2018 r. Prezes NBP wydał cztery decyzje dotyczące schematów płatniczych. Dwie obejmowały zgody na prowadzenie schematów płatniczych⁷⁹, pozostałe dotyczyły wprowadzenia zmian w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych. Ponadto w I półroczu 2018 r. przed Prezesem NBP wszczęte zostało jeszcze jedno postępowanie o wydanie zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego, które jest kontynuowane w II półroczu 2018 r.

⁷⁹ W dniu 30 kwietnia 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej, zgodnie z której art. 148 pkt 15 ustawy dotychczasowy wymóg uzyskania zgody Prezesa Narodowego Banku Polskiego na prowadzenie schematu płatniczego, określony w art. 132 zm. ust. 1 ustawy o usługach płatniczych, został zastąpiony wymogiem uzyskania zezwolenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

Pozostałe działania nadzorcze w I półroczu 2018 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania schematów płatniczych z wykorzystaniem informacji i danych statystycznych pochodzących od organizacji płatniczych zarządzających schematami płatniczymi, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach. Najistotniejszym incydentem w tym okresie było zdarzenie jakie miało miejsce w schemacie Visa w dniu 1 czerwca 2018 r. i jakie było szeroko komentowane w mediach w Polsce i innych krajach.

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

Na mocy art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.) Prezes NBP wydaje dla KNF opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 tej ustawy (usługa *acquiringu*), którą zamierza świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia KNF na jej świadczenie w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF przekazuje Prezesowi NBP kopię dokumentacji złożonej przez wnioskodawcę (tj. wniosek o wydanie lub zmianę zezwolenia wraz załącznikami), zgodnie z art. 61a ustawy o usługach płatniczych.

Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów, ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usługi *acquiringu*, ma na celu ocenę, czy usługa ta będzie świadczona w sposób sprawny i bezpieczny oraz zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.

W I półroczu 2018 r. KNF przekazała do opinii Prezesa NBP dwa wnioski o wydanie zezwolenia na świadczenie, w charakterze krajowej instytucji płatniczej, usługi, o której mowa w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych. Prezes NBP w I półroczu 2018 r. wydał dwie opinie dotyczące świadczenia usługi *acquiringu*.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych

8.4.1. Przygotowanie raportu z oceny systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonego przez NBP

W związku z treścią art. 69 ust. 5 rozporządzenia CSDR, termin na dostosowanie CDPW prowadzonych przez banki centralne – członków ESBC do wymogów rozporządzenia CSDR oraz odpowiednich aktów wykonawczych upłynął w dniu 30 marca 2018 r.

W dniu 1 marca 2018 r. Zarząd NBP przyjął raport przedstawiający wyniki oceny systemu SKARBNET4, w którym wskazano m.in. na wysoki poziom zgodności systemu SKARBNET4 z wymogami rozporządzenia CSDR i wymogami rozporządzenia delegowanego 2017/392.

Informacja o dokonanej ocenie systemu SKARBNET4 oraz jej wynikach została zamieszczona w oficjalnym komunikacie opublikowanym na stronie internetowej NBP⁸⁰.

⁸⁰ <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/SKARBNET4/komunikaty/csd.html>

W związku ze sformułowanymi w ww. raporcie zaleceniami i rekomendacjami, Departament Operacji Krajowych odpowiadający w ramach NBP za prowadzenie systemu SKARBNET4, zainicjował i doprowadził do przyjęcia niezbędnych zmian dostosowujących w dokumentacji systemu, w wyniku czego do dnia 30 marca 2018 r. została zapewniona pełna zgodność systemu SKARBNET4 we wszystkich obszarach jego działalności z wymogami rozporządzenia CSDR i wymogami rozporządzenia delegowanego 2017/392.

8.4.2. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.

Wejście w życie w dniu 30 marca 2017 r. standardów technicznych do rozporządzenia CSDR oznacza, że od tego dnia zaczął biec sześciomiesięczny termin dla obecnie funkcjonujących CDPW (z wyjątkiem CDPW prowadzonych przez banki centralne – członków ESBC) na złożenie wniosków o wydanie zezwoleń wymaganych przez rozporządzenie CSDR.

W związku z powyższym w dniu 29 września 2017 r. KDPW S.A. złożyła wniosek do KNF o udzielenie zezwolenia na działalność centralnego depozytu papierów wartościowych, co zainicjowało formalny proces autoryzacyjny, zgodnie z przepisami rozporządzenia CSDR.

W I połowie 2018 r. KNF kontynuowała prace mające na celu uzyskanie od KDPW S.A. wszystkich niezbędnych informacji i dokumentów na potrzeby postępowania autoryzacyjnego oraz stwierdzenie kompletności wniosku.

8.5. Bezpieczeństwo i odporność cybernetyczna infrastruktury rynku finansowego

W I półroczu 2018 r., wzorem ubiegłego półrocza, NBP uczestniczył w przygotowanym i koordynowanym przez Europejski Bank Centralny badaniu ankietowym dotyczącym odporności cybernetycznej podmiotów stanowiących infrastrukturę systemu płatniczego. NBP, we współpracy z KNF, przeprowadził ocenę operatorów funkcjonujących w Polsce systemów rozrachunku i systemów rozliczeń papierów wartościowych (NBP, KDPW, KDPW_CCP). Badanie wykazało, iż podmioty te charakteryzują się wysokim poziomem dojrzałości w obszarze odporności cybernetycznej.

NBP wspierał EBC w opracowaniu wytycznych *Cyber Resilience Oversight Expectations* (CROE) budujących odporność cybernetyczną nadzorowanej infrastruktury rynku finansowego strefy euro. Dokument ten został przekazany do publicznych konsultacji⁸¹, których wyniki posłużą dostosowaniu wymagań nadzorczych zawartych w CROE do potrzeb rynkowych.

Ocena działań nadzorczych w I półroczu 2018 r.

W zakresie krajowej infrastruktury systemów płatności działania nadzorcze skupiały się na opiniowaniu zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych, a także na dokonywaniu oceny cyberodporności wybranych systemów płatności, a także operatorów funkcjonujących w Polsce systemów rozrachunku i systemów rozliczeń papierów wartościowych.

⁸¹ https://www.ecb.europa.eu/paym/cons/html/cyber_resilience_oversight_expectations.en.htm

Działania nadzorcze NBP dotyczące rynku schematów płatniczych koncentrowały się na dokonywaniu ocen zasad funkcjonujących na terytorium RP schematów płatniczych w zakresie określonym w przepisach ustawy o usługach płatniczych.

W zakresie krajowej infrastruktury rozliczeniowo-rozrachunkowej rynku instrumentów finansowych działania nadzorcze skupiały się na przygotowaniu finalnego raportu z oceny prowadzonego przez NBP systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 oraz na analizie i ocenie funkcjonowania rozliczeń i rozrachunków w polskim systemie płatniczym.

Podobnie jak w poprzednich okresach działania nadzorcze dotyczyły także bieżącego monitorowania działalności wszystkich ww. systemów.

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim

Narodowy Bank Polski w pierwszym półroczu 2018 r. kontynuował prace w ramach badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim. Badanie to jest oparte na badaniu kosztów instrumentów płatniczych, przeprowadzonym w latach 2009-2012 pod kierunkiem Europejskiego Banku Centralnego, w którym wzięło udział 13 państw z Unii Europejskiej. Wyniki tego szeroko zakrojonego projektu EBC zostały przedstawione w opublikowanym na stronie internetowej EBC w 2012 r. opracowaniu pt. *„The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective”*⁸². Ważnym punktem odniesienia jest także badanie przeprowadzone w 2007 r. przez Bank Norwegii, którego wyniki zostały opublikowane w 2009 r. w raporcie pt. *„Costs in the Norwegian Payment System”*⁸³.

W pierwszym półroczu 2018 r. rozpoczęto prace związane z agregowaniem zgromadzonych danych oraz ich ekstrapolacją na cały sektor przedsiębiorstw handlowo-usługowych, sektor bankowy oraz sektor obejmujący infrastrukturę płatniczą. Ekstrapolacji dokonano na podstawie wyliczenia kosztów jednostkowych dla poszczególnych instrumentów płatniczych, w podziale na koszty wewnętrzne i zewnętrzne. W kolejnym kroku koszty jednostkowe posłużyły do wyliczenia całkowitych kosztów płatności we wspomnianych wcześniej sektorach gospodarki za pomocą nośników kosztów, tj. całkowitej liczby i wartości transakcji zrealizowanych w danym sektorze. Wyliczenie kosztów jednostkowych zostało poprzedzone procesem winsoryzacji, który polegał na minimalizacji wpływu wartości skrajnych kosztów jednostkowych na wyniki z próby. Ponadto w pierwszym półroczu 2018 r. oszacowano koszty płatności po stronie konsumentów oraz rozpoczęto prace nad raportem z badania. Finalizacja raportu z badania planowana jest na grudzień 2018 r.

Wyniki tego pierwszego w Polsce tak kompleksowego badania powinny przyczynić się do uzyskania ważnych szacunków dla polskiego rynku płatniczego w zakresie kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych, ponoszonych przez poszczególne najważniejsze strony łańcucha płatności. Badanie to będzie miało także znaczenie dla całej polskiej gospodarki, ponieważ finalnie ma umożliwić oszacowanie całkowitych kosztów płatności.

9.2. Badanie pt. „#finanseprzyszlosci”

W marcu 2018 r. zostały opublikowane wyniki badania „#finanseprzyszlosci” przeprowadzonego przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych (IBRiS) na zlecenie Banku Millennium S.A.⁸⁴. Badanie zostało zrealizowane w dniach 27 listopada – 1 grudnia 2017 r. na reprezentatywnej, 1000-osobowej, ogólnopolskiej

⁸² H. Schmiedel, G. Kostova, W. Ruttenberg, *The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective*, Occasional Paper Series No 137, www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf.

⁸³ O. Gresvik, H. Haare, Norges Bank, *Costs in the Norwegian payment system*, Staff Memo 4/2009, http://www.norges-bank.no/Upload/Publikasjoner/Staff_Memo/2009/Staff_Memo_0409.pdf.

⁸⁴ Raport z badania dostępny jest na stronie Banku Millennium S.A. pod adresem: https://www.bankmillennium.pl/documents/10184/65476/Raport_finanseprzyszlosci.pdf

próbie Polaków w wieku od 18 do 60 lat deklarujących posiadanie konta bankowego. Na potrzeby badania wykorzystano technikę CATI, czyli wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo.

Głównym celem badania było sprawdzenie, jak Polacy wyobrażają sobie swój bank dzisiaj i za 10 lat. Jak wynika z badania, ponad 90% Polaków uważa, że za 10 lat oddziały banków zamienią się w całkowicie automatyczne placówki. Niemal taki sam odsetek respondentów (92%) sądzi, że w 2028 r. większość spraw, takich jak założenie lokaty czy wzięcie pożyczki, będzie można załatwić przy pomocy rozszerzonej rzeczywistości, bez konieczności wizyty w oddziale. Blisko 80% ankietowanych jest zdania, że w 2028 r. będzie brało kredyt lub zakładało lokatę w bankomacie lub za pomocą aplikacji mobilnej. Blisko 90% Polaków uważa, że za pośrednictwem elektronicznych kanałów bankowych będzie można także załatwić większość spraw urzędowych (m.in. rozliczanie PIT-ów, wnioskowanie w programie Rodzina 500+ oraz sprawdzanie w ZUS-ie odprowadzonych składek).

Badanie potwierdziło wzrost zainteresowania Polaków bankowością mobilną. 40% respondentów przyjmuje, że za 10 lat codziennie lub prawie codziennie będzie korzystało z bankowości mobilnej (dziś jest to ok. 20% ankietowanych). Do bankowych aplikacji mobilnych zostaną przy tym przeniesione – zdaniem ponad 80% respondentów – zakupy i programy lojalnościowe.

W badaniu podniesiona została także kwestia preferowanych form płatności za zakupy w sklepie. W 2028 r. telefonem chciałoby płacić za zakupy 15,6% respondentów, BLIK-iem – 15,2%, a gotówką – 13%. Najchętniej wybieranym sposobem płatności teraz i w perspektywie 10 lat pozostanie tradycyjna karta płatnicza, którą chce płacić ponad połowa Polaków.

W opinii 38% badanych gotówka w Polsce nie zniknie nigdy. Najwięcej takich osób jest w przedziale wiekowym 50-60 lat. Pogląd, że gotówka zniknie w ciągu 20 lat, podzieliło 17% respondentów, a jedynie 9% uznało, że może ona zniknąć w ciągu najbliższych 10 lat.

9.3. Opracowanie pt. „Karty przedpłacone na rynku polskim”

W czerwcu 2018 r. zostało przedstawione, jako materiał do dyskusji na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego, przygotowane przez NBP opracowanie pt. „Karty przedpłacone na rynku polskim”. Zawiera ono wyniki badania ankietowego, które zostało przeprowadzone wśród banków krajowych w okresie kwiecień – maj 2017 r.⁸⁵ Ankietę, wypełnioną w zakresie, jaki odpowiada faktycznemu zaangażowaniu poszczególnych podmiotów w wydawanie kart przedpłaconych w Polsce, przekazało NBP 18 banków⁸⁶ oraz ZBP. W opracowaniu zostały także uwzględnione wyniki ankiety dotyczącej funkcjonowania kart

⁸⁵ Kwestionariusz ankietowy zawierał pytania dotyczące wydawania kart przedpłaconych w okresie do lipca 2015 r., oferty banków w zakresie kart przedpłaconych według stanu na koniec I kwartału 2017 r., a także odnoszące się do oceny banków co do perspektyw rozwoju rynku kart przedpłaconych w Polsce i potrzeby podjęcia ewentualnych działań w celu zagwarantowania prawidłowego jego rozwoju, w tym zapewnienia równych warunków konkurencji w stosunku do kart przedpłaconych emitowanych na rynku polskim przez podmioty zagraniczne.

⁸⁶ Wypełnioną ankietę przesłały następujące banki: Bank BGŻ BNP Paribas S.A., Bank Handlowy w Warszawie S.A., Bank Millennium S.A., Bank Polska Kasa Opieki S.A., Bank Polskiej Spółdzielczości S.A., Bank Zachodni WBK S.A., Credit Agricole Bank Polska S.A., Deutsche Bank Polska S.A., DNB Bank Polska S.A., Idea Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., Nest Bank S.A., PLUS BANK S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., Raiffeisen Bank Polska S.A., Santander Consumer Bank S.A., SGB-Bank S.A. oraz Toyota Bank Polska S.A.

przedpłaconych w państwach członkowskich Unii Europejskiej EBC, na którą odpowiedziało 17 banków należących do Europejskiego Systemu Banków Centralnych⁸⁷.

Analiza została przygotowana przez NBP w związku z dostrzeganą i sygnalizowaną przez uczestników rynku potrzebą rozwoju instrumentów płatniczych typu przedpłaconego. W ślad za przedstawionym w dniu 10 lipca 2015 r. przez Komisję Nadzoru Finansowego stanowiskiem w sprawie niezgodności z polskim ustawodawstwem działalności banków polegającej na wydawaniu anonimowych kart przedpłaconych przypisanych do anonimowych rachunków płatniczych, które były traktowane przez banki jako nośniki pieniądza elektronicznego, część banków krajowych wycofała się z wydawania kart przedpłaconych lub też zmieniła istotnie swoją ofertę w tym zakresie. Zgodnie z danymi raportowanymi przez banki do NBP, nastąpił spadek liczby polskich wydawców kart przedpłaconych z 13 w 2015 r. do 10 w 2016 r. Konsekwentnie odnotowane zostało także zmniejszenie się liczby kart przedpłaconych z 2,9 mln sztuk w 2014 r. do poziomu 2,2 mln sztuk w 2015 r. Skutkiem wycofania przez polskich wydawców kart przedpłaconych uznawanych jako nośniki pieniądza elektronicznego było zwiększenie oferty produktowej ze strony podmiotów zagranicznych. Obecnie karty przedpłacone wydawane przez banki krajowe są rodzajem kart debetowych, które – w opinii banków – nie są konkurencyjne w stosunku do instrumentów pieniądza elektronicznego wydawanych przez zagranicznych emitentów.

Zdaniem ankietowanych banków, karty przedpłacone mogą pełnić ważne funkcje w społeczeństwie, jako:

- instrument płatniczy wykorzystywany w realizacji rządowych i samorządowych programów socjalnych, np. Rodzina 500+,
- narzędzie działania na rzecz włączenia finansowego, np. ludzi młodych i osób starszych, zwłaszcza w przypadku nieposiadania rachunku płatniczego,
- alternatywa dla gotówki,
- alternatywa dla voucherów,
- instrument płatniczy wykorzystywany do wypłaty wynagrodzeń pracownikom zatrudnionym w administracji publicznej i podmiotach gospodarczych, którzy nie posiadają rachunków płatniczych,
- alternatywa dla tradycyjnych debetowych i kredytowych kart płatniczych,
- bezpieczny instrument do dokonywania płatności w handlu elektronicznym.

Wyniki ankiety wskazują na dostrzegany potencjał rozwoju rynku kart przedpłaconych w Polsce. Banki oceniły go na 3 - 5 mln kart. Największym zainteresowaniem mogą w przyszłości cieszyć się karty przedpłacone na okaziciela, wydawane po zawarciu umowy z bankiem przez posiadacza (nabywcę). Grupą podmiotów najbardziej zainteresowaną kartami przedpłaconymi na okaziciela będą przedsiębiorstwa (duże, małe i średnie) oraz podmioty sektora publicznego.

W oparciu o przeprowadzoną analizę prawną, danych zgromadzonych przez NBP na temat wielkości emisji kart przedpłaconych przez banki krajowe oraz wyniki badań ankietowych, Rada ds. Systemu Płatniczego zadecydowała w czerwcu 2018 r. o utworzeniu zespołu roboczego w celu wypracowania przez przedstawicieli regulatorów, nadzorców i uczestników polskiego rynku jednolitego podejścia do pieniądza elektronicznego oraz propozycji dalszych działań (o charakterze legislacyjnym, samoregulacyjnym i

⁸⁷ Odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie NBP udzieliły banki centralne z następujących państw członkowskich UE: Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Finlandii, Hiszpanii, Luksemburga, Łotwy, Niemiec, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Węgier oraz Włoch.

edukacyjno-promocyjnym) koniecznych do rozwoju na rynku polskim kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego, zapewniających odpowiedni poziom ich bezpieczeństwa. Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych został powołany na mocy uchwały Rady w dniu 10 lipca 2018 r. (patrz pkt 7.1.3. Powołanie zespołów zadaniowych przez Radę ds. Systemu Płatniczego).

9.4. Badanie pt. „Sklepy przyszłości”

Raport „Sklepy przyszłości” został przygotowany przez firmę Mobile Institute na zlecenie ARetail i Polskiego Standardu Płatności Sp. z o. o., będącego operatorem systemu BLIK⁸⁸. Dane źródłowe do opracowania raportu pozyskano w ramach badania przeprowadzanego w dniach 22 lutego – 1 marca 2018 r. Do zebrania danych użyto ankiety responsywnej typu CAWI (*Computer-Assisted Web Interview*), w której wzięło udział 1627 użytkowników Internetu powyżej 15 roku życia.

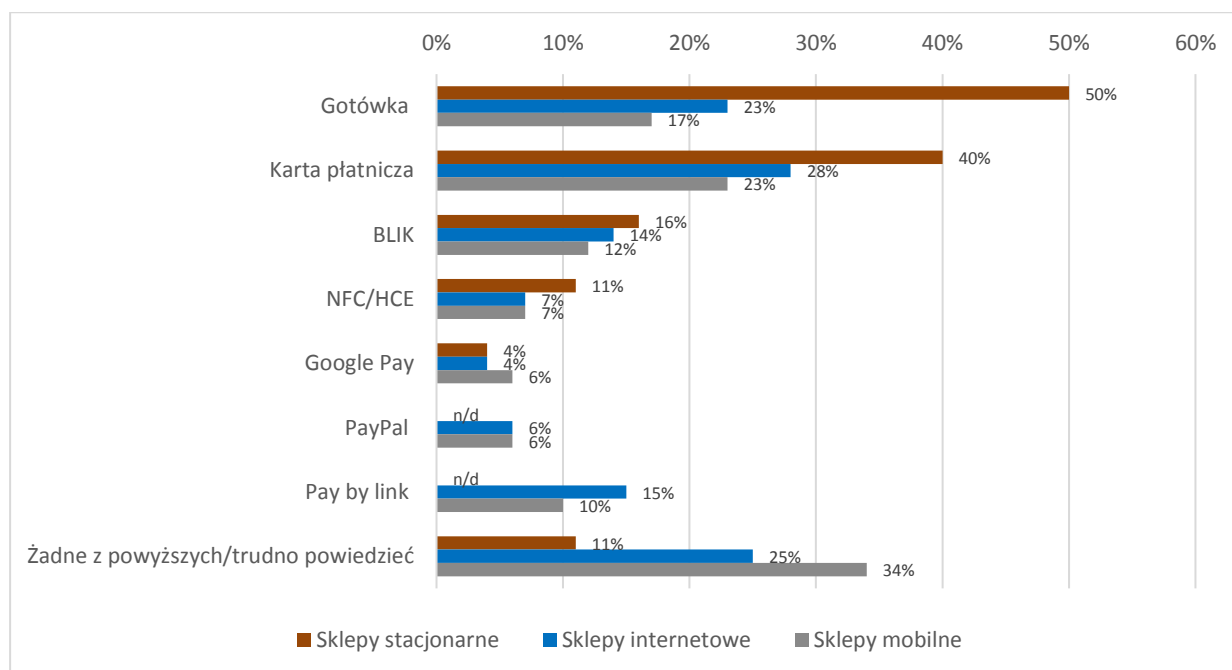
Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, iż internauci najchętniej dokonują zakupów w sklepach stacjonarnych (54%), natomiast co trzeci ankietowany deklaruje, iż robi zakupy w sklepach internetowych. Należy również podkreślić, iż zakupy internetowe są domeną ludzi młodych między 19 a 34 rokiem życia. Swoje preferencje do dokonywania zakupów za pośrednictwem aplikacji mobilnej, czy social media wyraziło mniej niż ¼ respondentów.

W cytowanym badaniu przeprowadzono analizę metod dokonywania płatności w zależności od miejsca dokonywania zakupów. W przypadku transakcji zawieranych w sklepach stacjonarnych 50% respondentów deklaruowało, iż do płatności wykorzystuje gotówkę. Co istotne, 30% respondentów uważa gotówkę za najwygodniejszą metodę płatności. Drugą najczęściej używaną metodą płatności w sklepach stacjonarnych jest karta płatnicza, z której korzysta 40% ankietowanych. Podobnie jak w przypadku gotówki metoda ta została określona mianem najwygodniejszej przez 30% respondentów. Zgodnie z wynikami badania, z płatności mobilnych realizowanych za pośrednictwem systemu BLIK korzysta 16% respondentów, z czego 14% uważa ją za najwygodniejszą metodę płatności w sklepie stacjonarnym.

W przypadku transakcji internetowych najczęściej wykorzystywaną metodą realizacji płatności jest karta płatnicza (28%) oraz gotówka (23%). Z usługi pay-by-link oraz płatności mobilnych BLIK korzysta odpowiednio 15% i 14% badanych internautów. Jednocześnie rozwiązania te są postrzegane jako najwygodniejsze przez 11% respondentów. Najmniej popularne przy zakupach internetowych są płatności za pośrednictwem płatności mobilnych typu NFC/HCE (7%), PayPal (6%) oraz Google Pay (4%). Zastanawiający jest również bardzo wysoki odsetek osób niekorzystających z płatności online lub wykorzystujących inne metody płatności, który wyniósł 25%.

Płatności w sklepach mobilnych, analogicznie jak w witrynach internetowych, zdominowane są przez transakcje kartą płatniczą (23%) oraz gotówkę (17%). Udział respondentów wykorzystujących system BLIK oraz metodę pay-by-link wynosi kolejno 12% oraz 10%.

⁸⁸ Raport zawierający szczegółowe dane dostępny jest pod adresem: https://iab.org.pl/wp-content/uploads/2018/05/Raport_SklepyPrzyszłości_WEB.pdf.

Wykres nr 92. Najczęściej wykorzystywane metody płatności wg użytkowników Internetu

Źródło: opracowanie na podstawie: Raport „Sklepy Przyszłości”, 2018, (N=1627), https://iab.org.pl/wp-content/uploads/2018/05/Raport_SklepyPrzyszłości_WEB.pdf

Eksperti zaproszeni do udziału w badaniu są zgodni, iż w przyszłości znacząco wzrośnie rola sklepów internetowych. Przemawia za tym fakt daleko idących zmian kulturowych, wynikających z rozwoju technologicznego oraz postępującej cyfryzacji społeczeństwa.

Przedstawione w raporcie wyniki wskazują, iż większość respondentów zainteresowana jest nowymi technologiami związanymi z realizacją zakupów oraz nowatorskimi metodami płatności. Nie można jednak jednoznacznie stwierdzić, iż w przyszłości zakupy staną się domeną wyłącznie sklepów internetowych. Będą one raczej stanowić dodatkowy kanał dystrybucji oferowany przez sklepy stacjonarne, skierowany raczej do ludzi młodych, którzy cenią sobie oszczędność czasu oraz personalizację oferty zakupowej.

9.5. Badanie pt. „Rola bodźców w zmianach preferencji płatniczych Polaków”

W okresie od dnia 9 lutego do dnia 1 marca 2018 r. agencja badawcza Ipsos, na zlecenie Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, przeprowadziła badanie pt. „Rola bodźców w zmianach preferencji płatniczych Polaków”, które przygotowały prof. Janina Harasim i prof. Beata Świecka⁸⁹. Partnerami badania była Visa oraz Fundacja Polska Bezgotówkowa. Badanie zostało zrealizowane metodą CAPI na ogólnopolskiej grupie 1100 respondentów w wieku 15 lat i więcej. Celem głównym badania było rozpoznanie przyczyn preferowania gotówki w płatnościach oraz identyfikacja bodźców mogących wpłynąć na zmianę zwyczajów płatniczych Polaków.

⁸⁹ Raport zawierający szczegółowe dane dostępny jest pod adresem: http://frob.pl/wp-content/uploads/2018/03/Rola-bodźców-w-zmianach-preferencji-płatniczych-Polaków_badanie-FROB_26MAR2018_final.pdf.

Grupa osób dokonujących transakcji częściej lub wyłącznie gotówką (51%) była nieznacznie wyższa od grupy osób wybierających częściej lub wyłącznie płatności bezgotówkowe (49%). Respondenci płacący wyłącznie gotówką stanowili niespełna jedną czwartą ogółu konsumentów, natomiast osób wybierających tylko bezgotówkowe formy płatności było zaledwie 2%.

Gotówka dominowała przy zapłacie za usługi oraz dobra konsumpcyjne, natomiast do najrzadszych jej zastosowań należały płatności za zakupy przez internet. Wśród czynników skłaniających do wyboru płatności gotówkowej respondenci wskazywali najczęściej: przyzwyczajenie (60%), wygodę/łatwość zapłaty (49%) oraz bezpieczeństwo (36%). Respondenci ocenili, że niska kwota zakupu była głównym powodem zapłaty gotówką, nawet w przypadku, gdy istniała możliwość skorzystania również z płatności bezgotówkowej.

Z kolei konsumenci preferujący płatności bezgotówkowe kierowali się głównie względami praktycznymi. Szybkość (73%), brak konieczności pamiętania o noszeniu gotówki (58%) oraz odliczania dokładnej sumy przy kasie (48%) były głównymi przyczynami wyboru płatności bezgotówkowych.

Zdecydowana większość Polaków uważa, że w każdym miejscu powinna być możliwość wyboru formy płatności. Polacy byli jednak skłonni zaakceptować brak takiej możliwości najczęściej w przypadku zapłaty za usługi, np. remonty czy naprawy, oraz zakupu dóbr trwałych, np. samochodu.

Z badania wynika również, że do najważniejszych zachęt skłaniających do korzystania z płatności bezgotówkowych, w przypadku możliwości wyboru pomiędzy płatnościami gotówkowymi i bezgotówkowymi, należały: niższa cena towaru, bezpieczeństwo transakcji, większa prostota i łatwość oraz szybkość transakcji bezgotówkowych. Wśród preferowanych form korzyści związanych z płatnościami bezgotówkowymi, najwięcej respondentów wskazało korzyści finansowe (53%), następnie korzyści rzeczowe (23% respondentów), zaś korzyści podatkowe stanowiły najmniejszy udział w preferowaniu płatności bezgotówkowych – wskazało tak 18% respondentów. Najczęstszymi zachętami finansowymi, jakie skłoniłyby Polaków do korzystania z płatności bezgotówkowych, były stałe rabaty w określonych sklepach, zwrot części wydatków opłaconych bezgotówkowo oraz progresywne zniżki przy zakupie towarów/usług. Natomiast w przypadku bodźców stosowanych przez państwo prawie połowa respondentów zadeklarowała, że zwolnienie z VAT do pewnej wartości byłoby zachętą do korzystania z płatności bezgotówkowych. Na dalszych miejscach znalazły się zniżki w podatku (VAT) oraz ulgi podatkowe.

Ponadto respondenci ocenili, że karta płatnicza jest instrumentem, który mógłby zastąpić gotówkę w zakupach dóbr konsumpcyjnych, w płatnościach za usługi oraz w opłatach dokonywanych w urzędach. Biorąc pod uwagę korzystanie z innowacyjnych form płatności, największą znajomością cieszyły się karty płatnicze z funkcją zbliżeniową (69%) oraz przelewy z bankowego konta internetowego (64%). Natomiast największym bezpieczeństwem według respondentów cechował się przelew z konta bankowego (e-przelew) oraz szybki przelew (PayU), zaś najmniejszym płatność zbliżeniowa telefonem oraz płatność zdalna telefonem za pośrednictwem aplikacji.

Pod kątem oceny poszczególnych form płatności respondenci zadeklarowali, że karta płatnicza jest bardzo szybką i łatwą formą płatności, na drugim miejscu pod kątem szybkości znalazł się szybki przelew, natomiast, biorąc pod uwagę łatwość użycia, dopiero drugie miejsce zajęła gotówka. Bardzo niski oraz raczej

niski koszt użycia był najczęściej wskazywany przez respondentów w przypadku gotówki, a na kolejnych miejscach znalazły się karta płatnicza oraz e-przelew.

Na uwagę zasługuje także fakt, że z badania wynika, iż 9% Polaków w ogóle nie orientuje się w kwestiach finansowych, natomiast 26% respondentów oceniło swoją wiedzę jako słabą. Ogólne rozeznanie w zakresie finansów, jak i dobry stan wiedzy i umiejętności zadeklarowało po 30% Polaków. W badaniu została poruszona także kwestia ochrony posiadanych produktów bankowych i płatniczych. W przypadku zgubienia lub kradzieży karty płatniczej 91% respondentów niezwłocznie zgłosiłaby taką sytuację bankowi, 2% nie zrobiłoby nic, natomiast 7% nie wiedziało, jak zareagowałoby w podobnej sytuacji. Co więcej, 82% Polaków nie przesłałoby informacji dotyczących danych do logowania do konta w momencie otrzymania maila od banku z taką prośbą, natomiast 6% udostępniłoby te dane.

Polacy zazwyczaj znali wysokość opłat oraz limity wydatków na swoim rachunku bankowym. Nieco ponad połowa respondentów znała oprocentowanie rachunku, natomiast zdecydowana ich większość potrafiła wypłacić gotówkę z bankomatu (88%) oraz płacić kartą płatniczą (86%). Większe problemy pojawiły się przy płatności za zakupy smartfonem, którą to umiejętność zadeklarowało 39% Polaków.

9.6. Badanie pt. „Mobilny Portret Polaka”

Badanie „Mobilny Portret Polaka” zostało przeprowadzone na zlecenie Banku Millennium S.A. w grudniu 2017 r., przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIS, natomiast wyniki badania zostały opublikowane w czerwcu 2018 r.⁹⁰ Próbę reprezentatywną stanowiło 1000 osób w wieku powyżej 18 roku życia. Do pozyskania danych wykorzystano metodę wspomaganego komputerowo wywiadu telefonicznego (CATI, Computer-Assisted Telephone Interviewing).

Zgodnie z informacjami Banku Millennium S.A., z usług bankowości mobilnej w telefonie korzystało 31% Polaków. Względem analogicznego badania przeprowadzanego w 2014 r. jest to wzrost aż o 20 p.p. Bankowość mobilna cieszy się największą popularnością wśród ludzi młodych w przedziale wiekowym 18-24 lata. Spośród respondentów w tej grupie wiekowej aż 60,8% zadeklarowało, iż regularnie korzysta z tego typu usług. Autorzy badania podkreślają również, iż wraz ze wzrostem wieku ankietowanych zmniejsza się odsetek osób korzystających z mobilnej aplikacji bankowej.

Autorzy zaznaczają, iż znacznym zróżnicowaniem charakteryzuje się częstotliwość logowania przez aplikację mobilną. Wysoką intensywność (codziennie lub prawie codziennie) korzystania z usługi bankowości mobilnej deklaruje ponad 15% ankietowanych, podczas gdy przeważająca część respondentów (31%) korzysta z niej zaledwie dwa-trzy razy w miesiącu. Respondenci, jako główne czynniki, dla których korzystają z bankowości mobilnej, wskazali: możliwość weryfikacji stanu konta bankowego w dowolnym momencie (25,8%), bieżące zarządzanie pieniędzmi (22,7%), dobrze zaprojektowaną aplikację mobilną (14,7) oraz łatwość korzystania z konta bankowego (13,6%).

Użytkownicy smartfonów wykorzystywali aplikacje mobilne głównie do sprawdzania stanu konta oraz historii przeprowadzanych transakcji (92%). Wykorzystanie bankowości mobilnej do realizacji płatności za

⁹⁰ Wyniki badania dostępne są pod adresem: https://www.bankmillennium.pl/o-banku/centrum-prasowe/informacje-prasowe?p_p_id=newsportlet_WAR_newsportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=3&newsportlet_WAR_newsportlet_newsPage=2&newsportlet_WAR_newsportlet_ajax.action=getNews.

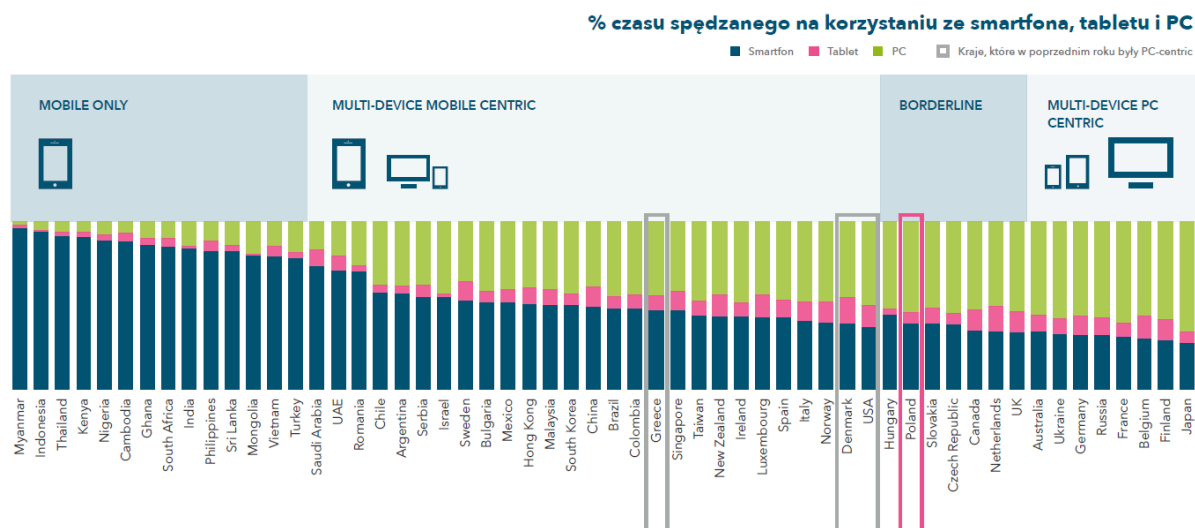
rachunki/czynsz deklarowało 58% respondentów. Z płatności mobilnych BLIK korzystało 41% ankietowanych, natomiast z płatności zbliżeniowych wskaźnik ten wyniósł 30%. Z innych funkcjonalności aplikacji mobilnej, takich jak szukanie bankomatów lub szukanie placówek bankowych, korzystało po 31% ankietowanych. Za pośrednictwem aplikacji mobilnej coraz częściej dokonuje się również zakupu ubezpieczeń komunikacyjnych oraz turystycznych. Taką formę nabywania ubezpieczeń zadeklarowało 11% respondentów.

9.7. Raport pt. „Polska.Jest.Mobi 2018”

Raport „Polska.Jest.Mobi 2018” został przygotowany przez firmę jestem.mobi we współpracy z ośrodkiem badawczym Kantar TNS⁹¹. Raport składa się z trzech zasadniczych części, w których przedstawiono informacje dotyczące (1) poziomu „smartfonizacji” w Polsce, (2) informacji i danych statystycznych dotyczących polskich aplikacji i stron mobilnych oraz (3) najnowszych trendów w zakresie bankowości, płatności oraz m-commerce.

Według danych zawartych w raporcie, liczba Polaków aktywnie korzystających ze smartfonów na przestrzeni lat 2016-2017 nie uległa znaczącym zmianom i oscyluje na poziomie 64%. Pomimo relatywnie wysokiego poziomu „smartfonizacji” Polska nadal klasyfikowana jest – zgodnie z nazewnictwem przyjętym w raporcie – jako kraj z grupy „borderline”, w którym głównym urządzeniem służącym do surfowania w sieci jest komputer osobisty. Ekspertsi prognozują jednak, iż już w 2018 r. dzięki popularyzacji urządzeń mobilnych Polska może znaleźć się w wyższej kategorii państw „multi-device mobile centric”.

Wykres nr 93. Odsetek czasu spędzonego na korzystaniu ze smartfona, tabletu i PC

Źródło: Raport Polska.Jest.Mobi. 2018, <http://jestem.mobi/2018/04/raport-polska-jest-mobi-2018-do-pobrania>

⁹¹ Raport zawierający szczegółowe dane dostępny jest pod adresem: <http://jestem.mobi/2018/04/raport-polska-jest-mobi-2018-do-pobrania>.

Rosnąca popularność urządzeń mobilnych przekłada się na zmiany zachowania konsumentów w zakresie m-commerce, jak również bankowości mobilnej. Z raportu wynika, iż 40% Polaków dokonało w ciągu 3 miesięcy co najmniej jednego zakupu online, natomiast 48% nabyło na przestrzeni ostatniego roku produkt finansowy.

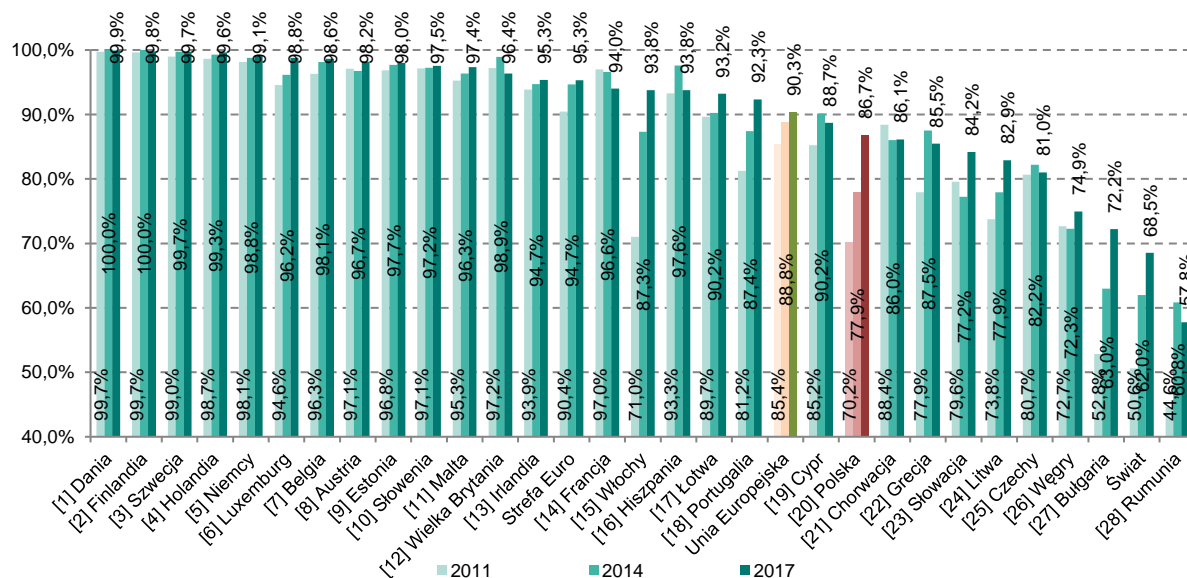
Wzrost odnotowano również w liczbie osób korzystających z bankowości mobilnej. Zgodnie z danymi zawartymi w raporcie, korzysta z niej 34% ankietowanych, z czego 19% deklaruje, że robi to codziennie. W opracowaniu poświęcono również osobny rozdział analizie potrzeb i oczekiwań w zakresie bankowości mobilnej osób w przedziale wiekowym 35-45 lat, a więc grupy charakteryzującej się wyższym poziomem ubankowienia niż reszta Polaków. Respondentów z tej grupy cechuje większa (niż ogół społeczeństwa) awersja do płatności za pośrednictwem telefonu. Wskazują oni jednocześnie, iż dostępne obecnie na rynku rozwiązania płatnicze całkowicie zaspokajają ich potrzeby. Respondenci w tej grupie wiekowej deklarują, iż główną przyczyną, dla której nie korzystają z usług bankowości mobilnej, jest jej niski poziom bezpieczeństwa. Niezwykle interesujące jest także to, że analizowana grupa respondentów pomimo swojej niechęci do bankowości mobilnej postrzega firmy technologiczne, tj. Google czy Apple, jako podmioty, które mogą stworzyć lepsze rozwiązania płatnicze niż banki. Przemawia za tym również fakt, iż przedstawiciele tej grupy wykazują niskie zaufanie do banków, dlatego też są oni bardziej otwarci na rozwiązania płatnicze oferowane przez instytucje niebankowe.

9.8. Raport Global Findex Database 2017

W 2011 r. Bank Światowy uruchomił bazę danych o nazwie Global Findex Database, w której gromadzone są informacje na temat sposobów oszczędzania, pożyczania, dokonywania płatności i zarządzania ryzykiem przez osoby dorosłe. Dotychczas przeprowadzone zostały 3 rundy badawcze w latach: 2011, 2014 oraz 2017. Raport Global Findex Database 2017, który został opublikowany w kwietniu 2018 r.⁹², został opracowany na podstawie 150 tys. ankiet przeprowadzonych z osobami powyżej 15 roku życia w ponad 140 krajach. Raport zawiera zaktualizowane wskaźniki dotyczące dostępu i korzystania z formalnych i nieformalnych usług finansowych, a ponadto dane dotyczące technologii finansowych, w tym korzystania z telefonów komórkowych i Internetu w celu przeprowadzania transakcji finansowych. Na potrzeby raportu, w Polsce przeprowadzono 1000 wywiadów osobistych w języku polskim w okresie od dnia 12 sierpnia do dnia 25 września 2017 r.

Dane zgromadzone w bazie pokazują, że w latach 2014-2017 około 515 milionów osób na całym świecie otworzyło konto w instytucji finansowej lub przez mobilnego dostawcę. W konsekwencji tego przyrostu odsetek osób dorosłych posiadających konto wzrósł w 2017 r. do 69% (w 2011 r. i w 2014 r. było to odpowiednio, 51% i 62%). W gospodarkach o wysokim dochodzie aż 94% dorosłych posiadało konto, a w krajach rozwijających się wskaźnik ten wyniósł tylko 63%. W Polsce odsetek osób dorosłych posiadających konto wynosił 86,7% w 2017 r. (w 2011 r. i w 2014 r. było to odpowiednio 70,2% i 77,9%). Wykres nr 94 prezentuje odsetek osób powyżej 15 roku życia posiadających konto w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej w latach 2011, 2014 i 2017.

⁹² Raport zawierający szczegółowe dane dostępny jest pod adresem: <https://globalfindex.worldbank.org/>

Wykres 94. Odsetek osób powyżej 15 roku życia posiadających konto w krajach Unii Europejskiej w latach 2011, 2014 i 2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Global Findex Database 2017.

Należy również podkreślić, że na przestrzeni lat 2011 – 2017 odnotowano w Polsce bardzo wysoki wzrost ubankowienia, wyrażonego odsetkiem osób powyżej 15 roku życia posiadających konto bankowe. Wzrost ten wyniósł 16,5 p.p. (wzrost odpowiednio o 7,7 p.p. w latach 2011-2014 i o 8,9 p.p. w latach 2014-2017) i był jednym z najwyższych wśród krajów UE.

9.9. Raport pt. „How do you prefer to pay?”

Raport „How do you prefer to pay?” został opracowany w oparciu o badanie przeprowadzone w ramach “ING International Survey”, które odbyło się w dniach 26 marca – 6 kwietnia 2018 r., przy współpracy z ośrodkiem badawczym IPSOS⁹³. Badaniem zostało objętych 12 krajów UE (w tym Polska) oraz USA i Australia. Próba badawcza wynosiła łącznie 14.828 respondentów, przy czym próby poszczególnych krajów oscylowały na poziomie ok. 1.000 respondentów, za wyjątkiem Luksemburgu, którego reprezentacja wynosiła 500 ankietowanych. Badanie zostało przeprowadzone przy użyciu metody CAWI (ang. Computer-Assisted Web Interview).

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, iż w krajach objętych badaniem znacznie wzrosła liczba osób wykorzystujących urządzenia mobilne do kontaktów z bankiem, zakupów oraz dokonywania płatności. Wzrost ten kreowany jest w znacznej mierze przez popularyzację smartfonów, które zapewniają ciągły

⁹³ Raport zawierający szczegółowe dane dostępny jest pod adresem: https://think.ing.com/uploads/reports/ING_International_Survey_Mobile_Banking_2018_-_ways_to_pay.pdf.

dostęp do internetu, stają się coraz prostsze w obsłudze oraz zapewniają coraz wyższy poziom bezpieczeństwa i kompatybilności z innymi urządzeniami oraz aplikacjami.

Ponadto, zgodnie z wynikami badania, częstotliwość dokonywania zakupów dóbr i usług online wśród Polaków jest zbliżona do średniej dla UE. Dane dotyczące częstotliwości zakupów przez internet w Polsce prezentują się następująco: 10% społeczeństwa deklaruje, że dokonuje ich więcej niż raz w tygodniu; 18% co najmniej raz w tygodniu; 39% co najmniej raz w miesiącu; natomiast 26% respondentów mniej niż raz na miesiąc. Natomiast, zaledwie 4% polskiego społeczeństwa deklaruje, iż nie chce dokonywać zakupów przez internet.

Dokonując analizy metody płatności za zakupy w e-commerce, można zaobserwować, że Polacy najczęściej wybierają lokalne metody płatności⁹⁴, co zadeklarowało 35% respondentów, 21% ankietowanych korzysta z PayPal. 18% płaci w momencie dostawy produktu, natomiast pozostały odsetek osób korzysta z kart płatniczych. W przypadku zakupów w sklepach stacjonarnych respondenci wskazali, że 32% wszystkich transakcji dokonanych w ciągu ostatnich siedmiu dni zostało przez nich zrealizowanych za pośrednictwem gotówki, natomiast aż 60% przy użyciu kart płatniczych (31% kredytowych i 29% debetowych). Pozostałe 8% transakcji zostało realizowanych za pośrednictwem alternatywnych metod płatności, tj. np. płatności mobilnych lub kart podarunkowych. Jednym z celów badania było także poznanie preferencji respondentów w zakresie metod płatności, z których chcieliby oni skorzystać w okresie sześciu miesięcy od momentu przeprowadzenia badania. Zdecydowanie największe zainteresowanie wśród Polaków wzbudza usługa dokonywania transakcji za pośrednictwem aplikacji Facebook, co zadeklarowało aż 45% badanych. Na kolejnych miejscach uplasowały się Amazon Pay oraz Google Pay, z których planuje skorzystać po 25% ankietowanych, a następnie Apple Pay – 23% ankietowanych.

Warto również dodać, że zgodnie z wynikami badania 58% Europejczyków korzysta wyłącznie z usług płatniczych oferowanych przez bank, w którym posiadają oni swoje podstawowe konto. Polska należy do grupy krajów, w których dostrzega się wysoki odsetek operacji finansowych realizowanych przez podmioty niebankowe. Z usług tego typu, oprócz Polaków, najczęściej korzystają Hiszpanie, Niemcy oraz Turcy (25% respondentów z wymienionych krajów). Wyniki badania wskazują, iż Polacy najczęściej korzystają z: pozabankowych transferów środków (25%), usług bankowości elektronicznej (17%), płatności P2P (12%), zarządzania gotówką online (9%) oraz pożyczek online (5%). Osoby korzystające z usług płatniczych oferowanych przez inne podmioty niż ich podstawowy bank deklarowały, że korzystając z usług podmiotów trzecich poszukują możliwości wygodnego sposobu realizacji płatności w dowolnym momencie.

⁹⁴ Mianem „lokalnych metod płatności” określa się w raporcie cyfrowe sposoby płatności charakterystyczne dla danego kraju, tj. np. międzybankowe systemy transferu środków oraz płatności oparte na aplikacjach mobilnych.

Wykaz stosowanych skrótów

- API** - *Application Programming Interface* - służy umożliwieniu komunikacji pomiędzy aplikacjami
- CCP** – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
- CDPW** – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych
- CSDR** - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywę 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012
- DCA** – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne
- DSP** – Departament Systemu Płatniczego NBP
- EACHA** – *European Automated Clearing House Association* (Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych)
- EBA** – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
- ECB** – Europejski Bank Centralny
- EMIR** – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
- EMV** – *Europay, MasterCard, VISA* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem
- ESMA** - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
- HCE** - *Host Card Emulation* – technologia umożliwiająca dokonanie płatności zbliżeniowo telefonem
- IRGiT S.A.** – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
- IRGiT SRF** – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
- ITS** - *Implementing Technical Standards* - regulacyjne standardy wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA
- KDPW S.A.** – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
- KDPW_CCP S.A.** – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępuje w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego
- KE** – Komisja Europejska
- KGU SORBNET2** – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2
- KIR** – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.
- KSR** - Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez First Data Polska S.A.
- KNF** – Komisja Nadzoru Finansowego
- MF** – Ministerstwo Finansów
- MMS2** - Moduł monitorujący systemu SORBNET2 – aplikacja udostępniana przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem
- NBP** – Narodowy Bank Polski
- NFC** - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych
- PFMIs** – *Principles for financial market infrastructures* – Zasady dotyczące infrastruktur rynku finansowego

POS – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy

p.p. – punkt procentowy

PSD2 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE

P2P – *person to person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

RTS – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne i wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA

SCA - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SDD – SEPA Direct Debit (polecenie zapłaty w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SIM - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem

SKARBNET4 – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.

SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – nowa generacja systemu SORBNET, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2S – TARGET2-Securities – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

TIPS - *TARGET Instant Payment Settlement*

UE – Unia Europejska

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego	15
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	15

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w tys. sztuk).....	21
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w bln zł).....	21
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018.....	22
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w mln zł).....	22
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk).....	27
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.).....	28
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro).....	28
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.).....	29
Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk).....	32
Wykres nr 10. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł).....	32
Wykres nr 11. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk).....	34
Wykres nr 12. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro).....	35
Wykres nr 13. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.....	37
Wykres nr 14. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.....	37
Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.	39
Wykres nr 16. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł).....	39
Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach.....	40
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach.....	41
Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	43

Wykres nr 20. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł).....	43
Wykres nr 21. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych.....	44
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2017 r.....	45
Wykres nr 23. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.).....	47
Wykres nr 24. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.) (w zł).....	48
Wykres nr 25. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2017 r.	48
Wykres nr 26. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	49
Wykres nr 27. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy.....	50
Wykres nr 28. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r.	53
Wykres nr 29. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł).....	53
Wykres nr 30. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2017 r.	54
Wykres nr 31. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby transakcji w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	55
Wykres nr 32. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w I półroczu 2018 r.	57
Wykres nr 33. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I półroczu 2018 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP).....	57
Wykres nr 34. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2018.....	61
Wykres nr 35. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2018.....	61
Wykres nr 36. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2018.....	63
Wykres nr 37. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2011 – 2018.....	63
Wykres nr 38. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.).....	65
Wykres nr 39. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2011 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.).....	65
Wykres nr 40. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018.....	70
Wykres nr 41. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2018.....	70

Wykres nr 42. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018	71
Wykres nr 43. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018	72
Wykres nr 44. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018 (w mln zł)	73
Wykres nr 45. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2008 r.	74
Wykres nr 46. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w mln)	75
Wykres nr 47. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w mld zł)	76
Wykres nr 48. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2008 r. (w zł)	77
Wykres nr 49. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018	78
Wykres nr 50. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2017 (w zł)	78
Wykres nr 51. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	80
Wykres nr 52. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	80
Wykres nr 53. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	81
Wykres nr 54. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	82
Wykres nr 55. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	82
Wykres nr 56. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	83
Wykres nr 57. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 58. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 59. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2010 r.	85
Wykres nr 60. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r.	86
Wykres nr 61. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r.	86
Wykres nr 62. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	87
Wykres nr 63. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – czerwiec 2018 r.	88
Wykres nr 64. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – czerwiec 2018	89
Wykres nr 65. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.	91
Wykres nr 66. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2006 r.	92
Wykres nr 67. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.	92

Wykres nr 68. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.....	93
Wykres nr 69. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec pierwszego półrocza 2010 r. oraz 2018 r.	94
Wykres nr 70. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2010 r.	94
Wykres nr 71. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych.....	95
Wykres nr 72. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych.....	96
Wykres nr 73. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od I półrocza 2011 r.	96
Wykres nr 74. Średnia dzienna liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.	97
Wykres nr 75. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)	97
Wykres nr 76. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	98
Wykres nr 77. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	98
Wykres nr 78. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	99
Wykres nr 79. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.	100
Wykres nr 80. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	100
Wykres nr 81. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2018.....	105
Wykres nr 82. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków.....	106
Wykres nr 83. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r. – dane od banków.....	106
Wykres nr 84. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków..	107
Wykres nr 85. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r. – dane od banków	108
Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych.....	109
Wykres nr 87. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych.....	109
Wykres nr 88. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2008-2018 (w mld zł).....	112
Wykres nr 89. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2008-2018 (w %).	113
Wykres nr 90. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2008 - 2018 (w mld zł)	114
Wykres nr 91. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2008 - 2018 (w %).	115

Wykres nr 92. Najczęściej wykorzystywane metody płatności wg użytkowników Internetu	149
Wykres nr 93. Odsetek czasu spędzonego na korzystaniu ze smartfona, tabletu i PC.....	152
Wykres nr 94. Odsetek osób powyżej 15 roku życia posiadających konto w krajach Unii Europejskiej w latach 2011 2014 i 2017	154

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2018 r. i II półroczu 2017 r.	23
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2018 r. i II półroczu 2017 r.	23
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	29
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	30
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	33
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	36
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	41
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	45
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w II półroczu 2017 r. oraz w I półroczu 2018 r.	50
Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w II półroczu 2017 r. i I półroczu 2018 r.	55
Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r.	58
Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2017 r. i w I półroczu 2018 r.	59
Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2017 r. i czerwca 2018 r.	68
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2018.	69
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2018.	72
Tabela nr 16. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2018.	90

www.nbp.pl

